

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17

G V L I E L M I

B V D A E I C O N S I

L I A R I I R E G I I, L I

B E L L O R V M Q V E

magistri in Præ-

torio,

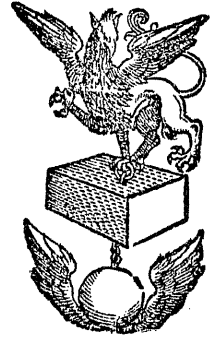
*

Alter a editio Annotationum

in Pandectas.

V I R T U T E D U C E,

C O M I T E F O R T V N A.

L V G D V N I A P V D S E B.

G R Y P H I V M,

1551.

G V L I E L M I
B V D A E I C O N S I -
L I A R I I R E G I I, L I
B E L L O R V M Q V E
magistri in Præ-
torio,

*

*Altera editio Annotationum
in Pandectas.*

V I R T U T E D V C E,

C O M I T E F O R T V N A.

L V G D V N I A P V D S E B.
G R Y P H I V M,
1 5 5 1.

3

GVLIELMVS BV-
DAEVS DAVIDI BVRE-
SIO CONSILIARIO RE-
GIO IN CVRIA RO-
THOMAGENSIS
S A L.
*

VVM certo pridem meditatoq;
proposito David Buresi, vitam ita
instituissem, ut mihi nec uxore,
nec liberis, nec curis uacanti dome-
sticis, nec ceteris studiorum auo-
camentis, studioso tamen perinde
esse uacaret: ipse necopinato fato
inde abreptus, diuq; ac multum aulicis auris iisdem eua-
riantibus iactatus atque exagitatus, aliquot annos uite
solicita quadam in inertia dicam an immunitate? trāsegi.
in eius inquam operis immunitate, uitam egi aliquandiu,
quo opere animus meus in secessus otio, priuatæq; uite
tranquillitate pasci ac vegetari solebat, ut ambrosia qua-
dam mentium abstrusarum, ac sibi uiuentium. Nuper
autem mihi conuerso penè euentu, oblata uel reuisendi do-
mum uel remigrandi occasione, cetera quidem ingemi-
scens, id demum, ut in rebus tantum non comploratis
(quæ tunc erat hominum opinio) libens hilariq; accepi
quod dabatur, feci etiam cupidissime, ut etsi ad ordinem
ampliorem interea transire mihi benignitate regia con-
tingerat, eandem haud secus uoluntatem, idem uite exi-
gende institutum, animi destinatione retinerem, quan-
quā nunc foro operam danti quotidianam, non æquē ani-

mo indulgendi, libertas constat & prolixitas, atque mihi ante cōstitit in sinu commētanti Philologiæ. Reddere igitur animum sibi, meq; literarum cultui, uelle cœperam; quando tum primum id licere tanto interuallo cœperat. Id uerò quo minus expedire, atque ex sententia facerem longioris uocationis licentia, dissolutaq; remissio animi nõ leuiter obstabat, imperatas enim operas ipse animus non eodem obsequio accipere obireq; poterat. Id quidẽ incommo- dum aliquãtis per negotium mihi exhibuit, in staurati- uam commentandi rationem inire cogitanti, quoad sensim acrius mecum acriusq; agendo, eò aliquando perũctus sum, ut commentariorum ucluti soluas carie iam & situ squallidas percutere in stituerem, si quid inde fortẽ exire posset, quod priora nostra eodem tenore subsequeretur, consimiliq; saũore. Huic rei accincto, incumbentiq; for- tulus perscrutandis, exeuntes inde in primis Annotationum reliquiæ, ut cunque olim collectæ ex animaduersionibus in Pandectas, argumentum mihi suppeditare uisæ sunt, ani- mum ad uetera (quod aiunt) præsepia quoquo modo ad- molienti. Fore enim arbitrabar, si pristinum tandẽ pabu- lum agnouisset, tum deniq; ut peregrẽ nos redijse homi- nibus nostris ostenderemus, studiosis etiam quibusdam ut inuenibus desiderũ nostri minueremus. At uerò ut ab hoc primum opere desitum in stitutũ redãuspicaret, contra- quam testatione consignata non semel (ut opinor) factu- rum me dixeram, homines non pauci in causa mihi fuerũt: quorũ in occurso flagitationes præcidere, tanti utiq; esse putauĩ, & tanquã non præstitæ pollicitationis exprobra- tiones tacitas, ut ab inconstantia semel ego malẽ audire malletm, quã semper eo nomine ne quicquã interpellari. Simul rem pro derelicto habitam & expositam, repetere
me deb

me debere tollereq; aiebant, quum nullus eam sustulisse adhuc uideri uellet: nempe ut ieiuni argumenti atque ari- di materiam ad doctrinam commendandam, nomenq; illu- strandum hominis paulo ingeniosioris. Neque enim aliud cause fuisse reor, quòd res in medio posita, à nullo non ne- glecta, adhuc esse uideatur. Proinde seu publicè seu priua- tim ea de re appellatus, quasi sartorum iuris tectorumq; redemptor, tametsi sæpius cõductione renũtiata: hoc quic- quid est, defungendi gratia dependendum esse putauĩ: atq; ut semel id nomen mihi expungeretur, quod iam diu pro- mani irritoq; haberi in tabulis publicatis mecum ipse ratiocinabar, ob ea quæ suprã dixi. Id uerò Buresi suaui- sime, cum pro nostra amicitia mutuis inter nos officijs, tuis longẽ commendabilioribus confirmata: tum uerò do- ctrinæ tuæ merito in utraque lingua nõ mediocris, ut par- cissimẽ loquar, tuis uelut auspicijs editum peruulgatumq; uolui. Ceterum & à te, & ab optimo quoque doctrinæ elegantioris in iurisdictione retinentium, aut si quis est unus in primis, qui publicam uicem amplius te letetur do- leat uel, ob lectionem iuris disciplinamq; rectẽ secus uel con- stitutam: ab eo quasi ab actore publico, studiosæq; natio- nis cognitore: hoc mihi non ineptẽ (ut opinor) caueo: ne- minem eo nomine à me quicquam amplius petiturum, etiã si in ære fortasse est adhuc nostro nõ nihil quod dissoluere possumus, si summo iure nobiscum homines experiri per- gerent. Nam cũ ægrẽ debitũ agnouerim, quòd acceptum mihi esse latum non ab re existimabam: uix est ut bonam aliquam operam in reliquum nauare queam, quod iam è manibus abiici. Et moribus ita comparatum esse nosti: ut qui tarda nomina sæpius appellando eaq; ancipitia, habe- re se experti fuerint & meminerint eorum, si partẽ fortẽ
aa 3 fortuna

fortuna non minimam in praesens abstulerint, in reliqua ne magnopere solliciti ferè sint, eorum etiam rationem nullam ut propemodum habeant. Valc. Parisijs, octavo Calend. Iunias, M. CCCCC. XXVI.

A N N O T A
T I O N E S R E L L
Q V A E I N P A N -
D E C T A S.

Ex libro XLVII. Digest.

Flagitare.

IN tractatu de priuatis delictis, ca-
pite, Nunquam. Si quis (inquit
Vlpianus) alienam ancillam sur-
ripuerit & flagellauerit, utraque
actione tenebitur, nam & serui
corrupti agi poterit & furti. Le-
gendum censeo flagitauerit, ex
antiquo uno exemplari, ut sit sensus: Si etiam ancillā sur-
reptam stuprum flagitauerit: hoc est, de stupro uehemen-
tius instantiusq; appellauerit, hoc enim significat flagita-
re. Cicero in Philip. Serius populo Romano hunc uesti-
tum dedimus, quam ab eo flagitati sumus. Flagito ἐροχλῶ
ἀξιῶν, λιπαρῶ, καὶ ἑροσλιπαρῶ significat.

IN

IN cap. ultimo eiusdem tractatus, Nec cogendus erit
in crimine subscribere. Melius & emendatius legitur, in
crimen subscribere. Subscriptio huiusmodi non tantum
in causis criminalibus, sed etiam in civilibus fiebat. ut ho-
die, cum libelli iudici porriguntur subscripti uel à reo, id
est, litigatore, uel ab eius procuratore. Plin. lib. v. epistol.
Post hoc Curianus à matre exheredatus cum cæteris co-
heredibus subscripsit centumuirale iudicium: mecum non
subscribere. id est cōtrouersia mouit hereditatis, testamen-
tum scilicet impugnare ut inofficiosum uolens. Idem, Scis
te non subscripsisse mecum: & iam biennium transisse, om-
niāq; me usu coepisse. id est, mecum querela non esse ex-
pertū. ἄσθα ᾧ ὡς ἐκ ἑλαχῆς δ' ἔμυοι τ' κληρονομάς.
Hoc recentiores Iurisconsulti iudicium dictare interdum
uocant: & dictare actionem: ut Paulus in cap. Actione,
titul. Pro socio. Dicitur & edere iudicium ab Vlpiano,
titul. Rem ratam haberi. Subscriptions etiam olim in pu-
blicis iudicijs fiebant: sed poenales non erant. Cicer. in Di-
uinatione, Veruntamen L. Apuleiū esse uideo proximum
subscriptorem: hominem non etate, sed usu forensi atque
exercitatione tyronem. Et paulo inferius, Quartū quem
sit habiturus non uideo: nisi quem fortè ex illo grege ora-
torum, qui sibi subscriptionem postularunt, cuiusq; uos
delationem dedissetis. id est, qui postularunt à uobis, ut ad
quencunque Verris accusatio esset delata, sibi liceret ac-
cusationi subscribere. Et rursus, Respondebo non esse uos
tales uiros commissuros, ut ad causam tantam à me susce-
ptam, mihi creditā, quisquā subscriptor me inuito aspira-
re possit. Quo in loco Pædianus subscriptores ait eos esse
appellatos causidicos, qui adiuuare accusatorē poterant:
quos oportebat summissius agere, quam eum quē sequebā-
tur.

44 4 tur.

Custodes. *επιτροφευται* et *επιτροφευται* à Græcis appellabuntur. Ii etiam custodes appellabuntur. ob id enim etiam ipsi dabuntur, ne accusatori corrupto facile liceret præuariuari. Idem Cicero eodem in loco, Custodem (inquit) Tullio me apponite. *Quid* ? mihi quam multus custodibus opus erit, si te semel ad me as captas admisero: idē ad Quintum fratrem, Gabinius absolutus est: omnino nihil illo consilio sordidius. Huiusmodi sunt hodie causidici, qui in causis illustribus perorandis solent adesse ei qui causam ipsam agit, et eum circumstare, gestuq; et tacita admonitione se ab eo stare profiteri. *Qui* et Aduocati et Aduocatio etiam Latine dici possunt. Subscribere causæ dici potest id, quod adiungere causæ nunc dicunt, quod et in causam descendere dicebatur. Cicero ad Atticum libro octauo, Quominus mirere si inuitus in eam causam descendo, in qua neque pacis, neque uictoria ratio quaesita sit unquam: sed semper flagitiosæ et calamitosæ fuge, per translationem de partibus Pompeianis loquens. Inde factum est ut subscribere pro assentiri, et fauere ponatur. Celsus de Asclepiade loquens, Vlterioribus autem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit. Traianus ad Plinium, Tuo tamen desiderio subscripsi: et dedisse meius trium liberorum Suetonio Tranquillo, referri in commentarios meos iussi. quo in loco subscripsi, potest significare cōcessi: subscripto scilicet libello ea de re mihi porrecto. Subscribere causam, est sententiæ causam assignare: ut apud Ciceronem pro Cluentio, Video igitur iudices, an uaduertisse censors in iudices quosdam illius consilij Iuniani, cum istam ipsam causam subscriberent.

Aduocatio.
Subscribere
causæ.
**Descendere in
causam.**

**Subscribere
causam.**

IN tractatu, De furtis, cap. III. Fur est manifestus, quem Græci

Græci appellant. Reponendum hoc uerbum *αυτοφωρος*, quem Græci *αυτοφωρος* appellant. Fur à Græco dicitur, ut in cap. r. Vlpianus dixit: et Gellius docet li. r. Noct. Attic. Nam quod nunc à Græcis *κλεπτης* dicitur, antiquiore lingua *φωρ* dicebatur. hinc per literarum affinitatem *phor* à *phero* uerbo, Latine fur dictus est. *Phero* Latinū uerbum factum est *fero*, ut alia non pauca: cuiusmodi sunt *ago*, *sto*, *sisto*, *lego*, *plecto*, *libo*, *edo*, *poto*, *eo*, *fari*. Græcè enim *pho* dicitur. Ab ea uoce *φωρ*, uerbum *φωρῶ* factū: quod deprehendo significat. Vnde *κλεπτης αυτοφωρος*, fur manifestus dicitur: hoc est, *ειλημενον* et *παυτοφωρον*, manifesto cōuictus, quod etiam transfertur ad alia. Nam quicumq; reus conuictus, dicitur *επαυτοφωρον ατι*, et *επαυτοφωρον εταλωδης*, et *καταφωρος*: ut adulter deprehensus.

Græca uerba
Latina facta.

Autophoros.

IN cap. Quamuis, paulò inferius eodem sub titulo, De furtis: notandū est uerbū constituere. Tamen in initio (inquit Paulus) id est, furti faciendi tempore, constituere uisum est, manifestus nec ne fur esset. Constitutio iudicij est controversia quædam iudicium præcedens: uulgò (ut opinor) finem non procedendi uocamus. Cicero in Partitionibus, Atq; etiam ante iudicium de constituendo ipso iudicio solet esse contentio: cum aut sit ne actio illi qui agit, aut iam ne sit, aut nū iam esse desierit, aut illa ne lege, illis ne uerbis sit actio, queritur. Idem in Verrem, actione tertia, Amici eius recusare ne quod non: iam iudicium, neq; ipsius cognitio, illo absente de existimatione eius constitueretur. Constituendum igitur ab initio, id est, iudicis interloquutione pronuntiandum aut definiendum est, utra actione agere debeat qui furti acturus est. de quo uerbo satis multa in priorie editione dicta sunt.

Constitutio iu-
dicij.

Quod autem paulò inferius sequitur: Nec manifestum furtum

furtum quid sit apparet. nam quod manifestum non est: id scilicet nec manifestū est. ex uerbis legis duodecim tabularum sumptum est. olim enim nec pro non dicebant. quod etiam hodie in quibusdam ditionibus usu inualuit. Cicero lib. 111. de Legibus, Senatori qui nec adierit, aut causa, aut culpa esto. Verba sunt legis antiquæ, quibus hoc significatur. Senatori qui ad senatum uocatus non conuenierit, aut culpam imputari oportere, aut iniungendæ necessitatem causæ legitimæ excusandæ. Sic Terentius in Heautont. Vt hanc letitiam necopinanti primus obijcerem. pro non opinanti. Sic Cicero in offic. bona necopinata, pro inopinatis dixit: & Lilius necopinato. pro inopinato, id est, ἀποροδωήτως. & Nec opinantis aggredi statuit. Tranquillus in Augusto.

IN cap. Falsus, siue id legē potius (ut mos inualuit) appellare libet. §. Sic locus restituendus, Quid ergo si ea que dicunt Græci μίσυρα petat: cuius uocis uestigia ex illa in antiquo exēplari extabant, quod uidimus: alioquin ἀμύρα ipse legerē. Menytrū Græci tam iudiciū, quam iudicis præmiū uocant. Vlpian. ipse iudiciū appellauit alibi supra, De cond. ob turpē cau. Sed plurali numero serē ista enunciātur uocabula, nō singulari. Apud Lysiam μίσυρα pro impunitate accipitur. quæ est præmiū sese & cōscios indicātis. Sic σωτήρια. sic χαριστήρια, ἐπιμύσια, & alia. Herodianus, Σωτήρια τε τῶ βασιλέως ὁ δῶμα & μετὰ τῶ ἐπιμύσια ἐπικληθῆναι. Idē, ὁμοιογενεῖ τε χαριστήρια, ἢ ἐπιμύσια. ludos & sacrificia significās dijs facta, pro detecta & cōperta in Commodū Cesare m cōiuratione. Euangelia. præmiū ob iucundum nunciū. Cic. ad Att. O si uires duas epistolas, quibus euangelia deberi fateor. Iſocrates pro sacrificio accepit in Arcopag. ἀναγγελία δὲ αὐτῷ τῷ τεθῆναι.

Nec pro non.

Menytrum. Iudicium.

Euangelia.

τεθῆναι. Homerus. Ὁ Μυρτιάς §. pro præmio nuntij singulariter dixit. ἀναγγέλιον δὲ μοι ἔγω. Apud nos ignes nocturni sunt euangeliorū nomīne. Sic epinicia celebrantur apud nos, cū supplicationes decernuntur obsecrationesq; solennes: & cū canticum palmarium & laureatū cantitur ob partam uictoriam. Atq; etiam euangelia decernuntur, aut ob filium Principi natum, aut ob alium quēuis nuntium hilariorem. Lucianus epinicia pro epulo posuit uictorie causa dato. Tranquillus in Nerone usus est, Affirmauit letum inter letos cantaturum epinicia.

IN eodē tract. de Furtis, ca. Si quis uxori. §. Si quis asinū. Locus sic sarciri potest, Si quis asinū meū coëgisset, et in equas suas uidi τῆ ὀχέας δῦταξαι captū admisisset: furti non tenetur, quanquā coëgisset uerbū parum hic cōuenire uidetur, pro cōclusisset uel abegisset. Admittere, est marē foemine, aut mari foeminā admouere ad initum. Columel. lib. 11. Patruus meus arietes feros mercatus, quosdam in agros transtulit, & māsue factos tectis ouibus admisit. Plin. lib. 10. Equas autem post tertium diem, aut post unum ab enixu utiliter admitti putant: coguntq; inuitas. Et admissura. Colum. eodem lib. Nec admissura certa tempora seruētur. Sic Genesis x x x. cap. Quando uerō serotina admissura erat & conceptus extremus, non ponebat eas. Iuuen. poetice dixit, Iā fas est, admittere uiros: Saty. 11. Inde etiā admissarius equus, asinus, uel taurus, ad initū electus. Columella, Quidam præcipiūt eodē ritu, quo mulas admissariū saginare, ut hac sagina hilares plurimis sceminis sufficiat. Græci admittere βιβάζειν dicūt. Arist. de subibus, ἀμύρα ὁμοιογενεῖ βιβάζειν, ἢ ὀχέας ἀμύρα. Itidem Plutarc. in Lycurgo. Herodotus ἐπιμύσια, quasi admittere ad uerbū dixit. sic enim in Thalia scribit, Τῆλ & ἢ ἐπιμύσια ὀχέων τῶν ἐπιμύσια.

Epinicia.

Admittere.

Admissura.

Admissarius.

ἰν πορ. & in Melpomene, ἐπεὰρ ποροῖν ἢ ὄρον κνῖσ κνῖσ δαγ
 τὰς ἰν πῶς, ἐπιῖσι τοὺς ὄντας. Cic. in Pisonem admissarium
 pro homine libidinis peruagatæ posuit, ad omniumq; fa-
 minarū libidinē exposito, Ita q; admissarius iste simulatq;
 audiuit uoluptatē à philosopho tantopere laudari, nihil
 expiscatus: sic sensus suos omnes uoluptarios incitauit, ut
 non magistrū uirtutis, sed autorem libidinis à se illū inuen-
 tum arbitraretur. Hoc Plinius uenuste transtulit ad in-
 sitionem: ut felix est serē scriptor in huiuscemodi genere
 translationum, sic enim inquit lib. x v i i. Neq; enim ani-
 malium tantum est ad coitum auuiditas, sed multo maior
 est terræ, ac satorum omnium libido: qua tempestiue uti,
 plurimum interest conceptus. Peculiare utique in insiti-
 cum sit mutua cupiditas utrinque coeundi. Qui uer prob-
 bant, ab æquinoctio statim admittunt, prædicantes ger-
 mina parturire. Admittunt, inquit, id est, surculum trūco
 adiungunt. Admittere equum interdum pro conscendere
 accipitur: ut apud Ciceronem in secundo de Finibus. Num
 etiam P. Decius cum se deuoueret, et equo admissio in me-
 diam aciem Latinorum irrueret, aliquid de uoluptatibus
 suis cogitabat? Liius lib. i i. ab Vrbe cond. Superbus in
 Posthumium equum infestus admisit. Hoc etiam uerbum
 multis & alijs modis in usu est apud peritos: qui nunc ad
 rē nō pertinēt. Admissarius equus à Græcis ἀναβάτης di-
 citur: quia ἀναβαίνεσθαι pro intre dicunt, hoc est, uenereo im-
 petu aggredi, sæpius tamen ὄχεῖον dicunt. Apud Hiere-
 niam prophetam emissarius pro admissario mendose legi-
 tur cap. quinto: nisi me fallit opinio: E qui amatores in fa-
 minas, & emissarij facti sunt: unusquisq; ad uxorem proxi-
 mi sui hinniebat. Est enim translatio emphatica, sumpta
 ad libidinem hominum designandam immodicam & por-
 tento

Admittere equum.

Locus Hieremix.

tentosam. Apud Græcos etiam hæc uox ἰνπ, id est, ἰνπ
 equus, in compositione uehementiam denotat: ut ἰνπόπορ-
 ρ, quasi ἰν πορρῶν, ἰνπρῶμαρ, & alia. Emissarius
 autem longè aliud significat. Fote est autem & hic locus
 ex aliorum exemplarium obseruatione hoc modo sarci-
 ri, si quis asinum meū coëgisset in equas suas, ἀναβαίνεσθαι
 ἰν τὰ ὄχεα: si duntaxat, & reliqua.

s v b titulo, Arborum furtim casarum, in cap. Cæde-
 re, ita legitur: Cingere est deglabare. V el deglabare le-
 gendū, uel deglubere: quod ipsum magis probat: id est, cor-
 ticem eximere. Cato de Re rust. Salictum suo tempore cæ-
 dito, glubito, arcteq; alligato: librum cōseruato. Catullus
 de Lesbia metaphoricè, Nunc in quadriuijs & angipor-
 tis Glubit magnanimos Remi nepotes, pro denudat dixit,
 & ad singula uestimenta redigit. Inde illud Tiberij Cæ-
 saris, Boni esse pastoris tondere pecus, non deglubere.
 quod Græcè sic ferunt dicere solitū, Κάρεσθαι μὲ τὰ πρό-
 βια, ἀλλ' ὁ ξυρᾶσθαι βόλουμα: id est, Tonderi pecus
 meum, non rasitari uolo. Quod autē sequitur, Subsecare
 est subsecuisse, corruptum esse facile intelligimus, quē lo-
 cum his uerbis in compendio Græco legimus, Ἰωννῆσθαι ἐπὶ
 τὸ ποδὶ κλῆρ τὸν φλοῖον κατὰ τὸ τέμνασθαι, τὸ Ἐπιδεμαῖν, Cin-
 gere, inquit, est corticem exemisse, subter cedere, est suc-
 cidisse. Et hacienus ibi legimus.

IN cap. Prætor, sub tit. Vi bon. rapt. Græca uerba re-
 ponēda sunt hoc modo, Turbā autē appellatam Labeo ait
 ex genere tumultus. Idq; uerbū ex græco τραβῆ τὴν βῆ γδ
 παρὰ τὸ θορυβῶ εἶρηται. Tyrbe Græcè tumultū signifi-
 cat: unde turba facta est, ut ex Sylla Sulla, ex Xystico xu-
 sticus: & ut alia p multa γ in u nostrū uerterūt. Lucianus.
 ἐρῶ σοικίλω τινὰ τὴν βῆ, καὶ μετὸν τὰ γὰρ ἄλλο τὸν βῆ.
 Sub

Deglubere.

Turba unde.

SVB tit. De incēdio, ruina, naufr. cap. Quonaufraqm.
 §. Qui eiccta, restituenda dicitio Græca, quæ exoleuit li-
 brariorū ignorātia. Qui eiccta naue quid rapuit, hoc edi-
 cio tenetur. Eiccta, hoc est quod Græci aiunt ἐκλυζου-
 νος, uel ἐξουλάσις. Est enim ἐξουλάσις τὸ ἐπὶ βίας τῶν
 κυμάτων κἀτάγειν, undarum uel in littus eijci. Isocrates
 metaphoricè in Areopag. usus est, Μὴ τελευτῶντες ἀπὸ
 τραχύτερα πρᾶγμα ἐξουλάσμεν. Herodot. actiue dixit
 ἐπὶ πόνειλαιον τῶν νεῶν, impegerunt. In eodē tract. cap. Si fir-
 tuito, Nisi tam lata culpa fuit, ut luxuriæ aut dolo sit pro-
 xima: Accursius luxuriā latam culpā interpretatur. Ego

Lasciua. lasciuie lego, est autem lasciuia petulantia ludicra & lu-
 dus improbius, ut in priore editione planum fecimus.

IN tract. de iniur. cap. iniuriarū. Si quis me prohibeat
 in mari piscari, uel in diuerticulum, quod Græcè dicitur
 ducere, iniuriarū iudicio possim eum conuenire. Legouel
 euerriculum quod Græcè σαγίνη dicitur. Verriculum &
 Euerriculum rete est piscatorium, sagena à Græcis dictū,
 à uerrenda aqua sic appellatū. Cic. in v. in Verrē act. de
 Verre ipso loquens, qui Centuripinos compulerat edicio
 omnia ad se argētea uasa cōportare: è quibus emblemata
 abstulerat redditis puris uasis, genere rapina improbi-
 mo: Quod unquā (inquit) iudices huiuscemodi euerriculū
 in illa prouincia fuit? alludens ad Verris nomen, & ad si-
 gnificationem uerbi. Idē in 111. de Nat. Deor. Cum iudi-
 cia bonæ fidei recensuisset, addidit hæc uerba, inde uerri-
 culum malitiarū omnium, iudicium de dolo malo, quod C.
 Aquilius familiaris noster protulit: què dolum idē Aqi-
 lius tum teneri putat, cum aliud sit simulatū, aliud actū.
 Actiōnē de dolo uerriculū appellat, quo scilicet euerrit-
 tur fraudes hominū è uita ciuili. est enim hæc actio p̄m̄
 ad terr

ad terrorem hominum subdolorum: qui ignominiam eius
 iudicij formidant. & qui alio iudicio conueniri nō potest,
 hoc uelut subsidiario coërcetur. Vlpian. Verba autē edi-
 cti talia sunt, Quæ dolo malo facta esse dicctur: si de ijs re-
 bus alia actio non erit, & iusta causa esse uidebitur: iudi-
 cium dabo. Idem in Verrē act. 111. O Verræ præclara:
 quoquam si accessisti, quo nō attuleris istum diem. etenim
 quam tu domum, quam urbem adijsti, quod sanum deniq;
 quod non euersum atq; extersum reliqueris? Euersum ab
 euerro dixit, σεσαρρωμένην, κειρομένην, quasi scopis ex-
 purgatū. Omnia (inquit) sacra iuxta ac prophana corra-
 sisti et cōpilaisti. Euerriculare Laurētius Vall. Latine di-
 xit, quod Herodotus σαγίνην appellat in Thalia & in
 Erato: & Plato in tertio de Legib. his uerbis, καὶ τινα λό-
 γον εἰς τὴν ἀμείψαν πόλιν ἀφῆκεν, ὡς εἰς τοὺς ὄρε Ἰβήων ἀ-
 τὰς ἀποπερδύως εἰν. σὺν ἄλλοις τῶν ἄλλων χεῖρας, σα-
 γίνην ὄσασιν πᾶσαν τὴν ὄρε Ἰβηκῶν οἱ ἐρετρίων τῶν Δάτι-
 δος. id est, Rumorē etiam quendā horrendū in urbē no-
 strā emisit: homini scilicet quod nemini Eretriēsi eos effu-
 gere cōtigisset. siquidē ipsos Datidis milites p̄ manus re-
 ste ducta oēm Eretricā regionē euerriculauisse. Quo mo-
 do autē euerriculētur homines, licet ex Herodoto intelli-
 gere: Viro (inquit) uirū manu tenēte p̄petua serie à mari
 Aquilonari ad Australe peruadūt: tū deinde omnē per in-
 sūta hominibus indagadis captanāisq; trāseūt. σαγίνην ὄσασιν
 ἢ τῶν τῶν Ἰβήων. Luca x v. Nonne accendit lucernā &
 euerit totam domū. corrupte legitur pro euerrit, σαροῖ.
 Quod sequitur circa finem huius cap. Vsurpatū tamen, ut
 quis prohiberi possit ante aedes meas, uel prætoriū meū pi-
 scari: de uilla elegātiore intelligendū, quæ uilla etiā urba-
 na dicitur in tractatu, Locati: ubi hoc uerbū exposuimus.

Euerriculare.

Euerriculum.

IN cap. Item apud Labeonem. §. Quæstionem. Quæstionis uerbo etiam quam malam mansionem Græci dicunt, continebitur. Vinculi genus uel tormenti significatur: ut apud eundem Ulpianum in lege, Si hominē (sive id caput magis appellari placet, ut diximus) sub titulo, Depositi. Hominem uinctum, ut de eo quæstio habeatur, uel ad malam mansionem extensum. Quo in loco Accursius male interpretatus est carcerē: ut etiam hoc in loco. Ego his uerbis puto significari quā Græci tum *ποδοσπάσιον*, tum *ποδοκάλυτον*, appellant, id est, τὸν πόδα σπέρσσαν καὶ κενώσαν. Demosthenes meminit ἐν τῷ *κατὰ Τιμόκратος*.

IN cap. Quod reip. Quod reipub. uenerande causa secundum bonos mores fit: et reliqua. lego uindicare, id est, asserendā ab improbis et facinorosis. Est etiam uindicare, animaduertere in malos. Cic. in Verre, Si quid uindicatum seuerē est, non ex eo crudelitatis inuidiam colligam. Et uindicatur ille cui ob iniuriam illatā multa aut supplicium penditur ab eo qui rei perperam factæ autor est. Plin. in Panegy. Licet nobis et in præteritū de malis imperatoribus uindicare: et futuros sub exemplo præmonere. Et uindicatur maiestas publica, cum à fontibus supplicium sumitur. Et quod sequitur, Secundū bonos mores fit, intelligendum rectē atque ordine et more maiorum.

IN cap. Vestem eodem, sub titulo, De iniurijs. Vestem sordidam rei nomine in publico habere, capillum uel summittere nulli licet. Pro clariori huius sententiæ intellectu, Sordes, sciendum dictionem hanc sordes reorum statum conditionemque significare interim, dum inter eos relati sunt, antequam absoluantur aut damnentur: qui etiam status hominum reatus appellabatur: ut infra ad legem Iuliam maiestatis. cap. ultim. Is qui in reatu decedit, integro statu decedit.

Vindico.

Sordes.

Reatus.

dit. Tranquillus in August. Diuturnorum reorum, et ex quorū sordibus nihil aliud, quam uoluptas inimicis quereretur, nomina aboleuit: conditione proposita, ut si quem quis repetere uellet, par periculū pœnæ subiret. Ex quibus uerbis intelligitur olim necessariam non fuisse accusatorum subscriptionē: dūtaxat ut talione se obstringerēt: id quod superius diximus. Et eximere sordes reorū, idem in Uitel. Castra uerò ingressus, nihil cuiquam poscēti negauit: atque ultro ignominiosis notas, reus sordes, dammatū supplicia dempsit. Id hodie faciunt principes, quum diplomatibus ob signatis, ac serico lino traiectis, criminum ueniam indulgent. Inde sordidati dicti sunt, qui rei delati sunt. Cicero in Pisonem, Nec minus letabor cum te semper sordidum, quam si paulisper sordidatū uiderem. Sordidum dixit, uilem et abiectum, ac sine ullo uitæ nitore ac lauitia uitam agentē. Sordidatum autem intellexit accusatum et reum, εὐθὺτα μεταλλάξαντα καὶ νόμους ἀνάπλω, καὶ ἰκετεύοντα τὸν δῆμον. Dicitur etiā squallor, idemque significat, ut in oratione pro Cluentio, Aut ne forte mater hoc sibi optatissimū spectaculū huius sordiū et luctuum et tanti squalloris amitteret, de matre Cluentij loquens, quæ summo pere gaudebat accusatione filij sui. Gellius libro tertio, Eumque cum esset reus, neque barbam desisset radere, neque cādida ueste uti, neque fuisse cultu solito reorū. Plutarchus in Ant. de Philostrato reo, ὁ δὲ τὸν πόδων καθεῖς, καὶ παύρην ἰμάτιον περιβιβλόμενος. Solebat aut olim amici et necessarij sordes cū reo delato accipere ad misericordiā captandā, plebēque deprecabūdi prebescare aut circūire, ut cū dies iudicij aduenisset, facilius absolueretur, neque ut nunc rei postulati ciues Romani in carcerē cōiiciebatur: sed suo arbitrio permittebantur, ut

Sordidatus.

bb si pa n

Periculum.

si poena le gū uitare uellet, in exiliū abiret, nec iudicij enē
 tū experiretur. Itaq; Cic. in oratione, de reditu suo ita in-
 quit, Nostra memoria Senatores ne in suis quidē piculis
 mutare uestē solebāt: in meo periculo Senatus ueste muta-
 ta fuit. Periculū enim appellat more Græcorū reatū. ut in
 oratione p Plācio, Quid de me dicā? qui in huius pericu-
 lo reus esse uideor. quid de his tot uiris? quos uidetis ueste
 mutata. à Græcis ἀγῶν ἢ νιδῶν & pro apologia & cau-
 se dictione in re capitali dicitur. Plutarchus omnē prope
 equestrem ordinem, & iuuenes ad uiginti milia sordida-
 tos cū Cicero fuisse ait, cū eoq; supplices populo passim
 per urbē Romam fuisse. Αλλὰ τῷ Κικέρωνι πρῶτον μὲν
 ὀλίγου δέῃρ σὺμπλαγ τὸ τῶν ἰππικῶν πλῆθος συμμετέ-
 βαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ δισμυσεῖω ὄνκ ἐλάτῃς νέων παρ-
 κολοῦσθαι, νομῶντες καὶ σὺνικετοῦντες. Hoc idē Cicero
 ipse de se testatur in oratione de reditu suo. Id quoniā im-
 modicē fieri coeptū erat ideo uetitū fuit ijs quidē q propin-
 quitate aut affinitate cum reo cōiuncti non erāt: ut Ve-
 nuleius hic docuit. Fabius libro sexto, de ciēdis affētibz
 loquēs, Non solū autē dicendo, sed etiā faciendo quædam,
 lacrymas mouemus. unde & producere ipsos q periclitan-
 tur, squallidos atq; deformes, & liberos eorū ac parentes
 institutū. Hoc Demosthenes παρασησαδι τὸν παῖδον ἢ
 γονέας τῆ νιδῶν εἶοντ & appellat. Idē Quintilianus, At
 sordes & squallores & propinquorū quoq; similem habi-
 tū scio profuisse. Valerius de Rutilio libro sexto, Orā-
 nū dīfēstione magis quā culpa sua reus factus, nec obso-
 letā uestē induit, nec insignia senatoria deposuit, nec sup-
 plices ad genua iudicū manus tetēdit. Huiusmodi erāt for-
 des Hebræorū sub sacco et cineribus misericordiā diuinā
 exoratū, Danielis 1 x. et Ionæ 1 1. Verū quoniā hæc lex
 sub

sub titulo, De iniurijs posita est: sciendum est huiuscemodi
 sordes non à reis tantum assumi solitas esse, sed etiā ab ijs
 quorū nomine rei postulabantur: quiq; iniurias rapinasq;
 perpetrati, ad Senatum supplices ueniebant, Prætorū, Pro-
 consulūq; prouincias Romanas regētium expilationes
 exposulaturi, & interdum crudelitatem. Cuius instituti
 exemplum est apud Cic. acti. tertia in Verrem, his uerbis
 Nunc de miseria Siculorum Iudices audite. & Heraclius
 Syracusanus & hic Bidinus. Epicrates expulsus bonis om-
 nibz Romam uenerunt: sordidatiq; maxime barba & ca-
 pilla Romæ biennium prope fuerunt. Et rursus acti. uli.
 Aspiciate aspiciate Iudices squallorem sordesq; sociorum.
 est hic Sthenius Thermanus cum hoc capillo atq; ueste,
 domo sua expilata furtorum tuorum mentionem non fa-
 cit, sese ipsum abs te repetit. Et rursus, Si uos (inquit) Iu-
 dices eos deseritis, ad Senatum deuenient, qui de Verre
 supplicium sumet. non est usitatum, non senatorium. Huc
 pertinet quod de Senatu dictum est qui uestem in exilio
 Ciceronis mutauit. ut ipse in oratore pro Plancio. & pro
 P. Sextio memoriæ prodidit. non enim deprecandi rei
 causa hoc factum est: sed insigne fuit luctus publici ob sin-
 gularem Consulū improbitatem, qui Ciceronē euersum
 capite & fortunis cupiebāt. Quid enim (inquit ipse) quis-
 quam potest ex omni memoria sumere illustrius, quā pro-
 me uno ciue & bonos omnes priuato consensu, & uniuersum
 senatum publico cōsilio mutasse uestem? Quæ quidē
 tum mutatio non deprecationis causa est facta, sed luctus.
 Quem enim deprecarentur, cum omnes essent sordidati,
 cumq; hoc satis esset signi esse improbū, qui mutata ueste
 non esset? Ex his Ciceronis uerbis planum fit illas sor-
 des susceptas à Senatu fuisse ad concitandam inuidiam
 bb 2 in Con

in Consules & Tribunum ple. P. Clodium, qui Ciceronē
 infontem, & de re publica egregie meritum, precipitem
 egerunt in exilium. Propter quod luctum illum Consules
 postea inhibuerunt edicto, ut ipse Cicero conqueritur in
 oratione quam de reditu suo habuit. Cum senatus (inquit)
 equitesq; Romani flere pro me, ac mutata ueste uobis sup
 plicare edictis atq; imperijs uetarentur, ad populum ipse
 uerba faciens. Plutarchus in Camillo, Sed cū populus (in
 quit) in signum mœroris uestem mutaret (quod usitatum
 erat in magnis publicisq; calamitatibus) Senatus pertime
 scens ne tumultus in ciuitate oriretur, iussit Manlium di
 mitti. Eodem etiam pertinet id quod Liuius libr. 1 x. ab
 Vrbe cond. refert, de Flauio Scriba loquens, qui ob Pa
 stos publicatos honoribus à populo ornatus est, & nobi
 libus in comitijs prelatas. Tantumq; inquit ille, Flauij co
 mitia indignitatis habuerunt, ut pleriq; nobilium aureos
 annulos & phaleras deponerent. Meminit eius historia
 Plin. lib. xxxiiii. Ex his planior fit huius legis sensus; &
 l. Item apud Labeonē. §. Hæc autem serè sunt, supra hoc
 eodē sub titu. quod Accursius perperā intellexisse mihi ui
 sus est. Loquitur enim Venuleius *περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει τῆς
 ῥωμῆος*. Interdum sordidatus dicitur qui ob inopiam
 aut auaritiā obsoleta ueste detritaq; utitur. ut idē Cic. in
 Antoniana secunda: Sordidata mācipia: argētea uasa col
 lisa. Sordes autem iudicū & sordidi iudices, nō harū sunt
 sordium affines, sed earum quarum fit mentio in tractatu
 legis Iulie repetundarum. Addemus & illud quod ad in
 iuriarum actionem pertinere potuit, à Plin. in xxviii.
 cōmemoratum. Drusus (inquit) Tribunus plebis traditur
 caprinum sanguinem bibisse, quum pallore & inuidia ue
 neni sibi dati insimulari Q. Scipionem inimicum uelle.

Drusus
 Tribunus ple
 bis.

Sordidatus.

DE

DE extraordinarijs criminibus, cap. Saccularij, In
 Aegypto qui commata rumpit. Legēdam chomata, id est Chomata.
 aggeres qui terra aggesta facti sunt: quibusq; Nili aqua
 coerctetur. Plinius lib. v. Nilus (inquit) certis diebus au
 su magno per totam spatiatas Aegyptum foecundus in
 natat terra. Iustum incrementum est cubitorum sedecim:
 minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent tar
 dius recedendo. Quod autem sequitur apud Vlpianū, Cō
 mata etiam & diacopi qui in aggeribus fiunt, & reliquat
 restē legitur. Comma autē est incisum: quæ pars est perio
 di, ut Cicer. appellat in oratore perfecto. Hic cōmata sunt
 Commata.
 aquarum emissaria & incilia ad hoc inuenta structaq; ut
 pro arbitratu Aegyptiorū Nilus uicissim admittatur in
 campos aruales, aut intra alueum contineatur. Plinius,
 Cū steterē (inquit) aquæ, apertis molibus admittuntur.
 ut quæq; liberata est terra feritur. Chomata Plinius moles
 appellat: id est aggeres qui per commata & diacopos, id
 est per meatus quosdā intercisos, siue p incilia hiantia Ni
 lum transmittunt in arua remotiora segetibus destinata.
 Tranquillus in Augusti. Aegyptum in prouinciæ formam
 redactam ut feraciorē habilior emq; annone urbiæ red
 deret; fossas omnes in quas Nilus aestuat, oblimatas longa
 uetustate, militari opere deterfit. Herodotus *δὲ ἄγουχας* ap
 pellat, quasi effossa aquarū emissaria, Idem de Aethiopsis
 regis tēpore loquens, ut enim quisq; (inquit) facinus quod
 dam amiserat dignum animaduersione, morte quidem af
 ficere nullum sibi persuasit: sed eorum unumquemq; pro
 modo admissi multare instituit; præfinito chomatum mo
 do quem *κομμάτιον* uocarent iuxta suam quisque ciuitatem. Hæc
 autem chomata duorum generū fuisse dicit: Altera enim
 erāt circa annē, & altera circa urbes, ne fluminis inūda
 tione

bb 3 tione

Sycomorus. tione obrueretur. Sycomorus ficus est Aegyptia praedul
 cis sine granis, nomen est compositum e ficu & moro. au
 tor Plin. & Dioscorides. Verum in principio huius capiti
 Saccularij. tis Saccularij qui sint nunquam legi. Calcularios imposito
 res fuisse conijcio eiusmodi fortasse quos Graeci *ἡψηλά
 γος* appellant & *ἡψηλάκτας*. quibus similes esse Diade
 micos Aristoteles ideo dicebat, quod ut illi falsi ratio
 cinatione scite atq; lepide hominibus imponunt: ita Diade
 mici quoq; falsa colligendo cauillabundè in errorem se
 cum differentes adducant. Directorij autè hic Petrus Cri
 nitus non directorij legendū esse censebat ex antiquo exem
 plari. ad quod id uerbum quod sequitur alludere uidetur,
 Qui in aliena coenacula se dirigunt. Dicebat etiam areo
 las illas quae subditae sunt duobus uerbis replendas, *σικονε
 λισμὸν* & *σικονελισμόν*: hoc modo. Sunt quaedam quae mo
 re prouinciarum coercitione solent admittere: ut in pro
 uincia Arabiae, *σικονελισμόν* crimen appellant.

IN cap. Sepulcri, De sepulcro uiolato. Melius corpo
 ribus non contrectatis uel contactis legitur, quam contra
 ctis: id est ita ut corpora non attingantur.

S V B titulo, De concussionibus: Poena legis Corneliae
 teneri iubentur qui in accusationem innocentium coierint.
 Coire. Coire apud priscos uerbum criminofum erat. lege enim
 Cornelia constituta erat accusatio aduersus eos qui in ac
 cusationes condemnationesq; coierant. quo capite legis
 Corneliae à Cornelio Sylla sic appellatae, nec plebs nec
 equester ordo tenebatur: sed Senatores tantū, & qui ma
 gistratus gesserat. Verba legis in oratione Ciceronis pro
 Cluētio haec extant, Qui tribunus militū legionibus qua
 tuor primis, qui ue Quaestor, Trib. pleb. (et deinceps ma
 gistratus omnes enumerantur) qui ue in Senatu sententiā
 dixit

dixit, dixerit: qui eorum coijt, coierit: conuenit, conueni
 rit: quo quis iudicio publ. condēnaretur. & cetera. Idem
 ad Pontifices, Collegia mediisfidius Tribunorum pleb.
 tota reperientur hoc iure firmato, quae coeant de hominū
 locupletissimorū bonis: praeda praesertim populari et spe
 largitionis oblata. id est qui in abdito consilia agitent de
 euertendis locupletum fortunis. Interdum addito societa
 tem accusatio utitur eodem uerbo. ut pro Roscio Ameri
 no, Auaritiam praesert, qui societatem coieris de municipi
 pis cognatiq; fortunis cum alienissimo. Sic Martianus in
 princip. tract. legis Cornelij de fals. Qui societate coierit
 ad obligationē innocentium. Inde est illud Plinianū in epi
 stolis libro quinto, Nigrius in Senatu quaestus est uenire
 aduocationes, uenire et prauiaricationes: in lites coiri: et
 gloriae loco poni magnos & statutos reditus. Et coitio et
 etiā uerbum est eiusdem cognationis. ut Cic. pro Plancio,
 Dubitatis (inquit) quin coitio facta sit, cum tribus ple
 rasq; cū Plotio tulcrit Plācius. Συζυγορῆν Graeci dicūt,
 & ἐπισωιζασθαι. licet in Pandectis *συνείναι* eis *κατὰ νό
 μον* τινὸς ἀναιτίς dicatur. Quae locutio nō est ex more lo
 quēdi antiquorum, sed ad uerbum cōuersa. Sequitur eod
 em in loco, Qui ue ob denunciandum uel non denunciand
 um testimonium pecuniam acceperint. quae uerba ab Ac
 cursio intellecta nō esse minus mirum est, cum etiā à pau
 cis percipiuntur. Cic. in Praetura urbana, Non putasti me
 tuis familiarissimis testimonia denūciaturum, qui tuae do
 mi saepe fuissent; ex quibus quaererē, signane scirent quae
 non essent: Testimonium denunciare Ciceroni non est tes
 tificari, ut uulgò existimatur: sed est homini diem dicere
 ferendo testimonio. hoc est ad iudiciū enocare ferēdi gra
 tia testimonij. Fab. lib. v. Duo sunt (inquit) genera testium,

Denunciare te
 testimonium.

bb 4 aut

aut uoluntariorum, aut eorū quibus iudex in publicis iudicijs lege denuntiare solet, quorum altero utraque pars utitur: alterū accusatoribus tantum cōcessum est. Ex hoc intelligo in publicis tantummodo iudicijs licuisse denunciari testimonium, hoc est inuitū euocari ad remotū longinquūq; tribunal. Quod quoniam concussionum mareriam præbebat, negotiumq; faciendi quietis hominibus domiq; occupatis, ideo ad capita legum de publicis iudicijs rogatarum hoc additum est: ut hic, & inferius, Ad legem Cornelianam de falsis: in princip. ubi Accursius renuncian- dum legit pro denunciandum, errorem librariorum secutus, aut eorum fortasse emēdatorum qui uim uocis ignorabant. Ab eodem errore est, quod denunciationse malē interpretatus est in cap. Absentem, in tractatu, De pennis. quo in loco Vlpianus, Aduersus cōtumaces uerō (inquit) qui neque denūciationibus, neque edictis præsidū obtemperassent, sententiam in absentes pronūciari oportet, sed secundum morem priuatorū iudiciorum, nō enim denūciationes præconia Vlpianus appellat, ut Accursius censuit: sed præsidū uadimoniam, id quod si non aliunde, at ex Venuleio satis planum sit in capitu. Eadem lege, Ad legem Iuliam repetūd. & ex Cicerone pro Flacco, his uerbis, Adiunxit ille, ut eos qui domo extire nolebant, testimonij denūciatione terreret: qui domū stare non poterant, largo & liberali uiatiko commoueret. Idem, Locupletes & graues homines testimonij denūciatione deterret ne sibi aduersarentur, egentes & leues spe largitionis & uiatiko publico, priuata etiam benignitate perlestat. Huiusmodi autem testimonij denūciatio uel à iudicibus, uel ab accusatore fiebat, ut ex supradictis planū sit, & ex Plin. lib. v. I. Epist. Licinius (inquit) petendū cōsue

à consul.

à consulibus, ut referrēt sub exemplo legis ambitus de lege reptundarum, an placeret in futurum ad eam legem adijci, ut sicut accusatoribus inquirendi testibusq; denunciandi potestas ex ea lege esset, ita reis quoque fieret. Ex ijs quæ diximus melius intelligi potest Pauli dictū in tractatu, De testibus, cap. Lege Iulia & Papia publicorum iudiciorum cauetur, ne alicui inuito testimonium denunciatur, ut testimonium litis dicat aduersus socerū. & reliqua. Quo in loco nonnunquā cōiectura adducor, ut spuria illic uerba quædam esse censeā. Satis enim erat dicere secundū morē antiquum, ne cui inuito testimonij denunciatur aduersus socerū, si de criminali tantū controuersia intelligamus, aut etiā si de ciuili, ne cui testimonium litis denuntietur. Hoc uerbū à Græcis non est intellectum qui Pandectas Græcè scripserunt, sic enim scriptū est, τῶν λαβόντων χρήματα ἐπὶ τῶν κατηγορησῶν, ἢ μὴ κατηγορησῶν, ἢ διὰ τὸ καταμαρτυρησῶν ἢ μὴ καταμαρτυρησῶν. Denunciare testimonij Græcè κλητεύειν dicitur. Pol lux lib. οὐταυο, τὸν δὲ ἔβλεδόμενον μαρτυρεῖν, ἐκλήτευον, ἀνάγκη τῆς μαρτυρησῶν προστιθέντες. Cui uerbo antestari respōdet. quo Horat. in primo Sermonū usus est. Antestari. quod uerbū Acron uariē interpretatur, sed Porphyrius uerbum id xij. tabul. esse scribit. Demosth. τὴν οὐκ ἐκλήτευον ἡμᾶς; In tractatu, De abigeis, in principio, consuli Veticæ pro Betycæ legitur, pars est Hispaniæ. Legitur & Verbicem, pro Veruecem.

Sub titulo, de effractoribus, lego expilatores, qui sunt atrociores fures. Hoc est enim συλαγωγὸς uel συληταί. expilatores & cōpilatores huiusmodi sunt fures, qui ne pilum quidem relinquūt in corpore spoliatorum, ut inquit Asconius in secūdā Verrinam Ciceronis, Quis est enim

bb s qui

qui in te nõ expilatione Asia, uexatione Pãphylia, squa-
lore & lacrymis Sicilia concitetur? Hoc furtum uocatur
improbius in l. Si te expilasse, Codice, Ex quibus causis
infirrius. Cic. in Prætura urbana improbius appellauit.
Cõpilare (inquit Fest.) est cogere furta, & in unũ cõ-
dere. Horat. Ne me Crispini scrima lippi Cõpila se putes.

Conuafare.

Hoc Terent. cõuafare uocauit in Phormione. ad uerbum
tamẽ συουασάειν dicitũ esse ab eo mihi uidetur: quo Lu-
cianus usus est in dialogo, q̄ Toxaris inscriptus est, οἱ λει-
ποὶ δὲ τῶν οἰκετῶν ἀπαρτὰ ἐν τῆς οἰκίας συουασάει-
νοι, ὡς χοντο φεύγοντες. Expilare συλᾶρ dicitur, & ὡς φη-
συλᾶρ. Demosthenes in oratiõe pro Ctesiphõte nõ semel
propria eius uerbi significatione usus est. Inde Suppilare
uerbũ Plauto in Asinaria, Ille ecastor suppilabat me, q̄d
ecastor ancillas suspisabar. Demosthen. etiã id genus fu-
res λαποδύτας appellat. unde uerbũ λαποδύτῶν in tertio
κατὰ Φιλίππου: pro cõpilo et expilo, τί οὐὲ ἐπὶ τῆτο πρῶ-
τῳ ὅτι βούλεται. καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον οὐτ. οὐτὸν ὁριζήσῃ
ἢ λαποδύτῃ τῶν ἑλλήνων, καὶ καταδεδῶσθαι τὰς πα-
λας; Effractores autẽ τοιχερῶχοι dicitur, & διογκταρ.

Suppilare.

S V B titulo, De crimine stellationis, Itẽ si quis impo-
sturam fecerit uel collusionem in necem alterius. Impostu-
rã malẽ ab Accursio intellectã, ex ijs quã de eius uocabu-
li significationẽ dixim⁹ in priore editiõe, ijs liquebit, quos
adire eas annotationes nõ pigebit. In cuius dictionis expo-
sitione Accursius imposturã posteritati fecit: nullũq̄ est
crimen omnĩũ quã certo nomine nõcupata sunt, cuius se-
pius ipse reus sit Accursius. uenia tamẽ dignus homo nani-
mẽ malus ob tẽporis eius literarũ obscuritatẽ. Impostura
nomẽ φεικισμὸν, τὲ χυασμα, μαγγάνισμα, σόφισμα cõ-
plectitur, et παραλογισμὸν. Collusio est συγκαλυφθῆμα.

Impostura.

In tra

IN tractatu, De collegijs illicitis, Sodales sunt qui eius-
dẽ collegij sunt: quos Græci carpiã uocant lego, ἑταίρειαν
uocant. Hetereria à Græcis sodalitiũ dicitur: q̄ sodalitatẽ
Cic. uocare solet. Sed sodalitiũ multitudinem sodalium si-
gnificare potest, ut ἑταίρειαν Græcẽ & θρησκείαν, ἰατρείαν,
πνευματικῆν, ἀλωτρίαν, δολειαν, & alia nonnulla. Quã tã mul-
titudine significat hominũ, quã a ditionẽ aut rẽ. quanquã
ἑταίρειαν sit amicitia sodalitia: ἑταίρειαν cũ diphthongo sint
sodales, ut hoc in loco: quo modo loquẽdi apud nos famu-
litium, autium, equitium dicuntur & seruitiũ: quo Cic. in
Verrem act. ult. usus est, Et tamen coeptũ esse moueri ali-
quot locis seruitium suspicor. Idẽ, Propterea quod tum fa-
milie cõgregantur, & magnitudo seruitij perspicitur, et
labor operis maxime ostenditur. Sodales eadẽ mensa utũ-
tur. quã ratione à Græcis sodalitates σαρτία etiam dictũ
sunt. Herod. lib. 1. μετὰ ἧ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα ἐνωμο-
τίας ἢ σαρτία ἔγνωε Λυκούργος. Hęc etiam Phiditia La-
cedæmone dicebãtur à conuiuiori frugalitate, quorũ me-
nunt Plutarchus in Lycurgo. Cic. in quinto Tusc. Quid
uultum Lacedæmoniorum in Phiditijs nonne uidemus?
ubi cum tyrannus cœnauisset Dionysius negauit se iure
illo nigro quod cœnæ caput erat delectatũ. Andria apud
Cretenses dicebantur auctore eodẽ Plutarcho, nam syssi-
tia proprie Atheniensium erant. Plato lib. 1. de Legibus,
καὶ μοι λέγει τί τὰ σαρτία τε συντέταχεν ὁ νόμος
ἢ τὰ γυμνάσια. Aristoteles in secũdo Politicõn, καὶ τό γε
ἔρχεται ἐκάλει οἱ δάκωρες & φιλίτια ἀλλ' ἀνδρα καθά-
περ οἱ κῆρες alibi σαρτία eadem ipsa uocat. Cic. in lib.
de Senect. ita inducit Catonem differentem, Sodalitates
autem me quæstore constitutæ sunt sacris Idæis magnæ
matris acceptis. epulabar igitur cũ sodalibus. & reliqua

Seruitiũ & so-
dalitium, & fa-
milie.

Sodalitates;

Phiditia.

Andria.

Sodales facer-
dotes.

Sod

Heteriarcha.

Iupiter sodali-
rius & Philius,
& alijs nomi-
nibus appella-
tus.

Sodales etiã Sacerdotes imperatoribus Roman. inter di-
uos relatis institui solebant, ut sodales Augustales apud
Tranquillum in Claudio, quales institutos fuisse Adriano
auctor est Spartianus. Quorũ similitudine hodie sodales
appellari debet, quos uulgo fratres uocant: ut sodales Do-
minicales, sodales Frãiscani. & qui eorũ sodalitatũ præ-
cipuam curam habent, Heteriarchæ dici possunt. Sodales
olim Heteriæium Iouẽ, id est sodalitiũ colebãt, ut sodalitiũ
iuris disceptatorẽ: ut apud Herodotum in pri. ἐκάλει δὲ
τὸν ἐπιειδίον τε καὶ ἑταίριον, τὸν ἀπὸ τοῦ ὀνομαζόμενον θεῶν. Si-
militer & Philius Iupiter amicorũ necessitudinis preses
erat, Homognius, id est gẽtilitiũ gẽtilitatis custos & ar-
biter: quem gẽtiles inuocabãt, à quo nõ abstinẽs erat pa-
trous, id est auitus, His nominibus alijsq; olim Iupiter in-
uocabatur si qd perperã atq; iniuria factũ erat inter eos
quibus uariæ necessitudines intercedebant. Heteriæia uer-
bũ corruptẽ in epistola Plinij ad Traianũ legitur, in qua
de religione Christianorũ ad principẽ retulit, deq; eorũ
animaduersione cõsuluit, Quibus peractis morẽ sibi disce-
dendi fuisse, rursusq; coẽundi ad capiẽdũ cibũ promissũ
tamen & innoxium. quod ipsum facere desisse post edi-
ctum meum, quo secundum mãdata tua heteriæias esse ue-
tueram, sic enim legendum est & emendãdũ. Sodalitates
enim edicto à se dissolutas esse significat: quæ coniuratio-
nũ metu à principib; Romanis uetabãtur: nec immeritò,
nã Plato de ijs loquẽs ita inquit. Nam & hæc gymnasia,
& hæc sodalitates cum alioquin multis in rebus cõducibi-
les sint ciuitatibus: ad seditiones tamẽ cõcitãdas immodicẽ
sunt opportuna. Apud Isocratẽ etiã Nicocles ad populã-
res ita inquit, Videte ne sodalitates aut coitiones nisi au-
ctore me faciatis, siquidẽ huiuscemodi cõsociationes, ut in
alijs

alijs rerump. statibus præcipuas partes ferũt, ita in singu-
lari principatu periclitãtur. ἑταίριος καὶ ποιεῖτε κατὰ τοῦ
νόμου, ἀνευ τῆς ἐμῆς γνώμης. Quod Plato Sybitiũ, hic he-
tereiã dixit. Fuit et olim Roma alioquin hoc nomẽ crimi-
nosum, nam & lex Licinia lata est contra sodalitia, id est
coitiones quæ siebãt ad corrupenda suffragia popularia.
Cic. pro Plan. Sed aliquando ueniamus ad causam, in qua
tu nomine legis Liciniæ, quæ est de sodalitijs, omnes ambi-
tus leges complexus es. Idem, Ego Planctiũ & ipsum gra-
tiosum esse dico: & habuisse in petitione multos cupidos
sui gratiosos: quos si tu sodales uocas, officiosam amicitia
nomine inquinãs criminoso. Et pro Cælio, Haud scio an de
ambitu et de criminibus sodaliũ ac sequestriũ similiter re-
spondendum putẽ. Et in Sall. Abijt in sodalitiũ sacrilegij
Nigidiani. Huiuscemodi coitiones in perniciẽ legũ, συστά-
σεις dicuntur à Græcis: & quos sodales lex Licinia uoca-
bat, sunt συστάται uel συστάτες καὶ συνηγοριώται. uulgo
cõplices appellãt. In Iustiniani Codice, sub titulo De epi-
scopis et clericis, cõuenticula genere neutro appellantur:
& in cap. Cũ ex inuictò, sub titulo De hereticis, in libro
Decretaliũ, Nec genere scẽminino enuntiandũ est ut ple-
runq; sit. Tacit. lib. XIII. Extructa q; apud nemus quod
nauali stagno circumposuit Augustus, conuenticula &
caupone, pro loco posuit. Tertulianus in Apol. Philoso-
phi (inquit) à locis conuenticulorum & stationum suarũ
Stoici & Academici nuncupantur. Matthæi xxxvi. Do-
minus noster ad Iudam loquens dixit, ἔραγε ἐφ' ὧ ὠάπει;
sodalis qua de causa uenisti? non tam amicum quãm sòda-
lem appellans, quem sacrosancta mensa & mystica cœna
dignatus erat, ut quidam opinati sunt: uidelicet perfidiã
cius scẽlestissimam taxans clementissimẽ.

Lex de sodali-
tijs.

Conuenticula.

IN tracta. De publicis iudicijs, cap. penul. Accusatore defuncto res ab alio iudicante præfide prouinciæ peragi potest. Accursius hinc explicare pedē non potuit. ut autē apertissimus sensus sit, ita omnino legēdū esse censeo, Accusatore defuncto reus ab alio iudicāte præfide. hoc sensu ut in rei accusationē intelligamus succedere posse aliū accusatorē, priore de medio sublato, idq; fieri iudice præfide prouinciæ, et de hoc disceptate, quis in locum defuncti substituendus sit. id quod eō pertinet, quod dicitur in cap. Aut priuatim, infra Ad Senatufc. Turpil. Vel de crimine cognoscēte in Prouincia. quoniā Romæ Decuriæ cū Præto iudicabāt. Pergi autē reus in criminibus, nō res pagi dicitur. Est autē reū peragere, ita rei accusationē perseq, ut reus tādē dānetur. Vlp. Peregisse autē reū, nō aliās quis uidetur nisi & cōdēnauerit. Paulus, Destitisse autē is uidetur, q̄ intra præfinitū accusationis à præfide tēpus reū suū nō peregerit. Plin. in epistolis, Est lege cautū ut reus antē peragatur: tunc de prauaricatione queratur. ἐπεφίκοι id Græcè dicitur. Demosth. in oratione quæ ad Leptinē inscripta est, Καίτοι ἢ ταῦτα ἀκόω σε λέγει, ὡς ἄρα τρεῖς σέτινες γράμματα πρὸς ὄρον διὰ ἐπεφίκοι.

Pendentēs rei.

IN tracta. De accusationibus cap. penul. Capitis reus suspensio crimine causam fisco deferre nō prohibetur. Hic suspensum crimē sic dicitur, ut pēdētēs rei dicuntur. Traquillus in Domit. Reos qui ante quinquemū proximum apud arariū pependissent uniuersos discrimine liberauit, nec repeti nisi intra annū eaq; cōditione permisit, ut accusatori qui causam nō teneret exiliū pœna esset. Aliqui pēdere reos existimāt, quandū ambiguo causæ euentu in reu tu sunt. ego pēdere reos inde dictū esse censeo, quod eorū nomina in progrāmāte, id est tabella pēdula, publicè pro-

posita atq; suspensa erāt. Idē, de Claudio Cesare ante imperiū loquēs, Postremò etiā sestertiū octogies pro introitu nomi sacerdotij coactus impendere, ad eas rei familiaris angustias decidit: ut cū obligatā arario fidē liberare nō posset, in uacuum lege prædicatoria uenalis pepēderit sub cāctio præfectorū. q̄bus uerbis Traquillus significat Claudio bona prædia, id est, publicè obnoxia editio præfectorū ararij diu uenalia pepēdisse, cū ēptorē nō inuenirēt. Lāpid. in Alexandro, Itinerū autē dies publicè p̄ponebātur, ita ut editū pēderet ante mēses duos: in quo scriptum est, illo die, illa hora ab urbe sum exiturus. Plin. in epist. de Iunio Basso loquens, Accusatus est sub Vespasiano à priuatis duobus: ad Senatū remissus diu pepēdit. tādē absolutus uindicatusq; est. Inde illud Cic. pro Cluētio, Hærebant in tabulis publicis reus et accusator: nec sine ignominia calūniæ relinquere poterat accusationē Cluētius. Ceterū morē illū proponēdi p̄grāmatis Athenis etiā fuisse, his uerbis Demosthenis satis clarū est in oratiōe Ἐπι Μαρδίου, Ὅτι ἢ δὴ λειποταξίς δίκην κατεσκύασε κατ' ἐμὲ, ἢ τὸν τῆτο ποιήσονται ἐμισθώσαστο τὸν μιὰρον τῆτορ, ἐάσω. Et paulò post, οὐθ' ἔτ' ἔδενδς ἐνεκα αὐτὸν ἐμισθώσαστο, πληρὶν ἢ ἐκκείτο πρὸ τ' ἐπανύμων, ἢ πάντες ὀρῶμεν, ἐν τῶμων ἄσσεις ἐγράψατο δὴ μισθῶν πωανά λειποταξίς. ἐκκείτο enim significat expositū esset et proscriptū.

IN capite secūdo, De custodia & exhibitione reorū, Quod si nō defendatur, in uincula publica duci iubetur, ut ex uinculis causā dicat. Causam dicere interdū est reū esse, & criminis alicuius publici postulātū. Quod Græci τὴν νεβεσθ̄ dicunt, τὴν φεύγει, id est fugere: ut φεύγων φὸς, ex quo more Græcorum inualuit mos loquēdi apud imperitos ut fugientē pro reo dicāt, id est pro eo unde aliquid

Causam dicere.

petitur

petitur: ignorantia utique eorum qui sanctiones Iustini in Latinum sermonem uertere conati sunt. sic φεύγῃ ἀσλῆας, qui status controuersia patitur. Liu. li. ix. secundi belli Punici, Sententiam deniq; æquè trucem orationi adiecit: Pleminium legatum uinctum Romam deportari placere, et ex uinculis causam dicere: ac si uera foret quæ Locrenses quereyetur in carcere necari oportere. id est, interim dū quæstio criminis peragitur, in carcere uinctū esse. Plin. lib. v. 11. Itaq; sit proprium Catonis quater & quadragies causam dixisse, nec quēquam sæpius postulatu & semper absolutū. Causam dixisse uocauit inter reos receptū esse, id quod ad uerbum Græci dicunt ἀπολογυῆσαι. Quare Luca x. 1. clarius uerti potuisset, Statuite igitur in cordibus uestris nō premeditari causam uobis dicendā μὴ προμελετῆρ ἀπολογυῆσαι. Interpres respōdere dixit. quod defendere significat, hoc est iudicio adesse.

Respondere. Cic. in Verrē, act. 111. Citatus accusator Marcus Pacilius nescio q̄ io casu nō respōdit: nō affuit. id est & ἀπὸντικῆς εἰς τὸ κριτάρι. hoc est, defecisse eū pronunciatū est, ut nūc loquimur. R espōdere etiam accusationi dicuntur patroni, cause defensores. Apud Thucydidem ἀπολογυῆσαι θανάτου est capitis causam dicere, Cic. in Verrē act. ult. Quod postea quā iste cognouit, rationē hāc cepit habere: causam sibi dicendā esse statuerat. Id est, postquā testes in se paratos esse cognouit: cogitare cepit se postulatu iri repetundarū, & se ad id cōparare. Et in Vatini. Quæro ex te Vatini, nū quis in hac ciuitate post Urbem conditā Tribuno sple. appellauit, ne causam diceret? Aliquando causā dicere, est defendi uel per se, uel p̄ patronū, ut in actis apost. ca. x. xvi τὸτε ὁ Παῦλος ἐκτεῖνας τὸ χεῖρα ἀπελογῆτο. tum Paulus porrecta manu defensione exorsus

Ex uinculis causam dicere.

Respondere.

exorsus est, uel causam dicere cœpit, & cap. xxiiij. ἐυθυμότερον τὰ ὄρη ἐμαυτῷ ἀπολογυῆσαι: alacrius p̄ me ipso causam dico. Curtius lib. v. 1. Amyntas uinculis exemptus ut defensione ordiretur, ita inquit, Sine præiudicio causam dicimus: id est, libertati tantisper uinculis respōdemus criminibus obiectis. Vnde causæ dictio Latine, est apologia Græcè. Cæsar lib. 1. de bello Gall. Moribus suis Argētorigen ex uinculis causam dicere cōegerūt: damnatū p̄ce nam sequi oportebat, ut igni cremaretur, die cōstitutæ causæ dictionis, Argētorix omnem suā familiā hominum milia decem undiq; cōegit: per eos ne causam diceret, se eripuit. τῷ μὴ δίκην ὑποσχεῖν ἑαυτὸν ἐξείλετο. Vtraq; significatiōe Cæsar usus est eodē in loco: altera enim alteri propria est. Apud Valerium lib. 1111. ad causam dicendam occurrere, est τὸς τὸ ἀπολογεῖσθαι ἀπαντῆρ. Inde factū ut indicta causa dānari dicantur, qui ad iudiciū uocati nō affuerunt, absentesq; sententiā passi sunt: ut apud Curtiū lib. v. 111. Itaq; nullius cædes maiorē Alexādri excitauit inuidiā, quā q̄ uirum optimis moribus artibusq; præditiū nō tantū occiderit, sed etiā torserit indicta quidē causa. de Callisthene loquēs. Cic. 1. de Leg. Vt dictator qui esset, quē uellet ciuiū indicta causa impune posset occidere. Id est inauditū, ut loquimur nunc, ἀκρίτως & ἀκρίτων ἀποκτενεῖν. cū alioquin indicta causa dānari, sit ἐρηκεν κατὰδικασθῆναι, uel ἐξ ἐρήμης ἐκλωξέναι. unde eremodicū dictū. Interdū causam dicere, est renuere, recusare, repugnare. Plaut. in Milite, Si prehendero te posthac, arcebo testibus. Pyrg. Causam haud dico. Dicitur & nihil cause est. sed si quid modò fixis, nū quid cause est ilico quim te in pistrinū dedā: id est recusabis ne, aut renues ne? Cic. de lege Agraria, Si doceo illa quæ dixi, num quid cause est

Indicta causa damnari.

Causam haud dico. Num quid cause est.

Quirites, quim illa criminatione qua in me absentem usus est, no solum mea sed etia uestra diligentia prudentiaq; despexerit, i. nu inficiari ille pot? Dicitur etia quippiam causari: ut ide p Roscio, Si planu facio te post hac stipulatione Rosci se st. CCC. abstulisse: nu qd causare quim ab iudicio abeat turpissime uidetur: τῶς δ' ἐν ἀπει ἐν τ' δίκης κείνης ἀποχίτα κενεοῖσι μὲν οὐκ; Thucyd. τῶς δ' ἐν ἀπει ἐργασίαι, uel ἐν τ' ὁ τῶς δ' οὐ διχίση ἀπὸ ἀποχίτα ἀλυσιόμυος. uel τῶς ἐν μιν χεῖρὶ μὴ δ' χί ἀπέναι σε; uel ἐν ἀποφθάνοις ἀποχίτα ἀπαλλαγίαις ἐν τ' δίκης κείνης. Dicitur et alijs modi: pot utraque lingua: nisi in ijs que parerga dicuntur, plusculi ipsi esse quam in opere ipso suscepto uideri uereremur.

IN capite, Diuus: Et ideo cu quis faceret iuberi oportet uenire Irenarcha. Lego ex obseruatione antiqui exemplaris, et coiectura ductus, Et ideo cu quis ἀνάκειναι faceret. Est aut anacrisifis ueritatis indagatio, exploratio, percunctatio, unde factu ut etia questione iudiciali, reorūq; interrogatione significet, que in causis iudicij constitutionem precedit uel litis contestatione. At in causis capitalibus anacrisifis erat cu delato nomine rei receptoq; accusator interrogabatur a magistratu, an omnino constituisset accusatione prosequi reūq; peragere: an testes aut testimonia exhiberi postulet, et alia eodē pertinētia. id que ἀνάκειναι a percunctando dicebatur. Demosthenes κατὰ Μειδίαν, καὶ γὰρ ἀνεκείναι τῶν τῶν γραφῶν ὁ συνεκείναι τῆς ἐκείνου, οὐδ' ἔστι δ' ἐνός ἐνεκα αὐτῶν ἐμισθώσασθαι, πολλὰ ἴνα ἐκείνοιο, τὸ δ' ἐπιπρόμαρον, καὶ πάντες ὁρῶμεν, ἐκείνου λαοπέδους ἐγὰρ τῶ δημοσθένη πυνάξαι λειπόμενα ἀνεκείναι τὸ τῶν τῶν γραφῶν inquit. i. Neq; enim ille calumniator ad diē affuit percunctatiōis solēnis, ut rogaretur a magistratu quod perinde ualet ac si dicret, accusatione p derelicto habuit

habuit: cuius rei multa erat ignominia nota. erat enim simile aliquid iurisiuradi de calumnia. Et ἡ δὲ Ὀλυμπιάδων, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ἀρχαῖος ἀνεκείναι τῶς ἀμφισβητήσιν, καὶ ἀνακείνας εἰσὶν ἄλλοις ἐν τῶ δίκης κείνης. καὶ οὐ τοσὶν ἄλλοις πρῶτος. Est etia ἀνάκειναι interrogatio testiu et questio de aliquo facto habita, ut apud Athenau, ubi de Cydonijs malis loquitur. ἐπιγνώσθησιν ἡ τῶ τῶς ὄψον ἐξ ἀνακείσεως τ' τὸ φέρμακον πολλὸς αἰῶς, καὶ ἐπιγνώσθησιν τὸ γρόμυον ἐκ τῶς τ' μίλων συνθεσεως. Et q; Latini quarere dicitur et questione habere, q; etia ingere dicitur: id Græci uocat ἀνακείναι: et ἀνακείναι ipsam questionem, reorūq; interrogatione, siue id p tormēta fiat, siue sine tormētis. Plutarc. de Augusto, γράψας νόμον πῶς δ' εἰ ἀνακείναι τῶς ἐν ἀτίας γνωμῶν, καὶ πῶς δ' εἰ νομῶν ἐξ ἄλλοις. cum lege sanxisset quonā modo de reis habēda sit questio, qualisq; aduersus idē in cōuictos uindicādū esset. Id uulgō processū rei delati aut cōprehēsi facere uocat: et ex ore eius rei ueritate exquirere. ἀνάκειναι etia aliud significat nō ab simile diuinationi de accusatore cōstituēdo, sed nihil nūc ad rē pertinet. Quod autē hic ἀνάκειναι legere debeamus, ex diui Lucæ loco intelligi potest adiorū uigesimoquinto. ubi Festus præses ait se ἀνάκειναι de Paulo facturū, caq; demum facta ad Casarem Paulū missurum eū clogio. ὅπως τ' ἀνακείσεως γνωμῶν σχῶτι γράψαι. absurdum enim esset, inquit, hominem causam ex uinculis dicturum mittere, et crimina contra eam testata prætermittere. καὶ τὰς κατ' αὐτῆς ἀτίας μὴ σημάσαι. Ex cuius uerbis satis patet quid sint reorū clogia, cuius in hoc loco Iuriscōsul. meminit. Sequitur, διὸ πρόμαρον ἀδ' ἐφ' ὑμῶν. ideo in mediū producendū coram uobis iussi, ut palā scilicet de eo questio percunctatiōq; haberetur. In summa ἀνα-

ἀνάκειναι.

νεῖνω uerbū est Atticorū, & significat τὸ ἀναπνεῖν ἀνεομαγ
 καὶ ἀνοσφάτω, καὶ ἐξέταλω, καὶ βασταλω, ὃ καὶ νεῖνω λέγεται.

IN cap. Ne quis, sub eodē tit. De custodia reorum. Et
 ijs qui uinctos soluerint multam dices. Dicere multam
 uerbum est antiqui iuris. Gellius lib. x. Quum autem usus
 & mos sermonum is sit, ut ita & nos loquamur ut pleriq;
 ueterū locuti sunt: multa dixit et multa dicta est: nō esse
 ab re putari notare quod M. Cato aliter dixit, in quarto
 Originum. Idem ex Varrone, Sed cum eiusmodi multa
 pecoris armentiq; à magistratibus dicta erat: adigebatur
 oues bouesq;. Hoc prisco more locutus est Alexander Im-
 perator: in principio De modo multarum, Codice Iusti-
 niani. Liuius libro v. secundi belli Punicī, Tribunipl. cum
 rem infamem inuisamq; cernerent: ducentum m. aris mul-
 ctam Posthumio dixerunt. ποροετιμωσαυ τῶ δμωσῖα.
 uel ἐτιμωσαυτο χρημάτων ἀπὸ τῶ Ποροετιμω. Quoniam
 autē libenter haftenus feci, ut cū ita tulisset occasio, operā
 & ipse uirilē impenderē in interpolanda Latina lingua
 elegātia: in hac quoq; ipsa functione tametsi defunctoria,
 id ipse facere institui, cum eo quoq; ut additamenti libera-
 lioris nomine Græcorū nonnunquā locutiones subiungā.
 quandoquidem memoriæ nostræ instituto, & quod ad lite-
 rarum quidem meliorū profectum pertinet, felicitate mira
 huius ætatis effectū est, ut lingua Latina Græcāq; diu in-
 ter se peregrinæ & extera, nec inter se noscitantē, uete-
 rem non modō affinitatem agnoscerent, sed etiā cognatio-
 nem: tessera utiq; necessitudinis auitæ ē monumentis eruta
 situ & carie squallētibus: societate etiam studiorū mutuo
 ut coirent denuo, cōmercijq; iura passim atq; contubernij
 usurparēt. Fremant frendeātq; licet, uociferationeq; ruan-
 pantur homines aduersis multis nati, tumultuoseq; recla-
 mitent

Commerciū &
 cognatio lin-
 guæ Latinæ cū
 Græca.

mitent: spero huius studij commentationisq; paucis annis
 casuram eō contentione, antiqua plenaq; ut ratio colen-
 dæ philosophiæ perpoliendorumq; ingeniorū uelut redi-
 uua generi humano uitæq; restituantur. Itaque quando in
 mentionē multæ dicendæ incidimus, hoc quoq; congruen-
 ter iam dictis addere poterimus: hoc uerbum dicere alijs
 etiā uocabulis olim peculiari quodam iure attributū fuis-
 se, quodamq; coniugio deuietum. Dicere sacramento, ser-
 mo est antiquorum. Liuius lib. v. secundi belli Punicī, Si
 qui roboris satis ad ferenda arma habere uideretur, etiam
 si nondum militari ætate essent, milites fierent: Tribuni
 plebis, si eis uideretur, ad populum ferrent, ut qui maio-
 res decem & septem annis sacramento dixissent: ijs perim-
 de stipendia procederent, ac si x. annorum aut maiores
 milites facti essent. Plin. ad Traianum, de seruis inter ty-
 rones inuentis, Ipse enim dubito ob hæc maximè: quod ut
 iam dixerant sacramento, ita nondum distributi in nume-
 ros erāt. qui locus corruptè legitur in peruulgatis exem-
 plaribus. Dicere hoc in loco pro destinare & dicare ac-
 cipi potest. hoc enim etiam dicere significat, teste Nonio.
 Idem Liui. lib. IIII. ab Vrbe condita, Hoc decreto con-
 sul armatus, cum paucis appellatibus tribunū, collū tor-
 sisset; metu ceteri sacramento dixere. Dicere doti dicebāt,
 pro in dotem promittere. Terent. in Heauton. Sed ita di-
 ctu opus est, si me uis saluum esse, & rem & filiū. me mea
 bona omnia doti dixisse illi. Cice. pro Flac. Doti (inquit)
 Valeria omnem suam pecuniā dixerat. Idem, Si sit in tu-
 tela Flacci: quæcūq; sine hoc autore est dicta dos, nulla est.
 Inde dicta puella. Nonius, Inter speratā (inquit) dictam,
 pactam & sponsam hoc interest, quod uirgo postquam
 petitur, sperata dicitur: dehinc promissa, dicta uel pacta.

Dicere sacra-
 mento.

Dicere doti.

Dicta sponsa
 & pacta.

Vergilius, Et coniunx quondam tua dicta relinquitur. Reliqua exempla sunt apud Nonium. Dicere diem est constituere, ut in illo Terentiano: Placuit: despondit: hic nuptijs dictus est dies. Inde fit ut dicere diem sit uadimonio capitali obstringere. Lilius lib. 111. ab Vrbe condita, Verginius ex collegio unus Cæsoni capitis diē dicit. Tranquillus in Cæsare, Subornauit etiam qui Caio Valerio perditionis diem diceret. *παρεσπονδίασάσθιο τὸν κερουίωτα τὴν Ὀυαλέειον προσοσίας: uel ὑφίπνε ἢ τὸ βολαοὺ μὲν ἐπιβαλδύσασθι Ὀυαλέειον κατὰ τῆς πολιτείας.* Dicere etiam dictatorem dicebāt pro creare. Lilius, Nam neq; id uitium nostri facili fuisse, cum consul oriente nocte silentio diceret dictatorem. Idem, Quod plebeius dictator sit dictus, id uitium auguribus uisum. Et dicere magistrum equitum.

IN tractatu, Legis Iulie maiestatis in principio: Maiestatis crimē est illud quod aduersus populum Romanū, uel aduersus securitatē eius cōmittitur. Securitatis significationē non intellexisse Accursium hoc tempore risu dignum esse censetur: illa tamen etate uenia dignum uideri potuit. Sed in huiusmodi (quæ multa sunt in libris huius studij) loca, ignorantia noxa longè lateq; grassari solet. nam chorus ille Iurisperitorū, qui docturae appellatione censentur, præiudicium serē Accursiana autoritatis sequitur in interpretatione uocū. Quibus uerò hodie iuridica tribumalia insidere cōtigit, aut subsellia curiarum liliata implere: ij si in eorū autoritate esse omnino sibi persuaserunt, quæ multò maxima pars est hominū iuris peritia præditorum) Accursiana imperitia cōtagione ut inficiantur necesse est. At sententiæ numero in iudicijs et consilijs ualent, unde decreta cōficiuntur: stomachante interdum paucorum intelligentia, quæ etiam risu, ne quid dicam indignius, excipi solet. Ita quo tandem pertineat uis

huius mali, animaduertentibus satis conspicuum est. Mihi huiusmodi indignitatem oculis auribusq; arbitrari non semel contigit: ex quo in eos confessus admissus sum in urbe atque in comitatu principis, quibus res controuersas semel iudicare moribus nostris comparatum est. Affui aliquando cum hic locus citaretur, in sententiamq; Accursij haud dubiè traheretur ad confirmandam censentium opinionem. Id quod ego rogatus sententiam quasi aliud agēs perstrinxi, nullius addictus iurare in uerba magistri: sic enim ab illis doctores appellantur. Sed et tum et aliās attentionem magis, quam assensionem merui: tametsi in familiariori consessu paucorum æquis sæpe hominibus usus sum, si ueritatis ut uidebatur magis, quam autoritate mea aut existimatione ualēte. Securitas est quæ Græci ἀδεαυ uocant, et ἀμετῆρας atq; etiam ἀσφάλειας. Cicero euthymiam Democriti, securitatē appellat in Finibus his uerbis, Democriti autē securitas, quæ est animi tanquā tranquillitas, quam appellat euthymiam, eò separanda fuit ab hac disputatiōe, quia ista animi tranquillitas est ea ipsa beatitudo. Securitas curæ et anxietati opponitur. Securus securitas a curis est, ἀμετῆρας ἔχειν: qui scilicet uacat perturbationibus animi: hoc est εὐθυμίας ἔχειν καὶ ἀσφάλειαν. qualis est illa Democriti. Sed securitas reip. est ἀσφάλεια: cum scilicet status Reip. ita cōpositus est, ut nulla ex parte periculum imminere uideatur, nec sit metus belli externi aut intestini, et ita hoc loco securitas ab Vlpiano Latine locutionis libetè obseruāte, ut tum ferre tēpus et professio potuit, accepta est. Ab simili Latini sermonis ignoratiōe, nisi fallor, corruptū est pulcherrimū apophthegma Sapientis, cap. x v. Prouerbiorū, Omnes dies pauperis mali securitas mens: quasi iuge conuiuū, neq; enim mali epithetū est

Locus in pro-
uerbijs.

pauperis, ut scholiastæ & glossularij intellexerūt; sed est substantiuum nomē, hoc sensu: Omnis uita pauperis animi est cōstitutio securitate mali prædita. Sic Luca. i. v. Pharf. O uita tua facultas pauperis, angustiq; lares; ò munita nondum intellecta Deūm, quibus hoc contingere tēplis, Aut potuit muris nullo trepidare tumultu Casarea pulsante manu? Securus enim genitiuo iūgitur, ut apud Quintil. in viii. qui de Tautologia loquēs, Hæc enim (inquit) quanquam non magnopere summis autoribus uita, interrim uitiam uideri potest: in quod sæpe incidit etiam Cicero, securus tam parue obseruationis. Et apud Vergiliū, Securus amorū. Similis est inscitia Accursij in interpretatione uocabuli impostura, in tractatu, De crimine stellionatus: & in alijs permultis, quæ hodie notiora sunt, quam ut adnotari inter animaduersa à nobis mereantur. Siquis autē Latine dicere cupit, quod Accursius intellexit securitatis uocabulo significari: hoc modo dicendū erit, contra fidem publicā aliquid esse cōmissum. Lilius, Quos Philo pæmen depoposcerat, ipsi se ituros professi sunt fide accepta à legatis, uim absfuturā donec causā dixisset. Sallust. Postubi fide publica accepta dicere iussus est: oia aperit. Idē, Comes eius qui Romā fide publica uenerat. Cicero in Pisonē, Hunc Thessalonicā fide tua uenire iussisti. Nostri saluum conductū uocāt. Securitas autē in hoc significatu uernacula est locutio non Latina, tametsi à Græcis ἀσφάλεια ἀδύνα dicatur cauere alicui, hoc est satisfato promittere; qd' uicinā habet significationē superiori. ἀδύνα ἡσπλοα dixit Andocides orator: plebiscito potestatem facere impunitate promissa. Pausanias ἀδύνα δὲ δύνα.

IN capite sequenti, Qui uē è prouincia cū ei successū Decedere, esset, nō discessit, legendum decepsit. Est autē decedere, ei qui

qui successor missus est cedere. Cicero ad Attic. Nō putet nos senatus antē oportere decedere, quā nobis successū sit. Inde decessor Vlpiano, i lege, Obseruare. in tract. De offic. proconsulis, Rectē autem (inquit) & ordine faciet, si caidum decessori suo miserit: significet q; quo die fines sit ingressurus. Cū autē successum esse alicui dicebat, abrogatum ei imperium esse significabat. Et successorem dare uel mittere, est magistratū abrogare: quod nunc officium auferre uulgō dicimus. Lamprius de Alexandro, Si unquam alicui presentium successorem dedit, semper illud addidit: gratias tibi agit resp. eūq; ita muneratus est, ut priuatus posset honestē uiuere. Capitolinus in Anto. Successorem uiuenti iudici nulli dedit: nisi Orphito præfecto Urbis, sed petenti. ἔδλενα παρὶ λυσε διναστην τῆς ἀρχῆς. Cic. in Piso. Cū tu non solum quod tibi succederetur, sed etiā quod Gabinio nō succederetur, penē exanguis & mortuus cōcidisti. Idem in eundem, Altera ratio, quod ij quos in prouincia liberalitatis & uirtutis suæ testes habuerat, nondum decesserant. A quo autore adnotandū est eos decedere dici, qui in Urbem redierāt, ut pro Muræna, Multi obuiā prodierūt de prouincia decedenti. Inde decessio, Cicero ad Q. Fratrem, Ego tibi spē maturæ decessionis afferebam. Est etiam decedere, idem quod cedere. Idē ad equites Rom. Quas ob res inimicorum amentia, cupiditatisq; paucorum, omnium salutis causa decedam. τῆς ἰσχυρῶς μὲν ἀνοίας ἐκχωρήσω. Decedere autē de officio & dignitate sic dicitur, ut decedere de more suo: hoc est cōtrā quam decet atque officiosum est, aliquid agere. Cicero in Verr. Quid faceres pro homine innocēte & propinquo, cū propter hominē perditissimum atq; alienissimū de officio decesseris? Idem, Hi cū de tuis factis publicè conque-

Successorē mittere.

Decedere.

Decedere de officio & more

Fide publica uenire.

runtur: nonne indicant, tantas esse iniurias, ut multo maluerint de suo more decedere, quam de tuis moribus non dicere? Dicitur & officio decedere. Linius, Eas quoque colonias quae officio decessissent: et reliqua. id est, in officio egerat: quae officio non erant in Rom. po. fund. e. et in κρηνοια δε αποτελεσσαται, decedere etiam alicui, est, homini occurrere nolle, & uitare hominem. Caesar, Quibus interdictum est, ijs omnes decedunt: aditum sermonemque defugiunt. τούτους πάντες διατρέπονται. interdum tamen honoris causa de uia decedimus, id est, υπεξισταμεθα. Flutarchus in Graccho. και γαίς διατρέξεις θανάτου κατέγνωσαν, ότι διαμαρτυρω πορευομένων δι' αγοράς, δεχ υπεξέστη μόνον. ubi subintelligendum tuis odium. Decedere de iure suo quid sit, nos alibi diximus. τ δικαιω υπεαδ τ έαυτο. Quibus autem successor mittitur, ij διαπαστοι dicitur. Successorem mittere, επαποστειλει τον διαδεξόμενον.

IN cap. sequenti, Qualis est ille qui in bellis cesserit, aut arcem tenuerit, aut castra cōcesserit. Existimo legendum uno uerbo imbellis, & deesse hic negationem: ut sit, Qui arcem non tenuerit, uel potius aut hostem arcere renuerit, id est, propulsare hostes cum posset, noluerit. Liu. de Fulvio, qui exercitum in Apulia amiserat, Ergo effecisse ut et feroces & inquieti inter socios, ignani & imbelles inter hostes essent: nec hercule mirum esse, milites in acie non stetisse, cum primus omnium Imperator fugeret. Et paulum infra, Bis (inquit) Fuluius est accusatus, pecuniamque anquisitum: tertio restibus datis, cum iurati per multi diceret fugam paucis: initium a praetore ortum: tanta ira accensa est, ut id capite anquirendum concilio succlamaret, tum Sempronius perduellionis se iudicare Gnaeo Fulvio dixit: dieque comitijs a Calpurnio praetore petit. Quo in loco, ut & in alijs iudicare antiquo more

Perduellionis iudicare.

Indicare.

more dictum est ex imitatione Graecorum, qui κεινεν dicunt pro diem dicere, ut superius diximus. Apud Sudam etiam legimus capitalē fuisse noxam imbelliae & stationis desertae. ωρα ε γδ Ρωμαίοις θάνατος ποροτιμου λιπόντι τών υπεξείων. Tranquillus de Augusto, Cohortes siquae cesserent loco, decimatae ordeo pauit: Centuriones statione deserti, itidem ut manipulares, capitali animaduersione puniunt. Possimus etiam intelligere quam Graeci εθελονακίαν uocant: cum milites Imperatori infensi uincere nolunt. Paul. κατ' ενόητες εθελονακίαν σφας εν τω πολέμω τω προς Κάσσανδρον. est enim εθελονακίαν hoc in loco, cōsultis & meditata ignauia hosti cedere. Sic Herodotus, Οί η πλάστοι εθελονακίον τε εν έφσολγον. eam ob causam decimatum exercitum ab Appio Claudio consule Romano apud Liuum legimus li. 1. ab Vrbe cōdita circa finem. Aut imbellis igitur, aut imbellia legendum est, alioquin non in bellis iurisconsultus, sed in praelijs dixisset. At uero quae sequuntur in cap. Non contrahit, nugatoria uideri possent, nisi uestigia principum crudelitatis in ipsis agnosceremus ex scriptis historicorum. Tranquillus in Tyberio, Sub idem tempus (inquit) consulente praetore an iudicia maiestatis cogi iuberet: exercendas esse leges respondit, & atrocissimè exercuit. Statuae quidam Augusti caput dempserat, ut alterius imponeret. acta res in Senatu: & quia ambigebatur, per tormenta quaesita est. damnato reo, paulatim eod calumniae res processit, ut haec quoque capitalia essent: circa Augusti simulachrum seruum caecidisse, uestem mutasse, nummo uel annulo effigiem impressam latrinae aut lupanari intulisse. & reliqua quae autor ille prosequitur. Hoc enim crimē latissimè olim patebat sub tyrānis Imperatoribus. Propterea Plin. in Panegy. ad Traianum, Loco

cuple

cupletabant (inquit) & fiscum & ararium non tam uocant & Iulie leges, quam maiestatis singulare & unicum crimē eorū qui crimine uacarent. Huius tu metum penitus sustulisti, cōtentus magnitudine: qua nulli magis carueris, quam qui sibi maiestatem uindicabāt. Plinius auunculus lib. x x x i i i. Fuit & alia Claudij principatu differētia infans ijs quibus admissiōe liberti eius dedissent: imaginem principis in annulo ex auro gerēdi: magna crimini occasione, quae omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit equaliter publicādo principē. Hoc idem se fecisse Alexander imperator Roma testatur in sanctione sua, quae primo loco sita est sub eodem titulo, in Codice Iustiniani.

Maiestas. Ouid. lib. v. Pastorū, ex Honoris & Reuerētia coniugio ortam esse Maiestatem uoluit. antea autē nec aetatis nec dignitatis habebatur ratio, summaq; imis erant permixta: postea autē ordines rerū diuinarū humanarūq; distincti,

Donec Honor placidoq; decens Reuerentia uultu
Corpora legitimis impoſuere toris.

Hinc facta Maiestas, quae mundum temperat omnem:
Qua q; die partu est edita, magna fuit.

Et paulo inferius,

Protinus intrauit mentes suspectus honorum.

Fit pretium dignis: nec sibi quisque placet.

Et rursus,

Assidet ipsa Ioui, Iouis est fidiſſima custos:

Et praestat sine uisceptra tenere Ioui.

Venit & in terras: coluerunt Romulus illam

Et Numa: mox alij tempore quisque suo.

Maiestas in populo.

Maiestas imminuta.

Maiestas erat in populo, & autoritas in senatu: cuius definitio Ciceronis uerbis mox explicabitur. Maiestatis crimen duplex erat: unū laesa, & alterū imminuta: cuius

nulla

nulla in iure mentio extat. Laesa exemplū est memorabile apud Tranquillum in Claudio, Notauit (inquit) & quendam quod comes regis in prouincia fuisset: referēs maiorū temporibus, Rabyrio Posthumo Ptolemaeū Alexandriā crediti seruandi causa secuto, crimen maiestatis apud iudices motū. Ex quibus uerbis apparet maiestatem populi Romani laesam maiores ob id existimasse, quod ciuis Romanus affecta se regi & comitē praebere nō dubitasset cōtra morem maiorū, ut creditā pecuniā reciperet. Imminuta maiestatis Cicero lib. i i. de Oratore meminit: Si res (inquit) tota queritur: definitione uniuersa uis explicada est sic. Si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit qui exercitū hostibus Pop. Romani tradidit. Idem alibi, Mihi ipsi cum Sulpitio fuit in Norbani causa contentio. Pleraq; enim de ijs quae ab ipso obijciebātur cum confiterer, tamen ab illo maiestatem imminutam negabam: ex quo uerbo lege Apuleia tota illa causa pendebat. Et in Partitionibus orato. Maiestas (inquit) est in imperij atq; Pop. Romani dignitate, quā minuit is qui per uim multitudinē ad seditionem uocauit. Hinc existit illa disceptatio, minueritne maiestatem, qui uolūtate Pop. Rom. rē gratā et aequā per uim egit. Quod Cic. minuerē maiestatem uocat, aetas sequens ledere appellauit. Dicebāt & soluere maiestatem: ut Liu. lib. i i. secundi Bel. Pun. Horū opportunus aduentus consules imperij potētes fecit, cum ambitio alterius suam primū apud eos praua indulgentia maiestatem soluisset. Cui contrariū est retinere maiestatem: Quod nunc uulgus seruare autoritatem uocat. Vt idem lib. i i i i. bel. Maced. Si in sua quisque nostrum matresā. Quirites ius & maiestatem uiri retinere instituisse: minus cum uniuersis foeminis negotij haberemus. Cicer. in Orat. perfecto, Ius omne retinend

Maiestas laesa.

Soluere maiestatem.

Retinere maiestatem.

Cōstituerem
maiestatem.

tinendæ maiestatis Rabyrij causa cōtinebat; ergo in omni genere contentionis exarsimus. Dicitur & elegāter cōstituerem maiestatem; quod significat lapsam aut labantem confirmare dignitatis uenerationē, atq; amplitudinis existimationem. ut in illo loco concionis Sallustiana, Maiorē nostrī parandī iuris & maiestatis cōstituentē gratiā per successiōnē armati bis Auentinum montem occupauerē. Ab antiqua etiā loquendi consuetudine dixit Præcelsius in ferius, in tract. De captiuis, cap. Non dubito, siue is populus fœderatus est; siue fœdere comprehensum est, ut is populus alterius populi maiestatem comiter conseruaret. Hoc enim adiicitur ut intelligatur alterū populū superiorem esse; nō ut intelligatur alterū, non esse liberum, Hæc uerba Cicer. in Orat. pro Cornel. Balbo interpretatur his uerbis, de Gaditanorū fœdere loquēs, Ad iustum etiā illud est, quod nō est in omnibus fœderibus. Maiestatem Pop. Rom. comiter conseruent. Id habet hanc uim, ut sit ille populus in fœdere inferior. Primū uerbi genus huius conseruēt; quo magis in legibus quā in fœderibus uis solemus: imperantis est, non precantis. Deinde cum alterius populi maiestas conseruari iubetur, de altero fletur; certē ille populus in superiore conditione causaq; ponitur, cuius maiestas fœderis sanctione defenditur. In quo erat interpretatio accusatoris indigna responsione: qui in dicebat comiter esse communiter. Comes benigni, facile, suaues homines esse dicuntur, qui erranti monstrāt uiam. communiter quidem certē non conuenit. His uerbis Ciceronis apparet non communiter legendum in eo loco, ut Accursius suspicatus est. Dicebant etiā cōseruare maiestatem: quod Liuius & Valerius post Ciceronem retinere dixerunt. ut idem pro Rabyrio perduellionis, Fit sententia

Maiestatem pop.
Rom. comiter
conseruent.

tus conf. ut cōsules adhiberēt Trib. pleb. et Pratores quos eis uideretur: operamq; darent ut imperiū populi Romani, maiestasq; cōseruaretur. Id nūc uulgō dicūt, Ita agant ut rex sit potētiōr uel fortiōr: uel ita faciāt, ut iustitiā obedat. Maiestas τὸ ἀξίωμα dicitur & τὸ ἀξίωμα δὲ τὸ βασιλικόν. dicitur, & τὸ μεγαλειόν. Minuere autē & imminuere uerbis uolūtiōra antiquis fuerunt, quā ledere, ut Cicero in Philipp. pri. Quid enim turpius, quā qui maiestatem populi Romani per uim minuerit: cum damnatum iudicio ad eam ipsam reuerti propter quā sit iure dānatus? Per uim minuisse maiestatem publicam dicit eū, qui uim publicam commiserat. Sic imminuere imperiū dicebat: ut Liuius lib. v. III. ab urbe cōdita, Religio incesit, ab ijs quorum imminutum imperium esset conuicia haberi. Imminutū Imperium dicit eorum qui iussi erāt magistratu se abdicare. Id sic Græcè dici potest, ἐνθὺμιον ἢ ἐποινοῦσσι τὰς ἀρχαίαιας βραβεύειν ὡς τὸ κρᾶτ & ἡλᾶτ[ω]το. Caesar lib. III. de bello ciuili, Cōkursam ad se fieri uidet, quod fasces anteferretur, in hoc omnis multitudo maiestatem regiā minui prædicabat. τὸ ἀξίωμα τὸ βασιλικόν κολούεσθαι ἐφορᾷ, de Alexandrinis loquens. Sic imminuere ius imperij. Cic. in Verrem actione v. Tritici modia L x. m. empta populo Romano dare debebant & solebant: abs te solo remissum est: res publica detractū fecit, quod per te imperij ius una in ciuitate imminutū est. Idē in eadē, In hoc facinore dii immortales uiolati: existimatio atq; autoritas Romani nominis imminuta. Et pro lege Manilia, Patres nostri libertatē ciuū Rom. imminutum non tulerunt: uos uitam ereptā negligetis? Inde imminuere magistratū dicunt: quod nunc derogare iuribus, & prerogatiuis officij dicunt. Idem in Verr. Cur imminuisti ius legationis? quo

Vt imperium
populi Ro-
mae
itaque con-
seruetur.

Minuere maie-
statem.

Imminuere im-
perium.

Imminuere ma-
gistratum.

in loco Afconius, Qui potestatem (inquit) suam in adm-
niſtrādo non defenderit; imminuti magistratus ueluti ma-
ieſtatis læſe reus eſt. Liuius lib. 111. de Aemylio Mamer-
co loquens, qui cęſuram antea quinquennalem lege dicta-
toria annuam ac ſeſtrem fecerat: Cęſores (inquit) egre
paſſi, Mamercum quod magistratū populi Rom. minuf-
ſet, tribu mouerunt. Plinius in Paneg. Nullius ab eo magi-
ſtratus ius, nullius poteſtas imminuta eſt: aucta etiā ſiqui-
dem pleraq; ad prætores remittebat. Hic loquendi modus
à Græcis tractus uidetur. Ariſtoteles i ſecundo Politicō,
καὶ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ πᾶσι βλάη ἐφιάλτις ἐκόλοιστο ἐν
Περικλῆς. Plutarchus itidem ſepe. Adnotauimus autem
apud priſcos hoc crimen maięſtatis eſſe uocatum, non læſe
maięſtatis, ut ex locis à nobis citatis liquet, nullūq; iuriſ-
conſultorum in hoc tractatu, præter Papinianū læſam ma-
ieſtatem dixiſſe. Laudatur etiam Paulus autor huius uoca-
buli, in lege Meminiſſe, Codice ſub eodē titulo. Priſci per-
duellionem uocabāt, quam coniuurationem hiſtorici appel-
lant, & quicquid ita committebatur, ut in euerſionem li-
bertatis Romanę cederet. Valerius lib. v. 1. Cum Tylbe-
rius Gracchus & C. Claudius ob nimis ſeuere geſtam cen-
ſurā maiore partē ciuitatis exaſperaffent: ijs Marcus Po-
pilius trib. pleb. perduellionis ad populū diē dixit, hoc iu-
dicium obſoleuiſſe tandem ex Ciceronis uerbis conijcio in
oratione pro Rabyrio, Nam perduellionis (inquit) iudi-
cio, quod à me ſublatum eſſe criminari ſoles: meum crimē
eſt nō Rabyrij. Quod utinā Quirites ego, aut id primus,
aut ſolus ex hac republica ſuſtuliffem. Quid enim opari
poteſt, quod ego mallem, quā me in conſulatu meo car-
niſticem de foro, crucem de campo ſuſtuliffi? Et paulō in-
ferius, Quamobrem uter noſtrum tandē Labine populū

Maieſtatis cri-
men.

perduellio.

ris eſt: tu ne qui ciuibus Roma. in concione ipſa carnificē,
qui uincula adhiberi putas oportere: qui in campo Mar-
tio comitijs cęturiatis, auſpicato in loco, crucē ad ciuium
Rom. ſupplicium deſigi & cōſtitui iubes: & reliqua quę
ille porro dixit: unde intelligimus uetuſtiſſimā illam fuiſ-
ſe legem ſeuſſima ſanctione horrendā. Perduellionis au-
tem crimē Rabyrio intēderat Labienus Trib. ple. ob Sa-
turnini mortem, qui ſenatus autoritate cōtra fidem publi-
cam interfectus fuerat: ſenatus ſc. ſcilicet factō in hæc uer-
ba, operam darent conſules, ut imperium pop. Rom. ma-
ieſtasq; conſeruaretur. Propterea in Oratore perfectō
Cic. gloriatur ſe apud populū ſenatus autoritatem de-
ſendiſſe in cauſa Rabyrij. Vlp. hic perduellionis crimen
diſtinxit ab eo quod maięſtatis appellatur, & latiſſimē
patet. Hic addam unum quod ad maięſtatis crimen perti-
net, ex Plutarcho in Gracchis: Gaium Buturium ultimo
ſupplicio affectum à Romanis, quod Tribuno plebis de
uia non deceſſiſſet in foro ambulanti, cum inſtituto anti-
quo omnes ei cedere moris eſſet. Tacitus maięſtatis crimē
& cōiurationis diſtinguere mihi uidetur his uerbis libro
xiiii. Antiſtius (inquit) qui carmina probroſa in princi-
pem factitauerat, maięſtatis delatus eſt. Et libro decimo-
ſexto, Criſpinus nuper crimine coniuurationis in Sardinia
exaclus, acceptoiuſſe mortis nūtio ſemet interfecit, Quin-
tus Curtius libro quinto autor eſt huius criminis horren-
dam fuiſſe legem olim apud Mæccdonas: è qua, ut opinor,
oriunda lex fuit illa cātatiſſima Honorij & Arcadij, quę
ſub eodem titulo extat in Codice Iuſtiniani. Quā Alexā-
der libro ſeptimo eiufdē Curtij his uerbis gloriatur ſe ſu-
ſtuliffi & antiquaſſe. ad coniueros enim cōiurationis lo-
quens, Nō oportebat (inquit) uos ſcire quid de ueſtris pa-
rentibus

Maieſtatis cri-
men, & coniu-
rationis.

Animaduerten
di loqus.

rētibus statuisse, quo tristiores periretis, si qua uobis parentum memoria & cura est. Sed olim istum morem occidēdi, cū scelestis insontes propinquos parētesq; solui. Hoc exemplū Alexandri secuti ijdem ipsi Arcadius & Honorius sanctionem illam promulgarunt, quæ est in tract. De poenis, Cod. cuius initium, Sācimus. Quæ lege ego legem Quisquis, abrogatam esse aliquando censui in amplissimo cōfessur: tamen si religione iudicādi magis adductus id fecerim, quā persuadendi fiducia, apud eos quidē qui tempore cuiusq; legum authoris animaduertere negligūt, quando quidem interpretes iuris rationem tēporum nō habuerunt, quorū hodie responsis stat huius doctrinæ estimatio & authoritas. Mihi uerō in eo falli interdum uidētur homines alloquin iuris peritissimi, quod aut uerbis legū uim afferunt, aut Iurisconsultorū responsis: cū locos iuris discrepantes interpretationibus inter se disidentibus ad cōcētum reducere se credūt. Id ad eō mihi estimare in mētē uenit, cū legē secūdam tituli, De prædijs minorum, quæ lex est Gordiani lib. v. Codicis, cum lege Iustiniani componerē, quæ est sub titulo, Si maior factus alienationē ratam habuerit. cū enim longē præoptius, tū etiam uerō propius mihi uideatur, antiquiorē legem posteriore abrogari, quā scholijs alijs atq; alijs dicta disidentia conari conglutinare. Similis nisi fallor est hallucinatio, cū legē Alexandri, quæ quarta est in tractatu, De furtis, cū lege Græcā Iustiniani, quæ tertia est à fine, nō dissonā esse contendunt. Quarum tamen discrepantiā clere contentionem non modicam uidimus in iudicando reo uno, qui ad furtū nequiquā famulum probū adhortatus fuerat, patre familiās rei conficio, & cum famulo colludēte ut hortatorē deprehenderet: cū ego cōsententiū magis esse ducere Alexandræ

sancti

sanctionis auctoritatem posteriore lege antiquatam fuisse, quæ nō euentū attendendum, sed consilium uoluit. Quid legem ultimam, quæ est Constantini, sub titulo, Si pendē. appell. mors interuenerit: non ne abrogatam esse, & expeditius, & longē cōgruentius est dicere & defendere, quā nugæ comminisci ac planē ariolari, ne antinomia esse uideatur cum lege Græca comparata, cuius initium est, cū antiquioribus, sub tract. De iure deliberan. Nostræ uerō opinioni, non magnopere reclamare id mihi uideatur, quod lex altera sub titulo, Qui & aduersus quos in integrum restitutionem postulent, quæ lex est Iustiniani, non modō legi, Si superstitē, in tracta. De Dolo, quæ longē antiquior est: sed etiam legi eiusdem Iustiniani refragatur. sub titulo, De bonis quæ liberis. Facile enim est obiectum dissoluere, uel Accursio ipso iudice: ne mihi eō confugiendum sit, quod in priore editioe de Iustiniano, Tribonianoq; diximus. Horū autem & similium iudiciū penes homines erit in ijs controuersijs dirimendis, quarū iudicium æquo & bono magis temperandum est: quibus in ipsis uberior est licentia contra receptas auctoritates nonnihil audendi dum sententiæ rogantur. Sed tamen ne id piculare esse uideatur inter eos qui eodem iure iurando adacti sunt, ecquis est eorum qui aureis habent æquas audiendæ ueritati, uel longissimo interuallo post Iustinianū postulanti: qui negare audeat legum interdum sensum fugisse homines iuris consultissimos, etiam ut uerba intellexerint? Hic locum unum exempli causa citabo. Extat lex Antonini, sub titulo, De usuris, in hæc uerba Usure per tempora solutæ non proficiunt reo ad dupli compensationem. tūc enim ultra fortis summā usuræ exiguntur, quoties tempore solutionis summa usurarum excedit

Lex de usuris.

dd 2 cam

eam computationem. Ego hunc sensum horum uerborum esse dico, quod de usuris Romani principes sanxerant, ut earū cumulus ultra sortē geminatum exigi nulla aetione possent: ita intelligēdum esse, si modò eo tempore quo creditor experitur, ea summa in quem aetionem suam concipit, duplum sortis excedit. id enim quod ultra duplū sortis excurrit efficaciter peti non potest: non etiā si eo tempore quo agit ex stipulatu, usuræ antè ab eo percepta, cū ijs quas sibi deberi cōtēdit cumulatæ, duplū sortis excedūt: tunc enim summoueri creditor exceptione nō potest: ut uerbi gratia: esto se missis usura in stipulatu deducta: ducte tēmo illa quidem mēse, id est anno sextodecimo et octauo mense sortē æquabit, ut post Hermolaū Barbarum nos copiosè in lib. de Asse docuimus. Ita fit ut tertio et tricesimo anno, et quatuor mensibus duplum sorti fœnore accesserit: id est ut fors centenaria ducentarium fœnus pepererit. Age fac ut creditū iam sit ad eū uetustū, ut quadruplicato fœnus creuerit, quum interim debitor nō acriter appellatus nihil soluerit usurarum: utrū quadruplum peti poterit? Nego lege agi posse ultra duplum: Nā eius quod plus debetur, petitio uel legis perimitur. Sin cum aetio instruitur, nō ultra duplū sortis debetur etiam si id quod multis ante annis perceptū est à creditore, uel duplum uel quantumuis excedit: id tamen debitori nihil prodest ad creditorem summouendum legis interpretatione, quæ in futurum ipsa calculum non admittit. Ita fit ut usuræ non modò duplicato aut triplicato crescere legitime, sed etiam octuplicato, et eo amplius possint, si creditor debitorem semper appellauerit, nominaq; exegerit antequā fœnus ultra duplum sortis excurreret: Quod in usura cētēsimā demū fit mēse nono supra decimū sextum annum

annum. Accursius autem, et qui eum secuti sunt, longè (nisi fallor) absterunt ab intelligentia huius sensus, quando et ipsi alioquin usurarum rationem priscam absurdè intellexerant. Nec me fallēbat cū hæc scriberem, nō minoris ipsa confidētiae uisum iri, quam pridem antinonius adnotasse. sed tanti utrobique fuit conscientiae indulgisse.

IN cap. In quæstionibus. Coniurationem deniq; Lucij Catilinæ Iulia mulier detexit: et M. Tullium consulem in iudicium eius instruxit. Legendū Fulvia, ex Sallustio. et iudicium nō iudicium. Fuit enim Tullius index, id est delator ad senatum, non autē iudicium eius rei, quæstionemq; exercuit. uel potius i iudiciū eius M. Tullius idē instructus dicitur: quia iudicium faciendum ipse curauit, perfecitq; quod curauerat opera eius mulieris. quoniam iudiciū propriè eius est qui unā peccauerit, ut inquit Do-

Iudicium.

natus in Eunuchum: idq; ex uerbis Ciceronis in Diuinatione satis liquet: Quapropter (inquit) si tibi iudiciū postulas dari quod tecum unā fecerit: cōcedo si id lege permittitur. ubi tamen corruptè etiam iudicium legebatur. sed Asconius adnotauit: et iudicium eius esse dicēs, qui facinoris cuius ipse conscius est latebras indicat impunitate propozita. Hoc autem in Catilinæ coniuratione cōtigisse, ex Sallustio constat his uerbis, Tarquinius ad Senatum adductus erat, quam ad Catilinam proficiscentem ex itinere retractum aiebāt. Is cū diceret se indicaturum de coniuratione, si fides publica data esset: iussus à Consule que sciret edicere, eadem ferè quæ Volturcius de incendijs, de cæde bonorū, itinere hostium, senatum docet. Idē alibi, Volturcius primò fingere alia omnia: dissimulare de cōiuratione. Postubi fide publica dicere iussus est, oia aperit. Indicare μὴ βέβαιον græcè dicitur. Inde τὰ μὴ βέβαιον

non tantum mercedem indicijs, sed etiam peculiari significatione impunitatem conscio propositam, apud Græcos oratores significant.

AD legem Iuliam de adulterijs, circa principium. Marito iure mariti accusanti illa præscriptio obijcitur, si legem prodidisse dicatur ob hoc, & reliqua. Puto hic deesse negationem: ut sit, si non legem prodidisse dicatur. Est enim hoc uerbum solenne in exceptionibus. Vlpian. De pignor. in cap. Si debitor, Dabitur enim possidenti hæc exceptio, si non conuenit, ut eadem res mihi quoque pignori esset. Martianus, Tali enim exceptione prætor creditorem tuebitur, si non inter creditorem & eum ad quem ususfructus pertinet, conuenierit ut ususfructus pignori sit. Marcel. in cap. Creditor, Qui potiores in pig. habeatur, Exceptio enim prioris utilis est, si non mihi ante hypotheca pignoris uel nomine sit res obligata. Idem, Quod si ille excipiat, si non conuenit ut sibi res sit obligata, hic in modum supra relatum replicabit. Hoc autem in loco fuisse non, negatiua particula, sed extraquam resitueda, hoc modo, Extraquam si legem prodidisse dicatur. Accommodata est enim hæc particula in cõceptionibus exceptionum, ut apud Vlpianum, De fluminibus, Labeo scribit, non esse dandam exceptionem ei qui interdicto conuenitur, aut nisi ripe tuenda causa id factum sit, sed ita excipiedum ait, extra quam siquid ita factum sit: ut lege fieri licuit. Cicero lib. 11. Rhetoric. Agit is cuius manus præcisa est, iniuriarum: postulat is quicum agitur a Prætor exceptionem, extra quam si in reum capitis præiudicium fiat. Hic is qui agit, iudicium purum postulat: ille quicum agitur, exceptionem ait addi oportere. In his & huiusmodi alijs præcis cõceptionibus multa erat sermo

Formula exceptionum.

extra quam in exceptionibus

Lat

Latini gratia atque elegantia: sed à paucissimis hodie animaduersa, cum quilibet sibi Tullianæ dictionis iudicium arroget, fastidio iniquissimo, & interdum putidissimo. Quod autem sequitur, Lenocinij quidem crimen lege Iulia præscriptum est, cum sit in eundem maritum pœna statutæ, qui de adulterio, & reliqua. Lego, Lenocinij quidem criminis lege Iulia præscriptum est: cum sit eadem in maritum. Præscribere pro excipere cum datiuo iungitur. Quintilianus libr. v 11. Cum ex præscriptione lis pendeat, de ipsa re quæri non est necesse. ignominioso patri filius præscribit: de eo solo iudicatio est, an liceat. Marcell. l. 111. De præuaricatoribus, Nam si reus accusatori ideo præscribit, quod dicat se ab alio accusatum & absolutum. à ἡ δὲ φάραξ τὴν γράφην παραγράφῃσιν, ἧς πρότερον ἀποφύγειν εὐτόν, ἢ ἄλλῃ κατηγορευθέντα.

Præscribere.

IN cap. Inter liberarum, sub eodem titulo, legendum sic censeo eo loco ubi arcola relicta est, Lex Iulia stuprum & adulterij promiscue ἡ συμμυγῶς appellat. et paulo post, Stuprum uero in uirginem uiduam uel comittitur. Quod Græci διαφθοράν appellant. Sall. Erat ei cum Fulvia muliere nobili stupri uetus consuetudo. Cic. in Antoniana secunda, Frequentissimo Senatu, Cal. Iam. sedente patruo, hanc tibi esse cum Dolabella odij causam ausus es dicere, quod ab eo sorori & uxori tuæ stuprum oblatum esse comperisses. Idem in Verr. act. ult. Noctu stupri causa leuicica in urbem introferri solitus est ad mulierem nuptam uni, propositam omnibus. In his exemplis Ciceronis stuprum pro adulterio ponitur. quod parum Papinianus animaduertisse uidetur. Tranquillus, Ne provincialibus quidem matrimonij abstinuisset, uel hoc disticho apparet. Urbani seruate uxores, mæchū caluū adducimus. Auro in Gallia

Stuprum.

ad 4 stuprum

stuprum emisit: hic sumpsiſti mutuum. Plaut. in Amph. Probrium. Ita me probri, ſtupri, dedecoris à uiro argutam meo: idē Trāquillus, ſuprare pro adulterare dixit in Nerone. Latine etiam probrium appellatur. Cic. in eadem Phil. Probri inſimulaſti pudiciſſimam ſceminam. Lilius, Matronæ probri accuſatæ. Vtitur et Tranquillus in Caſ. Græci adulterium *μοιχεύειν, διαφθοράν, φθοράν, ἀσχημία* dicunt: quod ultimum Latine probrium eſſe uidetur. Plaut. ad uerbum dedecus dixit. De uirgineo amplius dicit *διὰ νόρησι*. Nō magnopere autē de huiſcemodi uerbis Græcis reſtituendis laborandū eſt, dumtaxat cū ſine ijs ſenſus legū reſponſurū ue planus eſt. ſiue enim hic *διαφθοράν* legamus, ſiue *φθοράν*, non magnopere reſert. Legi enim in fragmētis Pandectarū Græcarū *φθορᾶς* pro corruptoribus uirginū: qui et uitiatoreſ dicti ſunt: et *φθορᾶ* Græcis etiā pro ſupro in uſu eſt. Et *ἕβεις*, Cic. flagitiū appellat.

IN CAP. Si uxor, Planē ſiue iuſta uxor fuerit, ſiue iniuſta, accuſationem inſtituere uir poteſt. Nā et Sextus Cæcilius ait, Hæc lex ad omnia matrimonia pertinet: et illud Homericum aſſert. Accuſius uelut Mercuriali numine inſtinctus, uxorē iuſtam iniuſtāq; tripliciter engrauit: et in omnibus aſtipulatorē habet Bartolū: me uerō in nulla aſſeſorē. nā iuſta mulier ſic ut filius iuſtus dicitur: de quo iuſtus eſt filius, q̄ omneſ numeros iuris familiaris filialisq; obtinet: ita iuſta uxor omni iure coniugij prædita erat. *πάλαι ἀρεθὺς ἔστωι κἀσθεος πῶπιλαβῶσα ἢ κενῆ κῆδῶν.* Aliā autē olim fuiſſe matrēſamiliaris, et aliā matronā uxorēq; alibi planū fecimus. Hodie iuſtæ uxoris appellatio aut nulla eſt, aut eius eſt uxoris quæ iuſtis ſponſalibus et palā in uiri manū coiit, nō occulto conſenſu. Locus autem

Homer

Homeri hic citatus ab Vlpiano, Iliad. lib. 1 x. ita legitur, *ἢ μῆνοι φιλέει ἀλόχης μερόπων ἀνθρώπων*
Ἄτρεϊδά, ἢ περὶ ὅς τις ἀγαθὸς καὶ ἐχίφρων
Τῶν αὖτ' φιλέει καὶ κηδεταί, ὡς καὶ ἐγὼ τῶν
Ἐκ θυμῷ φίλεον ἄορυνκίτιόν περ' ἐῶσιν
 Equid amare ſuas ſolis ſas cenſet Atridis?
 Quidni igitur prudens uxorem diligat imo
 Peſtore quiſquis erit? ſiquidem Briſeida partam
 Marte meo dudum, dilexi haud ſecius ipſe.
 Verba ſunt Achillis ad legatos ab Agamēnone, et Græcis ad eum miſſos. Quanam igitur (inquit) de cauſa Agamemnon Græcorum populos congregandos curauit, ad Troianq; transportandos? Nunquid aliam ob cauſam, quam propter Helenam illam formoſam? An tandem Atridæ ſoli hominū uxores ſuas amant? Briſeis autem erat nobilis ſceminā, quam honoris cauſa ex captiuarum numero delegerat permittentibus Græcis, aut eximiam aliā accepert, eamq; uxoris iuſtæ loco habere inſtituerat. Iniuſtam ergo uxorem Vlp. uel non iuſtam: pallacā uxoris numero locoq; habitam intellexit.

QVOD autem ſequitur, Sed et in ea uxore poteſt maritus adulteriū uindicare, quæ uulgaris fuerit: quamuis ſi uidua eſſet, impune in eam ſtuprum cōmitteretur: Accuſius uulgarē pro peruulgata et proſtituta paſſim perperam intellexit, et in antinomā diſſoluēda deſultoria grauitate, et conſtantia utitur more ſuo. Ego uulgarem plebeā intelligo, quæ matrēſamiliaris nomē obtinet. Lex autem, Quæ adulteriū, quæ lex eſt Conſtantini, de ea ſceminā ſanxit, quæ cū ſcēditate miniſterij matrēſamiliaris nomē retinere nō poteſt. Huic ſenſui aſtipulatur. Trāquilli hæc uerba in Tyberio, Matronas proſtratæ pudicitie quibus

ad 5 accuſa

accusator publicus deesset, ut propinqui maiorū more de communi sententia coercerēt, auctor fuit. Et inferius, Ex mina (inquit) famosa ut ad euitandas legum poenas iure ac dignitate matronali exoluerentur, lenocinium proferri coeperunt; et ex iuuentute utriusq; ordinis profligatissimus quisq; quo minus in opera scenae areneq; edenda senatusc. tenerentur, famosam iudicij notam sponte subibant, eos easq; omnes, ne refugium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecit. Ex cuius uerbis intelligimus mulieres, quantumuis prostituta pudicitiae lege tamen teneri, si nondum ignominia notata nomen amiserant matronarum matrumque familiās.

IN eodem tractatu Ad legem Iul. de adul. cap. Si maritus, Legis Iuliae, de adulterijs cap. vii. ita cauetur, Ne quis inter reos referat eum, qui tunc sine detractione reip. abierit. Et paulo inferius, Necessario dicitur sine detractione Legendum qui tunc sine detractione Reip. causa abierit; etiam si omnia refragentur exemplaria. Est autē detrectare, uitare, fugitare, auersari, resistare. Tacitus lib. uicesimo, Nec Sequani detrectare certamen. Fortuna melioribus affuit; fusi Lingones. ἐφυγομάχου. Quintil. in secundo, Rhetoricē officia sua non detrectet; nec occupari gaudeat pertinentē ad se laborem; quae dū opera cedit, iam penē possessione depulsa est. Arria. infra, De re militari, Grauius autem delictū est detrectare munus militie quam appetere. ἐφ᾽ ἀναδιδεῖ τὴν ἑσπερίαν λατρίαν. Sine detractione igitur is abesse dicitur, qui occasionem non quaesierit cause dictionis euitandae. ὁ μὴ ἀποδιδεῖ δειδύλατος ἐβενά, Vel δειδύλατος χεῖρ.

QVOD autem sequitur, Quod si quis praesens sit, uicetiam absentis habebitur: ut puta q̄ in uigiliis uel urbanis

castris militat. de castris Praetorianis intelligēdū, in quibus Praetoriani milites statua sua habebāt, et semper praecipua praesto erāt. ij a cohorte praetoria originē habuerūt, de qua nos alibi diximus. Tranquillus in Galba, Germanorum cohortem a Caesaribus olim ad custodiam corporis institutam dissoluit: ac sine commodo remisit in patriam. Haec et castra praetoria appellātur a Capitolino.

IN lege, Quod ait lex, Cum filia adulterū deprehēderit, nō occisum uidetur. Vidi librū antiquū, in quo ociosum scriptū fuerat, sed litura cōfossū, et pro eo uerbo ociosum ascriptū, errore lectoris, atq; ignorātia. Non est ociosum (inquit Vlpian.) id est, ut Graeci dicūt, ἐκρηγοῦ ἐπὶ, quod ait, Cum filia adulterū deprehēderit, id est, nō de nihilo adiecta sunt haec uerba, nō ab re, nō temere, ἐκ τῆς ἀδελφῆς τῆς θυγατρὸς. habent enim certā significationem et animaduertendam, nō enim aliter interficere patri cōceditur adulterum, nisi in ipsa turpitudine deprehēsum. La-beo quoq; (inquit) ita probat, et Pōponius scribit in ipsi sibus Veneris deprehēsum occidi. Et hoc est quod Solon et Draco dicūt, Existimo haec uerba Graeca in area quae sequitur scribenda: ἀρδραῖον ἀρδραῖος ἐχούσα. Iam primum deprehēsi dicūtur, qui effugere nequeunt, uel uitare cum maxime cupiāt, aut e re incōmodē nata se explicare et subducere. Quintilian. in xii. Itaq; reperias quosdam in disputādo mirē callidos: cum uerò ab illa cauillatione discesserint, non magis sufficere in aliquo grauiore actu, quam parua quaedam animalia, quae in angustijs mobilia, in cāpo deprehēdūtur. ἀπογοῦνται, Vel ἐῖς ἀμνηστίας νεπέρας. hoc est nullū in se aut in alio praesidiū reperiunt: omni consilio, omniq; ope defecta sunt. Idem lib. x. Scribendum quoties licebit. Si id non dabitur: cogitādum. ab utroq;

Praetoriani.

Deprehensus.

utroq; exclusi debent tamen uincere: ut neq; deprehensus orator, neq; litigator destitutus esse uideatur. Deprehensum dicit oratorē τὸν ἐξ ἀμνηχανίας ἀποροῦντα καὶ ἀπερπατισῶς διακέμενον: qui eō usq; ad infantiā redactus est, ut iam nihil causificari possit, quo minus causa cadat. Sic Curtius de Alexandro in angustijs herēte, Tunc haesitabat deprehēsa felicitas: nec aliud remedium erat, quam reuerſi qua uenerat. ἐν ἰσχυρῷ τῷ ἀντιπρὸς ἡ πορνικῶν ἡ ἀλλοτρίων: Deprehēsus adulter est ὁ ἐπαποφώρω ἐλαμυρῶς, qui eō redactus est, ut nec fugere, nec inficiari possit. At is demū eiusmodi est, q in re ipsa uenerca correptus est aut iniētus: quē Graeci ἀλόβητα ἐπὶ τῶν ἀποδοσίων dicit: id est, in Venere deprehensum, aut in re uenerca. Quare Accursius et qui eius autoritate adducti sunt, in horū uerborum intelligētia falsi, alios etiam sefellērūt. id qd ex uerbis legis ostēdam, quae apud Lucianū in Eunuc. legimus, At qui (inquit) iudices, iste leuibus malis et uoce foeminae ceteraq; Eunuchi similis, si uestib⁹ suis exuatur, magno opere uobis uirilis apparebit: nisi ij mētuntur, qui eū autē deprehensum in adulterio, ut inquit legum tabula, pudenda in pudendis habentē, quod Lucianus dixit, ὡς ὁ ἀστυφροσίμ, ἀρδρα ἐν ἀρδραῖς ἐχορτα. Leges autē Solonis ἀφύρας καὶ κούρας appellatas, nemo ignorat qui Plutarchum in Solone legerit, et Graecos oratores. Quod autem ἀποδοσία, id est res uenerca, nō significet antecedentia cōcubitū, colloquia, basia, cōrrectationes lasciuas, et locū cōstitutū, ut Accursius ex Cicerone cēsuit: uerba Aristotelis ostēdunt, qui lib. v. de Animalibus, de pueris loquēs, q hircire dicitur circa pubertatē, et de puellis cum menses habere incipiunt, ita inquit, Tū enim maxima custodia indigēt: cum praecipuē incitētur ad experientiam rerum

rerum ueneris. μάλιτα ἢ δρμῶσι πρὸς τὴν ἔσπερον ἢ χροσίμ. Idē, Quae autē immodica sunt in usu rerū uenerariū: ea si saepius pepererint, postea sedatur facilius et castigātur. Cic. in topicis, Ante rem enim queruntur quae talia sunt: apparatus, colloquia, locus, cōstitutū, cōmūcum re autē, pedum crepitus, strepitus hominū, corporū umbræ, et si quid eiusmodi: et post rem, pallor, titubatio: et si qua signa cōturbationis et cōscientiae, ceteraq; quae suspicionem facti possunt mouere. Ex his uerbis apparet aliud esse rem uenercam, et aliud antecedentia consequentiaq; ueneris. Adde quod Vlpianus hic dixit. Ita demum hanc potestatem patri cōpetere, si in ipsa turpitudine filiam deprehendat. et in lege, Cap. v. dixit in uxore sua deprehensum. Turpitudine enim est quod tabula legum obscena in obscenis habere dixit.

IN CAP. Si postulauerit. Si postulauerit accusator ut quae sitio habeatur de seruo adulterij accusato: siue adesse uoluerit, siue itereſse noluerit, iubēt iudices eū seruū aestimari. Accurs. sic legit: et ablatiuū absolutū esse censet. ego accusati legendū esse puto: hoc est serui qui adulterij perpetrati tēpore in familia rei fuit, et postea in alicuius alius dominiū trāsit: cui praetij aestimatio dari iubetur. et deesse una dictio uidetur, ut sit ita locus restituendus, Sine adesse dominus uoluerit. Moris autē fuit apud antiquos: ut qui seruū ad testimoniū ferendū posceret, is pretij serui fideiussores daret, in causa tū ciuili tū capitali: idq; lege Atheniensium, ut ex Demost. liquet in oratione quae inscribitur παραγραφή πρὸς Παισάνθησιν: appellaturq; πρόκλισις: quae est ἐξείτησις ἢ θάρπιδύτων ἐς βάσανον ὄρε δικάζοντες, πρὸς μαρτυρίαν ἢ πράγμασος. Qui autē seruū ad questionē exposcebat, nō aliā aestimationē dabat q si cau

quæ si causa caderet. Quare fideiussor intercedebat iterum ad re et reu. quæ quæ id Demost. postulatione aduersarij depellendo ait iniquum esse. ἀναγινώσκεις μοι τὸ πρῶτον καὶ παρὰ τὸ ἐξῆς ὅτι φησὶν ἀνεῖσθαι τὸν ἄδελφόν, βασιλεὺς ἔσται.

Q V O D autem infra dicitur in eodem capite, Interro-

Mos priscus in
rebus inter-
rogandis.

gandiq; facultas datur patronis: id ex more prisco est. qd Bartolus perperã intellexit. & accusatores enim & patroni & suos & aduersarij testes palam interrogabant: id quod tum ex Ciceronis orationibus multis in locis, tum ex Quintiliano facile est intelligere: qui libro v. sic ait, Reliquæ interrogandi sunt partes: qui in re primum est nosse testem. nam timidus terreri, stultus decipi, iracundus concitari, ambitiosus inflari potest. Prudens uero & constans, uel tanquam inimicus & pernicax admittendus statim: uel non interrogatione, sed breui interlocutione patroni refutandus est: aut aliquo si continget urbane dicto refrigerandus. Idem paulò post, Patronus quoq; alius & unde nihil suspecti sit, repetita percurtatione priora sequentibus applicando, eò sæpe perducit homines, ut inuitis quod pro fit extorqueat. Idem de interrogatione accusatoris, At si nescierit actor quid propositi testis attulerit: paulatim & (ut dicitur) pedetentim interrogando experietur animum eius: & ad id responsum quod eliciendum erit, per gradus ducet. Cic. pro Flacco, Vbi est igitur illa laus oratoris, quæ uel in accusatore antea, uel in patrono spectari solebat: bene testem interrogauit, callidè de accessit, reprehendit, quo uoluit adduxit, comicit, eam elinguem reddidit. Ex hoc more emanauit id quod dicitur in lege, Si quando, Cod. de testib. quo in loco Accursius tanquam in luto addubitationis hæsit.

IN cap. Si adulterium. Imperatores, Marcus & Antonius

toninus, & Commodus, filius. Accursius ignorantia historiae nulli hodie non cognita, hoc in loco pueriliter addidit. Quare adnotandū duximus Marcū Antoninum, qui ab instituto uite Philosophus dictus est, successisse Antonino Pio Augusto. Hadrianus enim princeps Rom. cū idoneum sibi imperij successorem quæreret, ea lege Antoninum, qui postea Pius dictus est, adoptauit, ut ipse Antoninus Marcum Anniū amite suæ filium adoptaret. qui Marcus adoptionis iure Aurelius uocari cœpit. hic Faustina duxit uxorem, quæ ab impudicitia infamiam contraxit. ex qua Commodum filium suscepit, ut aliqui opinati sunt adulterio quæsitū. Verum M. Philosophus eius pater uir optimus, post mortē Antonini Pij, qui hoc ipso in loco diuus Pius dicitur, ad imperium iubete senatu assumptus est: id quod ipse minime affectauerat. Augustus q; factus nouo exemplo fratrem suum consortem imperij sibi esse uoluit & iussit: Lucium q; Verum Commodum eum appellandum censuit, Cesarem q; dixit & Augustum. tum q; primum Roma. imperium duos Augustos pari potestate cœpit habere. Ipse etiam Marcus Antoninum senocare cœpit, quasi diui Pij filium: fratrem q; suum Commodum præter nomina supradicta, Seuerum etiam nominandum censuit & Antoninum: uidelicet eum intelligi filium suum uolens: qui tamen longè alienus ab eo moribus & uite instituto postea fuit. Hi cū uelut gemini aliquandiu imperassent, Lucio Vero Commodo morte sublato Marcus philosophus solus in imperio fuit: filium q; Commodum imperij successorem reliquit cū omni uite feditate, tum uero gladiatura & crudelitate infamem & probrosum. Gemini igitur Augusti sæpe in libris huius studij, Diui fratres, interdum Seuerus & Antonius

Duo Augusti
primum facti.

Diui fratres.

1115,

nus, interdum Marcus & Antoninus appellatur: ut hoc in loco. in quo ipso Commodus pro filio Marci intelligitur: alibi pro Lucio Seuero. Diui autem dicuntur, quia inter diuos relati sunt: qui honos apotheosis appellabatur: quæ quo ritu fieret, Herodianus libro quarto historiae suæ retulit, quam exorsus est à Commodo.

IN tractatu, De ui publica, cap. Qui cætu conuerso, turba, seditione incendium fecerit. Tametsi Accursius sic legat, tamē legēdū censeo, Qui cætu, cōkursu, turba. Sic in cap. Qui dolo malo. Item qui cum telo dolo malo in conuēti fuerit. lego in cōuētū: ut Accursius ipse suspicatus est. Est autē conuētus cōciliū, ubi consiliū à multis agitur. Sall. Primo cōuentu quē ab regibus factum supra memorauimus. Cic. in Ver. conuentū maximū de cōiuiō dixit, in Verrē. Alibi pro negotiatorum multitudine, qui negotiādi causa aliquō conueniūt, tanquā in conciliabulū, non ut illic sint incolæ: ut hodie Lugduni fit nūdinādi gratia. Apud Plin. libr. 111. conuentus legimus pro ijs quos dies

Conuentus.

Conuenire.

magnos nostri uocant: & uerbum conuenire eodem pertinens. Carthaginē, inquit, conueniunt populi. Lx. id est iura Carthagine petunt. quod nunc resortiri dicimus uernaculo uocabulo non temerē prolato: est enim à cōsuetudine Græcorum, qui λαγχαίρειν dixerunt. & Romani fortes iudiciorum dicebant. ut Vergilius in sexto, Iuuen. in Saty. decimatertia, ubi urnæ Prætorie meminuit. Illud uerò ridiculum esse dicerem, quod Accursius in cap. Lege Iulia, oratorum nomine doctores artium intelligi uoluit, qui à Græcis Rhetorici uocantur: nisi hæc ignorantia animaduersione seria potius atq; adnotatione, quam risu digna esset: uidelicet ut qui comitem aut asseclā præceptoris pulsasse dicetur, is de ui publica cōtinuō teneatur. Sūt i

Oratores.

tur

tur oratores hoc in loco ijdem qui legati: ut apud Vergilium in x 1. iamq; oratores aderant ex urbe Latina Velantiam oleæ, ueniamq; rogantes. Liui. Theij oratores cum infulis & uelamentis ad Romanos miserunt. quo uocabulo eos legatos proprie significari censeo, qui deprecabundi ueniunt: tametsi τῶ πρέβας apud Græcos, unde hoc Latinum per imitationem ductum mihi uidetur, legati dicantur omnis generis, etiam Legati in exercitu.

Oratores.

AD legem Corneliā de sicarijs, cap. 1. Qui uē cum magistratus esset, publico uē iudicio præesset, operā dedisset, quo quis falsum iudiciū profiteretur, ut quis innocēs conueniretur. Sic Accursius legit, & omnia habet exemplaria quæ uidere mihi contigit, Sed nihilo secius legendū omnino censeo iudiciū non iudiciū, & circumueniretur. Nam præterquā quod absurdum est profiteri iudicium à Iurifconsulto esse dictum, pro eo quod est sententiā proferre, ut Accursius intellexit: tum uerò sequētia uerba nō cobærent, ut quis innocēs cōueniretur. Est autē profiteri iudicium, ultro sese cōsortesq; criminis deferre, id quod Cicero iudicium sibi postulare dixit in Diuinatione, ut nos superius ostendimus. Sic idem Cicero operam profiteri, & potentiā dixit in Verrē, Qui sequestres aut interpretes corrumpendi iudicij solent esse: quiq; ad hanc rem potentiam suam, aut impudētiā professi sunt. id est ultro obtulerunt. ἐπὶ πῶν ἑλᾶσθω. Ut autē circumueniretur legendum censeam, autoritate Ciceronis adducor, præterquā etiam quod cōueniretur hoc loco non congruit. Is igitur in oratione pro Cluentio, Hanc ipsam legem (inquit) nequis iudicio publico circumueniretur, C. Gracchus tulit. Idem, Mulier Romā proficiscitur cū magno comitatu & pecunia: quo facilius circumuenire iudicio capitis, atq; oppri-

Iudicium profiteri.

Iudicium sibi postulare.

Circumuenire iudicio.

e e mere

mere filium posset. & sic identidem. Hæc autè lex Cornelia dicitur, quia à Lucio Sylla Cornelio lata est. prius tamè Sempronia dicta à Caio Graccho, qui primus eam tulit, ut autor est idem Cicero. Et rursus in Bruto, Isocratem primo artem dicendi esse negauisse: Scribere autè solitum orationes, quibus in iudicijs uterentur, sed cum ex eo, qui quasi committeret contra legem, quo quis iudicio circumueniretur, sæpe ipse in iudicium uocaretur: orationes alijs desituisse scribere. Quibus uerbis intelligimus eandem legem Athenis fuisse ante leges Semproniam & Cornelianam.

Circumuenire.

Est autè circumuenire, inuidia conflatà, & factione opprimere. Cice. in Verr. Quid te à Centuripina ciuitate, ceteris q; ciuitatibus Sicilia circumueniri atq; opprimi dicere tua te Messana circumuenit. hoc est enim quod Græci $\tau\alpha\kappa\alpha\upsilon\alpha\iota$ & $\epsilon\pi\delta\iota\kappa\tau\iota\varsigma$ dicunt: ut Demosthenes $\tau\omega\ \rho\acute{o}\varsigma\ \lambda\epsilon\omega\ \chi\epsilon\lambda\upsilon\varsigma$, & $\mu\eta\ \tau\omega\ \epsilon\pi\delta\iota\kappa\tau\iota\varsigma\ \tau\omega\ \rho\acute{o}\varsigma\ \pi\epsilon\sigma\epsilon\ \nu\acute{\eta}\ \alpha\sigma\theta\epsilon\upsilon\epsilon\iota\varsigma\ \nu\acute{o}\sigma\tau\alpha\zeta\alpha\tau\iota\alpha\sigma\theta\epsilon\iota\varsigma$. $\tau\alpha\varsigma\ \delta\upsilon\omicron\ \tau\omega\ \alpha\pi\alpha\tau\acute{\epsilon}\xi\epsilon\omega\varsigma\ \alpha\delta\iota\upsilon\varsigma$. & itidem $\tau\omega\ \rho\acute{o}\varsigma\ \epsilon\delta\beta\upsilon\lambda\iota\delta\iota\upsilon$.

IN eodem cap. Qui uel magistratus iudex uel quæstionis sub capitalem causam pecuniã acceperit, ut publica lege reus fieret. His uerbis Prætor urbanus significatur, uel is cui iurisdiclio sorte obtigerat, sed alter: ut ex oratione Ciceronis pro Muræna intelligimus, qui ita præerat iudicijs publicis, ut præsidet apud nos unus aut alter in centenaria classi præsidet capitali, quam criminalè tribunal uocant, tornellam lingua uernacula appellant. Et etiam quæstor dicebatur, ut autor est Aconius in Prætoriam urbanã. Quæstio enim status & constitutio cause dicitur. Fabius libro III. Quæstio enim in iudiciali materia dupliciter accipienda est. altero modo, quo dicimus multas quæstiones habere controuersiam: quo etiam maiores omnes cõplectimur. altero quo significamus summã illam

Iudex quæstionis in tholo capitali.

Quæstio.

in qua causa uertitur, ex qua nascitur status, an factũ sit: an rectè factum sit. Propterea factũ est ut quæstio pro publico iudicio accipiatur: & Quæstor is dicitur qui quæstionem habet, hoc est qui inquirendũ curat de crimine, de eoq; iudicium exercendũ. Hic quæstor sedebat pro tribunali, iudices autem in subsellijs: omniaq; fermè in potestate habebat. Cicero in Bruto, Ita q; intelligens dicendi existimator uidet ositantè iudicem, loquentè cum altero, nonnumquã etiã circulantè, mittentè ad horas, Quæstorè ut dimittat rogantè, intelligit oratorè in ea causa nõ adesse, qui possit animis iudicũ orationè admonere, tanquã fidebus manũ. Quæstorè uocat Prætorè, in cuius erat potestate soluere conciliũ cum liberat, & dare ueniã ab eundem coactis iudicibus: quod interdũ iudices hædio affecti postulabant, horam nõ expectantes. Idè pro Muræna, Cogendi iudices inuiti, retinendi contra uoluntatem. Et Philippica v. Quæro igitur si Lysides citatus non responderit, excusetur Areopagites esse, nec debere eodem tempore Romæ & Athenis res iudicare? accipiet ne excusationem is qui quæstioni præerit? Idem in Vatiniũ, Quæro ex te Vatini, num quis in hac ciuitate post Urbem conditam Tribuno plebis appellarit, ne causam diceret? num quis reus in tribunal sui Quæstoris ascenderit, eamq; uideatur, subsellia dissiparit, urnas deleuerit? Ad hanc autem similitudinem (inquit Asconius) Vergilius Minocem iudicem apud inferos, tanquam Prætor sit rerum capitalium, Quæstorem appellat, dat ei sortitionem, ubi urnam nominat: dat ei electionem iudicem, cum dicit, Conciliamq; uocat, dat cognitionem fignorum, cum dicit, Vitasq; & crimina dicit. Verba Vergilij hæc sunt, Nec uerò hæc sine sorte datæ sine iudice sedes: Quæstor

Quæstor.

Vergilij locus.

Minos urnam mouet, ille silentium Conciliumque uocat, uitasque & crimina discit. Per syncopen etiã quæstor dicitur. Cicero in Catilina, iam hoc nemini dubium est, qui reo custodiam, quæstori gratulationem. iudici præcium decreuit: quid de tota re & causa iudicari. Quibus uerbis quæstorem coniurationis sese uocat ob decretam sibi Consuli à Senatu quæstionem. Quærer enim & quæstionem habere, quod et inquirere dicitur, id est, quod informare uulgò à nostris appellatur. Vnde re quæstionem dicebant, cum ad uindictam criminis aliquid statuatur de reis, aut ut ad tormenta seruorum iretur pro crimine comperiendo, ut ipse pro Cluentio, Quid? Rome quæsitum de istis hominibus nõ erat? ita ne tandem mulier iam non morbo, sed scelere furiosa: cum quæstionem habuisset Romæ, cum de honestissimorum uirorum sententia constitutum esset, satis quæsitum uideri: eadem de re triennio post in filij caput quæstionem habere conata est: id est, non repetendos esse seruos ad quæstionem. Plinius ad Arrianum lib. 11. Respondit Fronto Catius, deprecatusque est, ne quid ultra repetundarum legem quæreretur: omniaque actionis sue uelut uir mouendarum lacrymarum peritissimus, quodam uelut uento miserationis impleuit, magna contentio, magni utrinque clamores: alij cognitionem Senatus lege conclusam, alij liberam solutamque dicentibus: quantumque admisisset reus, tantum esse uindictam. Quærerere hoc in loco pro iudicium exercere, Plinius accepit, & quod dicit conclusam Senatus cognitionem, hunc habet intellectum, astrictam uno iudicio repetundarum: quia ab initio Senatusconsilij factum fuerat in eam sententiam, ut de Prisco reo lege repetundarum quæstio haberetur: cum tamen Priscus immanitate criminum maiorem poenam merita

Quærerere & inquirere.

Res requæstita.

meritus esset, non licebat autem hominem delatum pluribus legibus reum fieri apud Prætorem & iudices: sed Senatus legibus erat solutus, ut autor est Quintilianus. Paulus supra, De accusationibus, Senatus censuit ne quis ob idem crimine pluribus legibus reus fieret. iud. (ὅτι ἀπὸ πάσης καὶ μίας τῶν ὀμμάτων κείνῃ). Ferre quæstionem est uindicandum facinus iudicibus præbere & mandare: uel potius ad Senatû referre, ut de uindicando scelere extra ordinem Senatusconsul. fiat, & in iudicium res deducatur. Cicero pro Milone, Non fuit ea causa iudices, non fuit, cur sibi censeret Pompeius quæstionem ferendam. Idem, De hoc iudicium latum est ut quæreretur, id est, ut iudicium exerceretur, ἅς κείσιν τὸ ἀδίκημα κείσασιν. Constituerere quæstionem, est decernere ut uindictetur. Idem in eadem, Hanc uerò quæstionem, et si non est iniqua, nunquam tamē Senatus constituendam putauit, erant enim leges, erant quæstiones, uel de cade, uel de ui, nec tantum mororē Senatui mors P. Clodij afferebat, ut noua quæstio constitueretur. Sic Demosthenes pro Ctesiphonte, εἰσὶ νόμοι τῶν δίκων τῶν ἐπιτιμωμάτων καὶ ἄλλων καὶ κείσασιν, τῶν κείσασιν καὶ μετὰ τὴν ἕξασιν τὰ ἄδικηματα. Senatus (inquit Cicero) censuerat ut de cade Clodij ordinario iudicio quæreretur, non ut extra ordinem quæstio decerneretur. Tum autē quodlibet publicū iudiciū certam & peculiarem formulam habebat iudicij & quæstionis, qui mos sublatus est, ut autor est item Paulus in capite, Ordo, supra, De publicis iudicijs. Olim etiam due tantum tabule dabantur à Prætore iudicibus, in quibus sententiam suam scriberet: aut enim reum planè absolvere, aut planè dānare oportebat. Propterea Tranquillus in Augusto ita inquit, Cum de falso testamento ageretur, omnesque Senatores lege Cornelia tene-

Ferre quæstionem.

Quæstio constituta.

Due tabule iudicibus dabantur.

rentur: non tantum duas tabulas damnatoriam & absolutoriam simul cognoscētibz dedit: sed tertiam quoq; quagnoscētur ijs quos fraude ad signandum, aut errore inducios constitisset. Sic Græci, τῆν τε σάξασον ἰσπορευζὶ τῆν ἀναρῆσαν ἐλάμβανον. Neq; uerò eadem lege omnes ordines tenebantur: ut Trāquillus hoc loco significat, & ex Cicerone planum fit in oratione pro Cluētio. Nam lege Cornelia, de sicarijs, Senatores tantum tenebātur, dum taxat quod ad caput illud pertinet, quod superius enarrauimus: Si quis coisset, quo quis innocens iudicio circumueniretur. Verba Ciceronis hæc sunt, Neq; me illa oratio cōmoueret, quod ait Accius indignum esse facinus, si Senator iudicio quēquam circumueniret, legibus eū teneri: si eques Romanus idē fecerit, non teneri, & reliqua quæ ille latē prosequitur in eandē sententiā: ut illud, Atque ut omittam (inquit) leges alias omnes quibus nos tenemur, cæteri autem sunt ordines liberati: hanc ipsam legem, ne quis iudicio circumueniretur, C. Gracchus tulit: eam legem pro plebe, non in plebem tulit. Iudicia autem publica & reorum accusationes institutæ fuerant olim iuuenibus ad eloquentiæ studiū exercendis, & ad animorum egregiam contentionem: ut quemadmodum generosi canes naturæ instinctu uisas feras statim adoriuntur: sic etiam iuuenes nobiles Romæ in ciues improbos impetum egregium conciperent, populoque Romano specimen hac ratione ingeniorum suorum præberent. Auctor Plutarchus in Lucullo. Quæstionem habere à Græcis ἐξέτασιν τὸ πρῶτον dicitur: quod ad uerbum rem querere Cicero dixit in Verrem, Aetione III. Non dubitabat (inquit) Minutius, qui Sopatrum defendebat, quin iste quoniam consilium dimisisset, illo die rem

Cur olim & quomodo iudicia publica exercerentur.

Rem querere.

illam

illam quæsturus non esset: cum repente iubetur dicere. Idem pro Cecinna, Quum ego uehementius cōtenderem, ciuitatē alimino potuisse, Dece muiri prima actione non iudicauerunt: postea re quæsitæ & deliberatæ, sacramentum nostrū iustum iudicauerūt. In utroq; loco rem querere Cicero pro cognoscere dixit, & expendere cōtrouersiam. Decernere quæstionem est statuere, ut queratur de crimine, ut in reos animaduertatur. Postulare quæstionem est, qui iniuriā sibi factam queritur, aut alteri, quam iudicare ad eum pertineat. Cicero pro Milone, Num que rogatio lata: num quæ noua quæstio decreta est? Idē, Decernebat Senatus, ut ueteribus legibus tantummodo extra ordinem quæreretur. Liuius lib. I. ab Urbe, Senatus tumultuosē uocatus, tumultuosius consultitur: quæstionem postulantibus ijs qui pulsati fuerant: decernente ferocissimo quoque non sententijs magis, quàm clamore & strepitu. tandem cum iræ resedissent, ordine cōsuli cœpit. Sed quoniam in exercendis quæstionibus criminum, serui sæpe tormētis subijciebantur, qui testes & arbitri rerum domi perpetratarum erant, idē quæstio pro tormentis usurpatur, unde tractatus, De quæstionibus. Caesar, De morte patris familiās, si res in suspitionem uenit, de uxore seruile in modum quæstionē habent, ἀναρῆσαν τὴν γυναικα βροταίσοι. Hodie à Iurisperitis hoc uerbū aliter usurpatur, sicut & alia per multa. quorum loquendī consuetudo elegantiam præsci sermonis licentia aliquando castiganda fœdant atq; corrumpit. cuius indignitatis reпутatio nos interdum longius prouehit, quàm suscepti operis ratio exposcere uideatur. tametsi quid magis ad rem pertinet, quàm Iurisconsultorum uerba interpretari, quibus uerborum proprietatis cognitionē antiqui tribuerūt?

Decernere quæstionem. Postulare quæstionem.

ee 4 Iudex

Iudex quaestio
nis.

Iudex quaestionis igitur à Iuriconsulto dictus est Prætor, qui quaestionibus præerat, id est, publicis iudicijs, iudicumq; decurias cogebat. Cice. in Prætura urbana, Eiusmodi sortitione iudicum homo amentissimus fore putavit per sodalem suum Quintum Curtium iudicem quaestionis. quem locum explanans Aconius ita inquit, Facile autem pro ueris iudicibus improbi supponi poterat, nolente iudice quaestionis. Et pro Cluentio idem Cicero, Condemnatus est C. Iunius, qui ei quaestioni præfuerat. Adde etiam si placet, tum condemnatus est cum esset iudex quaestionis. Iuuenalis hunc iudicem, Prætorem appellat his uerbis in XIII. Satyra, Improba quamuis Gratia fallacis Prætoris iucere urnam; Vergilius Quaestorem, Quaestor Minos urnam mouet. Cicero pro Rabyrio, Iudex se debat; Prætor quærebat.

IN eodem cap. Sed & si claua percussisset. In quibusdam exemplaribus legimus clauu: quod magis probo. Nam claua ferru non habet, nisi si in toris clauorum capita habeat. Sed & si clauu uel clauu percussisset, aut cucuma in rixa: quamuis ferro percussisset, tamen non occidendi animo: leniendam eius poenam. Martial. in x. Cucumam fecit Otacilius. Eius diminutiuum est cucumella, in cap. Si quando, supra, Si seruitus uendicetur. ubi locum mēdosum esse cenſeo, ut forsasse cineris cucumellas legendum sit.

Cucuma.
Cucumella.

IN cap. Inauditum, Inauditum filium pater occidere non potest: sed accusare eum apud præfectum præsidem iue prouinciæ debet. Accursius ut alibi sæpe, sic hoc in loco diuinabundus, futilitate mira iudicij præditum se fuisse ostendit: quem satis equidē ipsum admirari nequeo Bartolum uirum ingenij felicis & solidi, enarrationum tam absurdarum asseclam post se traxisse. Vsq; adeo ualuit præiud

præiudicium autoritatis Accursij in librorum iuris interpretatione, ut ab eius opinione digitorum unum abscedere uerentur eius posterum: cum tamē nihil ille pensi habuisse uideatur, quo minus uelut fanatico seruore insimulatus, quicquid in buccam uenisset, in commentarios suos referret. Ego inauditum filium hic intelligo filium æneï: hoc est reum iudicio non conuictum, & indicta causa patrem interficere non posse: de quo uerbo superius scripsimus. Scire autem oportet tantā fuisse præcis in liberos potestatem, ut pater de liberis statuere citra iudiciū posset, etiam capitaliter. id quod ex Ciceronis oratione pro domo sua intelligere possumus, qui de Clodio loquens, qui se in adoptionem plebeio homini dederat, cum ex genere patriciorum esset: uidelicet ut ei Tribuno plebis esse liceret: ita inquit, sed cum hoc iuris à maioribus proditum sit, ut nemo ciuis Roma. aut libertatem aut ciuitatem possit amittere, nisi Senatus autoritate factum sit: quod tu ipse potuisti in tua causa dicere: (credo enim, quanquam in illa adoptione legitime factum est nihil, tamen te esse interrogatum, autor ne esses, ut in te P. Fonteius uitæ necisq; potestatem haberet ut in filio:) quero, si aut negasses aut tenuisses, si tamen id x x x. curiæ iussissent, num id iustum esset ratum: certe non. Quid ita? quia ius à maioribus nostris ita comparatum est, ut ciuis Romanus libertatem nemo posset inuitus amittere. Quibus uerbis planum fit, qui in adoptionem se olim dabant, eos libertatem amittere: quia ius patriæ potestatis hoc ferebat, ut uitæ necisq; potestas in filium esset patri ascititio. Propterea conceptis uerbis ij qui se in adoptionem dabant, interrogabantur. (Cuius moris instar quoddam obseruatur in ijs hominibus hodie, qui cœnobijs consecrantur: ipsi enim quasi in adopt

Inauditus.

De patria potestate.

adoptionem transcunt, & in potestatem Cænotiarum quasi patris se manciant) cui consequens est, ut qui in adoptionem sese dedissent, ij maxima capitis diminutione afficerentur. Quare non de nihilo est quod à Iustiniano in Institutionibus dicitur, in tractatu De patria potestate. Et per hæc facilius sententia legis ultime percipiuntur in tractatu Patrie potestatis Cod. Valerius lib. v. Bruti æmulatus exëplum Casius, filium, qui Trib. pleb. agrariam legem primus tulerat: postquam illam potest. de-
 posuit, adhibito propinquorum & amicorū consilio, affictati regni crimine domi damnauit, uerberibusq; affictū necari iussit. Huius etiam Spuriij Casij meminit Lini. lib. 11. ab Vrbe. Hunc morem postea sublatū, ex uerbis Vlpiani hoc loco intelligimus: nec mirum cum etiā coercita sit dominorum potestas in mancipia. Quin & idem iuris olim Gallis fuisse, Cæsar in v. 1. commentario auctor est: Viri (inquit) in uxores, sicuti in liberos, uitæ necisq; potestatem habent. & cum pater familiæ honesto loco natus decessit, eius propinqui cōueniunt: & de morte, si res in sufficionem uenit, de uxoribus seruilem in modum questionem habent. Eundē etiam morē olim Romæ fuisse in uxores interdū ut mariti animaduertent, Linius intelligendum nobis reliquit libro 11. de bello Maced. quo in loco de proditis Bacchanalibus loquitur, iudicioq; Senatus damnatis: Plures (inquit) damnati quam in uincula coniecti sunt: magna uis in utraque causa uirorum mulierumq; fuit. Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, ut ipsi in priuato animaduertent in eas. Si nemo erat supplicij exactor, in publico animaduertebatur. Adnotauimus alibi nonnulla eiusmodi matrimonia fuisse, ut uxores in manum ac mancipium maritorum

Virilis animad
 uerso olim in
 uxores.

In manu esse
 mariti.

transfrēt. Quare Liuiano testimonio mulieres que in manum uirorum conuenerant, maritis ad supplicium sumendum senatus decreto tradite sunt.

11. cap. sequenti, Aconitum: Pituocarpas. Nemo hodie doctorum ignorat Pytiocampas legendum, uel more antiquo Pituocarpas, aut buprestim. Plinius lib. x x i i i. de Sapa loquens, Vsus eius contra cantharidas, buprestim, binorū crucas, quas Pitocampas uocant, Salamandras, & cōtra mordētia uenenata, de quibus Dioscorides lib. 11. Καρχιδίον & πυτιοκάμπης, ἢ σαλαμάνδρας, ἢ βεπρεστίας dixit. Eruca insectum est nillosum, quod hirsutum Columella appellat. In hortis passim uidetur, arborū folia exedens. Campe hæc Græcis à flexu dicta est: quia in arcū arpendo curuatur. De buprestis Plin. in x x x. Buprestis. Buprestis animal est rarum in Italia: simillimum scarabeo longipedi, fallit inter herbas bouē maximē, unde etiā nomen inuenit: deuoratūq; tacto felle ita inflammat ut rumpat, τῶν τὸ πρῶτον τὰς βῆς. Paulus Aegineta lib. v. uenenatorū nomina ex Dioscoride (ut opinor) ad uerbum recensens: Noxia (inquit) ex animalibus hæc sunt: cantharis, buprestis, salamandra, pitocampe, lepus marinus, rubeta, que & rana palustris muta dicitur, irudines uorate. Cicuta uerò ab eodē inter semina uenenata adnumeratur. Madragora è genere liquamētorū est uel succorum, que ille ὄνιοματῶν uocat. Aconitū in genere radicū ponitur. Hæc etiā omnia à Dioscoride tractatur lib. vi. qui nonnulla medicamenta in libris suis adiecit ait, duas aut treis ob causas. Partim enim eorū naturā uimq; maleficam nouisse, conducibile ideo existimabat, ut cōtra ea uenena remedia homini in promptu essent ante exquisita & cōparata, partim ut qui uenena sumpssissent imprudenter, ex

Eruca.

Buprestis.

Uenenata medicamenta.

affict

affectione agrotationū deprehendere indicia cuiusq; haussiu ueneni possent, cōgruaq; subinde sibi remedia adhibere: cū eo quoq; quod ij qui his uenenis pro morborū remedijs uti insituerūt, alijs medicinis cōtēseratis, cautijs & salutaris uti poterūt, cum eorū naturā uiresq; perdidicerint. Id quod eō pertinet, quod lex Cornelia de uenenis statuit, quum enim ob causam proximē dictā, pigmētarijs & medicamentarijs liceat publicē hęc habere uenalia ad usum salutarē: tamē sicui temere dederint & incōsulte, in fraudem ipsi capitalē incidunt. Legis autē uerbis nō tenentur qui philtia dabāt, id est amatoria pocula, ut hic dicitur: nec qui oxytoca, id est, partus adiuantia: aut arrenogona & thelygona ad mares fœminasq; concipiēdas, sed tamen extra ordinē puniebātur, si euentu noxia erāt, ut hic dicitur. Sæpe enim in noxam uertunt quæ ita porriguntur. Phthoria sunt & ecbolia ad partus abigēdos: ut infra, in cap. Si muliebrē. Atocia ad fœcunditatē inhibēdam & supprimēdam excogitata fuerunt, dystoca egros partus faciunt, & partitiones incommodas. Vnde uerbum

Philtia. dicitur, de mulieribus dictum ægrē parietibus. Verum quod sequitur, Et id quod lustramētī causa dederit cātharidas, nō cōgruit constructioni: ut uel is qui legēdū sit, uel uerba esse transposita suspicandum, hocq; modo reponendum, Mandragoram, cantharidas, & id quidem lustramētī causa dederit. Plinius libr. x x i x. Cantharides

(inquit) obiecta sunt Catoni V ticensi, ceu ueneni uendisset in auctione regia, quoniā eas sester. sexaginta adixerat, de bonis Cyprij regis loquens cuius Plutarchus meminit in Catone. Ceterum de cantharidibus Plinius et Dioscorides satis multa ut medicis utilibus meminerunt: nusquam lustrationis per eas factæ mentio est apud eos, quare

quare suspicor locum esse mendosum. In cantharidibus (inquit Plinius) magna quæstio: quoniam ipsæ uenenum sunt potæ, cum cruciatu uesticæ maximo. Cicero Papyrio scribens, pro uenena ta potione posuit, Caius (inquit) Carbo, accusante Lucio Crasso, cātharidas sumpsisse dicitur. Idē Plinius, Vis earū adurere corpus: crustas obducere. eadē pituocampis in picea nascētibus: eadē buprestis, efficacissimæ omnes ad lepras lichenasq; dicuntur, ut fortasse incrustamenti legendū suspicari quispiā possit, uel fortasse pro uoce aliqua Græca hoc uocabulum subiectū est: ut ex Dioscoride in præfatione sexti. ἔστι τῆς ἐλκώσας τοῦ ποσῶν ἰσχυρῶς, id est, exulcerare uolēs. Lustrare inter alia hoc quoq; significat, quod lingua uernacula chermare uocat, quasi dicas carminare, hoc est carmine malefico afficere: Græcē χερμαρῶν dicitur, quod uerbum si hic rectē legitur, intelligendum est de ijs qui ad maleficium uendiderunt.

IN eodem cap. Et qui naufragum suppresserit: qui uel falsa indicia confessus fuerit, cōficiēdā ue curauerit. Lego qui naufragum suppresserit, qui uel falsa indicia professus fuerit, profitendā ue curauerit: nec me omnium quæ circumferūt exemplariū similitudo mouet, quorū fides & autoritas oratorū scriptis labefacta est, ut suprā planū fecimus. Est autē naufragum suppressere hominē è naufragio errandū arripere, et in uinculis habere, aut in ergastulo cōcludere ad opus faciendum. Tranquillus in Augusto, Rapti per agros uitatores sine discrimine: liberi seruīq; ergastulis possessorum suppresserantur, igitur ergastula recognouit. Id genus hodie sceleris & plagij ab archipiratis perpetratur: qui homines incautos in maritimis locis cōprehensos in trirēmes rapiunt, ad scalmūq; alligāt, ut sub flagellis renuigent. Est autē suppressere, è medio

Supprimere. medio tollere, id est, ἀπαλείψαι. Diximus supra quid sit indicium profiteri, & indicium postulare, ex Cicrone. Certa sunt autē crimina in quibus impunitas iudici datur: ut in causa maiestatis & proditiōis, et si qd eiusmodi est. certa etiā persone sunt, quae indices fieri poterat, ita ut, repetūdārū causa per indicē agi solet: neq; Senatoria persona potest indicium profiteri, saluis legibus. Index est qui eius facinoris, cuius ipse est cōsciū, latebras indicat impunitate pposita. Haec tenus Aescōnius. Cicero, Quapropter si tibi indicium postulas dari, quod tecum una fuerit: concedo si id lege permittitur. Quod sequitur inferius, Quibus minē libidinis uel tōmercij causa castrauerit; Accursius absurdē intellexit, ignorās (ut opinor) olim spadones delicijs habitos ad libidinē. Libidinis igitur causā intelligendum, τῶν ποδῶν τὰ πῶδων, tales erant Bagoae apud Persas.

IN eodē tractatu, cap. Lege, Cum quidā per Lasciuam causam mortis praebuisset; comprobatum est, factū Ignati proconsulis Veticā. Veticā legendū est, quae pars est Hispaniae. Lasciua quid sit, Accursius nō satis intellexit; ita ne Bartolus quidē et reliqui eiusdem ordinis uiri, alii qui doctrina multa nec contemnenda praediti, de quoocabulo nonnihil in priore uolumine annotationum diximus. Lasciua nec dolus nec culpa lata est, ut isti existauerunt: sed proteruitas quaedā ludicra, ut ex Plinio liquere potest lib. xxv. Gr. uisimum (inquit) ex ijs morbis Libhenas appellauere Græco nomine. Latine (quonia a merto ferē oriebatur) ioculari primum Lasciua (ut est procer natura multorū in alienis miserijs) mox & usurpato uocabulo mēta gram, occupantē multis & rictus. Lasciuam Plinius iocum petulantia & procacitate improbum uocat, hoc à Græcis sumptū esse mihi uidetur, qui ἀσέλγεια

etiā

etiā pro procacitate & proteruita accipiūt: ut Demosthenes ἀσέλγεια, & Isocrates, ἀσέλγεια, id est Lasciuum, appellantes τῶν μὴ μετ᾽ ἄσέλγεια μὴτε ἀπερῆς μὴτε δίκαιο-σίων. Sicq; Iuriscōf. & hic in tractatu, De re militari, & Locati, Lasciua accipitur pro incontinentia animi, nec uirtutem nec probitatem reuerentis, procacitateq; se oblectantis. Lasciuam autem ut malē moratam & noxiam, sic libidindam intelligimus. Plenior autem & atrocior petulantia ἀσέλγεια uocabulo quodammodo significatur, Lasciua orationis à Quintiliano dicitur lib. i. pro ludibunda & exultanti oratione. Idē in nono, Quo minus ipsi in quos dicimus: aut iudices aut assistentes oderint hanc maledicendi Lasciuam, id est dicacitatis uoluptatē. Lasciuire etiā equi & pecora dicuntur, quod Græci σκίρταρ dicunt, & ἀποδύω ἐλέφ, ut equi obesi ob idq; lufitabundi & contumaces: & interdum ἀλυκοί, ὄϊες.

IN eodem tractatu, in cap. Furem nocturnum. hoc dictum Ulpiani pugnat cum dicto Caij in cap. Ita q; supra, Ad legem Aquiliam, Cui Caio Ciceronis autoritas astipulatur in oratione pro Milone, Quod si x. tab. (inquit ille) nocturnum furem quoquomodo, diurnum autem si se telo defenderit, interfici impune uoluerunt: quis est qui quomodo quis interfectus sit, puniendum putet: cum uideat aliquando nobis gladium ad occidendum hominē ab ipsis legibus porrigi? Antinomiae tamen mentionem apud iuris studiosos criminiosam esse non ignoro: quare eorū pacem exposcendam nobis in praeteritum quoque intelligo. Gellius lib. x. Nam furem qui in manifesto furto deprehensus esset: tum demum x. tab. occidi per miserunt, si aut eum faceret furtum, nox esset: aut interdū se telo cum prehendetur, defenderet. Idem Augustinus in cap. Si perfo-

diens,

dies, extrā, De homicid. Hunc locum igitur mutilatum esse censeo, atque ita restituendum: Furem nocturnum si quis occiderit, omnino impune erit: si diurnum, ita demum impune feret. & reliqua. Sic fiet ut cum Accursio non conflitemur, in salebraq; prærupta hæcamus addubitando atque ariolando.

Cauere ab aliquo. AD legem Pompeiā, in cap. Si sciente, Quiq; quæserint pecuniā, quiq; eorū ita crediderint, aut à quo ita cauerint. Accursius hoc uerbū ut mendosum adnotare uidetur: ego uerbi elegantia nequaquam silentio transmittendam esse duxi: est enim ex prisca lautaq; , non ex triuiali sordidaq; supellectili huc translatum. Cice. in Verr. ad. III. Epicratem cōueniunt, demonstrant, id quod ille sciebat, se sestertia octoginta dedisse: rogant eum ut id quod ab ipsis abesset pecuniæ, curet: ab sese caueat quemadmodum uelit, de illa hæreditate cum Epicrate neminem esse acturum. id est arbitrio suo ab se cautionem exigat. Idem in Bruto, At uero (inquam) tibi ego Brute non soluam, nisi prius à te cauero, amplius eò nomine ne minē cuius petitorio sit, petiturū. Inde cauere obsidibus, pro obsides exigere dicebant, atque etiam pro obsides dare: utrunq; enim significat, sed sub diuersa constructione. Cæsar lib. VII. de bello Gallico, Et quoniam in præsentia obsidibus cauere inter se non possent, ne res esseretur: ut iureiurando

Cauere obfidibus. ac fide sanciat, petunt. Et cauere capite apud Plin. lib. XXXIII. quod est capitis periculo se obstringere, & alium sibi eodē uinculo obligare. Quod ergo hic Ulpianus dixit, Quiq; eorū ita crediderint, aut à quo ita cauerint: hunc habet sensum, Et qui credidit, & qui mutatus est. οἱ τὴ οὐτῶ δλαείσαστες, ἢ ἀπ' ἑ ἀξιοτικῶς ἔτας ἀσπ-

Cauere capite. λίσαστο: uel ἢ ἐν ὁ οὐτῶς κατήχυσαν. Cauere interdum

116

ne stipulantis est, nec promittentis: sed Iuris prudentis hominis, qui cōsultori suo rationem præscribit, formulamq; dicit: paciscendi aut contrahendi, & monitis consilioq; instruit, ne conditionem suam deteriore faciat. ut apud Ciceronem in præfatione Topicorum, qui ad Trebatium scribens Iurisconsultum: Etenim (inquit) cū multis meis multa sæpe causses: uerit⁹ sum ne si ego grauarer, aut ingratum id aut superbum uideretur. Quare in tertio de Oratore, cautores formularū Iurisperitos appellat. Sic accipitur Cautio in capite, Quidam decedens, supra, De administratione tutorū: Nemo enim, inquit, ius publicum remittere potest huiusmodi cautionibus, id est, his formulis testamentorū & coceptionibus uerborum. Accursius acutē (ut solet plerūq;) cautelas interpretatus est. Græcè, διαयोगῶς dicuntur, & ποσοδιομοί. Non absimilis est acrimonia Accursij in interpretatione Galli Gallinæci. Quintilianus libro septimo: Singula afferunt errorē. eam pluribus rebus aut hominibus eadem est appellatio: homonymia dicitur, ut Gallus. utrū enim autē, an gentem, an nomen, an fortunam, corporis significet, incertum est. Plinius & Columella gallinacū sine adiectione galli, dicere solent. De pœna huius legis Cicero pro Roscio Amerino ita inquit: Ita prudentissimæ ciuitatis Atheniensis sapientissimum dicit Solonem fuisse, eum qui leges quibus hodie quoque utimur, scripserit. Is cū interrogatus esset, cur nullum supplicium constituisset in eum qui parentem necasset: respondit id se neminem facturum putasse. Dicitur sapienter fecisse, cū de eo nihil sanxerit: quod antea commissum non erat: ne non tam prohibere quam admonere uideretur. Quāto maiores nostri sapientius? qui quum intelligerent nihil esse tam san-

Cautores. Cautio.

Gallinæcus.

ff Etum,

Parricidarum supplicium.

Eum, quod non aliquando uiolaretur audacia supplicium in parricidas singulare excogitauerunt: ut quos natura ipso in officio retinere non potuisset, magnitudine poenae maleficio submouerentur. In sui uoluerunt in culeu, atq; ita in flumē deiici. In flumē, nō in mare dixit. O singularem, inquit, sapientiam: non ne uidetur hunc hominem rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repente caelum, solē, aquam, terramq; ademerunt: ut qui cum necasset unde ipse natus esset, careret ijs rebus omnibus ex quibus omnia nata esse dicuntur? Et in Oratore perfecto: Quantis illa clamoribus adolecētuli diximus de supplicio parricidarum? quae nequamquam satis de ferbuisse post aliquantō sentire cepimus. Quid enim tam commune, quam spiritus uiuis? terra mortuis? mare fluctuantibus? litus eiectis? Ita uiuunt dum possunt, ut ducere animā de caelo nō queant: ita moriuntur, ut eorum ossa terra non tangat. ita iactantur fluctibus, ut nunquam alluantur. ita postremo eijciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui cōquiescant. quae uerba hodie leguntur, in Oratione supradicti, quam Cicero primam egit, quasi in tyrocinio. Adnotandum hic uidetur, id quod Suetonius his uerbis ait in Augusto: Dixit autem ius non diligenter modō, sed etiam summa lenitate. siquidem manifesti parricidij reum, ne culeo infueretur (quod non nisi confesi afficiebantur hac poena) interfetur interrogasse: Certē patrem tu non occidisti.

AD legem Corneliam de falsis, in principio: Testimoniāue falsa inspicienda dolo malo coniecerit. id est curauerit: inquit Accursius. Ego ut non dubiē lego coierit: ita inspicienda, uerbum mendosum esse arbitror. sicq; locum restituendum: Testimoniāue falsa inimicem dicenda coierit. ut Vlpianus in cap. Lege Cornelia, in feruis: Item

qui

qui falsas attestaciones faciendas, Testimoniāue falsa inimicem dicenda dolo malo coierit. ex cuius loci cū hoc collatione satis apparet fluxam esse fidē exemplarium perurgatorum. Vtrobiq; tamen hanc particulā in deesse affirmauerim: ut sit, Item qui in falsas attestaciones. ut Plin. in epist. In lites coiri questus est, & gloriae loco poni ex spoijs ciuū magnos & statutos reditus. Dicebāt enim coire in rem uel de re. ut Cic. pro Rosc. Auiditiam praefers, qui societate coieris de municipijs cognatiq; fortunis cū alienissimo. Coire autem uerbum est criminofum interdū. ut ex ijs exemplis patet quae superius citauimus, cū de uerbo Circumuenire iudicio diceremus. συνηγορέω Graecē dicitur, & σιωλεῖσθαι & ἐπινοεῖσθαι, ut diximus.

IN cap. Impuberē. §. Item si seruo, Dicimus eum poena eximendū esse. legendū poenae, in datiuo. Eximere poenae ut eximere noxae dicebāt. Tacitus, Marcellū preces Caesaris poenae magis quam infamiae eximere: τῆς τιμωρίας μάλλον, ἢ τῆς ἀτιμίας ἐξῆλλον. Liuius lib. v. 117. Inde noxae eximitur Q. Fabius, qui cōtra Imperatoris imperium pugnauit: sed noxae dānatus, donatur populo Rom. donatur Tribunitiae potestati precariū nō iustū auxiliū ferenti. illud prius noxae, datiuus est: posterius, genitiuus. Sic Liuius libro quarto: Notae iā destinatae exemptus est à Cenforibus. Eximere supplicio. Curtius: Sic exēptus reus dicitur cap. Si interueniente, infra, Ad Turpilianum. Cice. in Verrem, actione III. Quo tempore omnis illa mea festinatio fuit cum periculo capitis, ob eam causam, ne tu ex reis eximere, si ego non affuissem ad diem. id est, ne tu necessitate obseruadi iudicij publici absoluereris. ἴνα μὴ τῆς ἀτιμίας ὄψε ἐξαιρηθῆς. αἰ ἐγὼ δὲ ἀπόλωραίς αἰς τὴν νεύλαυ, Noxae eximere precibus, est poenā reo destinata deprecari:

Eximere poenae & eximere noxae.

Eximere notae & supplicio.

Ex reis eximere.

Inter reos referre.

ff 2 ἐξαιτῆσθαι

Inter reos re-
cipi.
R eum fieri.
Mos priscus
in rebus capita
libus.

ἐξ αὐτῶν τῶν κινδυνώοντων, τῶν κενώοντων. In reos referre opponitur ei quod dictum est, ex reis eximere. Cicero, Absentē credo in reos relatum, rem indicta causa indicatam. Et in Verre, actione ultima: Sthenij domum per hostium exhaussit: absentē in reos retulit: causa indicta capite dānavit. Si inter reos recepti dicebātur. R eum autem fieri, inquit A sconius, est apud Prætorē legibus interrogari. Cū enim in ius ventū esset, dicebat apud Prætorē accusator reo, Aio te Siculos (uerbi gratia) spoliasse siticuisser: tuis ei estimabatur ut nictō si negasset: petebat ā magistratu dies accusator inquirendorū criminū, & inscribebatur accusatio. ἡν δὲ δυνάμις ἀ Γραεῖς dicūtur, & ἑδύο μὲν ἄνθρωποι, & ἄς τὸ δυνάμις ἔστιν ἄνθρωπος. Hæc cū sint uerba iuris, sū inter Iurisperitos obsoleta sunt & ignota: p e t q; alia sordidioris notæ substituta increbruerūt, ut i omni parte iuris. usq; ad eō facilis est in deteriora delapsus.

IN cap. Quid sit falsum, Si quis chirographū alienum immutet. Legendū imitetur, id est, effingat. Tranquillus in Tito: E pluribus cōperi notis quoq; excipere uelocissimi solitum: & cum amanuensibus suis per ludū iocumq; certamen imitari chirographa quæcumq; uidisset, ac profiteri se maximum falsarium esse potuisse. Cicero de natura Deorum: Chirographum sex primorū imitatus est. hoc est, adulterauit. Vnde imitatum passiuè, quod alibi assimilatiū dicit in libro de Vniuersitate: uidelicet quia Greci dicūt ἀπομιμήσειον ἄνθρωπος, ἀπὸ μιμήσειον.

Diplomata
diplomate uias cōmeauit. Et hīc, & in capite, Continuis, suprā, De uerb. obl. Nemo, qui literarū honorum elementa attigerit, ignorat diploma legendū esse, non diploma. Diplomata sunt quas literas patentes nunc appellamus: cuius

enimmodi sunt edicta & mandata Principū regio signo sancta: & quas bullas Pontificias uocant. Cic. in Epistolis Diploma statim non est datum. de literis Cesaris loquens, quibus Balbus restituebatur. Verbum est Græcum: quipiam duplicato compositum significās aut complicatum, ut linteum, quod ἡνύμα dicitur. Macrobius; Consulunt hunc Deum & absentes missis diplomatibus consignatis: rescribitq; ordine ad ea quæ consultatione abdita continentur. Diploma appellat chartulas cōplicas, & lino trahetas obfirmatasq;, quo in loco codicillos etiā Latine ca uocat: ut Tranquillus in Claudio: Suppositos aut etiā palam immutatos datorum officiorū codicillos. quod uerbum legitur in Tractatu, De excusatorū, capite Administrantes. Vnde codicillaris potestas Lampridio: id est, quæ à Principe confertur. Trajanus ad Pliniū: Diploma quorum præteritus est dies, non debēt esse in usu. ideo inter prima iniungo mihi, ut per omnes prouincias antemittam noua diplomata, quàm desiderari possint. Sic Cic. in Pisonem: Mitto diplomata tota in prouincia passim data: mitto numerum nauium summāq; prædæ. id est, edicta quibus naues exigēdas mandabas, cū prouinciæ præesses. Inde fit, ut diplomata uocati sint codicilli q; dabantur cursoribus, ut liceret eis uti equis & uehiculis publicis. Verum quoniam in ijs exigendis interdum fraus cōmutabatur: ideo lege Cornelia constitutum eos teneri, qui adultereis codicillis utuntur. Hodie apud nos interdum fieri uideamus, ut non aliter culquam liceret equus celeribus uti, qui ob cursores armillatos mansionatim collocati sunt, quam si chartulam haberet publico chirographo subscriptam. Apud Persas erat ἀγγραπῶν διοργανῶν cursus pernicissimus equitum, ut scribit Herodotus in octauo. Vnde

Codicilli & Codicillaris potestas.

Angariæ. nomen Angariæ & parangariæ in libris Iuris legitimum manauit. est enim nomē Persicum. nos trates postea, quasi positos collocatosq; certis in locis, & semper in proximū excubantes appellant. Antiqui non equus singulis & expeditis ut hodie, sed uehiculis utebantur. unde cursus uehicularis erat qui publicus dicitur libr. duodecimo Codicis. Id quod planū fit ex Plutarcho in Galba, his uerbis: Nymphidius uero non mediocri indignatione affectus est, cum Cōsules seruos publicos destinaissent, quibus ferēda est ad Imperatoris Senatusconsulta præberent: quibus scilicet ipsis ea quæ diplomata appellatur, ideo dari solent, ut ijs statim agnitis, ciuitatū magistratus tabellariorū cursum accelerent, in commutatione uehiculorū datis deductoribus. Iulianus Imperator, in Epistolis: Ἄξιόν ἐστι δὲ δημοσίου δρόμου ὁ ἄρχιμασί χρωμένον ἐνὶ ἡμῶν πᾶσι πτω. Idem alibi: χρῆσις ἢ ὀχίμασι δημοσίου μετὰ χειρὸς ἑρατοπέδου τῆς ἐμῆς, καὶ ἐνὶ πᾶσι πτω. ducet te autem cursus publicus, uno utentem uehiculo & parippo uno. Quid sit autē Parippus, uidebis in lege quarta, De cursu publico & angarijs & parangarijs, lib. XII. Cod. ubi Parhiphus p parhippus legitur ab interpretibus post Accursium. Ibidē Paraueredus pro eodem dicitur: hoc est, qui ueredo uno super numerū uitur diplomate comprehensum, uel super numerū solitum: ut in superioribus exēplis Iuliani Principis. Ueredi à uehendus redis dicti, uocabulo è Gallico Latinoq; cōposito, ut Epiredum: cum redca sit Gallicum uocabulum, ut inquit Quintilianus: Diplomata igitur erant uel chartilæ signo principali obsignatæ, uel tessera, quibus agnitis, qui ἐναρχοι dicuntur, hoc est, Præsides & alij magistratus Præfictiq;, uehicula cum equis publici cursus accommodabant. In tractatu, De cursu publico Codic. euectiones idem

Cursus uehicularis.

Parippus uel Parhippus.

idemidem diplomata dicuntur: pro quo uocabulo Græcè σιωδῆματα legimus, id est tesseras. ut in lege tertia tractatus saepe dicti. Euectiones, inquit ab omnibus postulantur: ἐτὰ Indices quàm custodes. & reliqua. τὰς ὁδῶν ἀπαρτίθω σιωδῆματα παρὰ τῶν προεσηκῶτων τῆς ἀμμοσῆς ἀρχῆς. Tres autē eos libros qui postremi sunt Codicis, nec emēdari posse sine Græcis exēplaribus, sicubi extat, cognitu facile est, nec enarrari. quibus in ipsis per multa uocabula barbara inueniuntur: ut auerta in lege, Quoniā, in eo ipso tractatu, de cursu publico: Sella, inquit, cū frænis, sexaginta libras, totidē auerta non transeat. ἡδὲ ἀβέγται, τὰς ἐστὶ τὸ ὑπομάσχαλον ὅπερ ἐπιφέρει τῶν ἵππων τῆς νότου, ἐστὶν αὐτὸ ἐξήκοντα λίβρων. καλεῖται δὲ ἀβέγται ἐν τῆ ἀπετραφῶν. Auerta, inquit, uocatur ex eo quod auersa sit. Est enim hypomachusalon, id est, lora latoria quæ per terga equi iugalis excurrunt sub alis eius succincta. Ibidem: Hippocomi sunt homines equorum curæ præficti: quales scutarij in comitatu Regis uocantur: quorum maximus Archippocomus dici potest.

IN lege, Si quis, eodem tractatu, De cursu publico. Mutationes sunt quæ à Græcis ἀλλαγὰι dicuntur, & ἀμοιβὰι. Si quis, inquit, uel pro una mutatione ueredum superduendum esse crediderit, quadruplum. & reliqua. ἐὰν τις μίαν γὰρ ἀλλαγὴν παρελάσῃ, uel παρῖππον ἄσῃ. Si quis uel unicam mutationem præter uehatur: id est, mansionē demutandis equis destinatam, quod nec Accursius, nec Bartolus intellexisse uidentur: nec id mirum est.

IN cap. Si quis obrepserit Præsidi prouinciæ. Quoniā hoc uerbum apud Iuriconsultos in usu est: & Accursius eius uim significationemq; parū percepit, ut hoc in locu liculenter ostendit: ideo enarrandū nobis uisum est. Ob-

Euectiones,

De tribus postremis libris codicis.

Barbara uerba in hjs libris.

Auerta.

Hippochomi.

Archippocomus.

ff * reper

Obrepere.

reperere est latēter progredi & fallaciter adire παρρησιάζειν ut serpentes humi repentes solent. Vnde fit ut quicquid sensum fallat, id obrepere dicatur; ut, Obrepit non intellecta Senectus. Cicero in Catone: Qui enim citius adolescentiæ senectus, quam pueritiæ adolescentiæ obrepit? Et libro sexto, ad Atticū: Obrepit dies, ut uides: mihi enim ad tertium Calendas Sextiles decedendum est. ἡμέρας ὑπέβη. Alibi: Mihi dies deceβήσις λεληκότες obrepēt. Et eō fit, ut obrepere pro fallere, hoc est, incautū aggredi, accipiatur. Plin. libro trigesimo sexto: Nec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepisse quodam uitæ rudimēto: iam enim L. Crassum Oratorē M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinā appellauerat. καὶ τοὶ ἐν αὐτῷ δόξον ὁ Σκῆυρος ὑπελάβη τὴν πόλιν. Vlpian. de Car. edict. Sed si cū esset pubes, quasi impubes obrepit: dicendū est nihil eū egisse. Accusatus obrepit existimauit ab obripio esse: ut preces obreptitias & subreptitias, Nicolaus Perot. ab obripiendo & surripiedo dictas esse tradidit. De obrepo iam planū factū est, de surrepo restat ut doceamus. Quint. in quarto: Venus lētiae & attentionis postulatio, quia esse in turpi genere causæ nō possit: insinuatio surrepat aīo, maxime ubi frōis causæ nō satis honesta est. Et iidē, de exordio loquēs, & rursus de Partitione: Ita surrepetur animo Iudicis. Obrepere igitur magistratui qd sit, satis liquet. hoc Greci ὀρατορες λέπτειν dicūt. et κλιμα obreptionē: licet et alia significet. Obrepere aut ad magistratū dicitur, qui si sa specie uel pbitatis uel doctrinæ ad magistratus assumitur: et ut uulgō loquimur, per hypocrisim. Cicero in Pisonem: Obrepisti ad honores errore hominū, cōmendatione fumosarum imaginū: quarū simile habes nihil preter color

Obrepere ad honore uel magistratum.

colorem. id est, sefellisti populum Romanum commendatione familie cognomento frugi. παρρησιάζεις εἰς τὰς ἀρχάς. Et p Plancio; qd si doceo Gn. Planciu non obrepisisti ad honores: sed eo uenisse cursu qui semp patuerit omnibus hoc nostro equestri loco: id est, ut uulgus loquitur, per abusum. Dicitur & irrepo eodem ferme significatu, ut in tertio Offic. Itaq; si uir bonus habeat hanc uim, ut si digitis concrepauerit, possit in locupletū testamēta nomen eius irrepere hac uo nō uatur. Irrepere pro fallaci quodā commento, & obtentu iniquo inter hæredes adscribi. Sic pro Archia: Qui etiā post legē Papiam in eorū municipiorum tabulas irreperunt. παρενεργήσαντες τοῖς πόλεταις. & παρῆρσαντες πόλιτας huiusmodi dicitur.

AD leg. iul. Repetūd. cap. In comites. In comites quoq; iudicum hac lege iudicium datur. Bartolus, ut in Accusis sententiam iuratus, comites duobus modis intelligi posse ait: id est, conscios & consortes criminis; uel officij socios, id est, collegas. Vsq; adeo recentiores Iurisconsulti à prisca doctrina Latinaq; loquendi consuetudine degenerarūt: non ingeniorum illi quidē tarditate, quæ summa ipsis eximiaq; fuerunt: non rerū incuria, ad quas percipiendas summo studio incubuerunt: sed prisca historia ignorantia, antiquarumq; rerum inscitia, quas infelicitate temporū satis nosse non potuerunt: cū bona pars doctrine atq; elegans in tenebris esset condita, & situ squalorēq; multorum seculorū obruta: tametsi permultis eorum persuasum fuerat, uerborum elegantiam studio iuris incommodiorem quā utiliorem esse. Quæ sententia rusticitatis plena, ita in rem præiudicatam transijt: ut uel hodie in literarū claritate propemodum instaurata, putidissima eorū uoluminū barbaries in consilijs publicis, summo

Comites Iudicium.

mo assensu, atq; etiam plausu persæpe excipiatur. Scilicet illa vis est natura perpetua, ut temporis circumscriptione omnia deteriora fiat: uitiaq; in dies erroresq; inualescat. Comites Iudicium, id est, Proconsulium, Prætorum, Præfulum, aliorumq; magistratum prouincias regentium: erant Legati, Præfecti, Quæstores, Scribæ: qui cum magistratibus in prouincias mittebantur, ut hodie à Venetis mitti audimus cùm Prætoribus designatis. Cic. in Verrè, A citione tertia: Non nego tibi ipsi nullum nummum esse numeratum: sed cùm ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecunie dabatur: non erat querendum cuius manu numerarentur, sed cuius iniuria cogerebantur. comites illi tui dilecti, manus erant tue: Præfecti, Scribæ, Medici, Accensi, Aruspices, Præcones, manus erant tue: ut quisq; te maxime cognatione, affinitate, necessitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur. Est alioqui etiã comes nō socius, sed qui alium comitatur tanquã maiorẽ: ut in cap. Itẽ apud Labeonẽ, supra, De iniurijs. §. Si quis uirgines. licet Lurcanus pro socio usus sit illo in loco: Scire Senatũs auct miles te magne sequatur, an comes. Cic. in Tusculanis: A selepidadem ferunt Philosophum, cùm quidam quereret quid ei cecitas attulisset: respondisse, ut puero uno esset comitator. Cic. pro Cornelio, de Pompeio loquens: Cùm etiã ipse casus euentusq; rerũ, nō duces, sed comites consiliorum eius fuerint. Id est, cùm interim ipse plus spei ac fiducia in consilio quã in fortuna poneret: cùm priores partes Prudẽtia tribueret, & posteriores Fortunã. Duorum tamẽ generum comites fuerunt, id est ἀκόλῳδῳ Iudicium, id est, magistratum. Prioris generis sunt ij, de quibus Cicero ad Quintum fratrem ita scribit: His autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum

h4

has te habere uirtutes: sed esse circumspectendum diligenter, ut in hac custodia prouincie non te unum, sed omnes ministros imperij tui socijs & ciuibus & Reip. prestare uideare: quinquã legatos habes eos. & reliqua. Idem inferius: Atq; inter hos, eos quos tibi comites et adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa Resp. duntaxat finibus his prestabis, quos ante præscripsi. Quos uerò aut ex domesticis cõuictoribus, aut ex necessarijs apparitoribus tecum esse uoluisti: qui quasi ex cohorte Prætoria appellari solent: horum non modò facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. Et inferius: Accensus (inquit) sit eo numero, quo eum maiores nostri esse uoluerunt. Sit licitor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor. His uerbis apparet comites quosdam fuisse adiutores & ministros imperij publici & magistratus: alteros fuisse apparitores & domesticos Proconsulis aut Præsidis: qui tamen ipsi etiam publice ei dabatur: ut accensus, præco, medicus, licitor, aruspices: qui quasi ex cohorte dicebantur. Quos Marcellus in primo capite intellexit his uerbis: Vel cùm ex cohorte cuius eorũ est. Vbi legendũ cõseuo, Vel eum qui ex cohorte. Quid autem sit alioqui cohors Prætoria, nos in altera editione diximus. unde prætoriani milites dicti. Idẽ Cic. in Verr. Cohors illa tua quæ plus mali Siciliae dedit, quã si centum cohortes fugitiuorũ fuissent: tua manus sine controuersia fuit. De domesticis eius loquẽs, nō de militibus: ut in Frumentaria, cùm Verrẽ recuperatores, id est, Iudices priuatarũ controuersiarũ de cohorte sua dedisse dicit, furtorum & rapinarũ participes. Hæc lex à Pisone primũ lata est cognomento frugi, appellataq; est lex socialis, ut ipse inquit in tertia Verrina: est enim sociorũ causa constituta: Ciuibus (inquit ipse in Diuinatione) cùm sunt pecunia

Comites quasi ex cohorte Prætoria.

niæ

Lex socialis.

nie creptæ, ciuili ferè actione & priuato iure repetitæ.
Hæc lex socialis est: hoc ius nationum exterrarum est: hæc
habent arcem. Quod iudicium ipse Verrem accusans, his
uerbis intèdit in prima act. Dicimus C. Verre cum multa
libidinosè, multa crudeliter in ciues Rom. atq; in socios
multa in Deos hominesq; ne fariè fecerit: tū præterea se-
stertium quadringenties ex Sicilia contra leges abstulisse.
Sic enim legi debet. Quod apud nos decies centenis mili-
bus aureorum æstimari debet dumtaxat coronatorum.

Missio milita-
ris.

IN capite, Eadem lege, Nequis ob militem legendum
mittendum ue æs accipiat. Mirū est Accursium nō intel-
lexisse quid sit mittere milites, id est, à militia dimittere,
ut causarios aut emeritos; cum Vlpianus in capite, Quod
Prætor. §. Ignominie. supra, De ijs qui notantur infamia,
missionum militarium genera distinxerit. In delectibus au-
tem faciendis ciues Romanos cogi solitos nomina in mili-
tiam dare, nemo ignorat, qui quidē Liuiū legerit aliqua
in parte, ut libro quinto ab Vrbe: Omnium primum (in-
quit) Tribunis militum fuit delectum haberi: nec iuniores
modò conscripti, sed seniores etiam coacti nomina dare.
Et libro septimo: Acerbitas in delectu nō damno modo ci-
uium, sed etiam laceratione corporum fuit: partim uirgis
caesis, qui ad nomina non respondissent: partim in uincula
ductis: iniusta erat. Inde dare nomē militiæ, in capite, Qui
cū uno, infra, De re militari. Quod autē subditur: Vel ob
accusandum, uel nō accusandum pecuniā accipiat: id per

Dare nomen
militiæ.

Lex Cincia.

legem Cinciiā contra causidicos quæstuarios constitutum
est: de qua Tacitus libro nono, ita inquit: Igitur incipiente
Caio Silio, Consule designato, consurgunt Patres, legesq;
Cinciam flagitant: qua cauetur antiquitus, ne quis ob cau-
sam orandam pecuniam domum ue accipiat. Deinde ob-
strep

strepentibus ijs quibus ea contumelia parabatur, discors
Suillio Silius acriter incubuit: ueterū Oratorum exēpla
referens, qui famā in posteros præmia eloquentiæ cogita-
uissent pulcherrima. alioqui & bonarū artium principem
foridulis ministerijs foedari: ne fidē quidem integrā mane-
re, ubi magnitudo quæstuum spectetur. Et paulò post: Ta-
lia (inquit) dicite Consule, parabatur sentētia, qua lege
Repetundarum teneretur: cum Suillius & ceteri circum-
stantes Casarem anteacta deprecantes. Et inferius: Hæc
ita haud frustra dicta princeps ratus, capiendis pecunijs
psuit modū usq; ad dena sestertia: quæ egressi Repetun-
darum tenerentur. Hæc dena sestertia in capite 1. De uar-
ijs & extraord. cognitionibus, centum aurei uocantur:
ea autem nos in lib. de Ase, ducetos & quinquaginta au-
reos francicos ualere ostendimus: quæ summa ad nummū
cum decem sestertijs conuenit, cum in singula sestertia ui-
cenos quinos aureos taxauerim.

IN capite sequenti: Ne ue ob litem æstimandam iudi-
cium ue capitis pecuniæ ue faciendum. Hoc uerbū Accur-
siani nō intellexerunt. sunt enim antiqui iuris uerba. Cic.
in Verr. Actione tertia: Reperies paucos Syracusanos,
qui se nunc publicæ laudationis causa uenisse dicunt, &
tunc participes prædæ fuisse: & nunc non ad istius lauda-
tionem, sed ad communem litium æstimationem uenisse.
Idem in quarta: Hoc quenquam deniq; nunc tuarum ad-
uocatorum æquo animo audire arbitrare: quia in ciuitate
Caio Catoni clarissimo uiro, Consulari homini sestertium
xviii. millibus lis æstimata sit: in eadem ciuitate appa-
ritori tuo esse concessum, ut sestertium uno nomine trede-
cies auferret? Litem æstimatam Catoni dicit, id est, eū da-
mnatum xviii. millibus nummum iudicio repetundarum.

Æstimare litē.

Idem

Idem in ultima: Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam, domum: sed ex tua calamitate cineri atq; ossibus filij sui solatium uult reportare. Lites æstimatas uocat pecuniam multatitiam, & nummarias sententias: ut hodie cum iudices certa summa, actorum dispendia & incōmoda affimantes, tanta pecunie reos damnant. id à iuris auctoribus quanti interest actoris appellatur. Sic in iudicio repetundarum fiebat: nam repetundarum causa (inquit Asconius) ita se habet, ut si reus conuictus sit atq; damnatus, pecuniam reddat æstimata lite: hoc est, in pretium redactis omnium furtis: quam summam pecunie proscriptis eius bonis sefiores curabāt. Hactenus Asconius. Crimina autē Verri non tantum ad lites æstimandas pertinebant: sed etiam ad pœnam capitalem & exiliū propter crudelitatem. Itaq; ille prima statim actione perterritus in exilium abiit, non expectato iudicij exitu. Cæsar in v. Comment. Obsidibus ad diem adductis, ut imperauerat: arbitros inter ciuitates dat, qui litem æstimēt, pœnamq; constituent. Id est, qui ob incursiones Pyrustarum in Illyricum factas, eos tanti damnarent, quantum esset damnum populatione datum. *ἡ αἰτία τῆς ἐδωκεν ἐπὶ τῆς ἀπορίας τῶν δίκων.* dicitur & à Græcis τῆς ἀπορίας τῆς δίκων, cum actor ipse tanti litē æstimandā sibi poscit. Sed iudicis est τῆς ἀπορίας τῆς δίκων. Litis antea æstimatio ita appēdix erat damnationis, ut hodie ex formula iudiciali id est quod dāna & interesse uocāt. id enim ex Cicerone pro Cluentio intelligere prōptum est, his uerbis scribente: Hic profertur id, quod iudicium appellare nō oportet. P. Septimio Scæuolæ litē eo nomine esse æstimatā. cuius rei quæ consuetudo sit, quoniā apud homines peruisissimum dico, pluribus uerbis docere non debeo. nunquam enim et dilig

Litis æstimatio.

diligentia quæ solet adhiberi in cæteris iudicijs, eadē reo damnato adhibenda est. In litibus æstimadis ferē iudices, aut quod sibi eum quem semel condemnauerunt, inimicum putant esse: si quæ in eum lis capitis illata est, non admittunt: aut quod se perfunctos iam esse arbitrantur, cum de reo iudicarunt, negligentius attendunt cætera. Itaque & maiestatis absoluti sunt permulti, quibus damnatis de pecunijs repetundis lites essent æstimatæ. & hoc quotidiē fieri uidemus, ut reo damnato de pecunijs repetundis: ad quos peruenisse pecunia in litibus æstimandis statutū sit: eos illi iudices absoluant. quod cum fit, non iudicia rescinduntur: sed hoc statuitur, æstimationem litium non esse iudicium. Hæc Cicero & alia quæ sequuntur, causæ suæ in feruens dixit: quibus rem aliquantulū obscurā implicare etiam summopere nixus est. Quare Quintilianus de hac oratione loquens ita inquit: Itidem Orator cum falso utitur pro uero, scit esse falsum: eoq; se pro uero uti. Non ergo falsum ipse habet opinionem, sed fallit alium: nec Cicero cum se tenebras offudisse iudicibus in causa Cluentij gloriatus est, nihil ipse uidit. Aestimare litem capitis est actione rei persecutoria non uti: sed criminaliter intendere, & ut uulgo loquimur, conclusiones capitales concipere. Cicero in Oratione supradicta: Scæuola condemnatus est alijs criminibus, frequentissimis Apuliæ testibus: omni contentione pugnatum est, ut lis hæc capitis æstimaretur: quæ res si rei iudicatæ pondus habuisset, ille postea uel ipsdem uel alijs inimicis reus ac lege ipsa factus esset. ubi non pugnatum, sed expugnatum legendum esse suspicor. id est, obtinuit actor summa contentione, ut sibi liceret litem capite æstimandā postulare. Existimo enim à Græcis hanc locutionem tractam. Plato: Ἄνωδάριος ἀπὸ ἐστῆς

Aestimare litem capitis.

Capitis anqui-
rere.

ἂ βλάττω δαμάτῃ σοὶ τιμᾶσθαι. id est, si te capitaliter posu-
lare uoluisse. Demosthenes ἡ Θεοκρίτης de accusatore
dixit ut Plato. ἐφ' οἷς τῶ πατρὶ ἐτιμῆσάτο δὲνα τὰλαμῶν
& πηλλάγων, ἢ ἀνέλετο τῶν γραφῶν ποδῶν τῶν ὄργων.
Subdit enim postea, ἀφῆκε τὸ γραφῆς ἐφ' ἡ δὲνα τὰλαμῶν
& πηλλάγων τὴν τιμῆν ἐξέμεινεν εὐνοχῆ, cuius litem decem
talentis aestimauit. Id Liuius ex antiquis Annalibus capi-
tis anquirere dixit. Hoc autem ex uerbis Ciceroni supra-
tatis intelligimus, litem aestimatione non ita iudicij nec im-
plere, ut ex ea praedictum in causa capitis fiat alia lege
agenti, ut enim alibi diximus, certa ac peculiaris cuius iudi-
cio publico formula erat, qua causam dicere accusati e-
rat necesse. IN eodem capite: Ne in acceptum feratur opus
publicum faciendum: frumentum uel publicum dandum, praeten-
dum, apprehendendum: sarta tecta tuenda antequam per-
fecta, probata, praestita legerint. Lego non apprehenden-
dum, sed approbandum: et lege erunt, non legerint. Omni-
no enim sic legendum est: id quod etiam ipse suspicatus est
Accursius. Sunt autem uerba praesae formulae in ijs rebus
quae publice locabantur. Lex pactum significat. Cicero in
Praetura urbana, de sarta tectis loquens: Rabonius qui le-
gem nosset qua in lege numerus tantum columnarum tradi-
tur, perpendiculi nulla sit mentio, negat oportere collum
ad perpendiculum exigi. Id est, qui nosset formulam qua
sarta tecta a Praetoribus tuenda locabantur, de quo uerbo
nos plene diximus in superioribus. exempla crebra sunt
apud Catonem. Vlpianus hanc legem inquit uocatum: si-
quid sacri uel religiosi est, eius nihil uenit, superuacaneum
non esse. Probatum autem et approbatum opus dicitur,
quod magistri officiorum euocati in speculum, reu-
lerunt esse idoneum, et recte factum. Cicero: Locatur

Probatum opus
& approbatum.

opus

opus id, quod mea pecunia reficiatur: ego me reficendum
esse dico. Probatio futura est tua, qui locas: praedibus et
praedijs cautum est populo. Id est, tuum est praetoris, qui lo-
catus, exigere ut opus tradam approbatum: et mihi accepto
ferre cum probatum fuerit, quibus uerbis ostendit praetoris
miquitate. Tu (inquit Asconius) operis exactor esse debes,
non uoluntatis meae dominus: ut me inuito opus alij facienda
lores, cum populo praedes dederim. Est autem accepto fer-
re, uel in acceptum, id quod uulgo dicunt habere pro admis-
so et recepto. Idem, Rabonio inde opus acceptum retulit.
το ἐκδοσὸν μὲν ἔργων ὑπὸ τούτων ἀπολαβῆν ἀνωμολογη-
σῶν. uel ad uerbum, λαβῶν ἔχειν διωμολογηθῆν ὑπὸ τῶν
ἐργολαβῶν αὐτῶν. dici etiam potest, ἀποδεξάμενοι ἔχου-
μεν διωμολογησῶν. Probare uero et approbare, redempto-
ris est, non locatoris. Est enim approbare (quod Cicero fe-
re probare dicit) efficere ut probum rectumque iudicetur, id
quod quis facit uel dicit. Cic. in Verrē, Non ueveor ne hoc
meum officium P. Seruilio iudici non probem, id est, scio eum
omnino hanc meam accusationem Verris non improbatum.
Et pro Sylla, Hoc sentio, si mei facti ratione uobis constan-
tiaque huius officij ac defensionis probato, causam quoque me-
am Sylla probaturum. Hoc existimo sic Graece dici posse,
ἢ τῶν ἐργῶν με καὶ τῆν ἐυσθεσίαν τῶν καθήκοντων τῶν ἐμῶν,
ἢ καὶ ἀπίστων, ἢ δὴ τῆν ἀπολογία οἰμαι τῆν τῶν Σύλλα αὐτῶν
ἀπεθῆσθαι. uel magis ad uerbum, καὶ τῆν ἀπολογία δὴ τῆν
Σύλλα ἀπίστων ἡμῶν δλοκῶ μοι. Opus autem probare est, ut
uulgus loquitur, recte et probe consumatum praebere. Pau-
lus supra in tractatu Locati, Si in lege locationis hoc con-
prehensum est, ut arbitrato domini opus approbetur: perim-
de habetur ac si uiri boni arbitrato comprehensum esset. Vi-
truius, Redemptor ad tempus opus manufactum subtiliter

Accepto ferre.

Probare opus
& approbare.

regi approbavit: & ad sacoma pōdus coronæ nifus est prae-
 stitisse. Sacoma Vitruuius *oivovax* dixit: id est quod in li-
 bra apponitur ad æquilibrium faciendum. Secundum hoc
 Marcellus, aut qui legē rogavit potius perfectā, ad opo-
 ra probati, ad frumenti præstiti, ad sarta tecta retulisse
 uidetur, uel fortasse hæc tria ad sarta tecta retulit & ad
 superiora promissit. Quod si appendendum legi debet,
 ut suspicari non immeritō quis possit: locus est mutilatus:
 ut fortasse hoc uerbum oleum desit. Frumentum enim ad-
 mensuram oleum appesum præbetur. Erat enim munus pu-
 blicum, ut frumentatio, quæ sitonia Græcè dicitur.

AD legem Iuliam de annonæ, Constitit inter dominam
 & seruum iudicium. Constat uidetur legēdum: aut Græ-
 comore, dixit *συνεγνω*. quod tamen significationem ha-
 bet præsentis, ut *συνεγνω*, & alia.

IN cap. Qui tabulam, Ad legem Iuliam pecul. Qui ta-
 bulam æream, leges, formam ue agrorum cōtinentem re-
 fixerit. Sic dictum est, ut in sexto Aeneidos, Fixit leges
 pretio hīs refixit, quo modo etiā Cicero in Philippicis usus
 est: Leges enim in tabulis æneis incisæ erant. Boëtius au-
 tē autor est in coloniis assignandis agros uarijs limitibus cō-
 formari olim solitos. Quidā enim agri in decumanum for-
 mabantur: quidam in cardinem: quidam in scannum, aut
 in strigam, erāt & excultellati, normati, succisui, alijsq;
 nominibus appellati, ab agrimensuris inuentis & usur-
 patis: qui agrorum metandorum peritiam profitebantur.
 Erant etiā leges cuique agri generi, secundum quas con-
 trouersæ finales disceptabantur. Inde illud Pliniani lib.
 xvii. Vineas limitari decumano oportet. xviii. pe-
 dum latitudinis ad contrarios uehiculorū trāsitus: alijsq;
 cōuersis limitibus denū pedum distingui per media iuge

ra: aut si maior modus sit, totidē pedum cardine quot de-
 cumano limitari. Quid autē sit Cardo, quid decumanus,
 iosepho libro duodeuicesimo docet, Solis ortu (inquit) quo-
 rumq; libeat die stantibus hora diei sexta, sic ut ortus cum
 à sinistro humero habeant: contra mediam faciem meri-
 dies, à uertice septentrio erit. qui ita limes per agrū cur-
 rit, cardo appellatur. & inferius, Linea (inquit) hæc erit
 ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem: & li-
 mes qui ita secabit agrum, decumanus uocabitur. Hic li-
 mitem non pro termino intelligere oportet, sed pro forma
 agri. Sic apud Liniū de bello Macedonico lib. vii. Ter-
 minus est nunc imperij uestri mons Taurus: quicquid in-
 tra cum cardinem est, nihil longinquum uebis uideri de-
 bet: quo arma peruenierunt, eodem ius hinc profectum ue-
 niat. Verba sunt legatorum Græciæ, Taurum montem à
 mari Euxino ad mare Cyprium excurrētem. Linius car-
 dinem à forma uocauit, quasi limitem imperij Romani à
 septentrione ad meridiem.

IN cap. sequenti, Qui autem ædiculas incustoditis ten-
 tuerint: amplius quam fures, minus quam sacrilegi me-
 rentur. Aedicula est sacellum, id est ædis sacræ appendix.
 Linius, iisdem diebus ædiculam uictorie uirgini, prope
 eam Concordiæ M. Porcius ædicauit. ualdioy Græcè di-
 citur. Plinius pro loculamento simulachri posuit libro
 xxxvi. de Venere Emidia, Aedicula eius toti aperit-
 tur, ut conspici possit unūque effigies deæ. sic iunenalis,
 si quis in aedicula Deus unicus. & C. C. L. q.

AD legem Iuliam de ambitu, Quia hic locus ita intelli-
 gi mihi aliquando uisus est, quasi lex ambitus ex eo tem-
 pore sublata fuerit, cum ad unius arbitrium omnia magi-
 stratum munia redigi primum cœperūt, quasi tam nulla

Cardo & de-
 cumanus.

Limes.

Aedicula.

De more pri-
fco creandorū
magistratū.

Candidati.

Nomenclato
res.

Nomenclatu-
ra.
Curiata centu-
riataq; comi-
tia.
Prærogatiuæ
centuriæ.

comitia fuerint, quasiq; ambitus crimen in prætorio prin-
cipali committi non possit: quò res hæc tota penitus no-
scatur, sciendum est olim ita institutum fuisse Romæ, ut
diebus comitialibus, qui uel à consule uel alio magistratu,
cui tum comitia habendi ius erat, edicto promulgabatur:
populus cõueniret in campum Martium. Qui autem ma-
gistratum petebant, quos à toga candida, quod gestamen
erat petitorum, candidatos uocabant: cum ad comitia se
contulissent cum amicis, tribus circuirent, singulosq; pre-
hensantes, id est ἀεῖς μὲν οἱ, gratiam & suffragia pre-
cibus temporariaq; obseruantia emererentur, unoquoque
popularium plebeiorumq; benignè appellato & nomi-
natum. Quam ad rem facilius transigendam nomenclato-
res inuenti sunt, qui nomina singulorum tenebant, can-
didatisq; suggerebant, ut quisque obuius erat. quancum
id postea lege uetitum esse, auctor est Plutarchus in Cato-
ne minore. Ἡ δὲ ὀνομαστὸν ὄνομα Græcè dicitur. Vnde nomen-
clatura uocabulū deductū. ὀνομαστολογία. Comitia autem
quædam erant centuriata, quædã curiata, Centuriatis co-
mitijs populus per centurias ex censu & ætate diuisus,
suffragia ferebat: Illæq; centuriæ prærogatiuæ dicebatur,
quæ sorte primū eductæ rogabatur. In curiatis autem po-
pulus promiscuè suffragia ferebat, tributim tamen distri-
ctus. De utrisq; in tertio de leg. Cicero, Descriptus enim
(inquit) populus censu, ordinibus, ætatibus, plus adhibet
suffragium consilij, quàm fusè in tribus conuocatus. Pro-
pterea centuriata comitia, magna comitia ipse uocare so-
let. meminit Gellius lib. xiiii. Comitiorū autè summam
lex xiiii. tab. statuit esse in populi arbitrio & potestate:
sed ea tamè uoluit magistratū aliquè moderari. Verba le-
gis hæc sunt, Creatio magistratuum, iudicia populi, iussu,
uetia

uetita, cum sciscetur optimatibus nota, plebi libera sunt.
Cum populo patribusq; agendi ius esto cõsuli, prætori, ma-
gistro populi, equitumq; eiq; què prodūt patres consiliū
rogandorum ergo: Tribumisq; quos sibi populus rogasset,
ius esto cum patribus agendi. Magistrū populi Dictatorē
appellans: cui & magistro equitum & interregi ius esse
uoluit comitijs præesse. Cum populo agere, est rogare
quid populū, quod suffragio suo uel iubeat uel uetet: unde
rogatio pro lege dicta. auctores Festus, Gellius et Macro-
bius. Agere cum patribus, est ad Senatū referre. Comitijs
autè centuriatis maiores fiebāt magistratus, quorū erant
maiora auspicia, ut consules, prætores, censors minores
curiatis. auctor Gellius lib. xiiii. Huius differentie memi-
nit Cicero pro lege Agraria, qui etiam in secunda Phi-
lippica, Ecce (inquit) Dolobellæ comitiarum dies: forti-
tio prærogatiuæ quiescit: renuntiat, tacet: prima classis
uocatur: renuntiat. deinde (ut assolet) suffragia, tum se-
cunda classis uocatur. quæ omnia citius facta sunt quàm
dixi. Classes à Seruio Tullio rege institutas auctor est Li-
uius, pro modo census ciuū Romanorū (quare à Græcis
τιμῆματα uocantur. Aristoteles, Πρωτοτιμῆματα, δευτε-
ρο τιμῆματα dicit in Politicis.) ita ut prima classis primum
octoginta centuriarū fuerit: ex ijs cõstās qui in cẽsu centū
m. æris aut eo amplius habebāt, permixtim ex senioribus
et iunioribus: reliquæ ex minoribus deinceps sensibus usq;
ad quintam classem. Idem Liuius, Hæc omnia (inquit) à
pauperibus in diuites inclinata onera: deinde est honos
additus. Non enim ut ab Romulo traditum ceteri serua-
uerant reges, uiritim suffragium eadem ui eodemq; iure
promiscuè omnibus datum est: sed gradus facti, ut neque
exclusus quisquam suffragio uideretur, & ius omne penes
primor

Magister po-
puli.

Agere cum
populo.

Agere cum
patribus.

Classes.

primores ciuitatis esset. equites enim uocabantur priui. octoginti inde primae classis centuria peditum uocabantur. ibi stuariaret (quod raro incidebat) ut secundae classis uocarentur nec fore unquam infra descenderent, ut ad

Centuria praerogatiuae. infimas peruenirent. Haec constitutio Centuria primae classis erat praerogatiua, sed sorte non ducebantur. Haec ratio postea immutata est multiplicato populo, ut idem ipse auctor est. Prima classis semper prima rogabatur, sed praerogatiua centuria sortito ducebantur, ut ex Cicerone intelligitur loco supra citato. Ex eo instituto uerba apud Latinos ducta. In sua classe manere, id est *ναρὰ τὰς τάξων ἑμῶν ἢ τῶν τῆς ἀρχῆς, ἢ τῶν τῆς ἀρχῆς, ἢ τῶν τῆς ἀρχῆς*. Quintae classis homines, id est, infimae notae. Cicero in Academicis, de Democrito loquens; Quis hunc philosophum non anteponat Cleobulo, Chrysippo; reliquisque inferioris aetatis? qui mihi cum illo comparati; quintae classis uidentur. Et in classes numerum aliquem et hominum multitudinem tribuere, id est *ἀριθμὸν καὶ πλῆθος ἀνθρώπων*, ut in classes discipulorum Fabio. Inde praerogatiua uocabulum uarie usitatum. Cicer. in Verre, Asiaticum Metellus quam isti sit amicus attendite. dedit enim praerogatiuam suae uoluntatis eiusmodi, ut isti pro praerogatiua eam reddidisse uideatur. Iocus est Ciceronis à dillogia ductus, id est ab ambigua significatione praerogatiuae, ac si diceret, Dedit enim praerogatiuum suum pro pretio Verre dato ad redimenda praerogatiuarum tribuum suffragia; quibus consul Metellus erat factus. Sequitur enim, An me taciturnum tantis de rebus existimauistis? Praerogatiua in superiore loco pro praerogatiuo suffragio ponitur; at in posteriore est nomen adiectiuum; subintelligitur enim centuria. Interdum autem praerogatiua pro auctoritate

Quintae classis. *ἀρχὴ*, ut in classes discipulorum Fabio. Inde praerogatiua uocabulum uarie usitatum. Cicer. in Verre, Asiaticum Metellus quam isti sit amicus attendite. dedit enim praerogatiuam suae uoluntatis eiusmodi, ut isti pro praerogatiua eam reddidisse uideatur. Iocus est Ciceronis à dillogia ductus, id est ab ambigua significatione praerogatiuae, ac si diceret, Dedit enim praerogatiuum suum pro pretio Verre dato ad redimenda praerogatiuarum tribuum suffragia; quibus consul Metellus erat factus. Sequitur enim, An me taciturnum tantis de rebus existimauistis? Praerogatiua in superiore loco pro praerogatiuo suffragio ponitur; at in posteriore est nomen adiectiuum; subintelligitur enim centuria. Interdum autem praerogatiua pro auctoritate

Praerogatiua. *ἀρχὴ*, ut in classes discipulorum Fabio. Inde praerogatiua uocabulum uarie usitatum. Cicer. in Verre, Asiaticum Metellus quam isti sit amicus attendite. dedit enim praerogatiuam suae uoluntatis eiusmodi, ut isti pro praerogatiua eam reddidisse uideatur. Iocus est Ciceronis à dillogia ductus, id est ab ambigua significatione praerogatiuae, ac si diceret, Dedit enim praerogatiuum suum pro pretio Verre dato ad redimenda praerogatiuarum tribuum suffragia; quibus consul Metellus erat factus. Sequitur enim, An me taciturnum tantis de rebus existimauistis? Praerogatiua in superiore loco pro praerogatiuo suffragio ponitur; at in posteriore est nomen adiectiuum; subintelligitur enim centuria. Interdum autem praerogatiua pro auctoritate

eius ponitur qui prior censet, ut apud Lium in tertio, Ne praerogatiuam militarem urbana comitia sequeretur. Alii, Quia praerogatiuam militarem, qua extemplo inuenit Annibal intra praetorium delatus erat; fauor plebis sequabatur. Vnde traclium, ut praerogatiua eminentiam significet. *ὡς τὸ πρῶτον ἵππων*; ut in cap. Observare, De offi. proconsul. Cice. in orat. de reditu suo ad Senatum, Quo die (inquirit) P. Lentulus nos comitijs centuriatis, quae maxime maiores iusta dici haberi que uoluerunt, accersuit in patriam, ut eadem Centuria quae me consulem fecerant, consulatum meum comprobarent, qua die quis cuius fuit, qui non nefas esse putaret, quacumque aut aetate aut ualeitudine esset, non de salute mea sententiam ferre? quando ulla dignitate tot rogatores, distributores, custodesque uideretis? Ex quibus uerbis liquet obseruatores in comitijs adhiberi solitos, ne quid fraudis admitteretur et ambitus circumspedant. Saep enim eueniebat ut tributum pecunie diuiderentur à candidatis ad aucupanda suffragia egentium; quam ob causam redemptores huiusmodi operis perficere, quique pretio corruptenda plebis suffragia suscipiebant, diuisores uocabantur, ut apud Tranquillum in Augusto, Octavianus (inquirit) pater à principio aetatis et re et existimatione magna fuit; ut equidem mirer hunc quoque à nonnullis argentarium, atque etiam inter diuisores operasque caepetres proditum. Inde illud Ciceronis in secundo de Orat. Etiam interpretatio nominis habet acumen, cum ad ridiculum conuersas quam obrem ita quis uocetur: ut ego nuper Nummum diuisorem, ut Neoptoleum ad Troiam, sic illum in campo Martio nomen inuenisse, quibus uerbis significat Nummum ob diuisionem ministerium, quas in campo factabat, diuisorem cognomento dictum. Et ad Atticum,

gg 4 Consul

Pronunciare
nummos.

Cōsul autem ille deterioris histrionis similis, suscepisse negotium comitorum dicitur, & diuifores habere. Et paulo post, Noui est in lege hoc, ut qui nummos in tribus pronunciauerit, si non dederit, impune sit: si dederit, ut quoad uiuat singulis tribubus seft. CCCXXV. debeat Pronunciare in tribus nummos significat aperte polliceri in singulas tribus certam nummorum summā. Hos diuifores Plantus curiæ magistrōs uocat: quia curiæ etiā tribus appellabantur: unde comitia curiata dicta & leges curiatae, à centuriatis differentes, eo quod suffragia curiatim non centuriatim ferebantur, ut in illis. Sunt qui dicitores à Cicerone dictos putent diuifores, in loco superius citato: quod mihi non uidetur. Idem Cicero pro Plancio, de lege ambitus loquens, Decuriatio tribulium, descriptio populii, suffragia largitione deuincta, seueritatem senatus, bonorum omnium uim ac dolorem excitauerunt. Hæc doce, hæc profer, huc incumbe Laterensis: decuriasse Placium, conscripsisse, sequestrum fuisse, pronūtiasse, diuifisse. Hætenus Cicero. Huiusmodi diuifores interdū in creatio-nibus pontificum & cœnobiarcharum interueniunt. Huiusq; modi sodaliū decuriationes fiunt: & per sequestrum sacerdotiorum palam cautiones expediuntur. Mancipes & conductores res transigendas perficiendasq; suscipiūt. Cum interim cupiditas humana sacrosancti paracliti auspicijs diuinationes facitans, inexpiabilibus commercijs cōscelerare sanctissimos ritus nō uereatur ab antiqua institutos. Nec uerò aliam ob causam ut credibile est palladium ecclesiæ Fræciæ ut extorqueretur non pridem effectū est. Sic enim appellare placet inclytam illam, Franciæq; peculiarem sanctionem, maiorum nostrorum uirtute atq; innocētia partam: quam unus aut alter fortasse ho-

sibus eius proditam, trās alpes deportantes, præsentis calamitatis telam flagitiosissima cupiditate iam inde exorsi sunt. Quis enim non præuidebat, insigni aliqua clade nostra expiatum iri unius aut alterius fortasse perditissimā ambitionem: tametsi quæ subsecuta sunt in detexenda tela decennio continuo, eiusmodi sunt, ut insigne illud scelus maioribus deinceps, illiq; cōsentaneis cumulatam, ad extremum obrutum sit & sepultum grandi malorū Iliade. Cuius qui Paris fuit, si ut in lucem editus est, subinde elatus fuisset, cum nomine utique nunc Francico præclarius ageretur: nec principis multifaria ac copiosa naturæ munificentia præditi ac beati, conspectum & fructum, respublica nunc orba destitutaq; desideraret. Qui alienæ ipse ambitionis, auaritiæ, crudelitatis, iandiu pœnas pependit: pendetq; quandiu Prouidentia complacitum fuerit: eam unam ob causam præcipuè (quantum quidem ego sentio) quod nō sibi, sed paucissimis, sed uni & alteri (& sic quoque nimis dico fortasse) maiestatem suam ut assereret, inuitus quidem ille, ut uidebam, sed tamē nescio quo fâto (ut sunt humana) fecit: uir ad omnia summa natus, dignusq; qui suæ naturæ magis quam hiantibus paucissimorum cupiditatibus indulgeret. Verum ut in præteritum beneficentissimi principis casui lacrymas luctumq; uiri boni: sic in futurum preces uotaq; debere mihi uidentur. Ius enim utroque uersus integrum est. Prouidentia, si preces obsecrantis populi ualuerint: qui suoapte ingenio caput ac fortunas deuouere solitus est pro salute principis: & quod hætenus malè & incommode, dira nonnullorū cupiditate importunaq; cecidit, diuinæ prouidentia benignitate non modò in integrum restituitur, sed etiam ita ueritat, ut sic quoque bene & commode cessisse regia ipsa

prædicet, & regnum gratuletur. Vt ad rem redeamus: olim comitia ita in populi potestate fuerunt, ut tamen senatus autor in futurum exitum campi fieret. In iuris libro primo, Patres (inquit) offerendum ultrò rati quod amfuri erant, ita gratiam incunt summa potestate populo permissa, ut non plus darent iuris quam retinerent, decreverunt enim ut cum populus regem iussisset: id si ratum esset, si patres autores fierent. Hodieq; priusquam populus suffragium ineat: in incertum comitorum certum patres autores sunt. Quod tamen Ciceroni uerba desuisse fieri significare uidentur, in oratione pro Plancio, Nunc (inquit) tantum disputo de iure populi, qui potest & solet nonnunquam dignos præterire: nec si a populo præteritus est, quem non oportuit: à iudicibus condemnandus est, qui præteritus non est. Nam si ita esset: (quod patres apud maiores nostros tenere nõ potuerunt) ut reprehensores essent comitorum: id haberent iudices quod multo minus esset ferendum: tunc enim magistratum non gerebat is qui ceperat, si patres autores non essent facti. Hic comitorum Romanorum status fuit usque ad Cæsarem Dictatorem: quæ comitia frequentabantur in cæpo Martio, ut Athenis in eo loco, qui τὸν δῆμον dicebatur, arci proximus: ubi ἀπὸ χαρπολαγ σιέβαντ creatis magistratibus. Is Cæsar cum rempublicam oppressisset, comitia cum populo partitus est, ut autor est Suetonius, ita exceptis consulatus competitoribus de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia quos populus uellet pronunciarentur: pro parte altera, quos ipse dedisset, & creabat per libellos circum tribus missos scriptura breuit: Cæsaris Dictator illi tribuit: Commendo uobis illum & illum uestro suffragio suâ dignitatem teneant. Cæsari successit

Augustus.

Augustus: qui legem ambitus ab integro sanxit, ut etiam legem Iuliam de adulterijs. De quo idem autor, Comitorum quoq; pristinum morem reduxit: ac multiplici pœna exercito ambitu, Fabianis & Scaptiensibus tribulibus suis, die comitorum, ne quid à quoquam candidato desiderarent singula milia nummum à se diuidebat. Et in Vespasiano, de eius auaritia loquens, Ne candidatis quidem honores reis uel tam innoxijs, quam nocentibus absolutioes uenditare cum cætus est. Candidati autem Cæsaris dicebantur, quos princeps populo commendabat. Idem in Augusto, Quoties magistratum comitijs interesset, tribus cum candidatis suis circuibat, supplicabatq; more solentis: ferebat & ipse suffragium in tribus, ut unus è populo. Quintilianus lib. v. de risu loquens, Iungitur amphibologie similitudo: ut à Galba, qui pilam negligenter petenti, sic (inquit) petis tanquam Cæsaris candidatus. Nam illud petis ambiguum est: securitas similis cuius iocis sensus est, Tu pilam petis in usu tam neglectim, quam solent honores petere Cæsaris candidati: quibus nõ magno opere supplicare necesse est ob principis cõmendationem. Hodie candidati principis in creatione pontificum ij sunt, quibus princeps literis suis & numijs fauet, interdum ultra modum. Verba igitur Modestini hoc in loco ita intelligo, non ut ambitus legem Romæ abrogatâ esse dicat, sed ambitus iudicium exerceri desuisse: quia populus honores mandare desierat sub principibus iam tyrannis, aut ad regum similitudinem omnia arbitrato suo administrantibus, omnibus propemodum uestigijs antiquæ Reipublicæ sublati. Sic Iuuenalis de Pop. Rom. nam qui dabat olim Imperium, fasces, legiones, omnia: nunc se Continet, atque duas tantum res anxius optat, Pannum & Circenses. de temp

Candidati
Cæsaris.Tempus Cæsaris
Dictatoris.

tempore Domitiani loquens. De quo loquens Fabius lib. v. 1. ita inquit in mentione orationis pro Murena, Hoc genus (inquit) nostris temporibus totum penè sublatum est: cum omnia tutelæ curæq; unius immixta periclitari nullo iudicij exitu possint. quibus uerbis assentabundè hoc significat, id quod Cicer. præcipuè persuadere conabatur, è Republica esse, ut consules designati consulatum inirent (erat enim Murena consul designatus) alioqui periculum imminere Reipublicæ. Id inquit Quintilianus nunc accidere non potest: ut periculum scilicet Reipublicæ imminere dicat patronus, si consul antequam ineat magistratum damnetur: cum Respublica orba esse non possit sub Domitiano principe, à quo uno commodè regebatur, ut ipse dicebat, etiam ut cōsules nulli essent. Modestinus circa principatum Alexandri scripsit: Qui (ut inquit Lampridius) honorem ius gladij habentē nunquam uendi passus est: hoc dicitans, Neesse est ut qui emit, etiam uendat. Erubescerē, inquit, eum punire, qui emit & uēdidit. Pontificatus autē quindecimuiratus auguratusq; codicillares fecit, ita ut in senatu allegerentur. Codicillares, inquit, scit: hoc est muneris sui fecit. diplomatibus enim datis sacerdotia conferebat: quæ Accursius seculares potestates fuisse dicit, ignorans utiq; tēpora Iuriscōsultorū nō agnouisse ueram & rectam pietatis opinionem, aut sacerdotia etiam Romæ fuisse ante peruulgatā Christi religionem. Ambitus à senatu aliquando comprobati, ut bonis moribus conuenientis, exemplum est apud Suetonium in Cesare, E' duobus (inquit) consulatus competitoribus, L. Luceio, Marcoq; Bibulo, Luceium Cæsar sibi immixit: patet ut is, quoniam inferior gratia esset, pecuniāq; polleteret, nummos de suo communi nomine pronuntiaret. Quæ

Exemplū memorabile.

108

cognita re optimates, quos metus ceperat, nihil non ausurum eum in summo magistratu cōcordi & consentiente collega, autores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnunte eam largitionem è Republica fieri. Igitur cum Bibulo consul creatus est. Ambitio φιλαρχία, αὐτοδραχία, φιλοφιλία dicitur. Ambitus uerò ὀχλῶν δεικασμός. Ambire αὐτοδραχῆν, παρὰ γυῖλλον, μὲν ἄδῃ, ἀρχουσιάζειν, δεξιᾷ, συναρχουσιάζοντες dicuntur, qui candidatos, id est, τὰς παρὰ γυῖλλον τὰς ἀρχὰς comitantur αὐτοὶ συνεπιδύοντες.

IN cap. Ab accusatione, Ad senatuscons. Turpilianum: Nuntiatores qui per notoria iudicia produnt, notorijs suis assistere iubentur. Accursius iudicia legit, & accusationes iudiciales interpretatur: nuncq; assistere, nunc assistere legit, astipulante Bartolo. Ego iudicia, id est μὲν ἄδῃ λέγο; hoc est qui delationes per iudicia faciunt. Notoria sunt quorum fit mentio in lege, Ea quidem, Cod. de accusationibus, qua in lege ego locū corruptū esse censeo: ubi enim legitur. Verum si falsis nec notorijs insimulatus sit, id est accusatus sit: per penso iudicio dispici debet. ego ita legendum puto, Verum falsis nec ne notorijs insimulatus sit, per penso. & reliqua. nam illud, id est accusatus, spurū est, ex margine additū. Sensus est autē hoc in loco, Nuntiatores qui reos deferunt per notoria, licet citra calumnie metū accusent, debere tamē assistere suis iudicijs, eaq; tueri notoria quæ attulerunt, interim dum quæstio de crimine habetur. Notoria autem testificationum genus esse intelligo. Iudicium autem prodere, est rem arcanā in medium afferre: sed aliunde compertam, non autē ex criminis conscientia: licet propriè indices sint criminis con-

Notoria.

iudicium prodere.

sortes

forres, ut superius diximus. Hoc genus *αυσυτῶν*, id est indicū, hic intelligi puto, qui à Græcis *ποσειδεδίς* dicuntur, & *ποσειδωνιάς* & *ἀκασγὰς*: hoc est emissarij & auscultatores: tyrannorū olim inuentum. de quibus Plutarchus in lib. *ὑπὲρ τοῦ τυραννισμοῦ* ita inquit, At qui tyrannos quibus omnia nosse necesse est, id genus hominū odiōssimos facit, quos aures & emissarios uocat. τὸ τῶν ἀκασγῶν ἄκασγος ἢ ποσειδωνιάς γῆ. Auscultatores, id est ἀκασγὰς primus habuit Darius iunior rebus suis diffidens, omniaq; suspectās & metuēs. At emissarios Dionysij tyrāni Syracusijs permixtos habuerūt. Verū Plutarchus tyranniciū ministeriū notauit. Papinianus de legitimis ciuiliq; munere, ac bonis moribus tuendis accommodato locutus est. Quod genus (ut opinor) arcanis sceleribus inquirendis & esse rebus institutū erat, ut crimina publicè immotescerent. Nuntiare uerbū in huiusmodi rebus accommodatum est anti quorū usum, unde nuntiatio augurum erat & obnuntiatio, que fiebat ad comitia dirimenda in auspicijs coacta. cuius uerbi strictim alio loco memini.

Nuntiare.
Scrutari crimina.
IN tract. De questio. In criminibus seruandis questio adhiberi solet. Legendū scrutandis; licet aliter legat *ἐκcursorius*. Scrutari crimina, est argumētū sceleris inquirere & uestigare. Cicero de ijs loquēs in *Partitiōibus*, Immo uerò argumēta scrutabimur, & queremus ex omnibus locis; sed adhibebimur iudiciū. Asinius Pollio ad Ciceronē, In saltu Castulonensi dispositi ab utraq; parte scrutantur tabellarios & retinent. id est in anacrisi faciendā de qua superius diximus, questio adhiberi solet. Et paulō inferiorius, Cum alijs argumentis reus ita probationi amouetur, ut sola seruorum confessio deesse uideatur. Ita legitur Accursius, & absurdissimè interpretatur. Ipse uerò admoventur

legendum non dubie censeo. Est enim admoventur probationi, ita compellere reum argumentis, ut penè conuictus uideatur. Admoventur est proximè adiungere: & admotum dicitur, quod contingit id cui applicatur. *παράβλημα* Cicero, Ad neruorum eliciendos sonos apta manus est admotione digitorum.

IN tract. De penis, cap. ij. Quoniam hic fit mentio aque & ignis interdictionis, adnotanda hic Festi uerba, esse diximus. Aqua (inquit) dicitur à qua uiuamur. Aqua autem et igni tam interdici solet damnatis, quam accipiunt interdiciere. Aqua & igni
neque nupte uidelicet quia hæc due res humanam uitam maxime continent. Itaq; stertus profecti ignem supergredebantur aqua aspersi: quod purgationis genus appellabatur; suffitionem. *Lactantius lib. i. i. Inst. diu. de aqua & igni loquens, ita inquam duobus principijs: Alterū enim (inquit) quasi masculinum elementum est, alterum quasi femininum; alterum actiuum, alterum patibile. Ideo q; à ueteribus institutum est, ut sacramento ignis & aque nuptiarum fœdera sanciantur: quod à fœtus animantium calore & humore corporentur, atq; auimentur ad uitam. Quam enim conficit omne animal ex anima & corpore: materia corporis in humore est, anima in calore. Quod ex animalis factibus datur sciri; quos crassi humoris plenos, nisi opifex calor fouerit; nec humor potest corporari, nec corpus animari. Exulibus quoq; aqua & igni interdici solebat; adhuc enim uidebatur nefas, quamuis malos tamen homines supplicio capitis afficere. Interdicto igitur earū rerum usu quibus uita constat hominum, perinde habebantur, ac si esset qui eā sententiā acceperat morte multatus: adeò ista elementa prima sunt habita, ut nec ortū hominis, nec sine his uitam crediderint posse cōstare. Horū alterum nobis*

legat

nobis commune est cum cæteris animantibus: alterum soli homini datum, nos enim quoniam cæleste atq; immortalæ animal sumus, igne utimur: qui nobis in argumentum immortalitatis datus est: quoniam ignis è cælo est, cuius natura quoniam mobilis est, & sursum nititur, uitæ cõinet rationem. Cicero in oratione pro domo sua ad pontifices, Qui erant rerum capitalium damnati, non prius hanc ciuitatem amittebant, quàm erant in eam recepti, quo uertendi, hoc est mutandi soli causa uenerat, id autem ut esset faciendum, non ademptione ciuitatis, sed tecti & aquæ & ignis interdictione faciebant. Id autem mihi sumptum uideatur à Romanis ex lege Atheniensium, cuius Demosthenes meminit ἐν τῷ πρὸς Δεμόστῳ, his uerbis: In legibus (inquit) quæ de cadibus latæ sunt, Draco, quò terribile atque atrox quàm maximè uideretur, hominè alterum alterius interemptorem esse, statuit ipse hominè homicidam aqua ablutoria, libationibus, crateribus, sacris & foro arceri. χερσὶ βαρὴ εἰργασθὶ τὸν ἀνδροφόνου, ἀνοδῶν, κερτρεῶν, ἱερῶν, ἀγορᾶς. Herodotus in octauo, de trecentis loquens, qui cum Leonida occubuerant contra Persas pugnantes, uno excepto Aristodemo, qui pugna se subduxerat: Quis autem (inquit ille) Aristodemus Lacedæmona rediisset: probris est affectus atq; ignominia huiusmodi, nullus enim ei Spartanorum ignem accendebat: nullus colloquium communicabat. οὐτὲ δὲ πῦρ ἀλεῖν ἔβαιε ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, οὐτὲ δὲ λέγει. Ad hunc morè autem referri, aut alludere aliquantum uidetur illud uaticinium Threnorum, cap. v. cum uoce plebeia lamentabundus, Aquam (inquit) nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparauimus, aquam enim & ignè defuisse conqueritur tanquam ad uitam maximè necessaria. Quod cõtra sacerdotes dictum esse uideatur

tur: quos in ade sacra nūdinas exercere nō pudet, igneaq; spiritus sacramenta uenditare: cū egētis & siticulosos ad aquas non admittant, nisi eas liceatur. Cæsar in comment. v. lib. Gal. de Druidis loquens, ita scribit, Si quis aut priuatus, aut publicus eorū decreto non stetit: sacrificijs interdicitur, hæc pœna apud eos est grauissima. quibus est interdicitum, ij numero impiorum ac sceleratorum habentur: ijs omnes decedunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neq; ijs petenti bus ius redditur, neq; locus ullus cõmunicatur. His omnes decedunt, Græco more dixit: τὸ τῆς ἐκ τῆς πόλεως πᾶσι δὲ ἀποστῶντες. Hi apud Hebræos apofsynagogi dicebatur quasi synagoga ex aeli & extorres: quod ut opinor ab ignis interdictione, torrisq; cõmunionè ductum est uocabulum potius, quàm à terra, etiã si exul à solo est. Lilius, Extorrem urbe, domo, penatibus, foro, congressu equalium. hos nunc excommunicatos uocamus: quibus scilicet humanitatis iura uicissitudinemq; officiorū uetamur exhibere. At quos maiore execratione mulcandos ecclesiastica auctoritas censuit: anathemati appellat, ex eo quòd in cippis exposita est eorum detestatio & proscripta, Antiqui sacros homines sic uocabant, quasi execrandos, & detestandos. unde sacra fames Vergilio: & sacer atq; intestabilis Horatio è x i i. tabulis sumptum uocabulum: quod more Gallorum Seruius translaticium esse ait. Nam cùm Massilienses peste laborarēt, unus se ex egētibus offerre solebat annum integrum alendum publicis cibis & purioribus. Postea uerbis uestibusq; sacris ornatus circūducebatur per urbē cum execrationibus: precabantur enim ut in eum omnia mala ciuitatis incūberent & inciderēt: sicque projiciebatur. Plaut. in Bacch. Mèn' criminatus est?

h h optime

Aposynagogi.
Extorris.

Anathema Sa-
cer homo.

optimè est: ego sum malus: ego sum sacer, scelestus. Macrobius lib. LII. Saturnalium, Hoc locò (inquit) non alienum uidetur de conditione eorum hominum referre, quos leges dijs sacros esse iubent: quia non ignoro quibusdam mirum uideri, quòd cum cætera sacra uiolari nefas sit, hominem sacrũ ius fuerit occidi. cuius rei causa hæc est: Veteres nullum animal sacrũ in finibus suis esse patiebatur, sed abigebant ad fines deorum qui bus sacrũ esset: animas uerò sacratorum hominũ dijs debitas esse existimabant. Festus, Sacer homo est quem populus iudicauit ob maleficium. Neq; fas est immolari: sed qui occidit, parricidij non damnatur. nam lege Tribunitia prima cauetur: Si quis eum qui plebiscito sacer sit, occiderit, parricidane sit. ex quo quiuis homo malus atq; improbus sacer appellari solet. Inde sacratæ leges dictæ, ut ipse alibi auctor est: quibus sanctum iubetur esse alicui deorũ quicquid aduersus eas fecerit, sicut familia pecuniaq;. Et sacrosanctum dicitur quod iureiurando interposito est institutum: si quis id uiolasset, morte pœnas penderet. Inde sacrare uerbum Liuiò, p̄ deuouere et detestabile decernere: et ita morti ad dicere, ut impune occidi & uiolari possit. Lex de puocatione (inquit) aduersus magistratus ad populũ lata: sacerdosq; cum bonis capite eius, qui regni occupandũ consilia inisset. Huc pertinet quod de sacrosancto uocabulo in superioribus dictum est. Sacros homines, id est detestandos & execrables, Græci multis nominibus appellant: ἑρμῆος ἕξαργυρος, μιὰργυρος, ἑπαργυρος, φαρμακὸς, καθάρματα. Aristophanes in Pluto, γούργυρ ἢ καὶ τολμᾶτορ ὦ καθάρματε, ἐπ' ἀποφόρῳ δεινὰ δρῶντ' ἐληνημένω. Erant enim Catharmata, homines, qui peste expiada alio ne quo morbo immolabantur dijs: qui ritus expiationis (inquit

Sacratæ leges.

Sacrare caput cum bonis.

interp

interpres) à Romanis usurpabatur. Hoc uerbo Demosthenes contra Median utitur & contra Aeschinem. Sic Cornici scelus pro scelesto dicunt, atque etiam Cicero Herodotus in Polymnia catharmon masculino genere dixit, sic appellans hominẽ piacularem, hoc est τὸν ἀπερριμμένον καὶ ἐνβλῆτορ, quem sacrum esse diximus, & pro patrie lustratione expiationeq; deuotũ. καθάρμορ τῆς χώρας ποισιμῶν ἢ χαῖων Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλας. Dicebantur & φαρμακοί, δι' ἐπι καθάρσει ἂν πόλεως ἀπερριμμένον, ἀμυσία ἑρρόμνοι, καὶ καθάρουτες τὰς πόλεις τὰς ἐωτῶν, quorum uerborum interpretatio est eaquam supra ex Seruio scripsimus. Autores Suidas et Euzathius: qui etiam urbium expiatores hoc nomine uocatos esse tradit. Sacer hac ratione dici posset emussarius ille caper apud Hebræos, cuius fit mētio Leuitici cap. decimo sexto. Diuus Paulus cap. quarto primæ ad Corinthios, ὡς καθάρματα τ' ἡσμεν ἐγονήθημεν, πάντων πόρνημα ἕως ἔτι, hoc uocabulo usus est eleganter: qui locus non intellectus est ab ijs interpretibus Græcè nescientibus, qui scholia scripserunt, quæ in uulgatam & receptam editionem leguntur. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus omnium peripsema usque adhuc. fortaſse inculpatus fuisset catharmata dicere, ut peripsema dixit. nam ut catharma purgationem significat ad uerbum & piamentum: sic peripsema scobem & ramentum, & quicquid limando deteritur. Quæ significationes in eo loco. A postoli non conueniunt: altior est enim quidam sensus uerborũ, nisi me fallit opinio. Ad cuius intelligentiam id iam dictũ addemus, quòd antiqui urbium expiationem anniuersariam facientes, cum sacros illos homines alluerant, in uisimarum morem redimutos ex loco præcipiti in mare

Peripsema.

deijciebant, Neptuno immolantes, interq; deijciendū
solemnia uerba effari solebant, ὡς ἔφη Ἄννα ἠμῶν γὰρ οὐκ ἴσθι
pro nobis peripsēma: ac si dixissent, Sūs pro nobis piacu-
lum: esto luitio nostra, & seruatrix urbis uictima. id quod
Suidas adnotauit. Sententia igitur Pauli est hæc, Nos tam
quam piacula mundi facti sumus, & succidantur pro po-
pulo uictimæ: ac si diceret, non minus apud gentiū uulgius
detestabiles, quam illi qui diris execrationibus onerati
atque obruti, pro salute publica abijci olim solebāt. Quæ
sententia congruit ijs quæ precedunt. Peripsēma enim
etiam ramenta uestigiōrū significat, quæ ut sordida abij-
ciuntur. Mallem igitur Græcis uerbis uti utrobique hoc
modo. Tanquam catharmata mundi facti sumus & peri-
psēma ad hunc diem, licet Curtius Latina noce purgā-
tum dixerit lib. v. i. Ages quidam Argiuus pessimorum
carminum post Chærilum conditor, & ex Sicilia Cleo,
& cætera urbium suarum purgamenta. Et lib. i. x. Prohi-
buere igitur exules finibus, omnia potius toleraturi, quā
purgamenta quondam urbis suæ, tunc etiam exilij, ad-
mitterent. Hæc & alia huiuscemodi scribens, ijs legibus
me soluo, quas autoritate fermè dictatoria in nos sancit
homines felicius literis initiati: qui cum ipsi uerborum
Græcorum usu quasi nomismatis in Latio abrogati atque
illocabilis, scribentibus interdixerunt, Romana eloquen-
tiæ uindictæ esse sibi uidentur, scribendiq; disciplinæ con-
stitutores imperitorum licentia contemperate. Horū unus
nuper, non quiuis ille quidem, sed musarum Græcarumq;
Latinarumq; alumnus, gratiarum etiam credo afflatu
suauisq; beatus, tum elegantiam redolens germanam
atque Ciceronianam: Germanos Gallosq; eam ob noxam
obiter ignominia aspersit, quod Græca Latinis permisce-
rent

rent: nec eo contentus, etiam licentiam nimiam scribendi,
grauitate censoria, quasiq; pro potestate castigasse dici-
tur: ille uerò ad Ciceronianam præscripta, suaq; Ciceronia-
nis non cedentia, docilem atatem; naturamq; reuocasse.
Quem etsi uirum ipsum magnum aliorū iudicio esse pu-
to, suo etiam ipsius atque meo multo omnium nostræ me-
morie maximū esse non inuitus fateor, & libenter agno-
scō: tamen audebo bona hominis uenia (ut spero) respōde-
re, Ciceronem epistolas suas per multas, easq; elaboratas
Græcis uerbis sententijsq; distinxisse: in libris etiam ora-
torijs atque philosophicis, in quibus linguam Latinam lo-
cupletare præcipue cōcupiuit, post uocabula Latina Græ-
ca quoq; ipsa substituere solitum: nimirum ne non satis à
lectoribus perciperetur, quod intelligi uolebat, si mul ut
uerè & rectè Græca Latinis se reddidisse fidem faceret.
E quidem quod ad me pertinet, nihil nec commodius nec
expeditius esse censeo, ijs quidem quibus eius admissi cō-
sciētia incesit & religio: quàm tanto uiro momēti æquo
animo auscultare, quem ego Ciceronis similem esse in qui-
busdam audio: in eo etiam simillimum, quod nihil liben-
tius facit, quàm ut in laudibus suis lōgè lateq; quasiq; suo
iure expatietur. audire id tantum à me obsecro, si id ad
me priuatim attinet, lectores nō grauentur: in ijs quæ an-
tea ipse scripsi, præsertim in libris quinq; de Aſſe, in ani-
mum me inducere non potuisse cū scriberem, eorū quæ
à Græcis mutuabar autoritatem Latinis fidemq; me pro-
baturum, nisi uerba quoq; ipsa unā laudarem cum autori-
bus. Multorum enim culpa factum esse sciebam, qui Græ-
ca sermone Latino confidentius scriptitant, ut translatio-
num fides magnopere autoritasq; nūc labefacta sit. Nu-
per autoris Græci prisca in primis autoritate pollentis li-

bris satis multi uersi sunt. Horum unum nuper cum alijs eiusdem (ut opinor) fidei editum admonitus ab homine utraque lingua erudito, cum legissem, admiratus sum interpretis ignorantiam ne dicam an potius securitatem nimiam, qui huic ætati, huic iuuenum studio & contentioni fucum uerborum fiducia, imposturamq; facere diutius se sperauit: id quod ipsum reprehensorem nostrum animaduertere etiam atque etiam opere crit pretium, quatenus ad ipsum, ad meq; pertineat. Quasi uero id tantum in huiuscemodi scriptis referat, quã Latinè loquamur & quã honestè, non etiam quã uerè, quã consentaneè, quãmq; ex auctoris ipsius qui uertitur sententia. Sed iam nimis multa de re quæ silentio refutari non incommoium me poterat: id modò nõ ignoraretur, prudentes nos scitesq; silentio transmisisse: quod tamen ad futura contentum esse haberiq; uolumus.

IN eodem, De pœnis, cap. Aut damnum. §. Quicumq;. In hoc enim distant à cæteris, quod instituuntur uenatores aut purricarij, aut aliã quã uoluntatè, gesticulandi uel aliter se mouendi gratia. Legendũ purricarij uel pyrrhicarij, aut in aliam quã uoluntatè. Venatores autẽ serui instituebantur, id est docebantur, nõ ad feras per saltus indagandas, ut Accursius existimauit: sed ad uoluptatè populi, ut in oculis eius feras in arena conficeret: ut enim ludus erat gladiatorius, id est schola in qua ad gladiaturã instituebantur: sic uenatorius ludus in quo ad uenationè bestiarij exercebantur. Tranquillus in Claudio, Circenses frequenter commisit in Vaticano, nonnunquam interiecta per quinos missus uenatione. Idem in Domit. Spectacula magnifica astutè et sumptuosa edidit. nam uenationes gladiatoresq; & nocibus ad Lychnos: nec uirorũ

modò

modò pugnas, sed & foeminarum. Cic. in II. Officiorum, Prodigii sunt qui epulis & uiscerationibus & gladiatorum muneribus, ludorum uenationumq; apparatu pecunias profundunt. In ludum igitur uenatorium damnare res est in exercitatione feras in theatro conficiendi damnatos addicere. Scholam enim omnem Romani ludum appellauere, ut inquit Pædianus, Quin & ludi appellatione gladiaturam intelligimus. Fabius in V III. de Noctate loquens, Hoc non nunc (inquit) donarunt ea quæ non dicunt, uerum intelligi uolunt. ut in cum quem sepius à ludo redemerat foror, agentem cum ea talionis, quod ei pollicem dormienti recidisset: Eras dignus ut haberes integram manum. sic enim auditur, ut depugnare: A ludo redimere Quintilianus pro à lanista emere dixit, ne ultra gladiator esset. Qui autem inuiti sic instituebantur in uenatione, ad bestias damnati dicebantur: quæ pœna longè mitior est quã bestijs obiectorum: qui protinus laniabantur à feris. Hos bestijs subiectos iurisconsulti uocant: ut in cap. Pœna. supra, Ad legem Pompeiam, & in l. Eiusdem in fine, supra Ad legem Cornel. de sicarijs. Hanc differentiam si diligenter animaduertamus, in Pandectis sepe est inuenire: ut in cap. Qui ultimo. & in cap. Ad bestias, infra hoc eodem tractatu. Cicero pro Roscio Amerino, de pœna parricidij loquens, Noluerunt maiores corpus feris obijcere: ne bestijs quoque quæ tantum scelus attigissent, immantioribus uterentur. Spartianus in Caracal. Si quando feris obiectos uidit, fleuit, aut oculos auertit: quod populo perquam amabile fuit. Tacitus libro decimo septimo, Captus in eo prælio Maricus, ac mox feris obiectus, quia non laniabatur, stolidum uulgus inuolabilem credebat, donec spectate Vitellio interfectus est. Principes aut

h h a uiolen

Ludus.

Ad bestias damnari, & bestijs obiecti, & bestijs subiecti.

Feris obiecti.

Ludus uenatorius.

uiolentiores,liberos homines & infantes ui interdum cogebant cum bestijs pugnare: interdum homines nobiles, pretio ad id allicientes, aut alio premio. Tranquillus in Nerone, Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos senatores, sexcentosq; equites Romanos, & quosdam fortune atq; existimationis integræ ex iisdem ordinibus, confectoresq; ferarum, & uaria arena ministeria, indeq; illud Satyricum in VI I I.

-quanti sua funera uendant

Quid refert uendant nullo cogente Nerone.

Hi sunt qui notantur infamia in cap. I I. circa finem, supra De ijs qui notantur infamia. Illam differentiam damnatorum ad bestias & feris obijciendorum, Accursum non intellexisse, ex glossate eius liquet, in cap. Qui ultimo, inferius: & in cap. Ad bestias, cuius capitis est hic sensus, Eos qui ad bestias damnati sunt, præsidem pœnæ eximere ad clamorem plebis non debere, si tamen eos uideat eo corporis animiq; robore præditos, ut inter athletas prodire possint, aut in aliud spectaculum honestius, debere eum ad principem referre, ut eius arbitrato aliud quid de ijs statuatur. Enimuero pyrrhicharij, siue purricarij antiquo more legere placet, à Græcis πυρρῆχισταὶ dicebantur μὲν δ' ὄπλα scilicet ὀρχοβῦνοι à pyrrhicha sic dicti: quæ saltatio erat armata, ob id enoplios dicta. Pollux lib. III. ad Commodum Imperatorem, Genera (inquit) saltationum, Emmelia, quæ tragicorum est: Cordax, quæ comicorum: Cicinnis, quæ Satyrorum. Enopliæ autem, id est, armate saltationes duæ: Pyrrhicha & Telesias, cognomines pyrrhichi & telesij iudicium theatriæ saltationis. Plato in VI I I. de legibus, Duo (inquit) saltationum honestarum genera instituit is qui inuentor saltationis fuit. Alterum bellicum,

Pyrrhicharij.

Enopliæ saltationes, id est, armatæ.

licum, alterum pacatum: illud pyrrhichen, hoc emmeliam nuncupans: utrunq; nomine decoro atq; accommodato. Emmelia autem à concinna ac decenti motione corporis appellata est. Emmeles enim à Græcis dicitur quod ad melos mouetur, quod (ut inquit Fabius) in pri. ad flexus uocis pertinet & canorem: ut rhythmos ad uerborum collocationem spectat, id est ad modulationem. Hæc genera idem Plato αὐστηρία, id est studiosa seriæq; uocat & commendabilia. Serij autē (inquit) generis ea species quæ corpus bene constitutum, animamq; uirilem & strenuam uolentis laboribus implicat, bellica rectè uocetur. qua uerò secundis in rebus uoluptatibusq; temperatis utitur anima moderatione prædita, eā pacatā si dixeris, cōsentaneo nature nomine appellaueris. Quam autem ea institutio exercitatioq; utilitatem afferret, ex eodē Platone intelligere possumus, quo in loco ita inquit, Pyrrhicha est, quæ motiones corporis imitatur, iactusq; declinatis & uitabundi, omnifariamq; cedentis, in altum etiam subsilientis, & sese succiduo poplite demittentis, rursusq; contrarios his motus pyrrhicha imitatur: eos scilicet qui in habitus corporis adiuosos feruntur: quales eius sunt, qui sagittarum missiliumq; iaculationes effingere motu corporis, plagarumq; & petitionum multiplicium imitamenta assequi implereq; contendit. Plin. tamen in septimo uidetur pyrrhichen ab enopliā distinguere his uerbis, Saltationē armatā Curetes docuere, pyrrhichen Pyrrhus. Tranquillus, Pyrrhicham saltauerūt Asia Bithyniæq; principū liberi. Athenis solennē fuisse eā saltationem, ex Lysia apologia liquet his uerbis, Καὶ παναθηναίοις τοῖς μιν ποῖς ἐχορήγου πυρρῆχιστῶν ἀγενέοις: ἢ ἀνέλωσα ἐπέτε μιν ἄς. Intelligimus igitur principes Romanos reos damnatos deligere ad hu

Melos.

Pyrrhicha.

h h s iusce m

Orchestodida-
scalos.

iuscemodi theatricum oblectamentum, quibus tanquam mancipijs utebantur publicè. Vnde Spartianus de Hadriano, Fabulas omnis generis more antiquo dedit in teatro, in circo multas feras & sæpe centum leones interprecit: militares pyrrhichas populo frequenter exhibuit. Verber autem hifce Vlpiani, aut in aliam quam uoluptatem periculandi, & reliqua, significatur, quod ut gladiatorum ludo sub lanista: sic isti serui sub orchestodida scalo, uel saltatorum magistro, uel pyrrhicham, uel comicam, uel satyricam saltationem, uel chironomiam docebantur. De theatricis autem artificibus nos multa in superiore editio ne diximus. Ceterum quod hic legitur, In hoc enim tantum distant à cæteris, quod instituntur. legendum censeo, Hoc enim tantum distant à cæteris qui instituntur. Hoc sensu, ut pyrrhicharij & uenatores, quidam sunt liberi, quidam serui, & ea demum sit inter eos differentia, ut quod rectè legitur, hic sensus erit, Eos qui in uenationis exercitationem, & saltationis pyrrhichariæ dantur sunt: non idèò minus esse seruos pœne, quàm alios damnatos, etiam si liberorum more docentur eas artes, & ad ea instituntur.

IN cap. Moris. §. Solet. Solet autem ita uel iuris studiosis interdici, uel aduocatis, uel tabellionibus, siue pragmaticis. Lego iuris studiosis, id est iuri studentibus. Pragmatici non sunt, qui pragmaticas sanctiones scribunt, ut Asconius scribit: sed sunt iuris interpretes, ut ait Quintilianus libro III. qui etiam libro XII. probare uolens necessariam esse oratori iuris ciuilibus scientiam, Quid si scitè (inquit) peritus ille iuris non aderit? neq; ego sum nostri mori ignarus, oblitus ue eorum, qui uelut ad artem sedent, & tela agentibus ministrant: neq; idem quoq;

Grati

Græcos nescio facilitasse, unde nomen ijs pragmaticorum datū est. Pragmatici igitur erant homines quidam forensis professionis, qui causarum actores interdum iuris ignaros monebant. iuris responsa formulasq; actionum summanitrantes, quasi admonitores postici dicendorumq; suggestores, quum ad iuris disceptationem uentum erat. Cicero lib. I. de Orat. Itaq; non ut apud Græcos, infimi homines mercedula adducti ministros se præbent in iudicijs oratoribus, ij qui apud illos pragmatici uocantur: sic in nostra ciuitate. & reliqua. Inde illud Satyr. in V 11.

Si contigit aureus unus:

Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.

Olim igitur pragmaticis forum Ro. nō utebatur: postea uti cepit, ut ex Satyrici dicto & Vlpiani loco ostenditur. Pragmaticus ad uerbū negotialis dicitur à Quintiliano. apud Dionysium Alicarnasseum differt à theoretico. Ceterum qui cognitores olim appellabatur, non alij prope modum erant, quàm qui nunc procuratores iudiciales dicuntur. Cicero in Diuinatione, Me defensorem calamitatum suarum, me ultorem iniuriarum, me cognitorem iuris sui, me actorem causæ suæ esse uoluerunt. Et in III. in Ver. Cum esset Stenius ciuitatis suæ nobilissimus, amplissima cognatione, plurimis amicitijs, inuenire neminē Siculo potuit, qui pro se cognitor fieret? Et rursus, Cedo qui Siculo cum is reus fieret, cuius Romanus cognitor unquam factus sit? Asconius in Diuinationem, Qui defendit (inquit) alterū in iudicio: aut patronus dicitur, si orator est, aut aduocatus, si aut ius suggerit, aut præsentiam suam commodat amico: aut procurator, si negotium suscipit: aut cognitor, si præsentis causam nouit, & sic tuetur unquam suam. Ergo cognitorem Cicero appellauit familiarissimum

mum defensores. Hactenus ille. Ex cuius uerbis apparet alium esse patronū, & alium aduocatū. Terent. in Eunucho. Ostium obsera intus dum ego hinc transcurro ad forum: uolo ego adesse hic aduocatos in turba hac. Hermolaus Iuriscons. Falsi poena coercerentur, qui ad licentiam instruendam aduocatione, testibus, pecuniā acceperant. Et Martianus, Poena legis irrogatur ei, qui ob instruendam aduocationem testimonia ue falsa pecuniam accepit. Liuius, Virginius sordidatus filiam secū obsoleta uesie, comitantibus aliquot matronis, cum ingenti aduocatione in forum adducit. Cic. pro Sylla, Sed si tuus parens etiam in illa suspitione periculi sui, tamen humanitate adductus aduocationem hominis improbissimi sella curuli atq; ornamentis suis et consularibus honestauit: quid est quā obrem consulares qui Catilinæ affuerunt, reprehendantur? In omnibus his exēplis aduocatio non pro cōatu patronorum atq; causidicorum, sed amicorum potius coactionem ad opē fauoremq; præstanda. Inde aduocare uerbum, est ad consilium opitulationemq; causæ præstandam amicos accersere. quippe hominum uel consultorum, uel autoritate opibusq; pollutium comitatus & studium, uel reum uel actorem fauorabiliore facit: interdumq; reum noxa eximit: interdū iuri uim affert: propter quod criminandi dicitur in superioribus exemplis. Et apud Cicero. pro Quinto. De fortunis omnibus Publius deturpandus est: potentes, diferti, nobiles omnes aduocandi sunt, adhibenda uisq; ueritati, nūm iactentur, pericula intendantur, formidines opponantur: ut ijs rebus aliquādo uictus & perterritus ipse cedat. Et aduocatio togatorum apud eundem pro Cecinna. Quintilianus in undecimo de actione loquens, Incumbere aduocato aduersis subfellijs sedenti tam con-

Aduocatio.

Aduocare.

tameliosum est. Apertè Quintilianus aduocatū distinguat à patrono. Aliquando tamen aduocatū pro actore accipit: ut lib. 111. ideoq; agere aduocato quā litigatori facilius, quia & laudat sine arrogantiæ crimine, & aliquid utiliter etiam reprehendere potest. Idem, Ideò primum intuemur litigatoris an aduocati persona sit utrumq; quoties utrumq; fieri potest. Sic Plinius in præfatione, Et quod miremur, per aduocatū defenditur. Propterea Vlpianus, Aduocatos omnes omnino accipere debemus, qui causis agendis quoquo studio operantur. Aduocatio hodie consilium appellatur, id est causidici & cognitores, omnesq; qui quasi tutores causæ dati sunt, cum iudicis sit actor causæ. Inde aduocatio à Cicerone dicitur, quam consultationem homines Basilicani uocāt: in Prætoris urbana, de aede Castoris, Quo sæpenumero senatus conuocetur: quo maximarum rerum quotidie aduocationes fiunt. Plautus aduocatū pro teste rogato accipit in Perulo, Factum à uobis comiter: bonam dedistis aduocati operam mihi. cras manē, quæ so, in comitio estote obuiā mihi. Verba sunt Agorastoclis ad testes, quos aduocauerat in lenonem. antea enim dixerat, Mementote. Aduoca. Meminimus. Et aduocare uerbum, est aduocatū uel testē rogare. Idem in Casin. Quem hercle ego hodie litē perdidisse gaudeo, ne me nequicquā aduocauerit. Aduocati à Græcis παρακλησοι dicuntur: & aduocatio παρακλησις. Demosthenes περὶ τερφάνους, Καὶ ἐμὲ διαμαρτυροῦντις διὰ τὴν παρακλητικὴν συγκαθήμηνον διὰ εἰσὸν μελέτην. Et ἔν τῷ περὶ παραπρόσβειας, in principio, Αἱ δὲ τῶν παρακλητικῶν δεισιμασίαι ἢ ἀποδοῦναι τῶν ἰδίων πλεονεξίῶν ἕνεκα ἐξυποστῆναι. Quod de cognitore diximus, ex Cicerone placet esse pro Roscio Comædo, his uerbis scribete, Quid interest

Aduocatus.

Aduocatio.

Aduocare.

Cognitor.

terest inter eū qui per se litigat, & qui cognitorem daret qui per se litem contestatur, sibi soli petit: alteri nemopote est, nisi qui cognitor est factus. Ita ne uerō cognitor si fuisset tuus: quod uicisset iudicio ferres tuum? suo nomine petijt: quod abstulit, sibi non exegit? Idem, Quod si ad Roscium nihil perueniret, quod tu à Flauio abstulisses, nisi te in suā litē dedisset cognitorē: ad te peruenire nō debet, quod Roscius pro sua parte exegit: quia tuus cognitor non est factus. Cognitor etiam est qui aliquem nouit, & qui homini peregrino adesse potest, quasi cōmendator aut conciliator. Idem Cic. in Prætura urbana, Credit populus Ro. his equitibus Ro. qui ad nos antea produti testes, istis inspectatibus ab isto ciuē Ro. qui cognitor res homines honestos daret, sublatū esse in cruce dixerūt id est qui homines honestos Prætori daret, testificatus illū esse ciuē Ro. Idē in ult. in Ver. Tamē si tibi in uideretur: hoc iuris in oēs cōstitueres, ut quæq; tibi notus esset neq; cognitorem locupletē daret: quāuis ciuis Ro. esset, in cruce tolleretur, id est *ῥωμῆσιν ἀξίετις*, Vel *ῥωμῆσιν ἀξίετις*. Erāt etiā inter operas forenses legulei & Formularij, ut in superioribus diximus: Hodie omnis huiuscemodi functio duabus appellatōnibus continetur, causidicorum, & procuratorum, id est cognitorū, ut prisci loquebantur. Quorum sermo quatenus ad res forenses iudicialesq; pertinet, parum hodie uisus est: & tamen restitui bona ex parte potest ex lectio ne eorū autorum qui extant & Latine & Græcē. Inter pragmaticos fortasse adnumerari hodie possent, quos sollicitatores appellant: in sitores quidam forenses, causidicūq; curatores. Pragmaticarius uerō à sanctionibus pragmaticis, dictio est recentioris notæ in lege, Zenonis, De dicitur

Legulei & formularij.

Pragmaticarius.

diuersis rescriptis: quælia multa uocabula Græcorū principum tempora pepererunt post imperium translata. Libros uerō postremos Codicis præcipuē portenta uerborum miserunt: quibus hodie in ipsis uocabula barbaraplane mixta barbaraq; leguntur, & proba quedam corrupta. Paraueredi, ut supra diximus, et melloproximi uocabula ex Latino Græcoq; sermone concreta sunt. Balluca & paragaudes plane barbara sunt. quorum balluca apud Plin. legitur lib. x. x. x. i. i. Paragaudes apud Vopiscum. Metæcus Græcum est, sed corruptum, in lege, Certa. De iure ff. ci. *ἠερόμοι*, metæci sunt qui Latine dicuntur incolæ, qui in aliena ciuitate longæ moræ causa habitant, nec habent ius ciuitatis, nec honores ciuiles capiunt: tributum tamen pendunt, quod metæcion dicitur. In ea autem lege pro ijs accipiuntur, quos *ἀνατολῆς* & *μεταβάτης* Græci uocant. Metrocomia recte legitur in lege ultima De exactionibus tributorum: sed perperam intelligitur. Sic enim est Metrocomia inter uicos, ut metropolis inter urbes: à suisq; colonijs ut matrix agnoscitur, ut alibi adnotauimus. At comopolis sunt uici maiores, quasi æmuli oppidorum. quo Marcus euangelista usus est cap. i. Eamus in proximos uicos et ciuitates. Eis τὰς ἐχομῆδας κωμωδίας, Burga lingua uernacula uocat. In lege, Quidā igna uic: sub titu. de Decurionib. monaxonia legitur pro monaxonia, id est, q. solitudines captant: *μονάξων*, id est, solitariarum. *μονάξων* & *ἐπιμαξων* dicuntur, qui uitā solitariam ducūt. In lege, Si quos. legendū Hypommematographi magistratus erat Alexandria, ut autor est Strabo li. xvii. cōmētatorū scriptor, ut nomē indicat, cōmentis & mētē agitans ea quæ è rep. esse uideatur. In tract. de Excus. numerū, idraule pro hydraulæ legitur. Rectus est enim

Barbara uerba in tribus libris Codicis.

Incolæ metæci

Metrocomia.

Comopolis.

enim casus pluralis, cuius singularis est hydraulis. Plin. hydraulum pro organo posuit lib. x. Delphini capitulum hydraulico sono. unde hydraulica organa Vitruvio lib. x. & Tranquillo in Nerone. Sed hydraulis pro homine sic dicitur, ut chorales apud Tranquillum in Nerone,

Hydraulus. Hydraulus autem ἰδραυλῶν ὄργανον ἐστίν. Sub titulo. De **zygostate.** ponderatoribus, igo statem pro zygo statem legitur. Zygo state sunt libripendes per urbes constituti, qui regibus pōderibus præfecti appellantur: qualis est unus Parisijs. Gynæciarius, γυναικαστατῆς, à gynæcio barbare deductum est, sub titulo, De murilegulis: ubi bastagarij et alia multa barbara sunt aut uernacula.

In tit. seq. Vestes oloberæ dicuntur, uel holoseræ, uel holobryzæ: uel uox est barbara. Lampridius in Alexandro, Vestes holorificas nunquam induit: subsericam nunquam donauit. Idem in Heliog. Vsus est aurea omni tumi cacusus & purpurea, & de gemmis persica. Sic obryzati nummi, auro obryzo percussi. quod uerbum corruptum

Solidus. est in tract. De ueter. nomismati potestate: ubi solidi ides dicitur, quia iusto & integro pōdere erant percussi, non dimidiati aut trientales: quæ ratio est ut solidus pro auro accipiatur. Idem Lampridius in Alexandro, Ve cūgallia publica in id contraxit, ut qui decem aureos sub Heliogabulo præstiterant, tertiam partem aurei præstarent: tuncq; primum semisses aureorum formati sunt: tum etiam cum ad tertiam partem aurei uectigal decidisset, tremisses: dicente Alexandro etiam quartarios futuros. sed cum non potuisset per publicas necessitates, conflare eos iussit, & tremisses tantum solidosq; formari. In titulo, De collegiatis

Chartopratis. chartopratis legi debet pro chartopolis. Chartopratis οἱ τῆς χαρτῶς ἐπιγραφῶντες: Papyropola nūc uocatur. Perissa

perissichoregia quid sit sub titulo, De frumēto Alexandrin, alibi diximus, In lege, Litibus, De agricolis & cens. chimeliarcho ciuitatis legitur pro cimeliarcho. Et Codice, lege ultima, De bonis autoritate iud. possid. cimeliarchos legi debet, & cimeliarchion, id est κειμηνιάρχος.

Cimeliarchus. Cimeliarchiō.

Est enim ut ab episcopus episcopion pro loco, sic cimeliarchion locus, in quo res pretiosæ et in delicijs habitæ receduntur. κειμηνία, inquit Eustathius, τὰ πρὸς ἡμῶν ἀντιπρῆ. Lingua uernacula gabinetum appellat, cui loco qui præfectus est, cimeliarchus Græcè dicitur. In lege, Qui cumq; De omni agro deserto, ad diacatochia uicem legitur, pro diacatoches uel pro diacatochi. Est enim diacatoche bonorum possessio: & diacatochus bonorum possessor: ut sit sensus, Qui fundū patrimoniale excolendo faciendū reddiderit, canonēq; agnouerit: ipsum διακαστοχῆς iure iam possidere, uel διακαστοχῆς loco haberi. Melloproxi

Diacatoche.

mi in lege, Peculiari, De proximis sacrorū scrinioꝝ, sunt ij qui nondum proximatibus honorem inierunt: sed iam designati sunt proximi. μελλοπρόξῆμοι. Ea enim forma di

Melloproximi.

ditur melloproximus qua mellonymphius, id est, qui spon sus designatus est: & mellothanatus, id est capularis, quæ mors proxima manet. Aristoteles in Politicis, καὶ δὲ ἐγε

Μελλοθάνω τῶ.

λαυθότες ἀρχῶν καὶ μέλλωτες. Et perfuncti, inquit, magistratu & designati imperiū habent. In eadem lege, consensus pro cōfessu legitur: ut in lege 11. Est enim cōfessus

Confessus.

συνέθετος. Cuiusmodi permulta sunt in ijs libris, quæ conuentionia magis hoc tēpore quàm adnotatione digna sunt: quanquam & nonnulla animaduertenda præterimus prudentes. Obiter enim atque digressione ista scribimus: quorum specimē unum dabimus in tract. De fabricensibus. l. iure prouisum. Vbi enim legitur, Vniuersi itaque ueluti

in corpore unius formæ, unius decoctionis, si ita res tulerit, respondere cogentur. ego ita legendum cenfeo, Vnius decoctiones, si ita res tulerit, repêdere cogentur. Est enim decoquere, creditum non reddere, ære credito fraudare: *ἡρεονοσιῶν*. & decoctio, *ἡρεονοσία*. unde nouæ tabule *ἡρεῶν ἠρεονοσιῶν* dicuntur. Cicero in Antonium, Illud tamen audacia tua quod sedisti x i i i i. ordinibus, cum esset lege Roscia certus locus decoctoribus constitutus. Plinius lib. x x i. Crocum syluestre optimū: serere in Italia minimè expedit, ad scrupula usq; singula areis decoquentibus. id est depositum non reddentibus. Est enim decoquere, diminuere: unde ducta significatio. Quinilian. Multum inde decoquent anni: multum ratio limabit: aliquid uelut usu deteretur. Inde Seneca pro fallere & desiliuere dixit, decoquere spei bonæ: id est non respondere spei, Miror quid pensi habuerit Accursius in lege unica, supra, De auri publici persecutoribus, cum persecutores decoctores esse dixit. Sunt enim persecutores, qui Græcè *ἐκδικηταὶ* dicuntur, & *ἐκδικοί*: quorum munus est iudicio experiri contra eos, qui aurum uel argentum, uel pecuniâ Reip. debêt. Susceptores uerò sunt *ἀποδέκται*, qui *ἀνοδέκται* pes dicuntur, & *ταμίαι*. ab antiquis tamè coactores appellabantur *ἀποδοδοί*. *ἐκδικοί* etiam de seniores ciuitatum uocantur in l. Vt perfectius. de annali exceptione. Est etiam ecdicos uindex & assertor. Horum librorum obscuritati insuper caliginem multam offudit Accursianorum stupor, quod quidem ad linguæ utriusq; intelligentiam pertinet. Multa enim uocabula corruerunt, multis perperam interpretati, legum sensus inueterunt: cum illi non pauca legantur, quæ prisca elegantia uestigia retinent. Vnius & alterius loci satis erit admonere hac ætate.

Decoquere & decoctiones.

Decoctoribus.

Decoquere spei.

Persecutores.

Susceptores.

Defensores ciuitatum.

Ad.erate

Ad.erate uerbū multis in locis extat, & nullibi rectè intellectum. In lege unica, De collatione donatorum, lib. x. Accursius ad.erationem ait esse æris præstationem. In lege, Annonas, De erog. milita. annonæ, lib. x i i. ipsæ ad.erate amonas ad erarium pertinere interpretatur, uel de erario soluere. Et in lege, Septem, eodem sub titulo, & ipse & posteri eius quasi hæresim inscitia è uestigio sequentes in uocum interpretatione, ad.eratas species intelligunt ad erarium delatas. Ego autem ad.erate id esse cenfeo quod Græcè *ἐξαρρητόαι* dicitur, id est, ære æstimare, ut sit sensus, Species quæ militibus stellaturæ causa penduntur à prouincialibus, si pecunia pr mutentur, æstimari tati debere, quantum est fori pretium. Ad.erate autem ab ære deductū est: quare sine aspiratione legi debet: licet in omnibus exemplaribus quæ mihi uidere contigit, ferè aspiratū legatur. Sic autè eam legè scrip tam fuisse primū cenfeo, Septem diebus per quos tribuni præto. emol. gratia solen. stellaturæ nomine species consequuntur: species resistentes non aliter adherentur, nisi ut in foro rerum uenaliū distrahantur. Species autem resistentes intelligo resistentes: quæ reliquamenti causa debentur, id est, quæ ex preterito debentur. Sic in lege, Speciebus, in tracta. De cohortalibus, Speciebus primipilaribus ad.eradis eadè pretiorū taxatio seruetur, quæ in uenalibus publicis poterit reperiri. Quæ interpretatio omnibus locis cõuenit, nã ad.erata prædia ab eo dicta sunt, quod à frumentariu aut uinaria, spcciariaq; præstatione ad erariam redacta sunt. Lingua patria addenarata dicit ferè pro eodem. Aëris enim uocabulo pecunia significatur, unde ob.erati dicti. Stellatura nomè erat annonæ militaris. Lampridius Stellatura in Alexandro, Annonas (inquit) militum diligenter in-

Ad.erate.

Ad.erata species.

ii 2 spexit

spexit: Tribunos qui per stellaturas militibus aliquid abstulissent, capitali poena affecti. Sparti, in Pescennino, Nā & Imperator tribunos duos quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit. In lege huic proxima, in eodem tractatu, De cohortalibus, illa uerba, Prius quā primipuli pastum digesta ratione compleuerint, sic interpretanda puto, prius quā primipularem distributionem redditis rationibus peregerint. Est enim

Pastus. Pastus dictum pro eo quod Græci νομή dicunt, quod uerbū & pastionem & distributionē & stipēdium militare & annonam & congruariū donatiuūq; significat, quod inter milites diuidebatur. Herodianus, Νομάς τε ἀποῖς ἀπὸ τῆς ἐφόδου, τῆς ὀδοπορίας ἐίχθη. Idem, Νομάς ἐπιδικάζει ἀπὸ τῆς ἐφορίας, τῆς ἐπαρτίας, τῶν ἀδελφῶν ἀπὸ τῆς ἐφορίας. Mirum id est magis, eam tractatum, De cohortalibus esse inscriptum, & ubiq; ab Accursianis sic legi sub eo titulo, et lib. 111. ubi de curiali uel cohortali condit, ex eoq; dici quod cohortati sint curiæ: cum ex locis duobus eiusdem tra-

Cohortales. status liqueat cohortales à cohorte dici, quasi cohorti obnoxios, τῆς τάξεως, ἐναπογράφως: ut in lege Officia, & in lege Si cohortalis. uidere lector poterit. Cohors enim nō modo de numero militari: sed etiam de alijs dicitur, ut apud Tranquillum in Nerone, de patre Neronis loquentē, Comes ad orientem C. Casaris iuuenis, occiso liberto suo, quod quantum potare iuebatur recusaret, dimissus è cohorte amicorum nihilo modestius uixit. Idem in Gal. Per hæc gratissimus Claudio, receptus que in cohortem amicorum, magne dignationis est habitus. Et Horatius in pri. epist. Quid studiosa cohors operum struit? Sic autem cohortales à cohorte dicuntur in cohortem cooptati, aut cohorti ascripti: ut curiales à curia, tribules à tribu.

tribu. Vidimus librum in quo enumerati sunt magistratus R. o. imperij, in eo hæc uerba legimus, Clarissimū uirum correctorem Apuliæ & Calabriæ in officio iurisdictionis suæ habuisse principem, corniculariū, tabellarios duos, commentariensem, adiutorem, ab actis, subadiuam, exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis. Cohortalinorumq; appellationem itidem legimus in officio consularis Campaniæ, & consularis Palestiniæ, & præsidis Thebaidos. Qui autem hic cohortales, & in lege Si cohortalis, cohortalini dicuntur, idem sunt, ut opinor, cum ijs qui apparitores in multis superioribus titulis appellantur. In eodem enim libro magistratum R. o. uirum illustrem magistrū militum præsentem habuisse in officio magistrū sui dignitates infra scriptas (sic enim appellantur ibidem huiusmodi militiæ) principes duos, numerarios duos, commentariensem, primiscriuos, qui numerarij sunt: scriuarios, exceptores, & cæteros apparitores, quibus uerbis apparet apparitores esse ministros apparituram magistratibus facultates multiplici ac distincta functione: οἱ παριστάμενοι τῶν ἐν ἀξιόσεως. hoc est qui præsto sunt magistratibus ad imperia accipienda & exequenda. Est in lege ultima, tituli, De prædijs decurionum sine decr. lib. x. ita scriptū, Nec ex tabella decretum recitari, sed curialium uel maioris partis curiæ relatione. Accursius per tabellā intellexit delegati iudicis functionem: nescio quo modo ariolatus, ut solet. Ego autem censo hunc esse uerborum sensum: In faciendo decreto alienationis, cuius ea lex meminit, non tabellis curialibus datis disquisitionem oportere fieri, sed uocali suffragio singulos curiales in sententiam ire. Fuit

Tabellaris sententia.

Suffragia uocalia & tabellaria.

enim olim modus geminus ferendi suffragij in cōcilij, & sententiæ dicendæ in iudicijs. Interdū enim uoce, interdū tabella eo munere fungebantur. Cicero lib. III. de Leg. Dicam Atticæ, & uersabor in re difficili, ac multum & sæpe quaesita: suffragia in magistratu mandando, aut de reo iudicando qui lege aut rogatione damnatur, palam ferre melius esset deinde legum tabellariū meminit: id est, quæ de suffragio tabellari latæ sunt. Quoniam uerò magnificentiùs erat atq; innocentius uoce quàm tabella quipiam decerni: ideo in oratione contra Rullum ita inquit, Sed tamen magnificentiùs atque ornatiùs esse illo nihil potest, quòd me is conitij non tabellam iudicem tantæ libertatis, sed uocem uiuam præ uobis iudicem uestrarum erga me uoluntatum ac studiorum tulistis. Et pro Planco, Etenim si populo grata est tabella quæ frontes operit hominum, mentes tegit, datq; libertatem ut quod uelint faciant, promittant autem quod rogentur: cur tu in iudicio exprimis quod non fit in campo.

IN transcursu fortasse non erit adnotatione indignum, quòd Accursius in l.ulti. De honoribus & muneribus nō continuandis, lib. x. missos pro uocatis intellexit, cum significet transmissos & præteritos. Nec in lege Cuius, tractatu De incolis, percepit quid allectio significet: id est, $\omega\rho\rho\rho\alpha\phi\eta$, $\omega\rho\rho\alpha\lambda\epsilon\gamma\omicron\mu\epsilon\lambda\omicron\iota$: cum Vlpianus in tracta. De decurionibus, scripserit spurios posse in ordinem allegi. Allecti enim sunt ascripti & cōscripti: hoc est numero additi. $\omega\rho\rho\sigma\alpha\lambda\epsilon\gamma\omicron\mu\epsilon\lambda\omicron\iota$. Sublecti, demortuorum loco lecti. $\alpha\upsilon\tau\iota\mu\alpha\theta\iota\gamma\epsilon\mu\epsilon\lambda\omicron\iota$.

Grammatophylacium.

SE Q V I T V R in eodem cap. tract. de pœnis. Archiuo fortè uel grammatofilatio. Puto legèdum fortasse, uel grammatophylacio. Est autem grammatophylacium, ubi tabule

tabule & instrumenta publica monumentaq; rerum gestarum astiturumq; afferuantur: quod tablinum Latine appellatur. Plin. li. x. x. v. Tablina codicibus implebatur, & monumentis rerum in magistratu gestarū. Sed de priuato tabulario uel tablino Plinius intellexit: sicut Vitruuius in vi. Tabulinum si latitudo atrij erit pedum uiginti, dempta tertia eius spatii reliquū tribuatur. Cicero de Natura deorum, tabularium dixit, Sessum ite precor, ut indicetur qui tabularium incendit. Tabularum significatio multiplex. sunt enim tabule pictæ, ut tabule scriptæ. Archiuum ex Græco factum est, $\alpha\rho\chi\epsilon\omicron\upsilon$. Archiū autem etiam magistratuuum ædes significat, & regiam & palatium & iudiciale forū. Ex quo factum, ut archiuum & interposita u archiuū, si tamè rectè legitur, significet chartophylaciū: quia $\alpha\rho\chi\epsilon\omicron\iota$ uicina sunt chartophylacijs, quæ eadem sunt cum grammatophylacijs: uel chartophylacia potius eorum membra, in quibus hodie actuarij & scribæ exceptoresq; acta publica condunt. Quod autem in uicina periodo sequitur, sic censeo reponendum, Vt solent quibus sententia præcipitur. $\alpha\pi\delta\tau\omicron\upsilon\lambda\upsilon\mu\omicron\sigma\tau\omicron\upsilon\gamma\epsilon\mu\epsilon\lambda\omicron\iota$.

IN cap. Aut facta, in principio, Quosq; alios suadendo inuisse sceleris est instar. Inuisse omnino legendum uidetur. Sed si ita legatur, quosdamq; alios suadendo inuisse: sensus erit contextusq; congruentior.

IN eodem cap. in §. Qualitate rixæ à grassaturis. Quoniam Accursiani parum intellexerunt hoc uocabulum, nobis explanandū uisum est. Grassatores igitur sunt uiarum in urbe uicorumq; obsessores, qui obuios iniuriæ opportunos spoliant, aut pulsantes aut intentata morte territantes. $\lambda\omega\rho\sigma\theta\upsilon\tau\omicron\varsigma$ Græci appellat. Plin. lib. x. i. i. de Tapsia loquens, Nero Caesar claritatem ei dedit, initio

ii 4 imperij

imperij nocturnis grassationibus cōuerberatam faciem il-
linens sibi cum thure ceraq; , & sequēti die contra famam
cutem synceram circumferens. Tranquillus in Augusto,
Nam & grassatorum plurimi palam se ferebant succin-
ferro, quasi tuendi sui causa. Et inferius, Igitur grassato-
res dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit. Sic
iuuenalis Satyra 111. Interdum & ferro subitus grassa-
tor agit rem. quo in loco grassaturam describit dilucide.
Neronis grassaturas etiam clare Tranquillus cōmemorat
in eius uita. Et Iuuenalis tamen & ipse rixam appellaue-
runt grassaturam minus noxiam, & quasi ludibundā: rix-
eræ cognosce proœmia rixæ: Si rixa est ubi tu pulsas,

Grassari. ego uapulo iantum. Sic grassari & hic & in cap. Capiti-
tialium, intelligēdum: cum alioqui grassari scire signifi-
cet, & in perniciem noxamq; progredi. Idem Tranquil.
Nec minore liuore ac malignitate, quā superbia sciri-
tiaq; penē aduersus omne genus hominum grassatus est.
Id est improbum ac maleficum se exhibuit, in diesq; no-
centiorē. Inde fit ut pestem grassari dicamus, pro eo quod
est, cum ingenti clade hominum inualescere. κατὰ σκῆπτρον
& ἐγκατασκῆπτρον. Quomodo usus est Claudius Iuriscōs,
in sine huius capituli, Quoties multis personis grassatibus
exēplo opus sit. Sallustius pro ingredi & tendere posuit,
in bonam partem accipiens, his uerbis: Vbi ad gloriā uir-
tutis uia grassatur. ἰεταρ. Horat. metaphoricē, Darius si-
conicus, atq; Stes capite obstipō multū similis metuenti,
Grassare obsego. de captatore loquens. Locus autē Demo-
sthenis hic à Iuriscōsul. citatus, restituēdus est ex oratio-
ne τοῦ κωνσταντίνου. Demosthenes enim pugno casus in the-
atro à Media Atheniēsi prædiuice, eum ad populū accusa-
uit. Tunc enim ab illo pulsatus est Demosthenes, cū Die-
nysia

nysia agerentur, qui ludi erant in honorem Liberi patris
instituti: curatorq; ludorū erat cum alijs delectus Demo-
sthenes, quos choragos appellabant. eam iniuriam atq; id
crimē cum magnopere exaggerare uellet orator, aliquot
hominū exempla recensens, qui ob huiusmodi facinora
in fraudē capitalem inciderant, & ab iniuriam passis cessi-
erant, ita inquit, Οὐ γὰρ ἡ πολλὴ παρέστησε τῶν ὀργῶν, ἀλλ'
ἡ ἀτιμία. δὲ τὸ τυπῆσαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινόν, καί-
πορ ὅρ δεινόν, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὑβρεῖ. πολλὰ γὰρ ἄρ ποιήσασιν
ὁ τυπῆσαι, ὡς ἀπόρροις Ἀθηναῖοι, ὡρ ὁ παλαιὸν ἔνια δὲ ἄρ
ἀπαγγέλλαι δύνανται ἐτέρω. τοῦ στήματι, τοῦ βλέμματι,
τῆ φωνῆ, ὅταν ὡς ὑβρίζωρ, ὅταν ὡς χθρὸς ὑπάρχωρ, ὅταν
κωνσταντίνου, ὅταν ἐπὶ κόρησ. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίση-
σι ἀθρώποις αὐτῶν, ἀνθεὶς ὄντας ἢ προσηλανίζεσθαι.
δὲ τῶν ἀπόρροις Ἀθηναῖοι, ταῦτα ἀπαγγέλλωρ δύνανται τὸ
δεινὸν παρῆσαι τοῖς ἀθρώποις οὕτως, ὡς ἡδὲ τῆσ ἀλη-
θείας καὶ τὸ παράματ & τοῦ πάσχοντι καὶ τοῖς ὀρώσιμ
μαρῆσ ἢ ὑβρεῖ φαίνεσθαι. Vt autem res melius intelligatur,
uno aut altero uersu locum altius repetitū traducam hoc
modo, ac sesquiuersu producā, Nouerūt hoc multi, Eueo-
na Laodamentis fratrem inter epulas in cōuentuq; publi-
co obruncatum à Boeoto, unicū ob colaphum inflatum.
neq; uerò unica plaga iræ impetum illi, sed ignominia ci-
uit. neq; cædi in genus graue est: tamen si est ipsum graue.
id enim uero demum graue est, ad contumeliam cædi. Si-
quidem multa facere, ὁ uiri Atheniēses, existimari potest
is qui alium cædit: quorum partē ne is quidem qui uerbe-
ribus afficitur, indicare satis sermone atque effari possit:
ipsa perpetrandæ rei specie, obtutu truculēto, uocis atro-
citate: adde quum sugillandi animo, quum inimicū se pro-
fitendo, denique quum pugnis, & quum in malam cædit.

Atqui hæc permouent: hæc inquam emouent de mentis suæ statu homines contumeliæ, atque sugillationis insolentes. His commemorandis, ô uiri Athenienses, nemo est qui rei atrocitatem animis audientium oculisq; representare queat: præut quidem est iniuria re ipsa conspicua omnibus numeris euidentiæ, ijs qui rei spectatores fuerunt, ipsiq; adeò iniuriam perpeffo. Quorum uerborum oratoris hæc sententia est: ea quæ rei adiuncta dicuntur (à Quintiliano etiam complexus causarum & circumstantiæ nomine appellantur, ut Græcè appellat τῶν περιστασίων esse huiuscemodi, ut magna ex parte animo magis concipi, quàm uerbo enunciari possint. Verùm cum ea amplificationis argumenta quæ à circumstantia ducuntur, iurisconsultus in hoc capite in septem modos digesserit: qualitatis exemplum à Demosthene potissimum ducendum esse censuit: qui in qualitate & æstimatione iniuriæ, facinoris perpetrati speciem (quod schema ipse uocat) animaduertendam esse duxit: hoc est habitum & effectum corporis animiq; tam pulsantis quàm uapulantis, & quandam ueluti actionem atque representationem improbitatis eius qui cedebat atque impotentis animi, contraq; fœdi ac pudendi aspectus eius qui uapulabat exhibitionem, animo obuersari iudicum oportere, ut poenam pro dignitate rei statuunt. In qualitate etiam ponit truces minacesq; oculos pulsantis, in eum qui pulsatur: tum uociferationem deseuientis territantisq; eum qui uolentia cedit. Quæ omnia accidere uerisimile est, cum sugillandi animo id fit, id est notam ignominiam que irrendi homini integræ famæ intemeratiq; pudoris: quem inimicum se profitetur qui pulsat, cum iniuriam in accipi uult, tanquam ab inimico offendi que cupido

illam

illam: cum plaga infligitur non expansa manu, sed in pugnum contracta, quo uisus sit nocentior & grauior: potremo cum in eam partem corporis de industria plaga incumbit, quo atrocissîma noxa corpus mulctari potest, sugillataq; ea pars esse ac diu manere cõspicua, indeq; facies denotari. Hoc enim significat ἐν τῷ κόρπῳ, id est, ἐν τῷ κόρπῳ, & τῷ ἀσφύ, Atticorū lingua loquentibus: quod interpretes ignarus pupillā trāsstulit, quasi uõpus Demosthenes scripisset. Hæc sunt (inquit Demosthenes) quæ homines iniurijs nõ assuetos animi impotētes faciunt: id est quæ patientiam quantum uis prudenti excutiunt. Quintilianus in sexto, de concitandis affectibus loquens, Atrocitas inquit crescit ex his: quid factum sit, à quo, in quem, quo animo, quo tempore, quo loco, quo modo: quæ omnia infinitos anfractus habent. Et paulum infra, Plurimū tamen (inquit) affert atrocitatis modus, si grauius, si contumeliosè, ut Demosthenes ex parte percussi corporis, ex uultu stridentis, ex habitu inuidiam Mediæ quaerit. Idē alibi, Namq; in hoc eloquentiæ uis est, ut iudicem non ad id tantum compellat in quod ipse à re in natura ducetur: sed aut qui non est, aut maiorem quàm est, faciat affectū. Hæc est illa quæ Dinosis uocatur: rebus indignis, asperis, inuidiosis addens uim oratio: qua uirtute præter alios plurimum Demosthenes ualuit. Huc pertinet illud Ciceronis in Diuinatione, Putas ne posse (id quod in eiusmodi reo necessarium est) facere, ut quæ ille libidinosè, quæ nefariè, quæ crudeliter fecerit, ea æquè acerba & indigna uideantur esse ijs qui audient, atque illis uisa sunt qui senserunt? magna sunt ea quæ dico, mihi crede: noli hæc contemnere, dicenda, demonstrada, explicada sunt omnia, causaq; nõ solū exponenda, sed etiam grauius copioseq; agenda est. Hunc locum

Δείνοσις.

locum ideo enarrandum copiosius esse censui, quod ab homine iuris in primis perito, causarum auctore nobilissimo, aliquando rogatus sum ut eum explanarem. Aiebat enim se nunquam mentem Iuriconsulti capere plane potuisse, cum tamen in causa insigni usu sibi uenisset, ut auctoritate hac utendum sibi foret.

Voluntarium
exilium.

IN eodem cap. §. Euentus. Et ideo apud Græcos exilio uoluntario fortuiti casus luebantur. Accursius uoluntariū exiliū intelligit arbitrato iudicis statuēdū: cum uoluntariū pro spontaneo Iuriconsultus intellexerit, quod sibi quisq; consciscit: ut ex ijs quæ dicemus apparebit. Voluntarium etiā exilium intelligi potest quod liberū dicitur, hoc est non certo loco circumscriptum: quod genus deportationis est aut relegationis: sed quo genere mulstantur, qui patria extorres esse iubentur: cuiusmodi serè hodie uimur. Capitulinus in Marco Philosopho, Deportatus est Heliodorus filius Cassij, alij liberum exiliū acceperūt cū bonorū parte: mulieres ornamenti adiutæ, ita ut filia Cassij & Druncianus gener liberam uagandi potestatem haberēt. Ex quibus uerbis intelligimus aliud esse liberū exiliū quod unusquisq; sibi eligit, & aliud liberam uagandi potestatem, quasi exilium uagum: quo qui damnati sunt, locum subinde mutare possunt, modò ne eò reuertantur unde exulare iussi sunt. Hoc latam fugam Marcellus uocat cap. Exilium infra, De interdicitis & releg. Quia fuga Græcè exiliū significat, & fugere exulare, quare locū illum corruptū esse censeo, uel mutilatum potius in medio membro: sensus enim, meo iudicio, elici ex illa distinctione triplicis exilij non potest. Est autē φυγή, id est fuga exilium eorum qui pœnam legum uitare uolunt. Cicero pro Ciccina, Nam cum ex nostro iure duarum ciuitatum nemo

ciui

ciuis esse possit: tum amittitur hæc ciuitas deniq; cum is qui profugerit receptus est in exilium: id est, in aliā ciuitatem. Idem, Nam exilium (inquit) nō supplicii: sed profugium portusq; supplicij, nam qui uolunt pœnam aliquā subterfugere aut calamitatem, eò solum uertūt: hoc est sedem aut locum mutant. Itaq; nulla in lege nostra reperitur, nec apud cæteras ciuitates, maleficiū ullum exilio esse multatam: sed cum homines uincula, necesse, ignominiasq; uitant quæ sunt legibus constitutæ, cōfugiūt quasi ad arma in exiliū. Vbi tamē arā nō arma legendū puto cōtra fidē exemplariū. Licebat igitur reis post primā actionē exiliū sibi consciscere ante iudiciū peractū: idq; appellabāt exilij causa solu uertere: μεταναστεύειν, μεταίσιλει. Lilius de decemuiris loquēs, Bona Claudij Oppijq;, qui ante diē iudicij uitā in uinculis finierāt, tribuni publicauerunt. Collegæ eorū exilij causa solu uerterūt: bona publicata sunt. Hoc ut cætera ex Græcorū legibus translātū esse, ex oratione Demosthenis κατὰ Ἀριστοκράτους apparet his uerbis, Ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν πρὸτερον ἔφερον ἐπὶ τῷ λόγῳ μεταστῆναι, καὶ οὐδ' ὁ δικάτωρ, οὐδ' οἱ δικάζοντες, οὐτ' ἄλλων ἀνθρώπων ἀλλ' ἐς αἰεὶ, καὶ καλῶς. Reo autem (inquit) licet cum primam orationem habuerit, solum uertere, id quod uertare, nec accusatoris nec iudicum potestatis est. Solum uertere etiam de deceptoribus dicebatur: qui & foro cedere dicebantur: ut apud Iuuenalem, Cedere namq; foro iam non est deterius, quàm Esquilias à feruenti migrare suburra. Idē alibi, Qui uertere solum Baias, & ad ōstia currunt. Id est οἱ ἀνεπιστάσιμοι τῶν φοιτητῶν apud Demosthenem, hoc est οἱ τὰς τραπεζὰς ἀνεπιστάσιμοι. Locis autem Pædestarum inanis replendus est ex libro Iliados ultimo, nisi fallor. Homerus enim commemorans aduentum

Exilium olim
pœna legum
non erat.

Exilij causa so
lum uertere.

Solu uertere.

uentum

uentum Priami ad Achillem,deductore Mercurio,suppli-
cemq; eum describens, & ad genua Achilli aduoluitum,
ut corpus exanime Hectoris ab se redimi pateretur, hos
uersus scripsit hic reponendos, dicto que Claudij consen-
taneos:

Ὡς δ' ὅταρ ἄνδρ' ἄτη πικρὴ λάβη,ὄς τ' ἐνὶ πάτρῃ
φῶτα κατὰ πτείνας, ἄλλοι ἐξίητο δῆμον
Ἄνδρὸς ἐς ἀφνῆς, θάμβῃ δ' ἔχει εἰσορόωντας,
Ὡς δ' ἄχλειος θάμβησεν ἰδὼν Πελαμοῦ θεοειδέα.
Θάμβησεν ἢ καὶ ἄλλοι, ἐς ἄλλήλας ἢ ἰδούτω.

Ac si Latine diceret,

Ac uelut is crebris quem fors incommoda noxis
Implicat, externas se contulit exul in urbes,
Vtq; piet facinus patrate cædis, ad ædes
Diuitis accedens, mirantia contrahit ad se
Ora hominum hac specie: Priamo sic supplice, Achillis
Circumsufa cohors comitum stupet, ut stupet ipse.
Ad quorum uersuum intelligentiam interpretes Homeri
tradunt, morem fuisse apud uetustissimos, ut qui non uo-
luntariam cædem admisisset, is exularet patria: ad ædesq;
locupletis hominis se conferens, ibi opertus sederet in li-
mine, oraretq; & postularet admisse cædis expiamētum.
Huiusmodi uerò exilium ἀπειρωτισμός appellabatur:
πρὸς τὴν φύγην ἐπ' ἐνιαυτῶν διὰ φόβου ἀκούσιοι. uerbum è
uerbo ductum Abamatio dici potest, quasi annum exi-
lium. *Causa autem exilij uoluntarij, in eoq; expiationis*
quærendæ, institutum erat priscorum, qui uiros homici-
das ut impuros & detestandos existimabant, ideoq; ui-
tandos & auersandos. Arcebantur enim sacris & spioij
qui in reatu cædis erant, quoad iudicium peractum esset.
Autor Pollux in VII. *Quare Antiphon in oratione*

Homicidæ fecerati & abomi-
nandi olim exi-
stimabantur.

πρὸς τοὺς ἰudices loquēs, *Causas (inquit) cædis (ut*
opinior) uos magnopere contenditis exactè iudicare.
Quippe hominem reum sententijs uestris cædis damna-
tum, in eam fraudem incidere necesse est, ut nec cædis per-
petrator, nec perpetrata cædis re uera obnoxius, poenas
amen pendat & legis sanctionem subeat: ut urbe, sacris,
sacrificijs, certaminibus arceatur, quæ hominibus maxima
antiquissimæq; censentur. Et Lyfias contra Agoratum,
ἀλλῆς γὰρ ἀπὸ διελέγετο ὡς ἀνδρὸς ὄντι. Nemo (in-
quit) eum ut homicidij reum colloquio dignabatur. Verba
legis poenam homicidij sancientis sunt apud Domes thenē
ἐν τῷ Ἰγ' Ἀεισοκράτους, Ἀπέχεσθαι ἀγορῆς, ἐφορίας, καὶ
ἀδελφῶν, καὶ ἰδρῶν ἀμφιπυρρονῶν. quæ uerba ipse ibidem in-
terpretatur. Veruēni muero huiuscemodi expiationis ne-
cis humane ab imprudentibus admisse, exemplū uidere li-
cet apud Herodotum lib. I. quo in loco Cræsi meminit nu-
ptias filij sui celebrantis, Quum autē (inquit) filij nuptias
Cræsus in manibus haberet: aduenit Sardeis quidam cala-
mitate præditus, manibusq; impuris, natione Phryx. Hic
εὐὰ Cræσι ædes accessisset, gentiliq; instituto rituq; pa-
tris postulasset, sibi ut liceret expiamenti optati compotē
esse: Cræsus eum expiauit. Est autem Lydis Græcisq; ri-
tus expiandi similis. Postquam autem Cræsus legitima iu-
stiq; iustitiationis peregit: undenam ille & quis esset per-
cuti iustitit. Et paulam infra, Gordij (inquit ille) fi-
lius sum, cui Midas parēs fuit: Adraško nūhi nomē est: qui
quia imprudēs germanū meū interemi, ad te accessi. sum
enim et à parēte eiectus, & omnibus fortunis exutus, Pau-
lan in primo Eliacō. συνεπεπλήων ἢ τῷ δέξω φύγῃ δὲ ἐξ
ἀλλῆλας ἀνα. διοκλόνη γὰρ φασιν ἀμαρτήρ ἄντων, καὶ
ἔδρασασθαι φόβου ἀκούσιοι. τὸν ἢ ἀποθανόντα ὑπὸ τῷ
δίσκῳ

Expiamentum
homicidij.

Iupiter expiator.

διός & ἀδελφός εἶναι ἢ ὄψβλ. Ex ijs quæ dicta sunt satis apparet quid per uoluntarium exilium Claudius in hoc capite intelligi uoluerit, qui fortuitū casum ἀνδροφόνου uocauit: id est imprudens homicidium, ut Valerius dicit. Inde apud Herodotum καθάρσις & ἔως, id est Iupiter expiator: qui præses erat necessitudinis ab expiatione cōtra-ctæ, & ueluti disceptator iuris inter expiatorem & expiatū: ut hodie deus expiator uindex est, si quid inter mysticum parentem & lustratū hominem, uel initiali sacramento uel arcano & auriculario sacramento expiatum, perperam admissum est. Eustathius Homeri interpres, Quod autem (inquit) sanguine lustratio fieret, testis est historia: cuiusmodi est homicidarū lustratio, qui sanguine abluti, lustramenti, loco id esse ipsi ducebant. Cuius artis professores Pharmacos Attici uocant, ut urbium quoque expiatores. Historiæ Adraſti meminit Valer. lib. a. cap. De somnijs, sed strictim & suppresso nomine, de filio Cræſi loquens ac eodem Adraſto, qui Cræſi filium lancea in uenatione traiecit imprudens. Et quidem (inquit ille) eam potissimū dexteram casus nefariæ cædis crimine uoluit aspergi, cui tutela filij à patre mandata erat, quam Cræſus imprudentis homicidij sanguine uiolatam, hostitales ueritus Deos, supplicem sacrificio expiauerat. Liu. de Horatio loquens, qui Horatiam sororem interfecerat, Itaque ut cædes manifesta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatū patri ut filium expiaret pecunia publica. Inde uocabula apud Græcos, καθάρσις τὰς χεῖρας, de eo qui homicidio manus non contaminauit: quæ etiam ὄσιος ἢ ὀσιος appellāt. & contrā μὴ καθάρσις dicunt τὰς χεῖρας, ἢ τὴν μισοματί τινι ζυόχῃ, ἢ μὴ καθάρσις τὸν πόδῃ. Exemplo huiuscemodi instituti antiquissimi planū sit, non de nullo

Pharmacod.

institutum illud Franciæ inualuisse, quod multis tamen unanimè consentaneum æquo & bono esse uidetur, de homicidio ab imprudentibus admissio: etiamsi culpa uacet facinus, tamen ut ij ueniā impetrandam habeant, aut à Principe, aut ab illa æquitatis officina quam Cancellariam dicimus: qua in parte potissimum reip. operam ipsi nūc potestate nauamus, magistratu functitantes, quod magistrum libellorum in Prætorio dicitur. Sic enim à regibus expiari uel facinus inconsultū uel casum temerarium, moribus comparatum est, ut olim à ditissimo quoq; placulum huiusmodi admissorum postulabatur. Ceterū eò nūc congruentius luculentiorq; cum ratione: quo reges non sine sacris ritualibus inaugurati, uel quadam diuina præditi merito existimantur: nostriq; eò amplius fortasse quod instar ipsi quoddam numinis, neq; id quolibet, circumferre eos uidemus, cum medicam manum salubremq; admovent ijs quos strumæ male habent. Ob quod ipsum specimè potestatis auspicato olim fundati, comitatus regius ægrotantiū gregebis plerunq; frequentatur, dies festos expectantium, qui sacra huiuscemodi functioni piæq; solennes sunt. Dedisset uerò una quoque id insigne diadematum prouidentia, consilia ut publica plerumque auspicato inirentur salutariq; cum numine atque presentiores: haud dubiè numeris omnibus maiestatis inter homines beatissima (absit inuidia uerbo) principatus Franciæ præditus esse merito, aureaq; fortuna uisendus diceretur. Summa autem fuit cura antiquis uindicandarum cædium. In curia enim Arcopagitarum sacrum fiebat Eumenidibus, quas etiam σεμνὰς θεὰς Græci uocant bene ominandi gratiæ: eas enim existimari uolebant eius esse curia præsides in qua sicarij iudicabatur, ut alibi diximus: tanquam

Arcopagus sacrificiorum uindex.

uindex

indices ultricesq; hominum necatorum. Quibus sacrificuli ob id tres erat instituti, id est ἰσοποιοί. Quare Demosthenes κατὰ Μεδίᾱς purgare se uolens suspitione conscientie cedis, quā ei inimicus obiecerat: ita inquit, ὅτι ἐπιταγῶν ἀμύδους με φόνος, πρὸς αὐτῆς τῆς σεμνῆς θεᾶς ἰσοποιοῦ ἀιρεθεῖσα ἐξ ἀθλιωτάων ἀπάντων τρίτοιοῦ αὐτοῦ, κατὰ φεῖα μύθου τῶν ἰσοῶν. Hic (inquit) qui me cedis crimine reū facere instituit: cum ego à curia sacrificulus tertius designatus sum è numero omni ciuū, ut sacrum pro populo de abus uenerandis facerem (sic enim Eumenidas appellabant) nulla intercessione obstitit quo minus sacrificium auspicarer. In Areopago autem cedes consulte iudicabantur, id est φόνος ἐν προνομίᾱ: non autem ἀκούσιος. Sed quod in hoc eodē ambitu orationis dictum, Vt à dementissimo quoque facta etsi scrupulo mendae non caret, quia non satis herere cum euentu uidetur: unum tamē possere uidetur, ut adnotemus quod Suidas retulit de statua Niconis Thasij, pugilis celebrati: cuius iam defuncti statuam cum emulorum unus odio indulgens sustibus cederet, tanquam Niconem ipsum uiuum contumelia afficeret, statua manium eius ultrix, in cedentem ipsa collapsa oppressit eum & extinxit. Propter cuius necem eius heredes statuam ipsam necis ream egerūt apud Thasios, lege Draconis: tandēq; statua necis damnata, sententiā iudicum in mare demersa est. Euseb. lib. v. de preparat. euangel. Diomedis athleta statuam fuisse dicit. Legem enim Draconis legislatoris Atheniensis secuti sunt: qui cedis peccatores, extorres patria & finibus fieri sanxit, non homines modo, sed etiam animantes alias atque etiam inanimata, quae lex congruit cum eo quod scriptū est Genesis 24. 1 x. Huiusmodi cedes ab inanimatis factae in Prytaneo iudicabantur, ut inquit Demosthenes in oratione supra

Lex Draconis memorabilis.

dicta ἡ ἀεισοκράτης. Moris etiam antiquissimi fuit, ut qui cedem perpetrassent, si quū in externam urbem profugissent, ad poenam exposciti non dederentur ijs ad quos facinus admissum pertinebat: ipsis ut permitteretur iniuriam passis pignerandi potestas, quam androlepsiam & neutro genere androlepsium Graeci uocāt. Verba legis à Demosthene transcripta sunt in orationem ἡ ἀεισοκράτης, in hanc fermē sententiam, Si quis uiolenta morte obierit: pro hoc gentilibus & cognatis androlepsiae sumto, quoad iudiciū cedis poenasq; subierint, uel necis autores dediderint. Androlepsia uerò ad tres usque, nec eò amplius, esto. Pollux, ἐστὶ ἡ ἀνδρολεψία ὅταν τις τοὺς ἀνδροφόνους κἀπαφυγότας ὡς τινας, ἀπαυτῶν μὴ λαμβάνη. ἔστι δὲ ἐν τῶν ἐκ ἐκδιδομένων ἀχειτεῶν ἀπαγαγῆν. Harpocraton cū Polluce cōsentiens ἐνεχύραζον (inquit) τὴν ἐχέσσην πόλιν τῶν ἀνδροφόνων, καὶ τὸ ποιεῖ μὲν αὐτῶν ἅς τιμωρεῖται. Demosthenes autem fortasse causae inseruiens dixit, androlepsiam lege esse permissam non contra profugum suscipientes: sed contra eos demum apud quo cedes facta fuisset. Multa autem erat androlepsiam non iure postulanti, uel potius ea utenti. Licebat enim priuato cōsilio androlepsia exercere, ut ipse Pollux inquit. Haec cum libro sexto Decretalium epistolarū, pignerationes uocentur, sub titu. De iniu. tamen iuris interpretes malunt repressaliam dicere: usque adeò barbaries ad stomachum rusticitatis facit. Pignerari Latine dici debet Graecorum exemplo, qui etiam ἐνεχύραζον dicunt & νατινεχύραζον ἀνθρώπων, & ἀνδρολεψίας χεῖρ ἀπτεσθαι τῶν ἀνθρώπων. Hermolaus Barbarus uir doctissimus clarigationem appellari posse cōsueuit: quasi aliud uerbum non esset Graecum aut Latinum, quo res omni tempore

De iure pignerandorum hominum.

Androlepsia.

Pignerationes

Clarigatio.

usurpata significari posset. Est etiam apud Homerū aliquid exemplum exilij ob eandem inconsulto admissam, Iliados libro XXI. eo in loco ubi umbra Patrocli ad Achillem ita inquit,

Μὴ ἐμὰ σὼν ἀπάνσθε τιθίμεθα ὄζε Ἀχιλλεῦ,
 Ἄλλ' ὄμει, ὡς ἐξάρημεν ἐν ὑμετέροισι δόμοισιν.
 Εὐτέ με τυτθὸν ἐόντα Μενoitι Ⓞ ἐξ Ὀπείης Ⓞ
 ἤγαγεν ὑμῖτ' ὄρνυ δ' ἀνδρὸν ἰσότης ὑπὸ λυγρῆς,
 Ἡμεῖσι Ⓞ ὅτε παῖδ' αὐτὴν ἴσασιν Ἀμφιδάμαϊ Ⓞ
 Νηπι Ⓞ δὲ ἐθέλωρ, ἀμφ' ἄσπραγάλοισι χαλκῶδ'.

Historia tradit Patroclum ludo tulario ludentē, cum puer esset subito excanduisse, irāq; impetu puerum collisorem nomine Clifonymum interemisse. Ob quod facinus pater eius Menœtius ex Opunte patria eum exulatum ad Pelei domum deduxit: à quo benigne & liberaliter educatus, Pelei iussu comes Achillis esse cœpit & amicus. Hæc autem carmina quanquam non perinde conveniunt suppleto uerborum contextui: tamen eatenus pertinere possunt, quod delictum puerile tamen exilio mulctatum est, etiam si inconsulto impetu cōmissum. Ultra hos duos Homeri locos, ut poëma utrūq; perlegatur, nihil (ut opinor) inuenietur, ex quo duci autoritas conuenienter Iurisculti dicto possit.

IN cap. Si pœna. eodem sub titulo De pœnis. Si pœna alicui irrogatur: receptum est commentitio iure, ne pœna ad heredem transcat. Ius commētitiū Accursius à commentis iurisperitentum dictum esse dixit: ignorans significationē eius uocis. Commētitiū idem est quod fictitiū: quod Græci πλάσμα τῶδες appellāt. Significat etiā nomē & recens excogitatum. hoc est non translaticium, nō aliunde sumptum. Tranquillus in Claudio, Spectacula com-

Commentitiū.

plura

plura magnificaq; edidit: non usitata modo ac solitis locis sed etiam commentitia & ex antiquitate repetita. Commentitia, pro nouiter repertis nulloq; exemplo institutis: ἐκινοντὰ, τὸ τε πρῶτον ἐνθυμηθέν. Aristo. in XXI. Metaphysicōn, commentitiam rationem opinionem'ue appellat, figmēto non ueritate subnixam: ut cū mathematicam lineam ponimus uel pūctum mathematicum. In sensilibus enim huiusmodi esse forma non potest, nisi opinione rationeq; commentitia. ipse πλάσματιαν λόγον appellat. Hæc ratione ius commentitium dicitur ἀλικαυον ἐπιπλάσσοι: quod figmento non re ipsa substitit.

IN cap. Si diutino. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius subleuanda erit. Accursius et Bartolus Latini uocabuli ignorātia sensum huius respōsi peruerterunt. Existimauit enim Bartolus post Accursiū, reatum significare spatium maleficij perpetrandi, quasi Iurisconsultus ijs uerbis statuerit mitius cum eo agendum qui longo interuallo inter reos defertur hoc est diu post crimen admissum. In dissoluendisq; antinomijs Accursius ut assollet uacillabunde consistatur. Bartolus autem in errore sibi constans (ipse quidem alioquin epithetum soluti autoris & expliciti: nec in addubitationibus hærentis, inter iuris studiosos meritis) ad diuisionem criminum discriminaq; confugit (quæ fermē farrago est commentario iuris, sylvæq; maior Hercinia, nec minus ab omni cultu nitoreq; abborrens) re ferre aiens maleficiæ ne cōtinuæ Reatus. noxæ, an semel finitæ sint. Nos uerò reatum esse dicimus statum & conditionē reorum, hoc est habitum demissum pānosum, squalidum & misericordiæ aucupatorē. Vnde reorum sordes sordidatiq; rei dicebantur, ut nos alibi copiose iam diximus. Sensus igitur huius capituli hic est: in

kk 3 cum

eum mitius animaduertendum qui diu sordidatus fuerit id quod euenire solet, aut iudicū consilio in diem longiorē iudicium reiicientium: aut pro re nata, si quia de causa planē nō liquebat, reus sapius ampliatus est. Pars enim pœnæ esse uisa est, longa temporis intercapedo in conspicua calamitate & miseranda. Errore autem miro hæc opinio inter Iurisperitos aliosq; inualuit, ut reatus pro crimine exaudiatur: cum clara sit huius, uocabuli significatio in cap. ult. infra, De bonis Damnatorū. ubi Paulus, Fradid autem causa (inquit) adoptio facta uidetur, etiam si nō in reatu, sed in desperatione rerum per conscientiam, metu imminentis accusatoris quis adoptet. Et itidem in tractatu, De bonis eorum qui ante sen. mort. sibi consc. cap. ulti. Ita demum bona eius qui in reatu mortem sibi conficiuerit, fisco uendicanda sunt, si eius criminis reus fuerit, ut si damnaretur, morte aut deportatione afficiendus esset, ὅς μεταξὺ κενόμην & ἑαυτῶν διεχρήσατο. Hodie in reatu sunt, qui uel carcere detenti squallore & illuue conficiuntur, aut qui honoris causa custodiæ suæ aut apparitorum commissi, aut uadimonio aut uadibus obstricti sunt aut expromissoribus. Iustinus libro quarto histo. R. euocato igitur ad reatum Alcibiade, duo prelia secunda Nicias & Lamachus faciunt. ad reatum inquit, id est ad causam dicendam.

IN lege Capitaliū. §. In exulibus. hunc locū Græcē legimus ex Pandectis: οἱ μὴ παθαρχοῦντες τῆ ἐξορίας, ἀπὸ τῆ ἐξορίας προσκαίρουσιν, ὁ δὲ κενὸς ὑπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἐξορίας, πρὸς τοὺς κενόμην, ἀπὸ τῆς ἐξορίας, κεφαλικῶν τιμωρίων. Ex quibus uerbis apparet relegationē esse exterminationē, cū quis exire fines patriæ iubetur: q. Cic. sedibus expellere interpretatur. Deportationem uerō quasi circum-

Relegatio.

Deportatio.

finit

finitionem, cum ei qui damnatus est certo spatio circumscribitur pœnæ pendendæ locus. nunc confinitos linguæ uulgi appellat. Arcopagita ad Ioannem euāgelistam epistolam sic inscribit, Ioanni theologo apostolo & euāgeliste deportato ad Pathmum. deinde significationem huius uerbi expressit, τοὺς ἀδικήσοντας ὑμᾶς, καὶ τὸ ὄριον ἑαυτοῦ κενόμην τῆς ἀναγγελίας τῶν ἁλίων, ἐν δόξῃς ἀτιμώμενος. Merito istos incusans, qui uos iniuria hac afficientes, arbitratur se solē euāgelij circumscribere. Hoc est qui te deportatione circumsceptū arbitratur reliquo orbe disclusū iri.

IN cap. Cicero. Cicero in oratione pro Cluentio Auito. Legendum Habito ex Cicerone. Locus autem à Triphonio integer trāscribi debuit ut fortasse mutilatus uno membro sit locus. Hæc enim uerba deesse uidentur post uerbum damnatum: neque iniuria, quæ spem parētis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiæ, & designatum Republicæ ciuem sustulisset. Sic enim in eoratione extat.

IN cap. Diuus. De bonis damnatorum, duo uerba deprauata esse tantummodo aamonebo: quoniam emendare nequeo. Nummuli enim inueterales quid sint, nemo intelligit. Satis est autem quod intelligimus nummos locularios aut uiaticales significari. fortasse Græcū erat uocabulum, pro quo illud spurium sensim surrepsit. Alterū uerbum est illud, aut carciaticū quibusdam officialibus. Pro quo nihil comminisci potui quod ad rem satis pertinere uideatur ἀμαρτυρίῳ iudiciibus dabatur, hoc est δὴ ὀδῶ et interdum τριώβολον. Sportularia pecuniola pro opera iudicandis controuersijs impensata, ad quā suppeditandam fortasse ea quæ τριώβολον dicuntur, exigebantur. Quamquam patrum constat quid illa uoce significetur. Ipse enim

τὸ δίκαστον κόν.

kk * censio

cenſeo $\tau\omega\upsilon\lambda\omega\delta\alpha$ tantum depositari ſolita eſſe in ſponſionis iudicio, quæ $\tau\alpha\pi\alpha\kappa\alpha\lambda\iota\beta\omicron\lambda\eta$ dicitur, ut apud Romanos in ſacramēto: de quo nos in prioribus diſſeruimus. Verū $\delta\iota\kappa\alpha\sigma\iota\kappa\omicron\upsilon$ non conuenit in hoc loco, quia de officialibus loquitur. In fragmētis Pandectarum inueni $\tau\alpha\varsigma$ $\sigma\upsilon\upsilon\epsilon\delta\epsilon\iota\alpha\varsigma$ apparitoribus dari ſolere, $\tau\omicron\iota\varsigma$ $\epsilon\kappa\tau\iota\beta\alpha\varsigma\alpha\varsigma$. quāquā $\tau\omicron$ $\epsilon\kappa\tau\iota\beta\alpha\varsigma\alpha\varsigma$ uocetur eorū merces. Melius autē ac modēſtius eſſe cenſeo, mendam ipſam tantum adnotare aſterifco, nec pro ea ariolando ſufficere aliquid commentitium.

$\tau\omicron$ $\epsilon\kappa\tau\iota\beta\alpha\varsigma\alpha\varsigma$ $\sigma\iota\kappa\omicron\upsilon$.

Officium.

In ſine autem huius cap. Officium pro cœtu eorū ponitur, qui magiſtratuū apparent: id eſt qui ſunt ex cohorte, ut in ſuperioribus diximus; Græcè $\tau\alpha\epsilon\gamma\iota\varsigma$ dicitur; unde $\tau\alpha\epsilon\gamma\iota\omega\tau\alpha$ uocabulū in Pandectis. Inde apud officiū deponere, eſt apud acta uel aduarios deponere, qui etiam ab actis appellati ſunt. & officia tradere, Modēſtinus in tracta. De furtis. Ibi enim officium pro cœtu ponitur: ſicut Græcè $\tau\alpha\epsilon\gamma\iota\varsigma$ $\tau\omicron$ $\omega\lambda\iota\theta$ ſignificat $\tau\omicron$ $\omega\delta\pi$ $\tau\omicron$ $\alpha\phi\chi\alpha\sigma\tau\omicron\upsilon$. Sardonycha etiā accuſatio Græco non Sardonica legendum, Plinius libro ult. Primus autē Romanorum Sardonyche uſus eſt prior Africanus, ut tradit Demoſtratus & inde Romanis hanc gemmam fuiſſe celeberrimā. que unde dicta ſit, ipſe his uerbis docet. Sardonyches olim, ut ex nomine ipſo apparet, intelligebātur cādore in Sardai: hoc eſt uelut carnibus ungue hominis impoſito, & utroq; translucido: talesq; eſſe Indicas tradunt. Idem, Sculptura Sardai utiliſſima: quæ nomē cum Sardonyche cōmunicauit: ipſa gemma uulgaris et primum Sardibus reperia. Inde Sardonychate manus Martiali. Quod autem hīc legitur, Nec ſi Zonam circa ſe habuerit: de Zona militari intelligo. Inde illud Lampridij in Alexandro, Miles non timet niſi ueſtitus, calceatus, armatus, & habens aliquid

Sardonyx

aliquid in zona. Pannicularia autem cauſa uel ratio, à panniculis dicta eſt, quos Græci $\beta\alpha\epsilon\eta\eta$ uocant. Celfus, At ſi maiore ui opus eſt, extincti tibiones panniculus inuoluti & circumdati pro ſomento erunt.

In tract. de Appellationibus, cap. Si qui ſeparatim. circa principium. Si quis cum una actione ageretur, quæ plures ſpecies in ſe habeat, pluribus ſummis ſit cōdemnatus, quarum ſingulæ notionem principis non faciunt, omnes autem coniunctæ faciunt: quid faciat iudex uidēdum eſt: & poterit ad principem appellare. Verbum iudex ut ſurtium auferendum eſt.

Proludere.

In cap. Si perluſorio. Lego proluſorio. Proludere eſt futurum certamen meditari, & exercendarum uiriū cauſa confirmandiq; animi ſimulachrū certaminis inire. Vergilius lib. 111. Georg. Et tentat ſeſe, atq; irarſci in cornua diſceit Arboris obnixus trunco, uētoſq; laceſſit Ictibus, et ſparſa ad pugnam proludit arena. Iuuenalis, Iurgia proludunt. Auguſti. lib. 111. de Ciuit. Scenicos ipſos domi hæc ſue proludendi cauſa coram matribus ſuis puderet. Inde ſit ut proludere ſit aliquid agere quod ad iuſtū certamen pertineat: quaſi q; exordium legitimi pleniq; certaminis auſpicari. Certamen autē pro iudicio ponitur apud Græcos, ut periculum: quod etiam Latini imitantur. ita ſit ut proluſionis uocabulum ad cauſas translatum ſit. Sic Cicero diuinationem ſuam proluſionem Verrinæ accuſationis uocat: in ea enim de conſtituendo accuſatore Verris agebatur. Apud Græcos $\tau\omicron\pi\omicron\alpha\gamma\omega\upsilon\epsilon\varsigma$ preludia pugne uocantur, ut excuſiones ad præliū laceſſendū. $\pi\pi\omicron\alpha\gamma\omega\upsilon\epsilon\varsigma$ etiā dicebātur orationes uel altercatiōes quæ habebātur apud Theſmothetas: quæ erant præiudicia ad cauſas. Theſmothetarum enim erat, iudicia conſtituere & actionē dare.

Proluſio.

kk s id eſt

id est, το ἀσάγειρας ἄλλας, ut tradit interpres Demosthe-
nis ἐν τῷ πρὸς Δειπνίω. unde orator ipse ἐν τῷ κατὰ Ἀν-
δροπίω. Οὗτα δ' ἐστὶν ἀναδελφίαι, ὡς τ' ἐν ἄλλοις πρὸς ἄλλους
λέγει, ὡς ὑπὲρ ὑμῶν καὶ δι' ὑμῶν ἐχθρὸς ἐστὶν ἑαυτοῦ ἰδι-
ωνοῦ. id est, Huius certaminis prolusiones sibi præstruas
ad populū. Plutarchus in Pompeio, Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ
ἄλλας προαγῶνες ἐν δαίτοι πρὸς τὸν κατὰ γόγον. Plato lib.
vii. de leg. προαγῶνας appellat certaminū quedā præ-
ludia. Prolusorium igitur iudicium non à collusione ai-
ctum est, quasi συγκαταγυμνόν, sed προαγῶνιστῶν: este-
nim præiudicialis causa quæ hoc uerbo significatur.

Prolusorium
iudicium.

IN tract. De iure fisci, cap. Sed et si. Sed si accepto
usu togæ Romanæ, ut ciues Rom. semper egerint. Accur-
sius ignorasse se hic ostendit quid sit toga: id enim ex eius
scholijs apparet, in cap. superiore. quare huius uocabuli
usum præscum enarrare latius instituimus. Toga gestu-
men erat proprium insignisq; Romanorū ciuium, ut pal-
lium erat Græcorum: unde togatæ et palliatæ fabule di-
ctæ ab Horatio, Diomede, et Donato. Trāquillus in Au-
gusto. Visa quondam pro concione palliatorum turba,
indignabundus et clamitans, En Romanos rerum domi-
nos gentemq; togatam, negotiū Aedilibus dedit, ne quem
posthac pateretur in foro circo' ue, nisi positis lacernis to-
gatum consistere. Sed togæ uariis erat usus, nam togatus
à Sagato et paludato distinguebatur, ut inermis ab ar-
mato: et rursus à prætextato, ut uir à puero, et ut prius
tuis à magistratu. Inde illud Cicer. Cedant arma togæ et
Lucani de Pompeio, Prætulit arma togæ, sed pacē arma-
tus amauit. Cic. Philip. xiiii. Nam hoc quidem cum tur-
pe est, tū ne dijs quidē immortalibus gratum: ab eorūdem

Toga.

Togatus.
Sagatus.

oris ad quæ togati adierimus, ad saga sumēda discedere.
Idem, Ne memorie posteritatiq; prodatur, propter unius
ciuis periculum, pop. Rom. ad saga iuisse: propter eius sal-
lutem rediisse ad togas. Huc perinet quod alibi de tumultu
diximus ex octaua Philippica, Tumultus enim tempo-
re iustitium indicēbatur, saga à ciuibus sumebantur, et
toga ponebantur: nisi quod Consularibus solis togatis esse
licebat, cum ceteri essent in sagis: ut idem autor his uer-
bis docet. Equidem Patres conscripti, quanquam hoc ho-
nore usi togati esse solent, cum est in sagis ciuitas: statui
tamen à uobis ceterisq; ciuibus in tanta atrocitate tempo-
ris, tantaq; perturbatione pop. Rom. non differre uestitu-
hoc honore usi (inquit) id est consulatu perfungii. De pa-
ludamento nos alibi diximus. De discrimine autem togati
et prætextati, ut uiri et pueri uel adolescentuli: crebra
sunt apud autores exempla, ut apud eundem Ciceronem
in Lælio, Ego autem à patre ita eram deductus ad Scæ-
uolam sumpta uirili toga, ut quoad possem et liceret,
à senis latere nunquam discederem. Toga uirilis à pue-
rili distincta erat, quæ prætexta appellabatur. de qua lo-
quens Macrobius in i. Saturn. ita inquit, Hinc deductus
mos, et prætexta et bulla in usum nobilium puerorum
usurparentur ad omen et uota conciliandæ uirtutis. Idē
inferius, Libertinis uerò nullo iure uti prætextis licebat,
ac multominus peregrinis, quibus nulla esset cum Roma-
nis necessitudo: sed postea libertinorum quoq; filijs præ-
texta concessa est. Toga uirilis etiam pura dicebatur: hoc
est, nullo purpuræ prætextu distincta. Catullus ad M. Albiū
Tempore quo primum uestis mihi tradita pura est: Iucun-
dum cum etas florida uer ageret. Lucanus in principio
septimi lib. - pura uenerabilis æque Quam currus ornate
toga

Prætexta.

Toga uirilis
& toga pura.

Toga prætecta.

toga. Id est nec picta, nec triumphali, nec prætecta. Plin. li. viii. Cæcilia prima texuit rectam tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur noueque nuptæ, ἀποφύρορ ἰμάτιον καὶ τέλειον. Cic. ad Att. libr. vii. Habebamus autem in manibus Antonij concionē habitam x. Cal. Iam. in qua erat accusatio Pompeij usque à toga pura, id est, ab eius tyrocinio. Toga autem prætecta ideo dicitur, quia togæ puerili purpura prætecta erat. unde prætectatus sermo, et mores prætectati. de quibus in superioribus diximus. Hac ueste posita toga uirilis sumebatur: ἰμάτιον ἀποφύρορ. id quod anno decimo septimo fiebat ut ex Tranquillo patet in Augusto, Quadrimum (inquit) patrem amisit: duodecimum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio post uirili toga sumpta, militaribus donis triumpho Cesaris Africano donatus est. Idem, Liberis Senatorum quo celerius Reip. assuescerent, protinus uirilem togam, latum clauū induere, et curiæ interesse permisit. Hic autem dies quo toga uirilis sumebatur, tyrocinium appellatur: unde tyrones fori dicti. eo enim die in forū deducti solenni comitatu, causis agitandis initiari solebant. Cuius instar quoddam est apud nos in Curia, cū adolecētes et iuniores curiæ lū studij iuris emensi, studijque decus, docturæ insignia uel subdocturæ meriti, οἱ διδάσκαλοι γυρόμνοι, ἢ μετὰ διδάσκαλοι, iure iurādo adiguntur in sanctiones regie, in æquum et bonū, in officia atque instituta patronis comnientia, in curiæ cultū atque obseruantia: tumque demum admitti in numerū togatorū censentur, quibus causas suscipere agendas in eo cōfessu licet. Inde illud Vlpiani, in trakt. de Postul. Minorem decem et septem annis Prætor prohibet postulare: quia moderatam hanc ætatē Prætoratus est ad

est ad procedendum in publicum. Sed de tyrocinio nos alibi diximus. Græcè δλουμασία dicitur. Et quo modo Romani è toga uiri censebatur: sic Athenis è δλουμασία τορο, id est, ἄς ἀνδρας ἐ γράφορτο, καὶ ἐκ τῶν τορο ἄς ἀνδρας: quod et τέλειον ἄς ἀνδρας dicitur. Erat etiam usus togæ in foro unde togati causarum patroni et actores dicti. indeque togæ pro oratoria facultate ponitur: ut Lucanus de M. Tullio, cuius sub iure togæque Pacificas se uis timuit Catilina secures. Sicque illud ipsius Tullij auditur: Cedat arma togæ concedat laurea lingue. Et illud Taciti: Cogitaret plebē que toga entesceret: id est patrocinijs aduocationumque officijs inclaresceret et ornaretur. Toga etiā alia ratione à prætecta distinguitur. Prætecta magistratū erat, honoresque gerentium: quæ supra tunicam assumebatur, ut autor est Nonius. Unde est illud Satyrographi, Veniet de plebe togata. Qui iuris nodos et legum anigmata soluat, id est, de genere plebeio. Comites etiam anteambulonesque togati erant, quod significatur illo eiusdem Satyrici loco in vii. Respicit hoc primum qui litigat: an tibi serui octo, decem comites post te: an sit sella, togati Ante pedes. Et itidem in primo, - nunc sportula primo Limine parua sedet turbe rapienda togata. Et apud Martialem in secundo, grex togatus. toga enim purpura seruiēbat. Ut apud eundem in decimo, Quid faciet pauper cui non licet esse clientis? Dimisit nostras purpura uestra togas. Id est, nunc non licet nobis officium uobis præstare, cum iam purpurati officijs præstandis successerint. Et toga pro officio ponitur ab eodem in eodem, Lis nunquam, toga rara, mens quieta. Plin. ad Apollinarem, Altius tibi ocium et pinguis, eoque securius: nulla necessitas togæ: nemo accersitor ex proximo. Id quod ideo inualuit, quod ad officia præ-

Toga.

stinda

standa togati conueniebant. id est, ad deducēdos, comitatusq; amicos honoris gratia. Toga τήβεννος et τήβεννος dicitur, utriusq; genere facminino: ἑματίου. Athenam de Antiocho, τὴν βασίλειον ἀποθέμενος ἐσθῆτα τήβεννον ἀνάλαιβας, τὸ ὄνομα τὸ ἀγορᾶν ἀρχαρχίας ἄρ, ciuile togā assumens. Alibi, χρυσούπυ τήβεννον φορέον dicit. Alij τήβεννον ἑματίου dicunt pro toga, quae sic erat ipsa uirorum, ut stola mulierū. Inde illud scommaticū in nobili Philip. Sumpsiſti uirilem togam, quam statim muliebrem stolam reddisti. Hæc in tēplo Iouis Capitolini sumebatur, quod ex Valerio lib. v. intelligimus: Hæc pietatē (inquā) æmulatus M. Cottæ: eo ipso die quo togam sumpsiſti uirile, protinus ut ē Capitolio descendit, Gn. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, postulauit, peractumq; reum iudicio afflixit. sic enim legere malim quam pertractum. Adnotandum id, quod Aeron et Porphyrio dicunt, togas Romanas uel laxas uel arctas pro modo census fuisse. quod Horatius in prima epistola innuit his uersibus, -mecum contendere noli. Stultitiam patiuntur opes: tibi paruula res est. Arcta decet sanum comitem toga: desine mecum Certare. Quod autem de toga diximus, uirorum tantum fuisse, alij uerum esse negant: argumentōq; sunt ipsis Horatiū illi uersus in pri. Sermonū, Rem patris oblimare malum est ubicunq;. quid inter Est in matrona, ancilla peccesue togata? Sed ut Horatij enarratores tradunt, matronæ quæ a maritis ob adulterium repudiabantur, togam accipiebant, sublata stola propter ignominiam. At toga meretrici apta, scortaq; proflare cum toga pulla solita erant, ut a matronis discernerentur, quare adulterij damnatae, ea ueste utebantur, indeq; illud Martialis in secūdo de mæcha, Vis dare quæ meruit munerat

Toga uirilis.

Valerij locus.

Togate feminae.

mitte togam. Ibidem de spadone togato, Thelyn uiderat in toga spadona, Damnatam Numa dixit esse mæcham. Alij togatas pro libertinis exaudire malunt: quia olim libertine toga utebantur. Suetonius autor est Caligulam Casarem Liuiam Augustam, cuius ipse pronepos erat, Vlyxem stolatum appellare solitum. quibus uerbis significatur stolam notam et indicem olim fuisse foeminae Romanae. significabat enim Caligula Liuiam astutia et calliditate parens Vlyxi uiro Graeco fuisse. Rursus toga multiplex fuit. Erat enim toga candida, quam petitores magistratuum inducunt: unde candidati dicebantur ipsi. Plinius in septimo naturalis histo. de Nafica, In toga candida bis repulsa notatus a populo. Liuius in vii. belli Maced. Varia testimonia legatorum tribunorumq; militum erant. M. Cato ante alios testes conspiciebatur: cuius auctoritatem perpetuo tenore uitæ partam toga candida eleuabat. Cicero in candida orationem habuit in Caecilium et Antonium competitores. De toga pura diximus, quam tyrinnculi forenses assumebant tyrocini die. de qua Cicero ad Atticum libro nono, Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram aditidq; municipibus nostris fuit gratum. Toga palmata uestis erat triumphalis, a palma in ea intexta. Martialis in septimo, I comes, et magnos illæsa merere triumphos, Palmataq; ducem sed cito redde togæ. Toga picta uestis publica fuit summiq; magistratus. Capitolinus de Gordi. Palmatam tunicā et togam pictam primus Romanorū priuatus, suam et propriam habuit, cum ante Imperatores et de Capitolio acciperent, uel

Vlyxes stola tus.

Toga candida

Toga palmata

Toga picta.

mitte

de pa

de palatio. Lampridius de Alexandro, Prætextam & togam p̄ctam nunquam nisi consul accepit; & eam quidem quam de Iouis templo sumptam alij quoq; accipiebāt aut Prætores, aut Consules. At toga pulla ab alba distinguebatur: pulla enim in funeribus utebantur, ut nunc atræ ueste utimur: alba autem in epulo, uel publico, uel parentali, à quibus atrati albatiq; dicebantur. Cic. in Vatinius, Quæro quis unquā coenauit atratus? ita enim illud epulū est funebre, ut illud munus sit funeris, epula quidem ipse dignitatis. Sed omitto epulum populi Romani, festū diem argento, ueste, omni apparatu ornatusq; uisendo; quis unquam in lectu domestico, quis in funere familiari coenauit cum toga pulla? cui de balneis exeunti præter te toga pulla data est? cum tot hominum milia accumberent: cum ipse epuli etiam dominus Quintus Arius albus esset: tu in templum Castoris te cum Tito Fibulo atrato cæterisq; tuis furijis funestum intulisti. Quis tum non ingemuit? quis non doluit reipublicæ casum? Hunc tumorem ignorabas? nunquam epulum uideras? Albatum ἀλευροῦ ἄνωγα, atratum, ἀλευροῦ ἄνωγα dixit. Tranquillus in Domitiano, Generū fratris indigne ferens, albatos & ipsum ministrōs habere proclamauit, ἀνατολῆς ἀνοικαρίη. Horatius in 1. Sermonum, licebit ille repotia, natales alios ue dierū Festos albus celebret, quibus uerbis significatur albam togam hilaritatis indicē fuisse. Pædianus in Prætuam urbanā auctor est prætextam nobilium fuisse tam mulierum, quam uirorum. Cicero in eadem Præ. Eripies igitur pupillæ togam prætextam: detrahes ornamenta non solum fortunæ, sed etiam ingenitatis? Prætextam Cicero pupillæ tribuit: quam nubes deponabant, inquit Festus, à qua prætextati & prætextati

Prætextatoga.

textate dicebantur pueri & puellæ ingenii & ingenue. qua dictione usus est autor Institutionū iuris, in tract. De iniurijs. Cicero rursus de pupillo quodam, Neque te tam commouebat quod ille cū toga prætexta, quam quod sine ulla uenerat, uestitus enim neminem commouebat, quem illi mos & ius ingenitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium atq; in signe fortunæ, hoc ab isto prædone ereptum esse grauius homines ferebant, de ulla prætextatorū loquēs. Prætextatos pro ingenuis intelligimus apud Tranquillum in Augusto, Maritis è plebe proprios ordines assignauit: prætextatis cuneum suū, & proximū pedagogis. τοῖς πεδαγωγοῖς, ut Plutarc. in Publicola. Vnde prætextatus sermo, ut superius dictū est. Erat sua magistratum prætexta. Lilius lib. v. 11. ab Vrbe condita, Non patientibus Tacitū Tribunis, pro Cōsule uno plebeio tres patricios magistratibus curulibus sellis, prætextatos tanquam Consules sedentes nobilitatem sibi sumpsisse. Tacitus li. x. 1. Sed ubi Cecinna prætexta & lictoribus insignis dimota turba cōsul incessit, exarsere uictiores. Sic apud Cice. p. Domo sua, Videte prætextatos inimicos, id est, in magistratu positos. Et apud Pliniū lib. x. 111. de Petreio, Prætextatū immolasse ad tibicinē. Prætexta dicta est ob id q. purpura circumtexta erat: ob quod à Græcis περιπόρυρα & dicitur, cuius erat simile apud eos γέλαμα, γέλαμα & γέλαμα. & ut apud Latinos prætextatorum appellatione honoribus præditi, sic apud eos τῶν ἐπιπορυρῶν nomine intelliguntur. Ad ea quæ dicta sunt pertinet illud Plinij in 1. x. de purpura Tyria loquentis, Hinc fāsces securesq; Romanæ uia faciūt: idemq; pro maiestate in pueritia est: distinguit ab equite curiā: dijs aduocatur placandis: omnemq; uestem illuminat: triumphali

ll misce

Purpura. miscetur auro. Allusit enim his uerbis Plinius ad purpuram magistratum: & ad eam qua pudor ingenuitatis significatur, ut inquit Macrobius: & ad sacerdotalem pretextam, qua sacris operantes utebantur: & ad triumphalem, & ad latum clauum, quod insigne est senatoria dignitas, discriminans senatum ab equestri ordine: eratq; non toga sed tunica. De triumphali Tranquillus in Tiberio, Triumphum (inquit) ipse distulit nocte ciuitate clade uictoria: nihilominus Urbem pretextatus & laurea coronatus intrauit. Lucius Valerius apud Lium lib. 111. de bello Macedonico in oratione quam habuit pro foenibus auri ac purpure postulantis à Senatu, Marco Catone reclamante: Purpura (inquit) uiri utemur, pretextati in magistratibus, in sacerdotibus: liberi nostri pretextati, purpura, togis utentur: magistratibus in colonijs municipijsq; togæ pretextæ habendæ ius est: nec id ut uini solum habeant tantum insigne, sed etiam ut cum cremarentur mortui, foenibus duntaxat usum purpuræ interdiceremus. Quibus uerbis omnem pretextæ usum Linius complexus, eo etiam amplius docuit eos qui in magistratu moriebantur, pretextatis in rogam ferri, cum pretextatis cremari solitos esse Romæ. Ex Valerio autem intelligere datur hunc morem fuisse, ut pretor qui iudex questionis & questor rerum capitalium dicebatur, ut supra ostendimus, non ante sententiam in reum noxæ capitalis pronuntiaret, quam pretexta exuta. Sic enim inquit lib. 1. c. 1. simili impetu mortis Caius Licinius Maccus, uir pratoris repetundarum reus: dum sententiæ dicentur, in Mentium conscendit. Si quidem cum Marcum Ciceronem, qui illud iudicium cogebat, pretextam ponentem nidisset: misit ad eum qui diceret se non damnatum sed reum perisisse, nec sua bene

Pretexta a pretore ponebatur, cum sententiâ capitalem pronuntiatorus erat.

hæste posse subijci. ac protinus sudario quod forte in manu tenebat, ore & faucibus suis coarctatis, incluso spiritu morte poenâ præcurrit. Pretextæ autem pulla nulli licebat uti autore Festo, nisi qui funus faciebat. quæ haud scio an alia fuerit à toga pulla, de qua satis dictum est. Postremo hic addendum quod pretextati ludos spectabant, ex Cicerone: qui in illa Philippica, admiranda simul & capitali, Quæro (inquit) deinceps num hodiernus dies qui sit ignores nec scis heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuisse? te autem ipsum ad populum tulisse, ut quintus præterea dies Cæsari tribueretur? Cur non sumus pretextati? cur honorem Cæsaris tua lege datum deseruimus? De quo tamē addubitare me facit locus Plutarchi in Catone Minore: quo in loco Plutar. ait Catoni è Cypro redeunt præturam extra ordinem à senatu esse concessam, et ius ludos spectandi pretextato. Sic enim inquit, ἢ τε βυλλὴ ἐν Ἀπυλοῖσι τῶν Κάρτωνι στρατηγίας ἔξαιρέσθω δουλιῶν, ἢ τὰς θίας αὐτῶ ἐν ἑσθῆτι ὑδριπορροῦσα θεάσασθαι. ubi interpretes purpuream uestem transiulit ὑδριπορροῦσαν ut fortasse apud Ciceronem legendum sit, Cur nunc sumus pretextati? Accedit quod apud Græcos non licebat ludos spectare in ueste colorata, ut Lucianus ostendit in dialogo qui Nigrinus inscriptus est, Ἀποθνήσκῃ γὰρ τινα τῶν πολιτῶν ἀγροῦν παρὰ τῶ ἀγροθῆτων τῶ ἀνασθηνάωρ, ὅτι βλάττῃ ἔχων ἐθεώρη. Lazarus Baifus uir, eximia eruditione in utraq; lingua præditus, nobis iandudum in aula agentibus, librum abs se compositum ostendit de uestibus Romanis. cuius cum unam atque alteram chartam in præsentia legissem: comesturam ex illis eiusmodi in totum opus feci, expectationem ut excitare potuerit non mediocrem ijs qui rerum antiquarum studio oblectantur. Is liber si

Pretextæ pulla.

Pretextati ludos spectabant.

aliquando exierit, ea (ut opinor) que de toga diximus, clariora explicatioraq; faciet. est enim Lazarus Latine Græcèq; cōpositioni aptus: nomenq; ut spero, Francicum ea facultate illustraturus. Verum ad rem tandem ut redeamus atque ad Iuriconsulti responsum: quibus hominibus uti toga Romana licebat, ij ut ciues habebantur, namq; ciuitatem Romanam amittebāt, usum quoq; togæ amittebant. Plinius lib. 11 11 1. Epistolarū, de Liciniano loquens uiro prætorio, qui post damnationē profiteri Rhetoriā cōperat in exilio, Is (inquit) cum Græco pallio amictus intrasset (carēt enim usu togæ, quibus aqua & igni interdicitum) postquam se composuit, circumspexitq; habitum suū: Latine (inquit) declamaturus sum. Suetonius in Claudio, Peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui cōtentione, togatum ne an pallatum dicere causam oporteret, quasi æquitatem integrā ostentans, mutare habitū sepius & prout accusaretur defendereturq; iussit.

IN tract. De capti. & postl. reuers. in cap. Postliminij, Nam si cum gente aliqua neq; amicitiam, neq; hospitium, neq; fœdus amicitie causa factum habemus: hi hostes quidem non sunt. Quia hospitium quid sit, hoc in loco Accursius non intellexit: sciendum antiqui instituti fuisse, ut hospitij necessitudo non modò inter priuatos, sed etiam inter populos cōtraheretur: neq; id quidem modò, sed etiam inter singulos priuatosq; homines & ciuitates. quod genus amicitie Græci *ποσειπαι*, Latini hospitium publicum uocauerunt. Nam quod hospitium inter priuatos contraheretur, Græcè *ιδιοσειπαι*, Latine priuatum hospitium dicebatur. cuius erat nota pignusq; tessera hospitalis: ut ille apud Plautū ait in Pœnulo, Deū hospitalem & tessera mecum fero. Et in Cistell. Abi querere ubi tuo iniuriado

Hospitium publicum.

Tessera hospitalis.

fatis fiet subsidij: hic apud nos iam fidei confregisti tesseram. Lucianus, Οὐτρε Ἀναπαυσίμων τῶ πόρον ὄρον, & τρε ἰδέσθαι ὄντῃ φιλὰ ἀγαθῶν. Demosthenes in illa nobili oratione pro Ctesiphonte, obijcit Aeschini quod legatos quosdam Philippi hospitio suscepit, & quod hospitij ius cum eis contraxerit. οὐ τῶ ποσειπαις αὐτῶν. Lilius lib. v. ab Vrbe condita, de Timasitheo Liparēsi loquens: qui legatos Romanos hospitio exceptos, ac Delphos usq; deductos, retrò in urbem hospites reduxerat: Hospitiū (inquit) cum eo senatusconsulto factum est, donaq; publicè data. Idem lib. v 11 1. de bello Macedonico, Princeps legationis exposuit: inijtis amicitie cum Populo Romano meritq; Rhodiorum, Nihil, inquit, nobis tota nostra actione Patres conscripti, neque difficilium, neque molestius est, quàm quod cum Eumene nobis disceptatio est: cum quo uno maxime regum & priuatum singulis, & (quod magis nos mouet) publicum ciuitati nostræ hospitium est. Cicero in Verrē acti. ultima, de Senatu Syracusano loquens, Decernunt statim ut fratri meo hospitium publicè fieret: quòd is eandē uoluntatē erga Syracusanos habuisset, quā ego semper habuissem. id non modo tum scripserunt, uerum etiam in are incisum nobis tradiderunt. Cæsar de Heudis loquens, Quibus prælijs calamitatibusq; fractos, qui & sua uirtute & Populi Romani hospiti atq; amicitia plurimum ante in Gallia potuissent, coactos esse Sequanis obfides dare. Arcum autem necessitudinis huius fuit olim unculum, atque etiam diuini numinis reuerētia sanctum, quod iuris huius disceptationi præfecit antiquitas, Iouem hospitalē appellans & inuocās, quasi hospitij præsidem & iudicem. Græci *ἔπιον* & *ἔπεισιον* dicunt, quasi contubernale aut larariū. Cicero in Ver. proximè citata, Pater

Iupiter hospitalis.

aderat Dexio Tindaritanus, homo nobilissimus hostes tuus: cuius tu domi fueras, quem hospitē appellaueras, cum illa autoritate & miseria uideres præditum, non te eius lacrymæ, non senectus, non hospitij us atq; nomen à scelere aliquam ad partem humanitatis reuocare potuit? Sed quid ego hospitij iura in hac tam immani bellua commemoro: qui Sthenium absentem hospitem suū in reos retulerit? Idem in Verr. I II. hospitij necessitudinem artificinam appellat. In cuius locum hodie successit populorum quorundam instituto affinitas mystica, quæ lauacro initiali contrahitur natali innocentie hominū beatrix. Cuius necessitudinis iura intercedunt non modò expiantibus cum expiatis: sed etiā expiationis arbitris atq; nuncupatoribus inter se, & inter nuncupatos eorumq; parentes. nullam enim perfidiam secleratiorem illi merito esse censent, quàm quæ in eum uel ab eo cōcipitur & admittitur, quem quis ob id delegit & accersuit, ut filium suum aut filiam tolleret, nascendi conditione eterne neci miserandæ que expositum. Præclarum uerò erat & dignitatis plenum, quod Cicero de Senatoribus Rom. inquit in quinta in Verrē act. his uerbis, Ecquæ ciuitas est non modò in prouincijs nostris, uerum in ultimis nationibus, aut tam potens, aut tam libera, aut etiam tam immanis ac barbara: rex denique ecquis est, qui senatorem Populi Romani te. Et o ac domo non inuitet? qui honos non homini solum habetur: sed primum Pop. Rom. cuius beneficio nos in hunc ordinē uenimus: deinde ordinis autoritati, qui nisi grauis erit apud socios in exterisq; nationes, ubi erit imperij nomen & dignitas? Mamertini me publicè non inuitauerunt. Me cum dico, leue est, senatorē Pop. Rom. si non inuitauerunt, honorem debitū detraxerunt. Hospitij autem publici

De Senatoribus Romanis.

publici, cuiusmodi in hoc cap. fit mentio, memorabile est exemplum apud Herodotum in sexto, qui è cæso ab eo inscriptus est, de Milesiorum enim euerfione loquens ita inquit, Milesijs autem in hunc modum à Persis affectis, Sybarita qui urbe sua exacti Laum & Scidron incolebant, gratiam parem non rependerunt. Siquidem Sybaritum capti à Cratoniatibus, Milesij omnes puberes capita restare insisterunt, ingentemq; luctum præferre ob calamitatem Sybaritarum, duæ enim illæ ciuitates omnium quas nouimus, maximè inter se hospitio coniunctæ fuerunt. Nō sic autem Athenienses ut Sybaritæ qui cum manifesta alioquin indicia condolentia multifariam eam ob causam delissent, insuper Phrynico tragediam, de Mileto capti scribente, per Senicosq; edente, cum theatrum ipsum in lacrymas uersum esset, ipsi Athenienses poematis auctorem mille drachmis multarunt, tanquam proprias eorum calamitates commemorasset.

Hospitium inter Milesios & Sybaritas.

QVOD sequitur in eodem cap. De Menandro interprete, latius narratur à Marco Tul. in oratione pro Cornelio Balbo his uerbis, Ius omne mutandæ ciuitatis non solum in legibus publicis positum est, sed etiam in priuato rum uoluntate. Iure enim nostro neque mutare ciuitatem quisquam inuitus potest: nec si uelit mutare, non potest: modò asciscatur ab ea ciuitate cuius esse se ciuitatis uelit. ut si Gaditani sciuerint nominatim de aliquo ciue Romano, ut sit is ciuis Gaditanus, magna potestas sit nostro ciui mutandæ ciuitatis: nec foedere impediatur quominus ex ciue Rom. ciuis Gaditanus possit esse. Duarum ciuitatum cuius noster esse iure ciuili nemo potest: nō esse huius ciuitatis cuius qui se alij ciuitati dicarit, potest. Neq; solū dicatio ne (quod in calamitate clarissimis uiris. Q. Maximo, Q.

ll 4 Philip

Philippo Nucerie, C. Catoni Tarracone, uidimus accidisse: ut earum ciuitatum fierent ciues: hęc ante amittere non potuissent, quàm huius solum ciuitatis mutatione uertissent) sed etiã postliminio potest fieri ciuitatis mutatio. Neque enim sine causa de Gn. Publ. Menandro libertino homine, quem apud maiores legati in Græciam proficiscentes interpretem secum habuere uoluerunt: ad populum latum ut is Publicius si domum reuertisset, & inde Romam redisset, ne minus ciuis esset. Ex uerbis tam Ciceronis quàm Pomponij intelligendum datur Menandrum genere Græcum, seruum hominem fuisse: qui cum libertatem publicè priuatim ue meruisset, factus est ciuis Romanus, cum liberti patronorum originem sequatur, deinde ut interpretis munere fungeretur, cum legatis Romanis linguæ tum Græcæ ignaris profectum esse. Verùm in hoc Menandro rogationem necessariam fuisse Cicero censet & affirmat: ne postliminio in ciuitatem suam redisse uideretur, sicq; ciuis Romanus esse desineret. Pomponius contra superuacaneam fuisse dicit: nimirum ut Iuriscōsultus de iure respondens: Cicero ut causæ patronus & causæ inseruiens. Intelligo autem Menandrum origine liberam captiuitate seruum fuisse, aliàs ut seruus ciuitatē non habuisset in Græcia, nec in eo postliminium ualisset quanquam Cicero libertinum eum uocat, quasi liberti filium, si quidem uerum est id quod Tranquillus in Claudio de antiqua huius uocis significatione scripsit. Quoniam uerò hęc de iure ciuitatis agitur, addam id quod idē Tullius superioribus uerbis subdidit: Atqui cetera (inquit) ciuitates omnes non dubitarēt nostros omnes recipere in suas ciuitates, si idē nos iuris haberemus quod ceteri. Sed nos nō possumus & huius esse ciuitatis, & cuiuslibet

præterea: ceteris concessum est. Itaq; in Græcis ciuitatibus uidemus Athenis Rhodios, Lacedæmonios, ceteros multique ascribi, multarumq; esse eosdem homines ciuitatum, quo errore ductos uidi egomet nonnullos imperitos homines, nostros ciues, Athenis in numero iudicum atque Areopagitarum, certa tribu, certo numero: cum ignorarent, si illam ciuitatem essent adepti, hanc se perdidisse, nisi postliminio recuperassent, peritus uerò nostrī moris acturis nemo unquam, qui hanc ciuitatem retinere uellet, in aliam se ciuitatem dicauit.

IN eodem tract. cap. Non dubito. Non dubito quin fœderati & liberi uobis extranei sint. Lego extranei uel externi non sint, contra fidem exemplarium: ut sensus cōsentaneus sit, hoc est, ut liberi & fœderati exterarū gentium nomine nō censeatur, inter quas & populo Romano erat ius postliminij. Fœderati sunt, non (ut Accursius cen- Fœderati.
sue) quibuscū induciæ factæ sunt: sed ij cum quibus populus Romanus amicitia coierat, sociosq; appellabat. Liberi. Liberi dicebatur populi, qui in prouinciæ formam nō erant redacti, quiq; nihil Romanis pensitabāt. Qui autē certis cōditionibus pactisq; p̄sonibus in amicitiam uenerāt, ij stipendiarij uocabatur. Plinius lib. I I I. de Hispania citeriore loquēs, Prouincia (inquit) ipsa C C C X I I I. cōtinet oppida. In his colonis X I I. oppida ciuium Romanorum X I I. Latinorū ueterū X V I I I. fœderatorum unum stipendiaria C X X X. Et de Betyca, Oppida (inquit) habet Latio antiquitus donata X X I X. libertate sex: fœdere tria: stipendiaria C X X X. Idē autor Aruernos in Gallia, Sanctones & Bituriges liberos fuisse tradidit. Suet. Trāquil. in August. Romæ legatos sociarū liberarumq; gentium uctuit in Orchestra considerare: cum quosdam etiam

libertini generis nati deprehendisset. Et in Calig. de Germa. Casare, Domi forisq; ciuilibus libera ac foederata oppida sine lictoribus adibat. Quibus uerbis significat modestiores pop. Rom. magistratus non esse solitos cum lictoribus insignibusq; magistratuū, quasi imperiosē uersari inter socios & foederatos, quod Proculcius hoc in hoc significat, cum inquit: Liber autem populus est is qui nullius alterius populi potestati subiectus est: siue is foederatus est, siue non foederatus est. hoc enim membrum deesse hic mihi uidetur, atque restituendum. Quidam enim liberi & foederati erant: quidam liberi tantum: ex ditionibus externis gētes in populi Rom. amicitiam adhibebantur: ideo illa uerba adijciuntur, quorum hic meminuit Proculcius, ut is populus populi Rom. maiestatem comiter conseruaret. hoc est obsequium obseruantiamque liberis non indignam, nec indecorā imperio Romano populoq; benignē exhiberet: & ut comiter obsequiosum se ille populus populo Romano praeberet, curaretq; ut imperium semper penes Romanos esset. Hoc enim fere significat illa uerba, ut in superioribus ex Ciceronis loco explicauimus, in illa oratione pro Cornelio, cum hoc uerbū Maiestas enarraremus. Hic autē non conseruaret, sed conseruet legendum, quod uerbū in foederibus imperandi modo concipiebatur, Si Ciceroni credimus, ut significaretur imperium retineri ab eo populo qui obseruantia erat. Imperandi enim modo lex uti solet: ut sunt illi in x i i. tabu. Magistratus nec obedientem & nocturnū dū multa, uinculis, uerberibusue coercendo. Militibus quoque imperabit prouocatio ne esto. Comiter etiam communiter, ut Accursius adnotauit, legendum esse ex Cicerone

Populi Romani
maiestatem comiter conseruare.

Imperandi modo
di usus.

cerone patet. De imperandi modo quod diximus, ex Livio etiam probatur lib. v i i i. de bel. Maced. Diu iactanti (inquit) Aetoli tandem ut ad conditiones pacis conuenerent, effecerunt. Fuerunt autē haec: Imperium maiestatemq; populi Romani gens Aetolorum conseruato sine dolo malo. Nequem exercitum qui aduersus socios amicosq; eorum ducetur, per fines suos transire sinito. Eosdem hostes habeto quos Populus Romanus: armaq; in eos ferro.

Sequitur inferius, Et quemadmodū clientes nostros intelligimus liberos esse: etiam si neq; autoritate, neq; dignitate, neque uiri boni nobis praesunt: quod corruptum esse facile est intelligere, et Accursius uidetur intellexisse: sed quomodo sit emendandū, nō perinde est in promptu. Ego sola coniectura adducor, ut ita locum legam: Etia si neq; autoritate, neque dignitate, neque iure omni nobis pares sunt. Clientes autem intelligo provinciales uel Italicos populos, qui se in clientelam dabant proceribus Romanis, de quibus Cicero in diuinatione, Clarissimi uiri nostrae ciuitatis temporibus optimis hoc sibi amplissimum pulcherrimumq; ducebant, ab hospitibus clientibusq; suis, ab externis nationibus, quae in amicitia Populi Romani ditioneq; essent, iniurias propulsare, eorumq; fortunas defendere. & reliqua. quae Cicero longius prosequitur. Ferrebat autem eiusmodi necessitudo, ut clientes patronorum auxilijs & suffragatione, Romae caput ad fortunas suas bonaq; omnia sua tuerentur & uindicarent: rursusq; ut patroni a clientibus suis omni obsequio liberali obseruantiaq; colerentur. Quod ius non personale modo, sed etiā hereditarium erat atq; gentiliū, ut autor est Cicero ibidem, & lib. x i i. Epistol. Silio scribēs, Quare si te (inquit) fauore usus erit, amplissimas clientelas acceptas a maiorib;

Clientes.

maioribus confirmare poterit, & beneficijs suis obligare, eam ad eundem, Præterea cum socijs scripturæ mihi summa necessitudo est: non solam ob eam causam quod ea societates uniuersa in mea fide est: sed etiã quod plerumq; socijs familiarissime utor. In mea fide est: id est in meo patrocinio. Legimus apud Casarem in 1. de bello civili, magnas fuisse Pompeij clientelas in Hispania. Euerunt & clientelæ priuatæ *πελαγαίαι*, à Romulo institute, quarum meminit Plutarchus in eius hist. Sed de clientel. factis in superioribus diximus. Clientes à Græcis *πελαγαίαι* & *θόσπανοὶ ἴππες*: Patroni *προστάται* dicuntur, & *παῖδες*. Quod autē dicitur in fine huius capituli, At si fuerint apud nos rei ex ciuitatibus foederatis, & in eos damnatos animaduertimus: ideo adiectū est, quod Romanis magistratibus in liberos populos ius dicere nō licebat. Quare Cicero de L. Pisone loquēs in oratione de prouincijs cōsularibus, Omīto (inquit) iurisdictionem in libera ciuitate cōtra leges senatusq; consultum. Et paulō inferius, Emissi grandi pecunia à foedissimo tribuno pleb. ut tibi de pecunijs creditis dicere liceret ius in liberos populos contra senatusconsultum, & contra legem generi tui.

IN eodem tract. De captiuis, cap. Quod si filius. Ex quo pater hostium potitus est. Lego hostiū potestati subditus est. Cui lectioni Accursius astipulatur. Et in cap. sequenti. Item in pace qui peruenerunt ad alteros, si bellum subito exarsisset, eorum serui efficiuntur, apud quos iam hostes suo facto deprehenduntur, Sic legit Accursius, sicut absurdè. Legendum igitur suo facto.

IN cap. Postliminium. §. Filius. Quia disciplina cæstrorum antiquior fuit patribus Romanis quàm charitas liberorū, Accursius hic deceptus est homonymia: id est

perperam intellexit liberorū charitatem posteriorem tēpore fuisse disciplina militari. quod perinde absurdum est, elementisq; iuris absouū, atq; si ius naturale posterius esse & recētius iure gentiū dixerit. Antiquius enim nō modò Antiquius. uerū istis, sed etiã potius ac uenerabilius significat. Fabius in 1. 1. 1. 1. Ut in armorū ratione antiquior cauendū, quàm istum inferēdi cura est. Antiquiorē curā dixit, que prius animū occupat, id est potiorē. Sic Plinius ad Caluistiū, Saturninus qui nos reliquit heredes, quadrantē Reipublicæ nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorū miliū dedit. hoc, si ius aspicias, irritū: si de functi uoluntate, ratum & firmū est. mihi autem de functi uoluntas (ue reor quam in partem Iurisperiti quod diciturus sum, accipiant) antiquior iure est: utiq; in eo quod ad communē patriam uoluit peruenire. id est, indulgere ego potius testatoris iudicio cōstitui, quàm iuris uti exceptione: uidelicet quod Reipublica hæres institui iure nequeat. Cicero ad Atticū lib. x. Itaque qui nunquam egit ut Hispaniæ perse tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. id est, potissima & cordi in primis fuit. Hoc à Antiquissimum. Græcis sumptum est, apud quos ad uerbum dicitur, τὸν τῆς ἐπιμέλειαν τῶν πᾶσῶν μάλιστα ἐπέσβελε. ut Synefius, à φιλοσοφία πρεσβύτην οἶδεν ἀπάθην ἀνδρῶν, αἰ μὲν ἡ ἐξ ἑσῆς μετρίως ἀτάρ ἴσωνται, τὴν ἀπρόσπῃσαν πρὸς χόρον τάξομεν. Id est primo loco ponere & antiquissimum ducere. Tranquillus in Vespasiano, Per totū imperij tempus nihil antiquius habuit, quàm mutantem Reipublicam stabilire. ἔζη προχρηιάτῳρον ἡγήσατο: uel ἔζη προτιμότερον: uel ad uerbū ἔζη πρεσβύτερον ἔσχευ. Herodotus in v. τὰ δὲ θεῶν πρεσβύτερα ποιούτω ἢ τὰ τῶν ἀνθρώπων. res diuinas antiquiores humanis habuerūt: id est præuer

Presbyteri.

præuertendas & potiore cura prosequendas. Inde apud Homerum in Odyss. Νέσσορ & Εὐρύδιον τῶ πτόβη Κλαυνοιο θυγάτηρ. ἢ τῶ πτόβη καὶ ἡμιμότρην. Sic in libro de diuinis nominibus Dionysius, summos angelorum ordines τῶ πτοβύτατος ἀνωτάτους uocat. Et presbyteri non tam seniores quàm prudētia & grauitate uenerabiles significantur Græco uocabulo ab ipsis parum intellecti, qui ea appellatione censentur. Et eorum (si diuis placet) quosdam non pudet pro concione dicere atque uociferari, lingua Græca ignorationem quasi sanctissima atque innocentissima doctrinæ rudimentū & exordium, summopere amplectendam ac profitendam: usque adeo stomachum rusticitatis semper offendit, non nitor modo atque elegantia, sed etiam germana rerū incorrupta; natura. Antiquior igitur fuit Romanis parentibus cura Castrensium disciplinæ, quàm liberorum indulgentiæ: ut Manilius Torquato.

IN cap. Desertorem, sub titulo, De re militari, dicitur sunt mendæ minutule, nec tamen conuientia prætermittendæ. Prior est in §. Is qui exploratione emanet hostibus insistentibus, aut qui à fossato recedit, capite puniendus est. Addenda particula in: ut sit, in exploratione: & fossato legendum, non fossato: ut sit, qui à fossa tum recedit. Capitalem (inquit) animaduersionem meretur qui explorandi prætextu, cum hostes castris instarent, aut exercitum urgerent, à re gerenda & prælio absuit: aut cuius cetera cum exploratum missus esset, hostes exercitum improposito oppresserunt. Quod Accursius male intellexit de eo qui ab hostibus exoratus emanfit: item qui pro uallo aut fossa collocatus, stationem & locum non tenuit. Altera mendæ est unius literæ, sed responsi sententiæ immutata.

IN §. In bello. In bello qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauit, capite punitur, etiam si res bene gesserit. Sic Bartolus post Accursiū legit. Ego uero non gesserit, sed cesserit lego. καὶ ἐπιτύχη. Id est, etiam si exitum rei felice fors dederit, uāuel ἀτυχεῖτο τὸ πᾶν. alioquin Iurisconsultus dixisset, Etiam si rem bene gesserit, id est, egregie pugnauerit. Aliud est enim rē gerere, id est, pugnare: & aliud res gerere, ut Plinius lib. 11. In Arabico sinu res gerente Casare Augusti filio, signanauim ex Hispaniē sibus naufragijs sunt agnita id est, belligerante. Idem in v. Scipione Acmyliano res in Africa gerente, Polybius annalium conditor ab eo accepta classe scrutandi orbi illius gratia circumnectus est.

Rem gerere, & res gerere.

IN §. Proximo. Et cum multi milites in aliquod flagitium conspirarent, uel si legio deficiat, auocari militia solent. Accursius hunc locum in scite interpretatus est, ignorans interdum integras legiones exautorari solere. Cuius instituti exemplum est apud Lampridiū in Alexandro, qui de exautorata una legione loquens, ita inquit, Cum nihilominus post ista fremerent, exclamauit: Quirites discedite, atq; arma deponite. mirando exemplo depositis armis, depositis etiam sagulis militariibus, nō ad castra sed ad diuersoria uaria discesserunt. Et paulò post, Eam tamē legione quæ exautorauerat, rogatus post dies triginta: prius quàm ad expeditionē Persicam proficisceretur, loco suo restituit. Cui simile est illud Casaris apud Lucanū in v. Phars. Tradite nostra uiris ignauis signa Quirites. Et quod sequitur, iam certè mihi bella geram: discedite castris: Tradite nostra uiris ignauis signa quirites. Quirites enim eos appellantes significabant nō esse milites, sed ciues tantum Romanos & paganos iam esse. Olim autem cū exercitus uniuersus

Legiones exautorata.

Quirites.

uniuersus peccauerat capitaliter, legiones decimabantur,
 IN cap. Quicum uno. eodem sub titul. s. Non omnis.
 Non omnis qui litem habuit, & ideò militauerit, exauto-
 rari iubetur; sed qui eo animo militia se dedit, ut sub obtentu
 militiae pretiosorem se aduersario faceret. Lego prae-
 ciosorem, id est, duriorē & intractabiliorē. Et imitatione
 Graecorum id tractū est, ut pleraque Latinorū. ἀπόρημα
 enim dicunt τὸ τραχὺ καὶ σκληρὸν καὶ ἀπόρημα. quod
 Latini, & praefractum, & praecisum, et abruptum dicunt,
 atq; etiam abscissum. Quintilianum in x. Qui praecisus
 cōclusionibus obscuri, Sallustium atq; Thucydidem supe-
 rant. Et in vii. Praecisam uerborum comprehensionem,
 appellat diffinitionē dialecticā, quae difficilior est tracta-
 tu oratoria finitione. Gellius, Obscurē hoc & praecise di-
 cū. Metaphora inde (ut opinor) tracta, quod quae praecisa
 sunt, ea sunt iusto concisiora & breuiora, indeq; obscurio-
 ra: uel à saxis praeruptis, quae ἀπόρημα dicuntur, unde
 descensus durior est. Valerius lib. i. i. Aspero enim & ab-
 scisso castigatiōis genere militaris disciplina indiget. Idē
 lib. v. i. Sed aliquāto Charodæ Tyrii praefractior & ab-
 scissior instituta ad uim & cruorē usq; Liuii lib. xxv.
 Nec fermē quicquam satis arduū aut abscissum erat, quod
 hosti aditū ascēsum uē difficilē praerberet. Abscissum pro
 abrupto & praerupto dicit, cui contrariū est molle: ut So-
 la uiri molles aditus & tempora noras, apud Vergiliū.
 Et mollire cliuū, & mollire cliuū, & molle fastigium:
 quibus Cæsar utitur. Nō absimile est refractarium: quod
 nōnulli quibus iusto maior incessit (mea quidē sentētia) pu-
 re, & inculpate loquēdi religio, eximere Latine linguae,
 ut multa alia uolunt. Est enim & ipsum à Graecorū imi-
 tatione tractum, nam quo modo illi ἀτίτροπος, uel ut alij
 αἰτί

Præcisum, præ-
 fractum, abru-
 ptum.

Abscissum.
 Molle.

Refractarium.

ἀτίτροπος, τὸ σφῆδρον καὶ ἀνένδον dicunt: sic Latini refrac-
 tarium, quasi repercutiens ad tactum & reluctans. Ci-
 cero ad Atticū lib. i. i. Fuit enim mihi cōmodum, quod in
 eis orationibus quae Philippicae nominantur, enituerit ille
 tuus cuius Demosthenes: & quod se ab hoc refractariolo
 dicendi iudiciali genere abiunxerat, ut σφαιρότροπος & ναὶ
 ἀδελφικώτερος & uideretur: curare ut mea quoq; esset ora-
 tiones quae consulares nominarentur. Non pauca & alia
 sunt quibus ille autor in epistolis usus est et libris philoso-
 phicis: ut Pendeo animi expectatione Corfiniensi, ad At-
 ticū, & alibi, ut decussare, rotundare, & sesquitercium,
 sesquialterum, sesquiquartum, & ulteriora: quae Latina
 esse negatur à uiris alioqui de lingua Latina egregiē me-
 ritis: fortasse quia uno in opere Ciceronis leguntur. Quod
 si una & altera eius auctoris charta intercidisset, ut mul-
 ta opera interciderūt: tantū iacturae Romana lingua for-
 tuna iniuria fecisset. Nam quod illud eiusdē de Oratore
 laudant in sententiā suā testimonium: Pes enim qui adhi-
 betur ad numeros, partitur in tria: ut necesse sit par-
 tem pedis, aut aequalem esse alteri parti, aut altero tanto;
 aut sesquimatiorem: quasi sesqui semissem significet siue
 dimidium. Ego eos falli puto mendosa lectione, itaque esse
 legendum: Aut altero tanto maiore aut sesqui. id quod
 indicant ea uerba quae sequuntur: Ita fit (inquit) aequalis
 dactylus, duplus iambus, sesqui pæan. Sesqui, ut opinor,
 ἡμισῶνος dixit hoc sensu: ut pes duplus sit qui altero tan-
 to maior est in secunda sui parte: qui autem non altero tā-
 to, sed dimidio maior est, fit sesqui. Nam sesqui maiorem,
 ut dixerit Cicero, mihi persuadere nō possūm. Abscissum
 igitur Callistratus Iurisconsultus pro fixo & certo po-
 suit, in quo euariare nō licet. Demōstratur (inquit) uariē
 nec

Sesqui.

Præcise.
Præcidere.

nec absiffse, numerum liberorum ad excusationē munere-
rum municipalium prodesse, id est, qui numerus munerū
immunitatem præbet, nec status nec fixus est. Hoc iusta-
tius præcisè dicitur: & præcidere uerbum in ea re cōmo-
dius est. Cicero in Acad. Stoicis placet peccata esse paria.
at Antiocho hoc uehementissimè displicet. Licet tandē
considerare utram sententiam sequar. Præcide, inquit: si-
tue quidlibet: & desume utrum magis probes. ἀπόειπον,
ἡ ποσὶ δίδουαι. Est enim, ut opinor, translatio à fibrilli mo-
re ducta, nam fabri quod desecare ferra uolunt, prius li-
nea ducta signant & præcidunt, uel à more uesti lineam
sericam uel uenditantiū, quod enim emptori addixerit
& ad mensi sunt, prius leuiter incidunt quatenus mensura
procedit, deinde abrumpūt: quādo ita fert natura uestis,
ut secundum præcisuram rectis lineis dirumpatur. Præci-
sè pro durè, & præcidere pro durè negare. Idem ad At-
ticum libro viii. Quibus literis ita respondit Dionysius
tuus, ut ego memini cuius causam non reciperem, nunquā
reo cuiquam tam humili, tam sordido, tam nocenti, tā alie-
no, tā præcisè negaui, quā hic mihi: planè sine ulla ex-
ceptione præcidit: nihil cognoui ingratius. Et libr. x. de
eodem loquens, Quod quia planè eum in Formianum uen-
isset præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam.
ἀποτόμως δὲ ἔγωγε τῶν οὐκ εἰρημῶν ἐξέειπον, ὅτι καὶ τῶν οὐκ εἰρημῶν
ἐξέειπον. Vernaculo prouerbio dicimus postulati uel ex-
pectationis epistoniū abscindere, metaphora à uasis ni-
narijs tracta: hoc est sp̄ rei præcidere: ut Præcidere de-
fensionē, præcidere reditū, & alia quibus Cicero ipse uti-
tur, ut in Pisonem, Sed de reditu Gabinij omitamus, quē
ipse sibi præcidit, ἢν αὐτὸς ἐὰν ἔσθ' ὑπερέμειλο.

IN eodem capi. §. Grauius. Grauius autem delictum
est detre

est detrectare munus militiæ quā appeteret. Nā qui ad
edictum olim non respondebant, ut proditores libertatis
in seruitutem redigebantur. Sed mutato statu militiæ re-
cessum à capitis pœna est: qua plerunq; uoluntario militi
numeri suppleuntur. Legendū milite in ablatiuo. Sed quo-
niam huius dicti sensum Accursius non intellexit: silentio
prætereundam, tam minutam mendam non censuimus. In
superiore responso dictum est, in eos uindicandum, qui ad
desertionis pœnam uitandam in aliam Centuriam legio-
nem uel allegi se passi sunt. Hic autē dicit maiori olim cri-
mini datum esse militiā detrectare, hoc est fugitare, ut su-
perius explauimus: quā militiam cōtra ius affectare.
nam qui uel in tumultu, uel in alio genere belli suscipien-
di nominatim in tribu sua citati ab eo qui delectus pote-
statē habebat, nō respondissent: ij libertate multabatur,
ut libertatis proditores, id est status popularis, qualis e-
rat Rome ante Cesarē dictatorem. Postea auctis militiæ
cōmodis, ratio delectus habendi immutata. Plerūq; enim
nō nisi uoluntarij milites centuriatim allegebatur, id est δι-
ἐλευθέρων στρατοδιδουοι. Est autē respondere ad edictū,
ἀπαύτην πρὸς τὸν κἀτάλλογον, πρὸς τὸ παραγγελλόμενον
ἀπαύτην, quod respondere ad nomē dicitur. Liu. lib. vii.
Acerbitas in delectu, nō damno modò ciuū, sed etiam la-
ceratione corporū lata, (partim uirgis caesis qui ad nomi-
na nō respōdissent, partim in uincula ductis) iniūsa erat.
Inde dare nomen militiæ, est ad delectū sese exhibere. Ci-
cero in Philii. Re & ueritate nobis milites sine ulla recu-
satione summo etiā cum studio nomina dant. ἐὰν τὸς ἐν ὀφ-
θῆσιν ἀπογράφουσι. Numeri militares uocari cœperūt,
qua cohortes legionesq; prius uocabantur, propterea q̄
Graeci κἀπολόγους uocabant τὰ τάγματα: & qui supra
m m x numer

Respondere ad
edictum, & ad
nomen.

Dare nomē mi-
litiæ.

Imaginaria militia.

Præsidium & Præsidia,

Principia militaria & Castræna.

numeros, aut extra numeros essent, ἐκράσι appellatur, quasi extra uel supra numerum accèurati: uel ut Polybius uocat, ἐκράσι. Tranquillus in Claud. Equestris militia ita ordinauit, ut post cohortē, salam: post alā, tribunatum legionis daret, stipēdiāq; instituit & imaginarie militiæ genus, quod uocatur super numerū quo absentes & titulo tenus fungerentur. Maior est latinitatis ignorantia illa Accursij in cap. sequenti. §. Qui captus: in his uerbis interpretandis: Itē qui in præsidio captus est, in eadem conditione esse certum est. Ignorauit enim præsiū significare numerum & stationem militum ad urbis uel arcis custodiam destinatorum; licet etiam in uniuersam ἐπιπόρεια & ἀσφάλισμα significet. & φυλακίαι, atq; τὸ πὸ δόλιμα: in plurali uerò partes & castra. ut Cic. pro Ligario. Dicte Caesar de facto Ligarij iudicem esse: quibus in præsijs fuerit quære. Idē, Læguidiore trecta, studio in causa suis: tantummodo in præsijs eratis. animi uerò à causa abhorrebāt. πόνον δὲ τῶν πρεσβυτέρων χανίαν ὄντες, & πλεονεξία: τὰς μερίδας ἐπονομάσατε. Verum hæc et huiuscemodi alia animaduertere; uel cuiusuis est hodie, qui modò literæ meliores aliquantū attigerit: ut illud in cap. Officiū, infrā hęc eodē sub tit. Officiū Tribunorum est milites in castris cōtinere, principijs frequenter interesse querelas cōmilitonū audire, qđ Accursius p cetera sua Latinitatis peritia interpretatus est: ignoras militaria principia Latine, ut Græcè ἀρχαία, esse dicta à principibus, qui in secunda acie erant. Nā cum in acie primi essent hastati, in secūda erant Principes, in tertia triarii, ut auctor est Liu, lib. v i i i. Hi principes etiam Antepilani dicebantur & robur exercitus. Inde illud Terētiannæ, Inde ego, post principia omnibus signum dabo. Tranquillus in

luis in Othone, Ibi omīssa mora succollatus, et à presente comitatu Imperator consalutatus, inter faustas acclamationes stridosq; cladios ad principia deuenit. Liuius, Vbi triarij cōsurrexerunt integri resurgentibus armis, noua ex improviso orta acies, receptis in interualla ordinū antepilanis, clamore sublato principia Latinorū perturbāt. Principia pro ordinibus principum posuit: ut Sallustius in Iugurtha, Aciem sicut instruxerat, transuersis principijs in planum deducit. Principia etiam erant, in castris, ubi ius reddebatur, Cicero ad Brutū. Spes libertatis nusquam nisi in nostrorum castrorum principijs est. Liuius lib. v i i i. secundū belli Pū. Forma tamen castrorū Ro. constabat una ea spe, quod milites tribunos ex contagione furoris haud expertes seditionis defectionisq; rati forent, & iura reddere in principijs sinebant, & signum ab eis petebant, & in stationes ac uigilias ordine ibant. Iustinus: Ordines quoq; nemo in exercitu Alexandri nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorū cerneret, senatum te alicuius Reip. cernere diceret. Plutarchus in Galba de Ouidio loquens, τὴν γυναικα τὴν ἡγεμόν & τὴν παρὸν γὰρ εἰς τὸ στρατόπεδον ἢ ἐσθῆτι στρατιωτικῇ καὶ δὲ φέρειν ἢ τοῖς ἀρχαίοις, ἀ τεχνίτια καὶ ἄσπι βωμοί. De ratione & modo institutisq; castrorum Romanorū, Polybius, ἢ τὸ περὶ πολιτείας τῶν Ῥωμαίων Lucilener scripsit. Sic autē accipienda sunt principia in cap. Iubemus, de erogat. mil. annonæ, lib. x i i. Codicis Augustialis. quod Accursius identidem repetitum nusquā intellexit. Inter alia autem hoc quoq; Castrensis erat moris iurisq; militaris, ut milites à Centurionibus uite cederentur: id quod adnotatum ad id pertinet, quod in ca. Miles, dicitur inferius: Miles si uitam tenuit, militiam mutat.

Vitis Centu-
rionum.

Plinius lib. XIII. Centurionum in manu vitis opimo
præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atque
etiam in delictis poenam ipsam honorat. Iuuenalis de Ma-
rio, Nodosam post hæc frangebatur uertice uitem, si lentus
pigra muniret castra dolabra. Plutarchus in Gal. καὶ ἡ
ἐκαστοῦ λέγουσιν uocat, id est uitem centurionalem. ut Macro-
bius. Inde factum, ut Spartianus uitem pro centurionatu ac-
ceperit in Hadriani uita. Inde sub uitem præliari dicitur
milites, autore Festo.

IN cap. penult. eiusdem tract. De re milit. Ex causa
desertionis notatus ac restitutus, tēporis quo in desertio-
nis causa fuerit, impendijs expungitur. Stipendijs legen-
dum est omnino: etiam si nullam huius desertionis fidem, nec
iudicium ullum in exemplaribus inueni. In cap. Qui ex-
cubias supra eodem hoc titu. Sed ex causa desertionis re-
stitutus in militiam: non aliter medij temporis stipendia
& donaria accipit, nisi ei hoc specialiter liberalitas prin-
cipalis indulserit. hic cum in omnibus exemplaribus dona-
ria legatur: simili tamen temeritate uel casus uel emēda-
toris hanc mendam irrepisse in libros qui extant, atque
illam superiorem, facile est iudicare: non enim donaria,
sed donatiua, Plautus in Gurg. Miles pulchrè cēturiatus
est expunctus in manipulo. Cicero ære dirui uocat, ut ali-
bi diximus. Donatiuum autē largitio est Imperatoris in
militibus: id est, ἀποδοῖς ἐν τοῖς στρατιώταις, quæ eadē in populum fi-
cta, congiarium dicitur. Donariū autē est ἀνάθημα, qua-
lia uidentur in fanis. Tranquillus in Calig. Pronuncia-
toq; militi centenis uirgum denarijs, quasi omne liberali-
tatis exemplum supergressus: Abite (inquit) lati, abite lo-
cupletes. Primus autem Claud. Augustus instituisse ab
eodē dicitur, ut Imperatores Rom. in auspiciu imperadi
dona

Donatiuum, et
Congiarium.

donatiuum militibus pronuntiarent. Quod autem sequi-
tur, Quod si ratio constiterit, neque desertorem fuisse ap-
paruerit, omnia stipendia circa temporis finem reddun-
tur: hunc habet sensum, Quod si ille qui desertionis sus-
pectus est, rationem aliquam causamq; iustam fuisse docue-
rit, quamobrem abesse sibi contigerit. hoc enim signifi-
cat rationem constare. Plinius iunior ad Minutium: Mi-
rum est quam singulis diebus in urbe ratio aut cōstet aut
constare uideatur. id est, mirum est, quam officio quisque
in urbe præclare fungi uideatur, beneq; operas colloca-
re, singulisq; horis ciuilitate seruire: id est nihil temporis
hominibus deprire: eo modo quo dicitur, rationem ali-
cui constare, quādo acceptorum ratio non superat impen-
sorum rationem & reliquorum.

Ratio constat.

IN cap. Hereditate, De castrensi peculio, circa prin-
cipium, commilitonum pro commilitiū legitur. quod Ac-
cursius suspicatus est. Est autem commilitium societas mi-
litaris, & contubernalis amicitia.

Commilitium.

EST caput Municeps, sub titulo, Ad municipale, ut
subintelligas legem, ut Politianus pridem dixit. In eo ca-
pite ita legitur. Miles ibi domicilium habere uidetur ubi
inheret: et si nihil in patria possideat. Merere uerbum est
ad milites pertinens. quare in promptu est iudicare, nec
inheret nec haberet, ut Accursius: sed meret legēdū esse.
Merere militare est, quod Græci στρατός στρατεύειν di-
cunt. Lucanus, Aere meret paruo. Vnde equo merere Ci-
ceroni in Philip. pri. cū alioqui merere, quæstū facere si-
gnificet, id est ὄργαζεσθαι, μισθωπέειν. & milites merentes
μισθωπέοι dicitur, et μισθωποδοῖτες: et q nō meret ἀσπά-
ρατοι, ἀσπαστοί: et extrordinarij ἐκστρατοί. Inde emerere
uerbū ut elugere: & emeriti milites. & stipendia emerita
m m Ciceroni

Merere.

Emerere.

Ciceroni, Liiius libr. 1 x. belli Maced. Consules cum tribus egerunt, uti ad plebem primo quoque tempore jurent, uti E butio emerita stipendia essent: ne inuitus militaret. Modestinus supra, De re militari, emerita pro comodis ueteranorum accepit. Et ut ueteranus (inquit) accipitur, & emerita accipiet. Tranquillus, Eorum duces quidragena M. Sester. merebant, ἐμισθοφοροῦ. Cic. pro Roscio, Nam illa membra merere per se nō amplius poterat xii. ἐμισθοφοροῦ. Emeriti milites. Lucanus, - quæ rura dabantur Emeritis? τοῖς τῆλα γέμεναις στρατῶν τῆλε κούροι; ἢ πᾶσας τὰς νενομισμῶν στρατῶν ἐστρατοῦ μύθοις; τῆ στρατοῦ περὶ παυμύθοις ἢ ἐμισθοφοροῦ.

IN cap. sequenti, Humanum est reliquorum usuras neque ab ipso q̄ ex administratione honoris relinquunt. Sic habet omnia exēplaria, & Accursius probat: uerum sensu exposcente, ego reliquatur lego. Est autem reliquari, & alienum ex reliquis rationum contrahere. quo uerbo usus est Paulus, supra, De administratione tutorū, in cap. Lucius. Paulus respondit, Non ex eo quod adultus cum qui prædia eius coluit, procuratorem habere uoluit: debitum quod ex conductione reliquatus est, agnouisse eum uideri. Obiter autem emendandus locus corruptissimus in cap. Licitatio, supra, De uectigalibus, ubi idem Paulus in exēplaribus peruagatis ita loquitur, Et ideo impleto tempore conductionis licitatores alloquendi sunt. Licitatores uectigalium ad iterandam conductionem antequam superiori satisficiant, admittendi non sunt. Nos ex ueterum obseruatione legimus, Et ideo impleto tempore conductionis ea locanda sunt: Reliquatores uectigalium, & c. Sicq; legebat Petrus Crinitus. In quodam tamen uetusto libro relinquantur legimus. Cicero ad Atticum,

Maximi

Maximè uerò me angit ratio reliquorum meorum: quæ quamquam explicata sunt, tamen quod & Dolobellæ nomen in ijs est, & attributione mihi nomina ignota, cōturbor. Plinius in epist. Priore lustro quāquam post magnas remissiones reliqua creuerunt. λοιωάδες & λοιπά (ead) uerbum apud Græcos leguntur.

IN cap. Eius, eodem sub titulo, Ad municipale, Si quis negotia sua non in colonia, sed in municipio semper agit. Colonia hic non uillam significat, ut Accursius existimauit: sed pro oppido quod colonie iure utitur. Colonia interdum agriculturalionis locum, aratorisq; officinam & domicilium significat. Paulus in tract. Locati, Seruus colonie adscriptus est, ad periculum coloni pertinebit. Sic Cicero in Frumentaria, Siculos colonos, & aratores pop. Romani uocauit γεωργῆς. Inde leges colonicæ Varroni lib. 1. de Re rustica, Atque etiam leges colonicas tollis, in quibus scribimus, Colonus in agro surculario ne capras compascat. Columella libr. 1. Comiter agat dominus cum colonis, facilemq; se præbeat: auarius opus exigit quā pensiones. Colonia etiam ciuitas est, a matrice ciuitate deducta, id est metropoli, quo modo Athenis Ionice ciuitates deductæ erant & propagatæ: ut ex Herodoto nouimus lib. v 11. Colonia in hoc significato Græcè ἀποικία dicitur: & coloni ἀποικιοί. Thucydides, ἀποικία ἢ μὲν πᾶσιν ἔστι, τιμὰ τῶν μὲν πόλεων, ἀδίκων μὲν ἢ ἀλλοφύλων. Terra sancta colonia uocatur cap. x 11. libri Sapiencie. Sed cū totus ille liber inscite & absurdè è Græco uersus est ab homine quodā lingue Græcæ Latineq; imperitorū: uerò caput illud absurdissimè. Nā ubi nūc legitur, Vt dignam perciperent peregrinationē puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra: ita Græcè legitur,

Locus libri Sapiencie.

m m 5 Vt

Vt dignam dei filiorum coloniam suscipere terra omnia apud te honoratissima. *ἡν ἀξίαν ἀποικίας δεξέσθαι βέλους ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν σοὶ πατρῶν τιμιωτάτη γῆ.* Colonia igitur interdum ab incolentibus terra inhabitatibusque dicitur, interdum a cultoribus terrae. id quod ostendit diuus Augustinus lib. x. de ciuitate Dei, his uerbis, Nā ex hoc uerbo *κόλο* agricolae & coloni uocantur: & ipsos deos nō ob aliud appellāt *κοελικολας*, nisi quod caelum colant, non utiq; uenerado, sed inhabitando, tanquam cœli quosdam colonos: non sicut appellantur coloni, qui cōditionem debent genti tali solo propter agriculturam sub dominio possessorum: sed, ut ait quidam Latini eloquij magnus autor, Vrbs ami qua fuit, Tyrus tenuere coloniā ab incolendo enim *κόλον* uocauit, non ab agricultura. Hinc & ciuitates a maioribus ciuitatibus uelut populorum examinibus conditae, *κόλον* nuncupantur. His uerbis Augustini utraque significatio enarratur. Cicero de lege agr. cōtra Rullū, Hoc in genere (inquit) sicut in ceteris Reipub. partibus, est operæpretiū diligentiam maiorum recordare, qui colonias idoneis in locis contra suspicionem periculi collocarūt, ut non oppida Italiæ, sed propugnacula imperij esse uiderentur. Et pro Fonteio de Gallia prouincia loquēs, Est in eadem prouincia Narbo Martius, colonia nostrorum ciuium, specula populi Romani, ac propugnaculū istius nationibus oppositum & obiectum. Cæsar libr. v. bellū Gallici, Fuit antea tempus cum Germanos Galli superarent uirtute, ut ultrò bella inferrent, ac propter hominum multitudinem agrūq; inopiam, trans Rhēnū coloniam mitterēt, ὅς ἦν τῶν ἐν τῇ γῆ κληρονομασθέντων ἀποπέμψαι. Titus quillus in Augusto, Ad hunc modū urbe urbaniq; terrarū administratis, Italiā duodetriginta coloniarū numero ad-

ductarum ab se frequētauit. *Ἰταλιαν τῶν Ἰσπανῶν ἀποικίαν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἀποπέμψαι.* De muni- cipiū & colonia discrimine Gellius lib. v. scripsit. Colonia in titulo, De censibus, & alibi in iuris libris fit mētio: sed nusquā (ut opinor) ab Accursio hoc uocabulum intel- lectum est. Adde hic corollarij nomine, quod qui urbes e- uersas & restitutas incolere incipiunt: *ἢ non ἀποικοί*, id est coloni, sed *ἐπιμοί* dicuntur, quasi incolae immigrātes. quanquam & hoc uerbum interdum pro colonis accipi- tur, et pro ijs qui indigenis superinducuntur. Aristoteles, *ὅτι ἢ ἀποικιστῶν ἐπιμοίς ἐπαγαγόμενοι ἐξασίαςσιν.*

Ἐπιμοί

IN cap. Generaliter, De decurionibus: Vt qui clemen- tiorē sententiā passus est, ob id quod ad tempus relega- tur, bonis consulere debeat humanitatis sententiæ, nec de- curionatum accipiat. Legendum boni consulere: quod quid sit docet Quintilianus libro primo his uerbis, Sit ne Consul & consulendo, an à iudicando: nam & hoc consu- lere ueteres uocauerunt. Vnde adhuc remanet illud: Rogat boni consulas, id est bonū iudices. Idem in præfatione sexti libri, Boni autem consulere nostrū laborē, uel pro- pter hoc cæcum est, quod in nullum iam propriū laborem perseveramus. id est bonam sp̄e de labore suo concipere, hilariterq; operam in eo nauare, *δυσβύμως ἔχον φιλοπο- νῶντα.* Plinius lib. xxiii. Quærebat argentum auari- tia: boni consuluit interim inuenisse nimum: id est bene secum actum esse iudicauit, & interim acquicuit inuēto. *ἢ ἀγαπητῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν μιλῶν εἶγε.* utitur & Plin. iunior. Hoc serē Cicero, Terētius & Linius Aequi boni facio dicunt. Cicero ad Attic. Tranquillissimus autē animus meus, qui totum istud æqui boni facit. id est bonā in partem interpretatur, *ὁ τῆς ἀλῆς ἐν δυνάμει μόνως, ὁ τῶρος*

Boni cōsulere

Aequi boni facio.

ὁ πρὸς τὸ δὺλογοῦν. Sic Vlpianus boni consulere hu-
 manitatis sententia, per genitiuū quasi Græco more dixit:
 id est existimare clementer secum à iudicibus actū esse in
 animaduersione criminis. ἡρεξαι ἰδί τῆ ἐπιφκεία τ ῆ
 μιν. τὶδ ἀπόρασιν τῆς ἐπιφκείας ἀ ποδὲξαι. ται ὅ στω
 δεαδ, τῆ ῆ γρῶμυ χρῆσαμδνω ἐπιφκεί κγα φιλαιδ ρῶππ.

In cap. Honores, eodem sub titulo, Honores et munera
 non ordinationibus, sed potioribus quibusq; iniungenda
 sunt. In uetustioribus ordinationis legitur, tāq; Accur-
 sus testatur, sed utrunq; mendosum est, ut opinor. quare
 uel ordinationibus uel ordinatis omnibus legendum esse
 censeo. Est autem ordinare, aliquem ad honorem et ma-
 gistratum promouere; hoc est (ut Cicero loquitur) orna-
 re, honoribusq; augere: κοσμεῖν, εἰς τιμῆν ἀναβιβάζειν, ἢ
 ἀξίωμα παρᾶγειν. Tranquillus in Vespasiano, Quendam
 e charis ministris dispensationē cuidam quasi fratri pre-
 tem cum distulisset ipsum candidatū ad se uocauit: ex-
 ctaq; pecuniam quam is cum suffragatore suo pepige-
 rat, sine mora ordinauit. Est enim ordinare, quasi in ordi-
 nes adoptare, uel in ordinem municipalem prouehere. Ci-
 cero in Prætura urba. M. Octauium hominem ornatissi-
 mum loco, nomine, ordine, uirtute. Alibi, Inferiores loco,
 ordine, auctoritate. Secundum hoc honores deferendi sunt
 optimo cuique, non in orbem honores municipales con-
 ferendi: nec ut quisq; in ordinem allectus est, ita et munera
 iniungenda. Ordinatam etiam dicitur τῆσγ μδου, id est
 recte atq; ordine cōstitutū, ut idem Tranquillus in Aug.
 Partitis post uictoriam officijs, cum Antonius orientem
 ordinandum, ipse ueteranos in Italiam reducendos, et
 municipalibus agris collocandos recepisset: neq; uetera-
 norū, neq; possessorū gratiā tenuit Curuius, Forstmann

Ordinare.

ita facta ordinauerunt. Sic Cic. in Ora. ordinare litē dixit,
 οὐκ ἴστω, ἀπὸ τῆσγ, ἐ παρορθεαδ, ἡραδ δδμ, διακοσμεῖν

IN cap. Herennius. Modestinus respondit, sola salarij
 percriptione minimē decurionem factum, qui secundum
 legem decurio creatus non sit. Vel perceptione uel præ-
 scriptione legendum; præsertim quum Accursius teste-
 tur in aliquibus legi albi præscriptione. Est autem per-
 scribere in tabulas publicas in acta q; referre: quod in re-
 gistro scribere uulgò dicunt, uocabula à regestis corrupta.
 Sūt enim regesta que à Græcis ἐπορευμᾶτα et ἐπο-
 μνησμοι dicuntur. Quintilianus in. II. Vnde fit ut
 dissoluta et ex diuersis cōgesta oratio coherere nō pos-
 sit: similisq; sit commentarijs puerorum, in quos ea que
 alij declamatibus laudata sunt, regerunt. Et in III. Sunt
 enim uelut res regestæ in hos cōmentarios, quos adolescēs
 deduxerat schola, ὁνοεὶ ἀ ποστρημδνενα τινά. Registrū
 ergo quasi regestarium lingua uulgāris uocat. Hæc à Cice-
 rone percriptiones dicuntur, ut in Verrem act. v. Pri-
 mum mihi literas publicas quas in ærario sanctiore con-
 ditas habebant, proferunt: in quibus ostēdunt omnia que
 dixi ablata esse perscripta. Idem, Vt quisq; eis rebus tuē-
 dis conseruandisq; præseruatis: perscriptū erat cum ra-
 tionem ex lege redderet, ut quæ acceperat, deberet red-
 dere. Et Philip. v. Illa uerò dissipatio pecuniæ publicæ fe-
 renda nullo modo est: per quam septies millies falsis per-
 scriptionibus, donationibusq; auertit. Percriptionibus,
 id est ἀναγραφῆσγ. Et ad Plancium, Id ex ipso senatuscon-
 sulto poteris cognoscere: ita est enim perscriptū, ut à me
 descripto dicta sententia est. ἀναγεγραμδνου. Idē pro L.
 Flacco, percriptiones pro syngraphis accepit: Perscri-
 ptiones cum mulierculis aperta circumscriptione fecisti:

Perscribere.

Regesta.

Regerere.

Percriptiones

tutor

Rescriptor. tutor his rebus Græcorū legibus adscribendus fuit. Et in Verrem, perscriptorem pro cautore posuit, qui formulas concipit. Dicuntur & διαγραμματα ea quæ in acta referuntur, ut sit in delectibus militum. Est igitur Modestini resposum huiusmodi: alibi sola perscriptione decurionem non fieri. hoc est, Non satis est in album esse relatum, nisi recta allectio præcesserit perscriptionem.

Dignitas. IN capite, Imperatores, eodem sub titulo, De decur. Nisi eius ætatis fuerit ut decuriones creari possent, & dignitas certam spem eius honoris id faceret, ut princeps indulgere possit. Hic locus ita mihi legendus uidetur, Et dignitas certam spem eius honoris ijs fecerit. Dignitas autem hic mea sententia nõ pro decurionatu accipienda est ut Accursius existimauit: sed pro oris probitate, morūq; præstantia in facie eminente. Pulchritudinis genera duo (inquit Cicero lib. I. Officiorum) Vnum uirile, quam ali-

Venustas. gnitatem dicimus: alterū muliebrem, quam uenustatem appellamus. In Oratore autem perfecto utrunq; cõmixit, Vultus uerò (inquit) qui secundum uocem plurimum potest, quantam affert, tum dignitatem, tum uenustatem: in quo cum effeceris, ne quid ineptum aut uoluptuosum sit: tum oculorum est magna moderatio. Plinius in Panegy. Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capiti, & dignitas oris, non ne longè lateq; principè ostendant: & δεινότητις καὶ τὸ ἀξιομάκλον, τὸ ἀξίασπευ τὸ δὲ δαιμόνιον. Sensus igitur huius dicti hic est, meo quidè iudicio, Ita enim relegatum post relegationis tempus exactum in ordinem eligi posse, si damnationis tempore necdum etiam decurionalis fuisset, & indoles morum in ore conspicua polliceri ei uideatur indulgentiam principis. id est principem cum allectum eum rescuerit, gratum id ratumq;

habiturum: hoc est diploma indulgentiæ restitutionisq; haud grauatè daturum.

IN cap. Rescripto. De muneribus & honoribus, circa principium, nõ alligatus, sed allectus legendum est, ut Accursius suspicatus est, etiam si non probauit. Allegere est in cætum adiungere & adoptare: ut sublegere in locum demortui legendo substituere. quibus uerbis Iuriscõsulti nisi sunt. ut Vlpianus supra, De decurionibus. Tranquillus in Tyb. Instanti sæptus ut ciuitate donatum in decurias allegeret: negauit se allecturum. & ἐπὶ τὸ ποικίλα λίσαν uel τὸ ποικίλον εἶδος, ἡδὲ καὶ ἀσπίδα. Varro de lingua Latina, Collegæ qui unà lecti sunt: & qui in eorum locū suppositi, sublecti. ἡ νόνα δὲ ἀσπίδα. Alioquin allecti dicti sunt peculiariter qui propter inopiã Senatorum, in Senatū ex equestri ordine assumebantur, ut esset differētia inter patres conscriptos & allectos: ut autor est Festus. Huiusmodi uiginti allectos aut conscriptos nuper curia amplissima hic accepit. τὸ ποικίλον εἶδος dicuntur.

IN cap. tertio huius tractatus. §. Quod pater, deest negotio omnino: quod suspicatus est Accursius, qui tamen sensum non percepit. Quod pater non consensit honoribus siue muneribus filij, ne illius patrimonium oneri subiciatur, præstat defensionem: nam ciuē patriæ utilitatibus quatenus potest, aufert. Legendum non præstat defensionem. Latinitas autem purior exigit, ut illius nõ ad patrem, ut Accursius censuit, referatur, sed ad filium. Alioquin Vlpianus non illius, sed suum dixisset, si patrem intelligi uoluisset. Sensus est igitur, Pater, qui filium suum quantum potest patriæ cõmodis aufert & auertit, facere nequit, quominus filij patrimonium aduētitiū, aut castresè honorū administrationi, munerūq; functioni obstringatur.

Allegere.
Sublegere.

Allecti.

IN cap. Ad temp. eodem tract. Minores deniq; nec de-
curiones creantur; uel creati suffragium in curia ferunt.
Minutula mendā sensum huius dicti conuertit. Illa autem
particula nec in priore membro posita, ita rationem sui in
posteriore poscit. Igitur ita legendum, Nec creati suffra-
gium in curia ferunt. hoc est, ex eorum genere sunt, quos

Echemythi &
auscultatores.

Græci ἀκυστιδῆς ἔνεμύθους uocant, quasi auscultatores
ἔνεμύθους cenfendi immunitatem habentes.

IN cap. ul. eodem sub titulo, De muneribus: Nam ha-
rum specierum curatores, quos Græci appellant, creati
moris est. Lego quos σιτώνες καὶ ἐλαειμύθους Græci ap-
pellāt. Sitonæ apud Athenienses curatores erāt cōmēmo

Sitonæ:
Frumentato-
res.

frumento cōdendoq; præfēcti qui Latine frumētatores di-
cuntur, οἱ τῶν σιτῶν ἀγορᾶς ὄντες καὶ ἀποδοτέμενοι. erant
etiā qui σιτοφύλακες dicebātur, quasi frumētī asseruanti
curam gerentes: ut Demosthenes ἐν τῷ πρὸς Λεπίδου,

Sitophylaces.

De Leuconē rege Βασσηφῶνι loquēs: Ab eo (inquit) quot-
annis frumenti ad milia quadringēta medimnū: id quod
ex tabulis ἔσ scriptura sitophylacū uidere quibus potest,
καὶ τῶν ἐν τῷ παρὰ τοῖς σιτοφύλαξι ἀπογραφῆς ἀντιστά
Idem munus ab alijs σιτολογοῖα dicitur: ἔ curatores ipsi
σιτολόγοι: Latine frumētī coactores. Dispēsatores aut ipsi

Sitometræ.

annonæ publicæ σιτομέτραι uocātur. Hæc munera institu-
ta erāt in ijs ciuitatibus, quæ frumento importato uteban-
tur, ut Athenis. Vnde Demosthenes ibidem, πλεῖστον ἔστι
πάντων ἀποδοτέμων ἡμῶν ἐστὶ σιτομέτραι χρωμίσθαι. Sic au-

Sitonia.

τέ, σιτώναι dicūtur, ut ἀποδοτέμων, τελευτώναι. Inde σιτωνία in
cap. secūdo, infra tract. proxime sequēti, Sextumdecimū
ætatis annū agentē ad munus sitoniæ uocari nō oportet.
id est frumētationis publicæ: in cap. ultimo, infra, De ad-
ministratōne rerum ad ciuitatē perti. Item rescripserat

Sitonæ

Sitonas indemnes esse oportere. Sic enim legendū est, non
sionas. Hæc autē sunt munera, ex quibus publicè debi-
tores sunt ij quorum fit mentio in cap. 111. Cod. De com-
pensationibus. Verūm quod paulō superius in hoc capite
dicitur, Tyrorum siue equorum productio, id est, ut opi-
nor, quod Græci ἐξέτασις καὶ σύνταξις appellant, quasi
recensionem ἔσ concenturationem. de quo munere Ari-
stoteles in sexto Politicōn ita inquit, Opus ἔσ bello ἔσ
pace portariū ἔσ μάχης curatores esse, ἔσ recensionis ci-
uium descriptionis q; in classes. οὗτοι γὰρ ἐν ἀρίστη καὶ πολέ-
μοι πολῶν τε καὶ τριχῶν φυλακῆς ὁμοίως ἐπιμελήσας εἶναι,
καὶ ἐξέτασις καὶ συντάξις τῶν πολιτῶν. Hæc autem
munera Aristoteles ἀναγκασίας ἀρχάς appellat σωματο-
μίας πρὸς τὰς πολεμικὰς χρεῖσας: ob id scilicet quod ne-
cessariam functionē habeant ad res bellicas expediendas
cum usus uenit. Equorum productio est hipparchia.

Equorum pro-
ductio.

Sequitur, Item episcopi qui præsumt panī ἔσ ceteris
uenalibus rebus, quæ ciuitatum populis quotidianum ui-
ctum usui iungunt, personalibus muneribus funguntur.
Pro usui iungunt, suggerunt legendum puto. Episcopus
est qui suum arbitratum rerum habet. Cicero ad Atticum
lib. vii. Ego negotio præsum non turbulento. uult enim
me Pompeius esse, quē tota hæc Cāpana ἔσ maritima ora
habeat ἐπισκοπῶν, ad quē delectus ἔσ negotij summa re-
feratur. Est autē ἐπισκοπῶν idem quod ἐφορῶν. Xenoph.
de copijs regis Persarum, ἔσ earum recensione loquēs, καὶ
τῶν ἀποδοτέμων τῶν ἀντὶ ὀικονομίας ἀποδοτέμων, τῶν δὲ ἐφορῶν
ἐστὶ ἀποκομῆς, πλεῖστον τῶν ἐπισκοπῶν. Episcopi au-
tem ἔσ ephori sunt, quibus nō solum oculis lustrādi pote-
stas, sed etiā prouidētia ἔσ cognitio mandata est: à qua si-
gnificatione episcopi antistites dicūtur, quod uocabulū si-

Episcopus.

nn

Latine

Latinè transferre quis uelit, nō uerius speculatore, ut cen-
seo, quàm inspectorē uocari. est enim id uerbum eireijsi-
gnificandæ accommodatū. Cicero, Nos enim augures ob-
nunciationem solum habemus: consules & reliqui magi.

Inspectorio. stratus etiam inspectionem, ἐπινοήσις. Liu. Placuit me-
ti legatos in Hispaniam ad res sociorum inspiciendæ, qui-
bus si uideretur digna causa, Annibali denunciarent, ut à

Inspicere. Saguntinis socijs populi Rom. abstineret. Inspicere etiam
est rem penitus considerare. Vnde inspiciere hominem pe-
nitus Plinio in epistolis, id est pernoscere: Et inspiciere
agrum quem uelis mercari, & inspectio. lib. primo Cice-
ro ad Varronē, Illud enim adhuc prædium suum non in-
spexit. Sic hoc uerbo usus est Caius Iuriscon. in ca. Si per
inspectū, De periculo & commodo rei uēditæ. & inspe-

Inspector. tor quasi ἐπινοήσις, nomen est artificij, ut sunt ij quibus
res inspiciendæ mandantur, & estimandæ antequam eman-
tur. Hic autem episcopos significare eos inspectores putat
qui de panificijs & reliquis uanilibus pro potestate co-
gnoscunt. quales sunt apud nos, quos magistros opificio-
rum uocant, quibus opifices opificia sua ut approbent ne-
cesse est instituto municipali, aut in mulctam incidat, ut
(quod plerunq; fit) prolato ære se tueantur, ut utar uerbo
prisco. His autem uerbis quæ sequuntur, Qui ammonā susci-
pit uel exigit uel erogat: ij magistratus significatur, quos
ἀνοδήσις & ταμίης σιτολόγος & σιτομέτρος uocant.

Sequitur: Ii quoq; qui custodes ædiū uel archeote. Ar-
stodes ædiū sacrarum intelligo, quos Aristoteles ἱερο-
δωκας uocat, qui ijdem non sunt cum ædituis, quos uen-
gss Græci uocant. Archeote ἀρχεῖται & ἀρχὴ τὸ ἀρχεῖν
ab archiuo, uel archio potius dicti sunt, de quo ante dixi.

Logographi. mus. Logographi à rationibus publicis cōficiendis perfer-
bendū.

bendūq; dicti sunt: quanquam apud oratores hæc dictio
aliter accipitur. Iidem ferme qui tabularij: qui in tabulas
publicas referunt, quæ ad Rempublicam pertinent. Xenoparochi.
noparochi (ut opinor) ijdem sunt qui parochi: qui pere-
grinis salem & ligna præbebant, inquit Acron. de qui-
bus Horatius in primo Sermonum, Et parochi quæ de-
bent ligna salem quæ, quos Porphyrio copiatos à Lati-
nis uocatos esse tradit: qui salem & ligna ijs præstabant,
qui Rempublicæ causa peregrè ibant. Sub nomine autem
harum specierum omnia hospitibus necessaria intelli-
mus, ut idem Acron alibi sentire uidetur libro secūdo Ser-
monum, ubi Horatius parochum pro conuiuatore posuit.

uertere pallor Tum parochi faciem nil sic metuentis, ut
acres Potores. Cicero in priore significatione usus est ad
Atticum libro XIII. Ariobarzanis filius Romam uenit:
uult opinor regnū aliquod à Cesare emere, omnino eum
Sestius noster parochis publicis occupauit, quod quidem
facile patior, ueruntamen inuito eum per literas, ut apud
me diuerfetur. Sunt qui parochias inde appellatas cen-
seant, quibus singulis sacerdotes sui destinati sunt: ab ex-
hibitione scilicet sanctifici crustuli, id est, sacrosancti panis
ficij. Ego uerò nō parochias primū, sed parœcias appel-

latas esse censeo. παροικίαι sunt accolæ: quare qui fanum
aliquod accolunt, parœci dicti sunt, eiusdē scilicet fani con-
sortes: & parœcia accolarū cōuētus: et accollatus: sacraq;
utrimo. Nā παροικίαι etiā οἱ παροικίαι dicuntur, id est, ui-
cini: legiq; ipse hoc uerbū apud Græcos in ea significatio-
ne, nisi falsus sum opinione. Quod si Latinè loqui magis
placet Latinè sciētibus, curiæ dici possunt: unde curiones
olim dicti: & παροικίαι, ipsi curiales. Linius, Inter maiorū
rerum curas conuētus maximi curionis uetus excita uerunt

certamen, Patricijs negantibus, M. Manilij, qui unus fuit
 è plebe potens, rationem esse habendam; quia nemo ante
 eum nisi è patribus id sacerdotium habuisset. Curio autè
 Curiones. Curionatus. maximus est, cuius autoritate curia omnesq; curiones re-
 gebantur, inquit Festus. Inde curionatus dici debet, quæ
 uulgò cura dicitur, & ædes ipse sacræ, curiata: quæ sœda-
 litia non habent, sed quæ curialibus destinatæ sunt, & ac-
 colas suas uendicant. Isocrates Ἀπό τῆς Κριδῆς μέγας Σινά-
 πους ἑλλῶνας τῶν Ἀσίων παρανομῶσι. Interdum παρανομῶσι
 ἀντὶ τῶν μετοίκων accipiuntur: ut illud ad Hebræos unie-
 cimo, τίθει παρώκιστον ἐς γῆν τῆς ἐπαρχίας ὡς ἀνα-
 τολῶν. Fide incola aduenit in terrâ pollicitationis ut alien-
 narchæ, sic enim ad uerbū uerti potuisset. Quod sequitur limen-
 archæ: limenarchæ legi debet, id est portuum præfeci,
 Limenarchæ. Limenophylacia. & limenarchia ipsum munus, quæ etiam limenophylacia
 ab Aristotele dicitur. Ceterum quod hic de mansionū en-
 ratoribus dicitur, de ijs mansionibus intelligendum, quæ à
 Manfiones. Græcis σταδοί dicuntur, & στρατιωτικὰ καὶ ἀλαβύσεις, & κα-
 ταγῶγια τῶν ἀγγελιαφόρων. Erant enim ordinatæ per mā-
 siones, demēsacq; militū itinera, eorū qui diplomatibus ue-
 bantur & cursu uehiculari, qui cursus publicus appellatur
 Curfus publi- sus. lib. x i i. Codicis. Apud nos hodie celeres cursores cursum
 publicum nō uehicularis, sed equis cōficiunt: qui prout loco-
 rum ratio diuersorumq; tulit, sua habent curricula ma-
 iora uel minora: eaq; ratione māsiones distinguuntur: quos
 postea uocamus, ut in Italia cursores appellantur. Nūc eo
 euasit licētia & luxus, ut passim cōmeanteis uideas mul-
 tos equis celerum, etiam quibus nullum est negotium, nisi
 animi causa: cū interim plerique temporis compendium
 nullum aut certe aspernandum faciant. Sed tanti dudum
 esse cœpit, nihil more maiorum facere: & pulchrum esse
 censet

censetur & sericatis dignum, uiatorium comitatum uno
 aut altero die anteuertere. Hic quid agas? Sic uiuitur. Hoc
 in mores receptum est, adeo qui eo more utuntur, cupiunt
 & in acta referri, ut inquit Satyrographus. Sed solēne fā-
 tis & Providentiæ semper fuisse historia testatur, homi-
 numq; memoria: pro luxu improbiore Sybariticiq; deli-
 cijs, expiamenta poscere paria atq; consentanea, aut ultrò
 sibi sumere. Immodicam enim felicitatem mortalibus supe-
 ri nunquam non scenerato indulgēt. Verum Plinius libro
 sexto, de itinere Indiæ ab Alexandria loquens, A Copto
 (inquit) camelis itur a quationum ratione mansionibus di-
 spostis. Herodotus in quinto, centum & undecim man-
 siones esse tradit Sardibus ad regiam Persarū, quæ Susa
 uocabatur. καὶ ἑξαγῶγια μὲν ὄντων σταδίων τοσαύτων ἐστὶν ὡς
 Σαρδίων ἐς Ἔσση ἀναβαλόντων. Mansionis autē, id est, sta-
 thmi spatium centū & quinquaginta stadia facit. Qui autē
 huiuscemodi mansionibus præfeci erant, ἐπίσταδοι uo-
 cabantur: ut apud Isocratem in Panegyrico, ἐκατόμυνας ὁ-
 τῆς Κερίας ἐπίσταδοι & πολὺν ἤδη χρόνον ἀφέτηνε. Sed
 eo loco Satrapam intelligo. Aliquando ἐπίσταδοι appel-
 lantur ij qui super hospitia sunt in comitatu principis, aut
 legati ducis uel exercitus: & Epistathmia hoc munus ap-
 pellatur. Hodie Marschalli hospitiorū lingua nostra uo-
 citantur: qui eorū ministerio utuntur quos designatores mā-
 sionarios Latine appellare possumus, et cretarios designa-
 tores à creta qua utuntur. Cice. ad Atticū in grādi illa epi-
 stola lib. x i i. in fine, Hospitium siue ἐπίσταδοίαν odio-
 sam, mihi duxi nō molestā. ἐπίσταδοίαν cū diphthongo in-
 penultima dixit, quod uerbū necessitatē hospitis recipiēdi
 significat, à uerbo ἐπίσταδοίαν, qd̄ diuersari Latine dici
 tur. Plutarchus in Sertorio, τῶν ἐπίσταδοίαν ἀπαλλάξας:
 cuius

Epistathmā

Mansionarij
designatores.

cuius rei qui immunitatem beneficio principali consecuti sunt, ἰσάθειστοι dicuntur. Hoc autem in loco significari puto inferioris muneris officium, operū reficiendorum curatoris, qui ἑργεπιστάτης dicitur, καὶ τῶν ἑργῶν ἐπιμελητής. De mansionibus militaribus exemplum est apud Lampridium in Alexandro his uerbis, Tacebantur secreta bellorum; itinerum dies publicè proponebantur, ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptū esset: illa die, illa hora ab Vrbe sum exiturus: & si dii uoluerint, in prima mansione mansurus, deinde per ordinem mansiones, deinde statua, deinde ubi annonæ esset accipiendæ, & id quidem quousque ad fines Barbaricos deueniretur. Idem alibi, Milites expeditionis tempore sic disposuit, ut in mansionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria decem & septem (ut solent) dierum, nisi in Barbarico.

Camelelates. IN §. sequenti, Camelasia quoque similiter personale munus est. Lego camelelasia, id est, camelorū productio. Est enim καμηλατής camelorū agitator & ductor: ut ὄνυλάτης, ἰππηλάτης, στρατηλάτης, id est, dux exercitus. Huiusmodi munus institutum erat impedimētis exercitus agendis & cōportandis in expeditionibus publicis. Camelarij etiam à Græcis καμηλαίται dicuntur, quos Herodotus insidere camelis in acie facit. Camelis enim Arme nij inter equites utebātur, ut legimus apud Herodianum in quarto, Nicostrategi uocabulum corruptum est.

Syndici. IN §. Defensores, Defensores quoque ciuitatum quos Græci syndicos appellant, & qui ad certam causam agendam uel defendendam eliguntur, & reliqua. Syndici dicuntur aduocati, qui ut patroni ad communem causam defendendam mittuntur. Sunt autē causidici plures uel orator

tores ad communis causæ patrociniū missi, ut apud Demosthenem in oratione pro Ctesiph. Aristides dicitur esse creatus syndicus ab Atheniensibus, ut cōmuni causæ Græciæ Atheniensium nomine patrocineretur. & στωδικῆν uerbum, idem quod στωγοπῆρ: ac si syndicari uerbū fingas pro defendere & patrociniū prestare. Sunt etiā syndici ciuitatum aduocati & defensores iuris publici: quasi in causam publicam cōmuniter incumbentes. Idem Demosthenes τὸς ἀεθλίω refert lege sancitum Athenis, ne cui iterum syndicum fieri liceret creariq; à populo: idq; ideo ne syndicia, id est syndici munus ob publicā utilitatem inuentum, uerteretur in quæstum compendiumq; priuatum. Hoc nomine uocari possunt, quos hodie Deputatos nostri uocant.

Sequitur §. Iudicandi quoque necessitas: qui locus ita à Iurisperitis intelligitur, quasi iudex iudicare cogatur: ex quo ducunt argumentum in tabularios atque syngrapharios, ut id quod suæ functionis est, conficere ipsi cogantur: cum reuera Arcadius Iuriscōsultus hoc significare uoluerit, hominem politicum ac ciuili more uiuentem, ut cætera munera ciuilia: ita iudicandi quoq; munus agnoscere obireq; debere, ad idq; cogi posse. id autem ut planum faciamus, latius rem hanc totam de iudicijs Romanis explicare conabimur: id quod maiorem utilitatem latiusq; patentem allaturum est, quàm quantum est id unum quod spectat ad huius loci sententiam percipiendam. Iam primum igitur hoc dictum Iuriscōsulti sub titulo, De muneribus positum, satis hoc quod dico iudicare uidetur: deinde Tranquilli locus in Augusto id ipsum plane ostendit, Ad tres (inquit) iudicum decurias quartam addidit ex inferiore censu, quæ ducentariorum uocaretur, iudicaretq; de leuior

de leuioribus summis. Iudices à trigesimo ætatis anno al-
legit: id est quinquennio maturius quam solebant. Ac ple-
risque iudicandi munus detrectantibus uix concessit, ut
singulis decurijs per uices uacatio esset. Idem, Splendidum
(inquit) uirum Græciæ que prouinciæ principem, uerum
Latini sermonis ignarum, non solum albo iudicum era-
sit, sed etiam in peregrinitatem redegit. Album iudicum
appellat in quo eorum nomina descripta erant, qui ea-
rum erant decuriarum quæ uno quoque tempore iudica-
bant. *Ἀλβίαρχοι* *πρωμασιῶν* dicitur, & *Ἀδύκωνες*
Græcis. Unde illud Plinianum in præfatione per meta-
phoram dictum, Cum hanc operam condicerem, non eras
in hoc albo. Allusit enim ad morem eorum qui causas
acturi in foro aut declamaturi, auditores corrogabant,
quasi futuros iudices eloquentiæ aut sciendiæ. Graue au-
tem detrectandumque fuisse iudicandi munus, ex uerbis Ci-
ceronis intelligere licet in Prætura urbana: Vos (inquit)
quod ad uestram famam, existimationem, salutemque com-
munem pertinet, iudices prospicite atque consulite. Splen-
dor uester facit ut peccare sine summo Reipub. detrimento
ac periculo non possitis. Non enim potest sperare populus
Rom. esse alios in senatu, qui recte possint iudicare. Vos
si non potueritis, necesse est cum de toto ordine despera-
rit, aliud genus hominum, atque aliam rationem iudicio-
rum requirat. Hoc si uobis adeo lenius uidetur, quod puta-
tis onus esse graue et incommodum iudicare; intelligere de-
betis primum interesse, utrum id onus uosmetipsi reieceritis:
an quod probare populo Rom. fidem uestram & religionem
non potueritis, ideo uobis iudicandi potestas erepta sit. De-
inde etiam illud cogitate, quanto periculo uenturi simul ad
eos iudices, quos propter odium uestri populus Ro. de uobis

uoluerit

uoluerit iudicare. Homines scitote esse quosdam, quos tan-
tum odium uestri ordinis teneat, ut hoc palam iam dicti-
tent, se istum, quem sciunt esse hominem improbißimum,
hoc uno nomine absolui uelle, ut ab senatu iudicia per
ignominiam turpitudinemque auferantur. Pro quorum uer-
borum intelligentia sciendum id quod Plutarchus de Caio
Graccho inquit, Leges scilicet eum tulisse populares aduer-
sus senatus potentiam: inter quas unam tulit de iudicijs.
Nam cum soli antea senatores iudicarent, ob eamque causam
a plebe timerentur: trecentos ex equestri ordine adiecit,
quos totidem senatoribus miscuit, ut una iudicarent. Hæc
lex potentiam senatus magna ex parte infregit. Sylla autem
ex equestri ordine iterum transtulit ad senatum, cum etiam
tribunitiam potestatem sustulisset, quæ robur erat & colu-
men populi. At Pompeius postea iudicia ad equestrem or-
dinem lege translata in populi gratiam senatui non restituit,
cum tribunitiam potestatem populo reddidisset, ut inquit
idem Plutarchus in Pompeio, etiam in Plutarcho Latine
conuerso aliter locus ille legitur. Cicer. in Diuin. Populus
Rom. tametsi multis incommodis difficultatibusque affectus
est: tamen nihil æquum in rep. atque illam ueterem iudiciorum uim
grauitatemque requirit. Iudiciorum desiderio tribunitia po-
testas effugata est: iudiciorum leuitate ordo alius ad res iu-
dicandas postulatur. Iudicum culpa atque dedecore etiam cen-
sorum nomen, quod asperius antea uideri solebat, id nunc
poscitur, idque populare ac plausibile factum est. Quo in lo-
co Asconius eius interpres, quasi ex persona Ciceronis ita
inquit, Gracchus legem tulerat, ut equites Romani iudica-
rent: iudicauerunt per annos xxx. sine infamia. post uictor
Sylla legem tulerat, ut senatorius ordo iudicaret: & iudi-
cauit per annos decem turpiter. nunc Aurelius Cotta legem

nunc fert,

Iudicandi mu-
nus graue &
incommodum.De legibus iu-
diciarijs.

fert, ut senatores & equites Ro. a tribuni ararij simul iudicent. Et hoc est (inquit) quod Cicero dicit allum quoq; ordinem ad iudicandum postulari. Cicero pro Milone orationem habuit sequenti tempore. nam Divinationem aliasq; in Verrem actiones scripsit, cum ad illatē peteret. Milonem autem post consulatum defendit. In ea oratione pro Milone Asconius de M. Sautio loquens: qui post iudicium Milonianū eadem lege Pompeiana accusatus est; Eum (inquit) condemnauerunt senatores decem: absoluerunt septem. condemnauerunt equites Rom. nouem: absoluerunt septem. sed ex Trib. ararijs undecim absoluerūt, sex cōdemnauerūt. Idem Asconius in enarratione orationis in Pisonem, Legem (inquit) iudiciariam ante aliquot annos, quibus tēporibus Verres accusatus est à Cicerone, tulit Aurelius Cotta prator: qua cōmunicata sunt iudicia senatui & equitibus Rom. et tribunis ararijs. Rursus deinde Pompeius in consulatu secundo, quo tempore oratio in Pisonem dicta est, promulgauit, ut amplissimo ex censu ex centurijs aliter quam antea lecti iudices, æquē tamē ex illis tribus ordinibus res iudicarent. De hac lege Pompeia loquens Cicero in Pisonē ita inquit, Ecquid uides? ecquid sentis, lege iudiciaria lata, quos post hac iudices simus habituri? nō æquē legetur quisquis uoluerit; nec quisquis noluerit non legetur. Idem ad Q. fratrem de Sexto Cello, Senatorū eum urna copiose absoluit, equitum adæquauit, tribuni ararij condemnauerunt. Ex quo loco patet trium ordinum singulas ac discretas urnas fuisse, in quas suffragia conijcerentur tabellaria. Vrna est καλπη ἢ ὀδύνη, id est sicella Latine. In eam autem non tantum suffragia iudicum, sed & nomina conijciebantur, cum Prator iudices sortiretur. Rursus Plinius lib. x x i i i. de iudicibus

Vrna iudicialis.

ita inquit, Sed annuli planē medium ordinem tertiumq; plebi & partibus inferuere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecunia iudices tribuunt, nec pridem id factum. Diuo Augusto decurias ordinatē maior pars iudicum in ferreo annulo fuit: ijq; non equites, sed iudices uocabantur, equitum nomen subsistebat in turmis Equites & iudiciorum publicorum. Equitum quoque non nisi quatuor ccs. decurie fuisse primò, uixq; milia singula in decurijs inuenti sunt, nondum prouincijs ad hoc munus admissis, seruatumq; est ad hodiernum diem, ne quis ex nouis iudicibus in ijs iudicaret. Decurie quoq; ipsæ discretæ pluribus nominibus fuisse tribunorum æris & selectiorū & iudicum. Præter hæc etiamnum nongenti uocabantur ex omnibus selecti ad custodienda suffragiorum scita in comitijs. Et diuisus hic quoq; ordo erat superba usurpatione nominum, cum alius se nongentum, alius selectum, alius tribunum appellaret. Tyberij demum principatus anno nono in ciuitatem uenit equester ordo, annulorumq; autoritati fama constituta est. Plinius his uerbis pecunias iudices appellat, propter quadringenta sestertia, qui census erat equester. Propter quod ipse in præfatione libri decimi-quarti queribundē ita inquit, Posteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, postquam senator censu legi coeptus, iudex fieri censu: magistratum ducem que nil magis exornare quam census. Postquam coepere orbitas in autoritate summa & potentia esse, captatio in quaestu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitæ pretia, omnes que à maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici coeptum. Hactenus ille. Iudicum igitur appellatione equites intelligebatur: licet scrupulosa quadam differ

Selecti iudices
Nongenti.

differentia equites & iudices & selecti discernentur
 Equites. post illam Augusti condecuratione: equitesq; proprie di-
 cerentur, qui equo publico merebant. Post ea equites omnes
 dici coepti sunt, quibus uti annulo aureo liceret: ut sena-

tores dicebantur, qui latoclauro uterentur. De selectis iu-
 dicibus Seneca lib. 111. de beneficijs, Vbi uero id de quo
 sola sapientia decernit, in controuersiam incidit: non po-
 test ad hoc sumi iudex ex turba selectorum, quem census
 in album & equestris hereditas misit. Cicero pro Aulo
 Cluentio. Deinde praetores tantum urbani, qui iurati debet
 optimum quoniam in selectos iudices referre: nunquam sibi ad
 eam rem censoriam ignominiam impedimento esse oportere
 duxerunt. Horatius in primo Serm. — & siue inbebat ut si-
 cerem quid: habes autorem quo facias hoc, Vnum ex iudi-
 cibus selectis obijciebat. Id est ex equestri ordine. Cicero
 in Verrem act. 1111. Ceterarum rerum selecti iudices ex
 ciuium Ro. conuentu proponi solent. Id est, equitibus qui
 illuc conueniunt. Idem alibi, Hic tu recuperatorem dabis
 illum ipsum, quem tu in cohorte tua Casianum iudicem
 habebas, si qua res, maior esset, Papyrium Potumone homi-
 nem seuerum ex ueteri illa equestri disciplina? quae uerba

per ironiam dicta sunt. Selecti iudices sunt praecipui, *ἐπισημοί*,
 uel ad uerbum *ἐπισημοί*. Vnde selectae sententiae Cic.
 de Nat. Deor. *ἀξιωματώδεις*. Inde dii selecti & praecipui di-
 uo Augustino ex Varrone, lib. 11. & 111. de Ciuitate.
 De iudiciorum translatione Plinius rursus libro eodem trig-
 simo tertio, iudicium autem (inquit) appellatione separari
 eum ordinem primi omnium instituit Gracchi, discon-
 di popularitate in contumeliam senatus. Mox ea debella-
 ta autoritas nominis uario seditionum euentu circa publi-
 canos substituit, & aliquandiu tertia uires publicam fue-
 re.

re. M. Cicero demum stabiluit equestre nomen in consu-
 latu suo, ei senatum concilians, ex eo se ordine prouectum
 esse celebrans, & ei uires peculiari popularitate quarēs.
 Ab eo tempore plane hoc tertium corpus in Republica fa-
 ctum est, coeptiq; adijci senatui populoq; Romano eque-
 ster ordo. Quae de causa etiam nunc post populum scribitur,
 quia nouissime coeptus est adijci. Quod de publicanis
 dicit Plinius, hoc Cicero pro Plancio declarat his uerbis,
 Adiungam, si uis, id quod huic obesse putas: patrem publi-
 canum. Qui ordo quanto adiumento sit in honorem quis
 nescit? Flos enim equitum Romanorum, ornamentum ci-
 uitatis, firmamentum Reipub. publicanorum ordine conti-
 netur. Ex ijs uero quae diximus de Senatu, non est id intel-
 ligendum & sentiendum, quasi senatus in curiam coad-
 ctus uel controuersias uel crimina iudicaret: sed quod uiri
 senatores in decurias distinctas distributi, iudicare cog-
 rentur: uel uiri equites in decurias etiam ipsi distributi eo
 tempore quo iudicia ad eum ordinem translata sunt, iudi-
 candi munere necessario fungerentur, ad idq; praetoris im-
 perio cogentur: ita ut singulae decuriae iudicium uaca-
 tionem iudicandi in orbem haberent Augusti instituto.
 De cognitione autem senatus, & an res iudicauerit, nos
 in superiore editione copiose diximus. Neque uero uni-
 uersae decuriae sigillatim ad iudicandum sedebant: sed ex
 ea decuria, cuius uices tum erant iudicandi, certus ac con-
 stitutus numerus assumebatur sortibus ex urna ductis, cui
 res aliqua nata iudicium poscebat: eaq; erat Praetoris po-
 testas, qui ob id iudex quaestionis in criminalibus iudicijs
 uocabatur, ut in superioribus explicatum est. Inde illud
 Satyrici, improba quamuis Gratia fallacis Praetoris
 uicerrit urnam. Praetor enim summam potestatem iudicio-

Decuria iudi-
 cum.

Praetor iudicij
 praerant & iudi-
 cibus.

YUM

rum habebat, præeratq; iudicum sortitioni reiectioniq; & rursus subfortitioni in locum reiectorum: ipse pro tribunali sedens, cum interim iudices in subsellijs essent: ex quo factum est, ut subsellia pro foro Rom. accipiantur, in quo publica iudicia exercebantur, ut in superiore editione dictum est. Martialis etiã pro iudicibus libro 1. Sextiliane bibis quantum subsellia quinq;. Ab ea autem consuetudine antiqua sortiendi iudices remansit apud nostras uocabulum iudiciale. Iurisdictionem enim resortitum uocant, & resortiri apud curiam dicunt, uel apud aliud forum, eos quibus cõstituta est disceptatio in curia uel alibi: hoc est, qui huic aut illi iurisdictioni attributi sunt antiquitus. Numerus uerò plenus ac legitimus in iudicijs publicis quæstionibusq; rerum capitalium exercendis & iudicandis, quinq; erant et septuaginta uiri, ut ex Cicrone in Pisonem intelligendum datur, cum ita inquit, An ergo expectem, dum de te quinq; & septuaginta tabellæ diripiuntur? de quo iam omnes mortales omnium generum, ætatum, ordinum, iudicauerunt. In causa tamen Miloniana, ut tradit Asconius, Gn. Domitius, qui quæstor, id est, quæstionis iudex, suffragio populi creatus erat: legem quandam iudicariam exercuit, qua lege cauebatur, ut priusquam causa ageretur, testes per triduum audiretur, dicta autem eorum iudices confirmaret quarta die, & ut adesse omnes in diem posterũ iuberentur, coramq; accusatore ac reo, pilæ, in quibus nomina iudicum inscripta erant, æquarentur. Dein rursus postera die sortitio iudicij fieret unius & septuaginta: qui numerus cum sorte obtingisset, ij protinus sessum irent: tum ad dicendum accusator duas horas, reus tres haberet, eodẽq; illo die reus iudicaretur, prius autẽ quàm sententiæ ferrentur, quinos ex

Numerus iudicantium.

gulis ordinibus accusator, totidẽ reus reijceret: ita ut numerus iudicum relinqueretur qui sententias ferrent, unus & quinquaginta. Apud Græcos longè maior erat numerus, & interdũ supra mille. Reijcere iudices est recusare, ut nunc loquuntur. dicitur à Græcis ἀποδύειν δικασίω. Cicero in Ver. act. 1. Ut primũ è provincia redijt, redemptio est huius iudicij facta. ea mansit in conditione atq; pacto usque ad cum finem, dum iudices reiecti sunt. Posteaquam reiectio iudicum facta est: quod in sortitione, istius ssem fortuna populi Rom. & in reijciendis iudicibus mea diligentia istorũ impudentiam uicerat: renunciata est tota cõductio. Idem Asconius in Diuinatione, moris fuisse scribit, celebrata iudicũ reiectione haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina iudicũ selectorũ: reiectionemq; ideo dictam, quia cũ multi iudices à prætore ad cõsiliũ aduocadi essent, qui quæstor erat in publica aliqua causa, ut ambitus, repetundarũ, maiestatis: necesse erat primum de curia conscribi senatoria: eo scilicet tempore cum senatus iudicaret. Deinde in urnã sortitio mitti, ut de pluribus necessarius numerus cõfici posset. Tertiò permitti accusatori ac reo, ut ex illo numero reijcerent quos putarẽt sibi iniquos, aut aliqua ratione incommodos fore. Reiectione autem facta, in eorũ locum qui reiecti fuerãt Prætor alios subfortiebatur, quoad numerus legitimus impleteretur, quæ subfortitio dicebatur. Nam prima delectio sortitio erat: hæc autem subfortitio. His peractis iudices in leges iurabant, ut obstricti religione iudicaret. cum iurassent omnes præter Prætorem, nomina eorũ libellis (ut supra dictum est) continebantur, & ubique habebantur, ne pro selectis iudicibus (ut fit in multitudine) aliqui suppositi corruptiq; iudicaret. Hactenus ille. Propterea in superiore lo-

Reijcere iudic. ces.

Selecti iudices. De reiectione & subfortitione iudicum.

CO NOM

co non pilæ, sed libelli legendum puto apud eundem. Ipse in præturam urbanam, de Oppianico iudicio loquens, cuius multa mentio apud Ciceronem pro Cluentio, Putianus (inquit) Verres eodem loco supponi potuisse iudices qui se corrupti absoluerent, quemadmodum suppositi erant qui Oppianicum condemnarant. Namque Cursius sodalis eius, iudex questionis, subfortiebatur in locum non reiectorum, quos iste redemerat improbos iudices, quibus aduenales sententias proferendas ultimo die subiectis uteretur. Facile autem pro ueris iudicibus improbi supponi poterant, uolente hoc iudice questionis, & illis patientibus qui iudices erant, quia nisi citati non confidebant, & graue onus erat & incommodum iudicare. Ex antè dictis intelligi clarius uerba Ciceronis illa possunt ad Atticum libro primo de iudicio Claudiano. Nam, ut reiectio facta est clamoribus maximis, cum accusator tanquam censor bonus homines nequissimos reijceret, reus tanquam clemens lanista frugalissimum quemque secerneret: ut primum iudices cõfederunt, ualde diffidere boni cõperunt. Non enim unquam turpior in ludo tulario concessus fuit. Maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam erarij, quam ut appellantur, arati: pauci tamen boni inerrant, quos reiectione fugare ille non potuerat. Aeratos appellat uel oberatos uel nummatus, & corruptione locupletatos. Et inferius, Ita summo discessu bonorũ, plerumque seruatorũ x x v. iudices ita fortes tum fuerunt, ut summo proposito periculo uel perire maluerint, quam perire omnia, x x x i. fuerunt quos fames magis quam fama commouerit. Secundũ hæc uerba, iudices LV I. fuerunt. Ipse ad Q. fratrem de iudicio Gabiniano loquens, L x x. iudices fuisse dicit: à duobus et uiginti damnatũ Gabinũ, ab alijs in gratiam

gratiã Pompeij absolutũ. Plinius Iunior ad Ursum scribens, quem ipse in senatu defendit repetundarum reum: Actionem (inquit) meam, ut prælia solet, nox diremit. Egeram horis tribus & dimidia: supererat sesquihora. Nam cum ex lege accusator sex horas, nouem reus acciperet: ita diuiserat tempora reus inter me & eum qui disturus post erat, ut ego quinq; horis, ille reliquis uteretur. Idem inferius, Successit mihi Lucerius Albinus tam apte, ut orationes nostræ uarietatem duarũ, contextum unius habuisse credatur. Respondit Herennius Pollio instanter et grauitè: deinde Theophanes rursus dixit in nocte, atq; etiã illatis lucernis. Postero die egerunt pro Basso Titius Homulus & Froto mirificè. quartũ diẽ probationes occupauerunt. Ex quibus uerbis facile est colligere, pluribus actionibus & accusatores & reos uti solitos esse, quas replicatiões hodie duplicationesq; uocat: nec pluribus modo actionibus, sed pluribus quoq; aduocatis & oratoribus. Idem Plinius, Cõsui Bebius Macer cõsul designatus, lege repetundarum Bassum teneri: Cæpio salua dignitate iudices dados, uterq; reus. Quĩ fieri potest inquis, cum tam diuersa censuerint? quia scilicet & Macro legem intuenti, consentaneum fuit damnare eum qui contra legem munera acceperat, & Cæpio cum putaret licere senatui, sicut licet, & mitigare leges & intedere: non sine ratione ueniam dedit facto uetito quidem non tamen inuicito. Præualuit sententia Cæpionis. His uerbis intelligo senatum noluisse damnare reum lege repetundarum (nondum enim iudicia publica extra ordinem exercebantur) sed iudices dedisse, qui reum non ex formula legis repet. iudicarent, sed extra ordinem pro arbitrio in eum animaduertent. A fconius in eandẽ Præturam enarrans

illa uerba, Vt cū horis nostris nos essemus usi, tu binis lu-
dis interpositis quadragesimo post die responderes, suas
horas ait x. dies Ciceronem intellexisse, qui accusatori
legitimi erant ad accusandum, & totidē defensori ad re-
spondendum. Græci etiam non libera spatia ad agendum
oratoribus, sed ad aquæ stillicidium dabant, clepsydram
appellantes: ut nunc horarum spatia non horoscopus tan-
tum: sed etiam uasculis arenarijs distinguimus in medio
strigosis ac pertufis: in quibus arena ad pollinariam exi-
litate succreta, uasculi conuersionibus ulro citroq; com-
meando, horas metitur. Cicero lib. 111. de Oratore, de
Pericle loquens, Ad hunc non clamator aliquis ad clepsy-
dram latrare docuerat: sed ut accepimus, Clazomenius
ille Anaxagoras, uir summus in maximarum rerum
scientia. Idem Plin. de accusatione Prisci & Martiani in
senatu loquens, Dixi horis penē quinque: nam clepsydri-
quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. Re-
spondit mihi pro Martio Cl. Marcellinus. Missus deinde
senatus & reuocatus in posterum, neque enim inchoari
poterat actio nisi ut noctis interuentu scinderetur. Et in-
ferius, Itaq; in tertium diē probationes exierunt. Iam hoc
ipsum pulchrum & antiquum: senatum nocte dimitti, tri-
duo uocari, triduo contineri. Deinde subdit decretum se-
natus. Ex quo loco liquet reum peractum damnatumq;
Priscum: de quo ante dixerat, excessisse eum immanitate
& seuitia, crimina quibus dari iudices possent, eum ipse
ob homines innocentes damnandos interficiendosq; pecu-
nias accepisset: eamq; causam fuisse quam obrem senatus
ultra repetundarum legem quæstionem de eo habuisset,
qui senatus ut legum poenas remittere, sic etiam
poterat intendere. Atque ita Roman Græcorum more

Judicium in se-
natu factum.

ad clepsydram orabant. Qui mos (ut opinor) inualuit
Ciceronis ætate: quanquam in causa Rabyrij in semihoræ
circulo ab Labieno accusatore coactum se esse Cicero
ipse conqueritur. Neq; uerò semper ad clepsydram dicere
iubeantur, sed sepe liberæ actiones erant: ut ex Plinio
ostenditur lib. vi. Epist. Iam illa periucūda unā dicētibz,
quod Regulus liberæ tempora petebat, quod audituros
corrogebat: quid deniq; iucundius, quam sub alterius in-
uidia, quandū uelis, & in alieno auditorio, quasi depre-
hensum cōmodē dicere? His enim uerbis significat eū qui
libera dicendi spatia petebat, itidem aduersario concede-
re: ita ut is qui respondebat, posset uel longiorem uel bre-
uiorem orationem habere citra inuidiæ aut pudoris peri-
culum, cū ex tēpore respondere uideretur, palamq; ea
corona quam ipse Regulus inuitauerat. Et rursus, Nam
postquam obiit Regulus, illa increbuit & inualuit con-
suetudo, binas uel singulas clepsydram interdum & dimi-
dias dandi & petendi. nam qui dicunt, egisse malunt quā
agere: & qui audiunt, finiri quā iudicare. Et rursus, An
nos sapientiores maioribus nostris? nos legibus ipsis iu-
stiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes
largiuntur? nos paucioribus clepsydri præcipitamus cau-
sas, quæ diebus explicari solebant. Quanta autem clepsy-
dræ mensura fuerit, mihi non constat. Et illud ipsius Plinij
de x. clepsydri, uariè in exemplaribus legitur: nec ho-
re illæ (ut opinor) æquinoctiales fuerunt, quales nunc ob-
seruamus sed temporales erant atq; uulgares. hoc Græci
τῶν ὁλῶν μετρητῶν λέγουσιν dicunt. unde illud De-
mosthenicum: ἀναστὰς ὅσον ἐμὸν ὕδατι ἐπάρω, dicat (in-
quit) uel ad clepsydram meā. Apparitor autē, qui aquam
infundebat & huic ministerio præfectus erat, ἐφύδαρ
ad clepsydram orare.

Interdum libe-
ra dicendi tem-
pora dabatur.

Plures clepsy-
dræ dabantur
actoribus cau-
sarum.

Aquam perde-
re.

appellabatur. & prouerbum inde natum, *Ἐν ἡλίῳ ἕκαστος ὁδὸν ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ*. Supra clepsydram dicere, & præter aquam, & aquam perdere apud *Quint.* in x. aliq; non pauca. Ad iudiciorum etiam Romanorum morem intelligendum, unde copia magna Latinarū locutionum exiit, ea quoq; pertinent, quæ nos pridē de ampliacione & cōperendinatione diximus: alijsq; forensibus uocabulis: quæ hic repetenda nequaquā aut perstringenda duximus. De centumuiralibus etiam causis confessuq; cētumuirali satis explicatū est, quem idem Prætor in quatuor hastis cogebat. Dictum uerō Iuriconsulti hoc in loco de decurijs iudicum intelligendum censeo: hoc sensu, ut equites Ro. uel senatores alijsq; in decurijs distributi, quorum scilicet nomina in albo decuriarū scripta, ad ærariumq; delata erant: parere Prætori consilium cogenti ad iudicium publicum exercendum astringerentur. Inde illud Plinianū lib. iiii. Epist. Eia tu (inquit) cum proximē res agentur, quoquo modo ad iudicandū ueni. nihil est quod in dexterā aurem fiducia mei dormias: non impune cessatur. Ecce Licinius Nepos Prætor acer & fortis, multam etiā dixit senatori: egit ille in senatu causam suam: egit autem sic ut deprecaretur. remissa est multa: sed timuit, sed rogauit, sed opus uenia fuit. Dices, Non omnes prætores tam seueri. Falleris: nam uel instituere uel reducere huiusmodi exemplum non nisi seueri possunt: institutū reduci uel exercere uel leuissimū possunt. Idem ad Traianum, Cūm ciuitem iudices domine conuentum inchoaturus, Flanius Archippus uacationem petere cœpit ut philosophus. Fuerūt qui dicerent non liberandum eum iudicandi necessitate, sed omnino tollendum de iudicum numero. Hæc Plinius ad Traianum scripsit cūm esset in Asia. Cicero in quinta

Philip.

philip. legem iudiciariam ab Antonio latam irridēs, tertiamq; iudicum decuriam ex aleatoribus & Græcis exilibus conscriptā: Sunt itē (inquit) leli iudices, qui fortasse excusabuntur. habent enim legitimam excusationē: exilij causa solū uertisse, nec esse postea restitutos. Qui autē iudex de cōtrouersia aliqua cognouisset: is sententiam ferre cogebatur, nisi iuraret de causa sibi non liquere. cuius rei exemplū est apud Gellium lib. x. i. i. quod nos alibi adnotauimus, cūm de die diffundendo scriberemus. Eodē etiā pertinet id, quod Cicero in oratione pro Rabyrio dixit, equestrem ordinē illo capite legis repetundarū non teneri, si quis ob rem iudicandam pecuniam accepisset: sed senatores tantū teneri. eamq; eius differentie causam esse affirmat, quod post iudicia ab Senatu ad equites trāsata, senatores iudicandi necessitate non obstringerētur, equites astringerētur. cuius orationis locum trāscribere quoniam longum esset, duos tantum uersus citabimus: Tu tamen es iudex, ut ego senator, ita est: sed tu istud petisti: ego hoc cogor. quare aut iudici mihi esse non liceat, aut legē lege senatoria non timere. Apud Athenienses etiam hoc munus iudicandi necessariū fuisse ut militandi, ex Demosthene intelligimus in tertio Olynthiacōn, Ὅλων ἢ οὐτ' ἀφελῶν οὐτε ποροθεῖς πάλιν μικρῶν, τὴν ἀταξίαν ἀνελῶν, ἢς τὰ ξίφην ἠγαγοῦν τὴν πόλιν τὴν αὐτῶν, ἢ λαβεῖν, ἢ στρατονεύειν, ἢ δικάζειν, ἢ ποιῆν τὸ θ' ὅ, τι καθ' ἰδίαν ἕκαστος ἔχει. Ad summam nec addens nec demens præter pauca, immunitatis tantū licētia sublata, in eūdē ordinē ciuitatē redegit: æqua ut cōditione capiāt, militēt, iudicēt: id demiq; faciāt quod quisq; per atatem facere potest. Iudicantes autem iudicandi mercedem τὸ δικαστικὸν accipiebāt, hoc est sportulas iudiciales, quod Aristopha-

Sportulæ iudi-
ciales.

nes *τελοβολοι* appellat. Sicq; in prouincijs facitabatur, quæ Romano imperio regebantur, ut ex ea epistola Plinij ad Traianum ostenditur: omniaq; ad iudicia publica priuataq; pertinentia, in prouincijs ad Romane urbis exemplum ordinata sunt tandem, ut ex Cornelio Tacito nouimus: qui libr. x i i. ita scribit, de Claudio principe loquens, Eodem anno sæpius audita uox Principis: parem uim rerum habendã à procuratoribus suis iudicaturũ, ac si ipse statuisset, ac ne fortuito prolapsus uideretur, senatus quoq; consulto cautum plenius quã antea & uerberius. Nam diuus Augustus apud equestres, qui Aegyptia præsiderent, lege agi, decretaq; eorũ perinde haberi iussit, ac si Romani magistratus constituisset. Mox alias p prouincias & in Vrbe pleraq; concessa sunt, quæ olim à Prætoribus noscebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo toties seditione aut armis certatum, cum Sempronij rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur, aut rursus Serulix leges senatui iudicia redderẽt, Mariusq; & Sylla olim de eo uel præcipuè bellarẽt. Per Sempronias rogationes leges Gracchi significat; de quibus antè diximus. Non est autem intelligendum quod omnes qui equites erant Roma iudicarent; sed ij demum qui ex equestri ordine condecuriabantur. nã quatuor decurijs iudicum quintam Caius princeps addidit. Quum uerò etiam tum grauatè equites iudicarent, sextãq; adijci decuriã à Galba precarentur: non modo Galba negauit, sed etiam concessum à Claudio beneficium, ne hyeme initioq; anni ad iudicandum euocarẽtur, eripuit. Propterea sub Augusto, cum decuriæ uix essent nullenariæ, per paucitatem equitũ Ro. equester ordo sub Tyberio ius annularum aureorum obtinuit constituto censu quadringentorũ milium

Quinq; iudicũ decuriæ.

milium: de quo in libro de Aſſe diximus. Vnde factũ est ut in eum ordinem certatim transiretur: & (ut Plinij uerbis utamur) gregatim id inſigne appeti coeptum. Propter quod Caius princeps quintam decuriam adiecit: tantumq; natum est ſaſtus, ut quæ sub diuo Augusto impleri non poterant decuriæ, non caperent poſtea eum ordinem. Cæterum animaduertendi in facinorosos ea erat ratio, ut primum ad triumuiros capitales crimina deferrentur: hi ut ad Prætorẽ delata referret. Prætor iudiciũ coſeſſumq; cogeret, iudicesq; in coſilium mitteret. Triumuiros capitales rursus decretũ coſilij exequerentur. Valerius lib. v. Tam admirabilis ſpectaculi nouitas ab ipſo custode ad triumuiũ, à triumuiro ad Prætorẽ, à Prætorẽ ad coſilium iudicum perlata. Idem alibi, Sanguinis ingenui mulierem Prætor apud tribunal ſuũ capitali crimine damnatam, triumuiro in carcere necandã tradidit. Alibi, Vt ſuſpectus (inquit) in parricidio, & ob id latens per triumphum coquiretetur. Liuius, Triumuiris capitalibus mādatum ut uigiliis diſponerent per urbẽ, Cicero pro Cluent. Liberti Aſinij in Aulium inuadunt, & hominem ante pedes Quinti Manilij, qui tum erat triumphator, conſtituunt. Atq; ille cõtinuo nullo teſte, nullo iudice, recentis malefici conſciẽtia perterritus, omnia ut paulo antè dicta ſunt, exponit: Aſinũq; à ſe interfectũ fatetur. Pomponius in cap. altero, De origine iuris, ait eos fuiſſe conſtitutos, ut cum animaduerti in aliquẽ oporteret, interuentu eorũ fieret. His ſimiles erant Athenis undecim numero uiri, quos *ρομοϋλῶνας* uocabant: alij ipſi *ρομοϋλῶνες* ab ijs de quibus in priore editione diſſeruimus. quorũ undecimuirorum Ariſtoteles in v. i. Politicõn meminit, ut custodij præſectorum: ſimileq; erat Romæ triumphatorũ

Ratio animaduertendi olim in flagitiosos homines. Triumuiros capitales.

Vndecimuirũ Athenis.

ti, ut Atheis undecimuiris. Xenophon in pri. τῶν ἑλλήνων κῶν, ἀπὸ δὲ ἄλλων ἀδινῶν, θανάτου ζημιῶσαι, καὶ τοῖς ἐπὶ δὲ ναυαγῶσιν. Et apud Demosthenem κατὰ Τιμοκράτους. Eò autem temporis lapsu usus processit, ut prouinciarum præsides, quos ἐπαρχῆς Græci uocant, iudices appellati sint. Lampridius in Alexandro, iudices cū promoueret, ex ep̄lo ueterum, ut & Cic. docet, argento & necessarijs instruebat: ita ut præsides prouinciarū acciperēt argenti p̄do uicena, phialas senas, mulos equosq; binos, uestes forenses binas, domesticas singulas, aureos centenos, coquos singulos. Sic accipitur iudex in l. Quisquis, Si certū petatur, Cod. & in titulo, De cursu publico, & alijs quibusdā in locis. Erāt etiam dies certi iudiciales, id est κρισιμῆται: quorū meminit Capitolinus in M. Philosopho his uerbis, Fastis dies iudicarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agēdis litibusq; disceptandis constitueret. Deos autē iudiciorū præsides Castorem & Pollucē antiqui in foro constituebant. Quare Cic. in fine Verrinarū deos inuocans, Vosq; (inquit) omnium rerum forensium, consiliorum maximorum, legum iudiciorumq; arbitri & testes, celeberrimo in loco prætoria locati Pollux & Castor: ceteros item deos deasq; omnes imploro atq; obtestor. & reliqua. Ex ipso autē in oratione pro Cluentio, conijcimus sentētiās interdū à iudicibus palam ferri solitas esse, ut hodie fit, duntaxat si uel actor uel reus hoc postulasset. quorū iudicium ut nomē primum cuiusq; ex urna exierat, ita is primus sententiā rogabatur. Consurgunt (inquit ille) iudices in consilium: cū sententiās Oppianicus (quæ tū erat potestas) palam ferri uelle dixisset, ut Stalenus scire posset, quid cuiq; deberetur. uaria iudicium generā: numarij pauci, sed omnes irati: ut qui accip

Dies iudiciales.

Dij iudiciorū præsides.

Sententiæ interdum palam ferebantur.

accipere in campo consueuerunt, ijs candidatis quorum nummos suppressos esse putant, inimicissimi esse solēt. Sic eiusmodi iudices infesti tum reo uenerant: ceteri nocentissimum esse arbitrabantur: sed expectabant sententiās eorum quos corruptos putabant, ut ex ijs cōstituerent, à quo iudicium corruptum uideretur. Ecce tibi eiusmodi fortitio, ut in primis Bulbo & Staleno & Gutta esset iudicandū. Summa omnium expectatio, quidnam sententiæ ferrent leues ac nummarij iudices: atque illi omnes sine ulla dubitatione condemnant. Haecenus Cicero. Cuius uerba ut intelligātur, scire oportet Oppianicū fuisse reum: Stalenum autē unum ex iudicibus fuisse, qui iudices ipse aut magnam eorum partem corrumpēdos redemerat. Sequitur in eodem loco Ciceronis, Hic tum iniectus est hominibus scrupulus & quaedam dubitatio, quidnā esset aetium. deinde homines sapientes ex uetere illa iudiciorum disciplina, qui neq; absoluerē hominem nocentissimū possent, neque eum de quo esset orta suspicio, pecunia oppugnatum, re illa incognita primo condemnare uellent, non liquere dixerunt. Ex quo loco id ostenditur quod alibi diximus, eos qui cōdemnare nollent, hoc modo desungi posse iudicandi necessitate. Quod uero plerūq; tabellā clam conijcerentur, ex eadem oratione patet: Itum est (inquit) in consilium: omnibus sententijs præter unam quam suam Stalenus esse dicebat, Scamander prima actione condemnatus est. Illud uerò memorabile, quod in sententijs ferēdis non reum crimen admississe pronūciabant, sed admississe uideri. Id quod à Cicerone significatur in Verrē actione sexta: quo in loco Verrē obijcit, quod fugitiuos bellum molientes in Italia cōprehensos, de consilijsq; sententiā damnatos, ipse post pœnæ exemerit: O praeclarū (inquit)

Nō liquere de causa interdū dicebant.

Videri crimen admissum pronūciabāt, quā si coniectura utentes.

Imperatorem. comprehendi iussit: quis non pertimescat
causam dicere dominos: quid seruis tam formidolosum: si-
cisse uideri pronuntiauit: ortum uidetur flammam pauco-
rum dolore ac morte restinxisse. quid deinde sequitur:
uerbera atque ignes: & ad metum ceterorum, cruciatus
& crux, hisce omnibus sunt liberati. Sic Plinius libro
XIIII. Gn. Domitius iudex pronunciauit mulierem ui-
deri plus uini bibisse quam ualetudinis causa, uiro inscien-
te: ac dote multauit. Cuius rei. exēplum est in cap. i. su-
pra, Ad Turpil. Queri (inquit Marcellus) posuit: si
ita fuerit interlocutus, Lucius Titius temere uidetur ac-
cusasse: an calumniatorem pronuntiasse uideatur. Id que
non in iudicando modo prisci, sed testificando etiam ob-
seruabant. Cuius instituti originem ex Academicorum
opinionem emanasse, Cicero docere uidetur circa fi-
nem Academicarum questionum. de Academicis enim
loquens, qui scientiam ex catalepsi ortam à rebus huma-
nis tollebant, ita inquit, Quam rationem maiorum etiam
comprobat diligentia: qui primum iurare ex sui animi
sententia quenque uoluerunt: deinde teneri si sciens fil-
leret, quod inscientia multa uersaretur in uita. Tum
qui testimonium diceret, ut arbitrari se diceret etiam
quod ipse uidiisset: que que iurati iudices cognouissent,
ea non ut esse facta, sed ut uideri, pronuntiauerunt.
Ex eo more est illud Vlpiani tractat. De iure fisci, Cum
quidam capitis reus emancipasset filium, ut heredi-
tatem adiret: rescriptum est non uideri in fraudem
fisci factum, quod acquisitum non est. Postremo quod
de decurijs iudicum, de que iudicandi necessitate dictum
est, ita intelligendum arbitror, ut tam rerum priua-
tarum iudices in decurijs quam publicarum essent.

Etenim

Etenim Tranquillus in loco superius citato, Ad tres iudi-
cum decurias (inquit) quartam addidit, que ducentariorum
uocaretur, iudicaretque de leuioribus summis. quam appel-
lationem non causarum estimatione. sed à censu potius or-
tam esse opinor: ut fuerint ducentarij iudices, qui dimidium
census equestris possidebant: licet procurator ducentarius
apud Cyprianum de Martiale aliter accipi uideatur. Gel-
lius etiam causarum priuatarum meminit his uerbis libr.
XIII. Quo primum tempore à Prætoribus lectus in iu-
dices sum, ut iudicia que appellantur priuata susciperem:
libros utriusque lingue de officio iudicis scriptos conqui-
siui. Et rursus Tranquillus in Claudio, Iis qui apud pri-
uatos iudices plus petendo formula excidissent, restituit
actiones. His addendum existimaui, quod haud scio an
per paucis animaduersum sit: nos autem antea strictim ad-
notauimus, quod cum in iure dicunt oratores, apud Præ-
torem intelligere debemus. ut apud Ciceronem libr. i. de
Oratore, Nam uolitare in foro, hæere in iure ac Præto-
rum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire,
in quibus sepe non de facto, sed de iure certetur: iactare
se in causis centumuiralibus, insignis est impudentia. Vn-
de locus ille Ciceronis in secundo Rhetoricorum clario-
ris erit intellectus: de translationibus enim loquens, quas
Iurisconsulti exceptiones & præscriptiones uocant, ita
inquit, Atque in nostra quidem consuetudine multis de
causis fit, ut rarius incidant translationes. nam & Præ-
torijs exceptionibus multe excluduntur actiones, & ita
ius ciuile habemus constitutum, ut causa cadat is, qui non
quærit modum oportet, egerit. Quare in iure plerumque
uersantur. ibi enim & exceptiones postulantur, & cer-
to quodam modo agendi potestas datur: & omnis con-
ceptio

Ducentarij iudices.

In iure.

ceptio priuatorum iudiciorum constituitur. Quæ autem in iudicio. in ipsis iudicijs rarius incidunt, eiusmodi sunt, ut per se minus firmitudinis habeant. Quibus uerbis significat constitutionem causæ translatiuam (quam finem tum declinatorium, tum non procedendi hodie pragmatici iudicesq; uocitant) raro in iudicijs Romanis incidere & agitari solitam: propterea quod & petitiones & exceptiones à Prætorè ante iudicia ipsa constituebantur, & quosdam uelut præscripto formulam suam accipiebant: unde fiebat, ut sicut agendi formulam actor, ita præscribendi & excipiendi defensor apud tribunal impetrandam haberet: si quidem eiusmodi esset causa nata quæ exceptionem admitteret. Iudiciorum autem appellatione recuperatoriam iurisdictionem Cicero intelligi uoluit. Prætor enim post constitutum iudicium recuperatores dabat: quibus iurisdictionem mādabat priuatorum causarū, qui delegati iudices postea appellari cœpti sunt à recētioribus delegatæ enim iurisdictionis uocabulo Papinianus usus est in tractatu, De officio eius, cui mādata est iurisdicctio. Recuperatorij iudicij exemplum est apud Ciceronem in oratione pro Cecinna, quam orationem ipse apud recuperatores perorauit: sponsione facta interdicto Vnde uel. s. i. autē & in 1. particulis Prætores utebantur in cōceptionibus iudicij recuperatorij, ut apud Ciceronem in Frumētā. Iudicium erat, Si pateret iugera eiusmodi fundi esse plura, quam colonus esset professus, tū Xenon dānaretur. Xenon recuperatores de cohorte latronū sibi parari uidebat: tamē iudiciū accepturū se esse dicebat. Et in Diuinatione, Vocari ad se Agonidem iubet: iudicium dat statim, si patere eam se & sua Veneris esse dixisset: iudicat recuperatores id quod necesse erat: neq; enim erat dubium cuiquam quis

Recuperatoria iudicia.

illa dixisset. Iste in possessionem bonorū mulieris mittit: ipsam Veneris in seruitutem adiudicat. Ex quibus uerbis satis liquet, quo modo Prætores & quatenus iurisdictionem mandare soliti sint. Et pro Cecinna, Ad hoc quidā iam uetus est, & maiorū exemplo usitatū, ut cum ad uim faciendam ueniretur, si quos armatos, quāuis procul conspexissent ut statim testificati discederent: optimè sponsonem facere possent, mi aduersus edictum Prætoris uis facta esset. Constitutionis uerò Prætoris quod quidem ad formulas actionū & interdicatorū pertinet, multa sunt in libris Pandectarū uestigia: ut in tractatu, Vti possidetis, De Cloacis hoc interdictum non dabo: neque plura quàm quanti ea res erit, intra annum quo primū experiundi potestas fuerit, agere permittā. De exceptionibus constituendis est locus in secundo Rhet. Agit is cui manus præcisa est iniuriarum: postulat is qui cum agitur à Prætorè exceptionem: extra quam si in reum capitis præiudiciū fiat: hic is qui agit, iudiciū purum postulat: is qui cum agitur, exceptionem addi ait oportere. Quæstio est, accipiendū sit an non: ratio: non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficij, de quo inter sicarios queritur, præiudiciū fieri. Hæc enim ille. Recuperatoribus similes erant apud Græcos qui *διωστρα* uocabantur: non *ἀγορο*, sed *κλῆρο*, hodie huiusmodi iudiciorum constitutiones principalibus rescriptis sunt, à nostroq; collegio postulantur, dumtaxat nisi cancellarius adsit, cuius earum rerū summa est cognitio. Iudicia igitur Cicero in loco superius prolato priuata & recuperatoria intelligi uoluit. ut in primo de Oratore, Alterum est quod remoto foro, concione, iudicij, senatu, statim isti oratorem in omni genere sermonis et humanitatis esse perfectū. hoc loco iudicia publica intelligimus

De exceptionibus.

gimus. pro quo paulò superius subsellia dixerat: Ne semper foris, subsellia, rostra, curiaq; meditare, Forū hic priuata iudicia intelligo: ac si dixisset, iudicia priuata publica q; cōcōnias et sententias in senatu dicēdas. Plin. in epistolis: Vt mihi Attilius noster expresse dixisse uideatur: sic in foro pueros à cētūuiralib; causis auspicari, ut ab Ho-
 Subsellia. mero in scholis. Fori tamē appellatione, interdū subsellia intelliguntur: hoc est iudicia publica quæ in foro Romano exercebātur sub diuo, ut uideatur ex Fabio lib. x. his uerbis, Quod accidisse Portio Latroni traditur, ut cū ei summam in scholis opinionē obtinenti, causa in foro esset oranda: impensē petierit, uti subsellia in Basilicā transferrentur: ita illi cœlū nouum fuit, ut omnis eius eloquētia conueneri tectis ac parietibus uideretur. Sic apud Athenienses *ἡλιαία* uocabatur *μέγιστον δικαστήριον*, ex eò quòd subsellialis esset confessus, *διὰ τὸ ὑπὸ τῷ ἡλίῳ καθιζέσθαι τὸ δικαστῆρας*. Iudicium autem merces erat, *τελώβολον* siue *ἡμιδραχμῶν* duo sestertij Romani, quæ pecunia è publico dabatur. Aristophanes *ἰπποδῶν*, *ὡ γέροντες ἡλιασταί φρατορες τελώβολα*, *ὧς ἐγὼ βόσκω κερραγῶν*. Et plenius *ἰσπρῆξιν*: summa enim uectigaliū et tributōrū collecta ad duo millia talētōrū, ita subdit, *ἀπὸ τούτων νῦν μισθὸν κατὰ θεὸν τοῖσι δικασταῖς ἕξ χιλιάσιν*: et sex millibus cētū et quinquaginta talēta attribuit. Vt autē τὸ δικαστήριον dabatur τοῖς ἡλιασταῖς, et iudicātib; τὸ τελώβολον: sic τὸ σὺν γοσεικῶν patronis, et causidicis à δραχμῶν stipēdiū diurnū, quod decē erāt sorte lecti, et erat annuus magistratus. Aristophanes *ἰσπρῆξιν* de iudicibus loquens, *ὧς ὅς τις ἀνὸν μὲν ἕξερῶν ἔλθῃ, ἕξι μείσ, τὸ τελώβολον δὲ κομιῆται, αὐτὸ δὲ φέρει τὸ σὺν γοσεικῶν δραχμῶν, καὶ ὑστερος ἔλθῃ*. His addit, quòd ut Romæ Prætor iudicij centūuiralibus et publicis præerat

præerat: sic Athenis Thesmothetæ τοῖς ἡλιασταῖς, quod magnum erat *δικαστήριον*, et indices è sua quisq; tribu sortiebantur, et ita in eos imperium habebant, ut etiā eijsce re è confessu possent si ad horā non affuissent. Aristophanes, *καὶ ἐγὼν μεσημβριῶν, ὁδὸς ὁ ἀποκλιθεὶς θερμοθέτης τῆ κηκλιδί*. Idem alibi, *ἔτις θύρασιρ ἡλιαστῆς ἐστίν, ὧς ἰνὴν ἀνὸν λέγασιν δὲ ἀσφρήσομεν*. Morē autem Atheniensium in exercendis iudicij publicis Cicero in 1. de Orat. refert, de damnatione Socratis loquens, quod quidē ad sententiam ferendam in reos iam comictos pertinet. Moris enim fuisse ut reus ipse rogaretur, quam poenæ estimationem meruisse se confiteretur, nisi res planè capitalis esset, cuius quæstio exercebatur.

Equitur in eodem cap. Mastigophori quoq; qui anothetæ in certaminibus comitantur. Legēdum Agonothetæ. Sunt autem *ἀγωνοθέται* οἱ τῶν ἀγῶνας εἰς διατίθεμενοι, ut inquit Eustathius, certaminum præfides atque moderatores. Spartianus in Hadr. Multa in Athenienses cōtulit, et pro agonotheta resedit: et uerbum *ἀγωνοθέτω*, Demosthenes in Phil. 111. Et Thucydides *αἰτίοι δὲ ὑμῶν καὶ ἀγωνοθέτες* res. et munus ipsum agonothesia dicitur. Dicitur et athlothetæ: ut alibi diximus. Decē uiri erāt sacrorū certaminū præfides, singuli singulis è tribubus. Horum ergo lictores erāt mastigophori, id est flagriferi, ad summouendam turbā et cohibēdas seditiones.

IN §. sequenti, Elemphoria et ospitatura Apud Alexandrinis. Lego *ελαῖπορία*, id est olei publicè cōmēndi cura, ut supra dictū est: et ospirionia. *ὄσπριωναι* enim sic dicuntur, ut *ὄσπριωναι*, *σιτῶνα*. Ospirionæ sunt qui compandis leguminibus creati sunt, et ospirionia munus ipsū: nihil enim aliud congruentius huic loco in mentem mihi uenit

Thesmothetæ.

Agonothetes.

Athlothetes.

Mastigophoros.

Elæmporus.

Ospirionæ.

Agminales equi.

uenit. Quod autem inferius sequitur, Vcluti agminales equi: ego ταγματικός intelligo, qui agmē exercitus sequitur ad conuehenda impedimenta. nam agminales τὰς ἀγλάους intelligere hīc non congruit. Quod sequitur inferius, Mixta munera decaproticos decaprotia: ex antiquorum obseruatione ita esse legendum tandem animaduerti, Decaprotia, icosaprotia, uel Græcè δεκαπρωτία, εικοσαπρωτίας. Et inferius, Nā decaproticos a protis tributa exigentes, legendum, Nam decaproti & icosaproti, id est decemprimi & uigintiprimi. Hi decemprimi uocantur in titulo De domest. & proteēt. ut p̄ta proti quinqueprimi in cap. 11. De priuilegijs eorum, qui in sacro pal. mili. Decaprotia igitur est decemprimatus. Sunt autem uerba municipalia. Cicero pro Roscio, Ita q; decurionum decretum statim sit, ut decemprimi proficiantur ad L. Syllam; doceantq; eum, qui uir Sex. Roscius fuerit. Idem, Venit in decemprimis legatus in castra Capito. Et in Ver. Magistratus & quinqueprimi accitu istius uocatur. Eodē modo icosaprotia uigintiuiratus dicitur. Fortasse autem qui a nobis XII. Pares Franciæ nunc dicuntur, Duodecimprimi ab initio uocati sunt. ut cūq; sit, duodecimprimatus ut decemuiratus & alia, non absurdē diceretur, etiam si Patriatus appellatio ad uerbū patrium alludere uideretur, ut alibi diximus. Eni uero quādo munerum publicorum diuisio, quasi per sylum ab Arcadio tractata mihi esse uideretur, si quis post eum ab Aristotele huius tractatus rationem mutuari non grauetur, atq; in summam redigere: expeditior erit explicatio, & doctrine propior. Is igitur τῶν ἀρχῶν, id est magistratuum officiorum uel municipalium duo genera summa facit: unum necessarium, sine quo ciuitas consistere non potest, offi-

Decemprimi, uigintiprimi. Quinqueprimi.

Vigintiuiratus. Duodecimprimi Franciæ.

Munerum publicorum summa diuisio.

dumq; habitari: alterū sine quo dedecore habitari, quod genus ipse τὰς ἀναστάσεις καὶ νόσους appellat, quasi ad ordines commodē distinguendos moresq; cōponendos inuentum. Prius illud genus circa res diuinas bellicasq; uersatur: circa uestigalia impendiaq; publica: circa forum & urbem, portus & regionem uniuersam: circa iudicia, commercia, professiones, exactiones, custodias, ratiocinationes, recensiones: deniq; circa rationes referēdas ab ijs qui procuraciones & magistratus gesserūt: & postremō circa id quod in commune cōsulit, quæ Curia uocatur. At inter ea munera quæ maximē necessaria sunt, prima est Astronomya, quasi quædā lex urbana, quæ de rebus statuit, quo sub genere multæ formæ cōtinetur, plusculæq; in ijs ciuitatibus quæ populosiores sunt: in quibus singula munera peculiarē procuracionem poscunt. τὰ χωροῖα μνησῶν extruendorum curam proficitur: κρηνοφυλακία fontium custodiam atq; tutelā: λιμενοφυλακία portuum, quam Arcadius λιμεναρχία uocauit. Huius aliud est nō absimile, nec minus necessarium, quod regionem suburbanā moderatur agrumq; urbi uicinū, ἀγρονομία ideo dicta, ipsiq; magistratus Agronomi dicuntur, ut illi urbici Astronomi. Agronomi. ἀνοδικῆς pecunias publicas cogunt: quales sunt qui à Latinis quaestores & coactores uocati sunt, quos hic Arcadius uerbū ē uerbo ductū, susceptores appellat μνήμορες, quasi tabularij, uel à commentarijs atq; actuarij, munere funguntur in tabulas publicas referendi quæ opus est memoriæ mandari. οἰσημῆσαι in quarto Politicōn uocantur, qui erogandæ annonæ publicæ munus habent: qui memores frumētī appellantur in capite, His honoribus, in fr̄a, De uacatione & excu. mun. Sunt & alia non minus necessaria, sed notæ maioris, quæ τὰς ἐν μέσσοις σχήμασι

τῆς γυμνάσιος ἀρχὰς Aristoteles appellat, quasi maioris fa-
 stigij speciei præferentes: maioris enim experientia fideiq;
 probatione pofcunt. Cuiusmodi sunt ea quæ ad custodiã ci-
 uilitatis spectant, aut quæ inter ea munia censentur, quæ ad
 res bellicas constituendas inuenta sunt. Cõueniẽs enim est
 & belli & pacis tempore, portarum murorũq; custodes
 esse & curatores. Esse itẽ alios necesse est, qui ciuitũ recen-
 sionem agãt, in classesq; cõcenturiẽt: τῶς ἐπιμελησομένων
 Polemarchi. τῆς ἐξέτασως τῶν πολιτῶν ἢ σωσάξεως. Πολιμαρχεῖ
 sunt ad quos summa rei militaris refertur, et Polemarchia
 munus ipsum & magistratus uocatur, hodie Marechal-
 los appellamus (quasi maiores, hoc est Iudices in caballo
 sedentes) uno tantum magistro equitũ inferiores, hi uerò
 Tribuni militum Latine possunt uocari, si quis Latine lo-
 qui malit. Sic etiam uocatur in capite, Officiũ, De re mi-
 litari, Hipparchia præfectura est, & quasi magistratum
 equitum, ut Nauarchia nauitũ. Λογιστῆς & ἐξέταξας ratio-
 cinij præerant, ijsq; magistratibus ius reddũt, qui ratio-
 nes ad ærarium referre debẽt, ab ijs enim ratione admini-
 strate procurationis exigũt: Ναοφύλακες sunt quibus tu-
 tela & facta tecta ædiũ sacrarum cõmissa sunt. Alterum
 uerò illud genus munerũ quod ad decus & elegantia ci-
 uilis uitæ pertinet, ad morumq; formationem maiorem in
 modum humanitatis, institui ferẽ in ijs ciuitatibus solet,
 quæ maiore otio fruuntur, commodioreq; uiuendi ratione
 sunt prædita. Huius generis munia sunt γυμνασιονομία, γυ-
 μνασιαρχία, παιδονομία, γυμνασιαρχία, ἀγωνοδοσία. Hæc
 est ferẽ summa munerum ab Aristotele positorum, qui-
 bus quidem uocabula sint indita. Reliqua, quæ permul-
 ta sunt, uno procurationis nomine significantur: id est,
 τῆς ἐπιμελησίας. Γυμνασιονομοὶ matronarum decentia &
 modesti

Gymnæcono-
mia.

modestie arbitri sunt: de ijs pro potestate statuentes, ut
 ne muliebris mundus aut cultus matronalis in luxũ eua-
 dat, aut in habitum ab eo sexu dissentientem. Παιδονομοὶ
 educandis pueris instituendisq; curã impendunt, ut pueri
 ex more rituq; à maioribus instituto artes & ciuiles &
 bellicas edoceantur: ne cui sit liberum contra morem pa-
 trium liberos instituire. Γυμνασιαρχία gymnasiarũ præ-
 fides sunt, quæ primum ipsa exercẽdis inuẽta corporibus
 deinde ad scholas Philosphorũ translata sunt, & ad ex-
 ercendos animos. τὸ πρὶ τῶν νομοφυλάκων satis alibi dẽ-
 ximus. Aristoteles autẽ in quarto Politicõn differentiam
 signare uolens inter magistratus, id est, ἀρχὰς & cura-
 tiones munerum, ita inquit, Maxime autem (ut summa-
 tim loquar) magistratibus appellare eos debemus, quibus
 de quibusdam cõsultare datum est & iudicare, ac pro po-
 testate iubere: præcipue uerò hoc ultimum. Iubere enim
 pleniorẽ notam magistratus obtinet. Quibus autem hoc
 non licet, hos ἐπιμελητὰς καὶ ἐπιτάτας uocat: quasi dicat
 curatores & præpositos.

IN cap. Semper. §. Conductores. De iure im munitatis:
 Quod proprius est defendere, nisi paria fisco fecisse di-
 cantur. Lego, Quod proprius: et paria cum fisco. Proprius
 uerò aliquid esse dicimus, pro uerisimilius esse. Lilius lib.
 secundo ab Vrbc: Id proprius fidei est: id est, magis creden-
 dum. Paria autem facere, non est uerbum Hispanicum, ut
 Accursius dixit, sed usitatum Latinis autoribus. Colum-
 nella libro 1. Pecuniam domini uillicus neque in pecore,
 neq; in rebus promercalibus occupet. Hæc enim res auo-
 cat eius curã, & cum negotiatorẽ potius facit quã agri-
 colam, nec sinit unquam eum cum rationibus domini pa-
 ria facere: sed ubi numeratio exigitur, res pro nummis
 pp z ostend

Pædonomia.

Gymnasia-
chia.

Magistratus
& curatores
præpositiq;.

Proprius est.

Paria facere.

ostenditur. Plin. in Epistol. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis: non feci tamen paria: atque: et magis hanc cupio seruari, ut mihi soluendi tempora super sint. id est, nec tamen satisfeci, ac plane persolui acceptum ab eis beneficii: nondum plenas uices rependi. Et in Panegyrico: Parens tibi imperium dedit: tu illi reddidisti. Solus ergo adhuc es, qui pro munere tanto paria accipiendo fecisti, imò ultrò dantè obligasti. communicato enim imperio sollicitior tu, ille securior factus est. Idem alio in loco: Quod si quādo cum influentibus negotijs paria fecisti: instar refectionis existimas mutationē laboris. id est, cum tu fungendo officio Principis negotijs explicādis, & peragendis parem te praestitisti non cedendo labori. Laurentius Valensis aliter hoc uerbum interpretatus est in quinto Elegantiarum: sed exemplum ab eo citatum cum ijs que dixi non pugnabit, si quis animaduertat. Paria facere, ut Plin. Iunior usus est, Graeci dicunt τοῖς ὁμοίοις ἀμείβεσθαι, ut Demosthenes ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἀμείβεσθαι. Aristoteles, τοῖς ἰσοῖς ἀμείβεσθαι, in bonam partem. quanquam hoc uerbum apud eos in utranque partem ualet, ut apud Latinos quoque. Columella in loco superius citato, & Callistratus hoc in loco, pro eo quod est accepti & expensi parem rationem facere, & reliquari nihil. Columella etiam parem rationem facere dixit.

Parem rationem facere.

IN cap. ult. eod. tract. De iure immunitatis: Mensores, optio, ualetudinarij. Qui sint optiones hoc in loco, habet scio an facile quis dixerit. Varro in primo de Lingua Latina: Primi (inquit) singularū decuriarū decuriones dicitur. Optiones, quos ij primos administratos sibi adoptabat, Optiones uocari coepti, quos nunc propter ambitiones Tribuni faciunt. Festus: Optio (inquit) est optatio: sed in re militari appellatur

pellatur, quem decurio aut centurio optat sibi rerū priuatarum ministrum, quò facilius obeat officia publica. Idem: Optio, inquit, qui nunc appellatur, antea appellabatur accensus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militū: qui quia cooptare quem uelint Centurionibus permīssū est, ex facto nomē sortitus est. Nonius: Optiones, inquit, in cohortibus dicuntur, qui sunt honesti gradus, ut optatos, hoc est, electos: & adoptatos, hoc est, ascitos. Varro de uita patrū lib. 11. existimat appellatos: qui referētibus Centurionibus adoptati in cohortes subibant, ut semper plenae essent legiones. a quo optiones Decurionū in turmis & in cohortibus Centurionū appellati. Ego potius hoc in loco optionē pro eo qui adiutor est Centurionis aut Decurionis acceperim: ut Plautus usus est, licet metaphoricè, in Asinaria: Optionem tibi sumito Leonidam. Fabricare quiduis, quiduis comminiscere: perficito argentum ut habeat filius, amicae quod det. Optionem pro adiutore & uicario, quasiq; collega adoptato posuit: quo modo hoc eo capite, Optio fabricae uocatur. Veget. de re militari: Optiones, inquit, ab optando appellati sunt: quod antecedētibus egritudine praepeditis, ij tanquam adoptati eorū atq; uicarij solent uniuersa curare. Idem libro 11: Habet legio fabros tignarios, lignarios, structores, carpentarios, ferrarios, pictores, reliquarumq; rerum artifices, ad hybernorum aedificia fabricanda, ad machinas turreq; ligneas, ceteraq; quibus oppugnantur aduersariorū ciuitates uel defenduntur propriae, praeparatos. Habent fabricas scutarias, loricarias, arcuarias. & omnibus enumeratis demū subdit, Horum Index proprius erat praefectus fabrorum. Praefecti fabrorū multa est mentio apud autores. Optiones autem in capite, Diuus, supra, De bonis damnato-

Praefectus fabrorum.

rum, eos esse cenfeo quos *Commētariensis* qui dicitur, adiutores sibi sumpfit ad custodias obseruandas regendasq̄.

Mensores. Mensores (inquit idem *Vegetius*) sunt qui ad podisimum demetiuntur loca, in quibus tentoria milites figant: uel qui hospitia in ciuitatibus præstant. Podisimos est dimensio pedibus facta. Hi etiā metatores dicuntur, & metari uerbum, & metata in titulo, De metatis, Codice. *ἡμετῶν* Græcè dicitur. Cuius rei maximus erat usus Roman. in castris, ut docet *Polybius*. Valetudinarij medici sunt, qui ualitudine affectos curant: uel potius *ὁ νοσοκόμος*, qui in ualitudine rio ministerio fungitur: quod Græcè *νοσοκομῆς* op dicitur. *Columella* lib. duodecimo: Siue quis sauciatus noxam ceperit, adhibeat fomenta: siue languidior est, in ualitudine rium deducat. Veterinarij sunt *ἰατροὶ βοῶν*, hoc est iumentorum ueterinorumq̄; curatores & medici: qui idem ipsi solcas equis affigunt. *Nauegi* fabricatores sunt nauium.

Aerarij seu excusores. Aerarios uocat, quos Græci *χαλκῆς* dicunt, quos *Quintilianus* excusores appellat. Structores sunt fabri cementarij. *Cicero* ad *Quintum* fratrem: In aream tuam uenire, res agebatur multis structoribus. Longilium redemptorem cohortatus sum: domus erit egregia. Et ars structoria est *δινοδομικὴ* & *τεκτονικὴ*. Structoriæ ministri sunt *λίθωνοὶ*, *λίθωργοὶ* & *λαβῆται*: uectuarij, lapicide, & scalptores.

Scandularij. res. Scandularij sunt, qui scandulis hyberna contegebant. tabellæ sunt prætenues quæ regularum uicem præstant, è robore aptissimæ & glandiferis alijs, inquit *Plinius* libro xvi. Cæterum, cum in hac nomēclatura uerba satis multa sunt corrupta, tum aquilices mendosè pro aquileges legitur, nisi *Callistratus* errore ductus, aquilices ab aquis eliciendis dictos esse putauerit. ut *aquelicium*, quod antiquum uerbum est, quasi aquæ elicium, tum à præfisis usur-

patum

patum, cum aqua pluuiialis remedijs quibusdā eliciebatur, quod fiebat in magnis siccitatibus. Quod *Parisijs* solenne est fieri, cum fruges squallore enecantur ferculis à colle *Genouese* ad diuæ *Mariæ* in supplicationum pompa, obsecrationumq̄; transportandis. Aquileges autem ab aquis legendis dicti sunt, ut autor est *Marcellus*, artifices inueniendorum fontium, aquarumq̄; colligendarum ad aquæductus: ijdem serè cum ijs qui libratores uocantur in tractatu, De excusationibus artificum, libro decimo *Codic.* ab aquis librands dicti. *Plinius* ad *Traianum*, de aquæductu *Nicomedētium* loquens: In primis necessariū est mitti ad te uel aquilegem uel architectum, ne rursus eueniat quod accidit. *Plinius* auūculus lib. x xvi. de *Bechio*, Eius duo genera, syluestris ubi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc habent signum aquileges. Idem libro x xxi. qualis sit ars aquilegij docet: quo loco de scrutādis aquis loqui *Gladiatores* hic, si uerbum mendosum nō est, nō *μονομάχοι* sunt, qui ab *lanista* instituebantur: sed *μαχαροποιοὶ*, hoc est, gladiarij & telorum artifices. *Victimarij* in conuatu castrensi erant ob hostias, quæ in sacrificijs cadebantur. *Librarij* depositorum ij erant, qui perscribebant quid quisq̄; apud signa deposuisset. Antiquitus enim (inquit *Vegetius*) institutum est, ut ex donatiuo quod milites consequuntur, dimidia pars sequestraretur apud signa, ibidēq̄; militibus seruetur, ne à contubernalibus per luxum absumi posset, inaniumq̄; rerum comparationem. Sepositio autem ista pecuniæ primūm ipsis contubernalibus docetur accommodata, nam cum publica sustententur annonæ, ex omnibus donatiuis augetur eorum pro mediā castrense peculium. Miles deinde qui sumptus suos scit apud signa sua depositos, de deferendo nihil cogitat: magis dilig-

Victimarij.
Librarij depo-
sitorum.

pp. 4 dilig

diligit signa: pro illis in acie fortius dimicat, more humani ingenij, ut pro illis habeat maximam curam in quibus sua uidet esse positam substantiam. Deniq; decem folles per cohortes singulas exponebantur, in quibus hæc ratio cõdebatur. Addebatur etiam saccus undecimus, in quo tota legio particulam aliquã cõferebat, sepulturæ scilicet causa. Et ideo signiferi, non solum fideles, sed etiã literati homines eligebãtur, qui & seruarent deposita, & scirent singulis reddere rationem. Hæcenus ille. Fuit cum ego primipilum hunc uocatum esse existimarem in lege, Satis, Codice, Quibus modis pignus uel hypotheca tacitè contrahatur. Et in lege ultima, De primipilo, lib. xii. nunc id dicere non ausim. Tranquillus in Domitiano: Geminari legionum castra prohibuit: nec plus quam mille nũmos à quõquã ad signa deponi passus est: quod Lucius Antonius apud duarum legionum hyberna res nouas moliens, fidutiam cõpisse etiam ex depositorũ summa uidebatur.

Pelliones.

Pelliones à Pellibus conficiendis dicti sub quibus milites hyemabant. Cicero in Academicis: In quo magna rei militaris esse occupatio solet, ut non multum Imperatori sub ipsis pellibus otij relinquatur, id est, in statuiis.

IN capite Qui liber à legatione abest: in tractatu, De legationibus, sic legit Accursius: et in omnibus sic legitur exemplaribus, ut opinor, post Accursium: sed tamen corruptè. Libera enim ablatiuus est, errore & ignorantia librariorum in duas uoces solutus. Legationes libera olim ornamentum tantum causa ab Senatu impetrabantur: quem admodum honorarij magistratus à Principibus honestamenti causa conceduntur, tituloq; tenus obeuntur & geruntur. Hæ autem ab ijs Senatoribus impetrabantur, quibus negotia futura erant in prouincijs: ut qui hereditates

persequi aut legati, aut qui nomina exigere uolebant in prouincijs, legatorum personis acceptis commendabiliores controuersias haberent atq; fauorabiliores, quamobrem lege duodecim tabularum, id uetitum erat his uerbis: Rei sue ergo ne quis legatus esto. Quæ uerba Cicero enarras libro de Legibus, ita inquit: Omitto quẽadmodũ isti se gerant atq; gesserint, qui legatione hereditates aut syngraphas suas persequantur: quod est fortasse uitium. Sed quero, quid possit esse turpius, quam sine procuratione Senator legatus sine mādatis, sine ullo Reipublicæ munere? Quod quidẽ genus legationis ego Consul, quãquam ad commodum Senatũ pertinere uideatur: tamen approbãte Senatu frequẽtissimo, nisi mihi Liuius Trib. pleb. intercessisset, sustulissim, minui tẽpus: et quod erat infinitũ, annuũ fci, ita turpitudine manet diuturnitate sublata. Idẽ, de lege Agraria: Hereditatum obeidarum causa quibus uos legationes dedistis, qui & priuati & priuatũ ad negotium exierunt, nõ maximis opibus, neque summa autoritate pradii: tamen auditis profectò quã graues eorũ aduentus socijs nostris esse soleant. Et cõtra Rullum, Legatos uestros autoritate tenui: qui rerum priuatarũ causa legationes obeunt: tamẽ exteræ nationes ferre uix possunt, graue est enim nomen imperij: idq; etiam in leui persona pertimescitur: propterea quod uestro nõ suo nomine abutuntur. Idem ad Atticum libro x v. Habẽt (ut opinor) liberæ legationes diffinitum tempus lege Iulia. nec facillè addi potest. Bella est autem huius iuris quinquennij licentia. Quibus uerbis conijcio interdũ quinquenales dari solere legationes. Huiusmodi dantur hodie à Põtifice Romano. Huiusmodi etiam commentis nonnulli in Francia Principũ literis in aulam ex urbibus euocatur, ut specio-

Legationes libera.

fas causas absentia habeant, & uiceuersa à comitatu inter-
 dum in hanc urbem legatorum persona impetrantur, nescijs Regibus, quid ijs literis impetratis agatur. Libera
 etiam mandata legatis dare solebant: ut est illud apud Li-
 uium libro septimo, de bello Macedonico: Audite & alie
 legationes ex Asia sunt: quibus omnibus datum est respon-
 sum, decem legatos Senatum more maiorum missurum ad
 res Asiae disceptandas componendasq;. Summam tamen
 hanc fore, ut cis Taurum montem, quae intra regni fines
 Antiochi fuissent, Eumeni attribuerentur praeter Liciam
 Cariamq;, usq; ad Maendrum amnem: eae ciuitates Rhodiorum
 essent. Deinde enumeratis decem legatis, quos senatus
 decreuit. His inquit, legatis quae praesentis disceptationis
 essent libera mandata de summa rerum Senatus constituit.
 Haec tenus Liuius. Huiusmodi igitur legatis libera mandata
 de ijs rebus quae aliter decerni ac constitui, quam in re
 praesenti non poterant. Alij autem legati qui cum ea potestate
 non mittebantur, omnia Regum, prouinciarum exterarum
 ue gentium postulata, integra ad Senatū uel referbant,
 uel postulantes ad eundem reiciebant, ut Cicero docet in
 duodecima Antoniana. De libero exilio nos iam diximus.
 Libera iurisdictio dicitur, cum is qui eam habet, non impeditur
 maiore aliqua potestate, quominus agat pro imperio,
 & lege agi iubeat. Traquilus in Caligula: Magistratibus
 liberam iurisditionem, & sine sui appellatione concessit.
 Sic libera disceptatio rerum causarumq;: de qua alibi dictum est.

Libera mandata.

Legati duorum generum.

liberam exilium.
libera iurisdictio.

Libera disceptatio.

IN cap. Eundem. eodē tract. Eundē plures legationes
 suscipere prohibitum nō est: praetera si & sumptus, &
 etiam itineris compendium subeat. Sic legit Accursius, licet
 aliās suadeat legi adnotauerit. Ego uerò omnino suadeat
 restit

restituendum censeo, atq; eadem fiducia non praetera, sed
 praesertim legendum: hoc sensu (quem Accursius ideo non
 percepit, quia compendij significationē ubiq; ignorauit)
 ut Iurisconsultus censuerit: tum demū aut tū maximē eun-
 dem hominē plures simul legationes obire cōcessum esse,
 cum uaticini ratio & itineris cōpendium hoc fieri suaserit:
 hoc est, cum minore dispendio plures simul obiri legatio-
 nes, quam separatim & sigillatim possunt. Praesertim igitur
 legendū est, καὶ τὰ ἄλλα, uel praetera pro eodē intelli-
 gendū more Graecorum, ἀλλὰ ὅσα, quod utriq; significat.
 Compendium lucrum est temporis pecuniae & operae. Plin. **Compendium.**
 lib. x. v. i. Subtilitas parsimoniae compendia inuenit, cum
 uinea in pastinato secatur, obiter seminariū faciendi. Idē:
 Arbuta pampinari nō est moris, & hoc cōpendium ope-
 re. Papinianus in cap. Meuius. §. Diuorū. De legatis se-
 cundo, Hominis enim legatū orationis compendium singu-
 los homines continet, ἡ συντόμω τῆς λόγῳ. Inde compen-
 diosa substitutio dicta. Pro breuitate & cōtractione uiae,
 μέθοδος Graeci dicunt, & Latini compendium: ut hoc in
 loco accipi debet. Augustinus libro nono, de Ciuitate ele-
 ganter usus est sententia memorabili. De seruatore enim
 loquēs, ut inter diuinā humanamq; naturā interprete atq;
 interuētore, summiq; & beatifici cōmercij proxeneta, ita
 inquit: Beatus enim & beatificus Deus, factus particeps
 humanitatis nostrae, cōpendium praebuit participandae di-
 uinitatis suae. ἀνμεδόδωσ τὰ πρὸς χεῖρὸς κοινωνίᾳ τῷ θεῷ ἵπλοσ
 ἀδφ. Id est breui uia, & uno tantū gradu ut scanderemus
 ad immortalitatis participium, nobis facultatem dedit: non
 enim per naturam angelicam, sed per seipsum hunc gra-
 dum nobis fecit. Dispendium uiae cōpendio opponitur. qui-
 bus uerbis Innocentius tertius appositē usus est in capite,
 Qualiter

Dispendium.

Qualiter tract. De accusat. quæ uerba Bernardus non intellecta transmisit. Quoniam uerò in cap. sequenti fit mentio Hostilij Mancinij, & quæstionem non satis explicauit Iurisconsultus: sicui uacet, hoc inquirere, adeat Cicero- nem libro secundo, de Oratore, quo in loco Crassus probare insitit scientiam iuris Oratoribus esse necessariam. Et in oratione pro Cecinna: Quid quem pater patratu- dedidit, aut suus pater populus uel uendidit, quo is iure ad- mittit ciuitatem? ut religione ciuitas soluatur, ciuis Ro- manus detrudatur: qui cum est acceptus, est eorum quibus est deditus. si non accipiunt mancipio Numantini: retinet integram causam & ius ciuitatis.

IN cap. altero, tract. De nudinis, nõ modò uerba Gre- ca defunt, sed etiã in Latinis uerbis, quæ ex Platonicis du- cta sunt, sententiã mutilata est. Quare ut digna aliqua sen- tentia ex hoc loco elici possit, rem paulò altius repetendam duximus, ne locus frustra restitutus sit studiosis. Plato igitur lib. I. I. ciuili uel uita uel administrationis, uel, ut Callistratus uertit, conuersationis, id est, πολιτικός, uel etiã Reipublicæ ostendere uolens ciuitates humane con- uersationis gratia communionisq; institutas, communio- nemq; ipsam commodioris uitæ causa necessariò constitu- tam, inducit Socratē cum Adimanto differentē de Repu- blica, dicentemq; cogendarū in unum ciuitatum ex sparsa quondam uagaq; hominū uita necessitatē auxiliij inuicem præstandi initium attulisse: quippe quòd nemo unus secum ipse agēs uiuēsq; supere se sibi posset, sed multiplici ege- ret ope. Proinde cum uita humana & ciuili uicisitudines adminiculationū exposcat: necesse est, ut hoīes ferre opē, & postulare mutuò assuescāt. Id quod poëta Satyrogra- phus his uerbis expressit, de brutis animatibus loquens,
Princip

Principiò indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoq; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium & præstare iuberet:
Dispersos trahere in populum, & migrare uetusto
De nemore, & proauis habitatas linquere syluas:
Communi dare signa tuba, defendier iisdem

Turribus, atq; una portarum clauē teneri. & reliq.
Huius communitatis societatis ciuili coeundæ causas Cic- lib. I. de Legib. copiosè explicuit, Plato uerò ad consocia- tionem hanc cõstituendam ciuitatesq; ordinandas atq; tu- endas, artifices uarios ascitos esse necessariò multis uer- bis disseruit li. antedicto. Apud quē Socrates cū cõfessionē (ut solet) disputado ab Adimãto expressisset, artifices ad ciuitatē cõficiendam tuendamq; esse necessarios: ad ne- giatōres deinde hunc propè in modum transitū facit. Mul- tis igitur nobis agricolis alijsq; opificib. opus est in ciuita- te. A D. multis. s o c. Nimirū alijs quoq; ministris qui im- portēt exportētq; singula: et hi sunt negotiatores. non ne? A D. Etiã. s o c. Et negotiatoribus igitur egebimus? A D. Prorsus ijs quidē. s o c. Quòd si mari negotiandum sit, per- multis insuper alijs ciuitas indigebit, utiq; qui norint ope- rā nauare maritimā. A D. Sanè quidē per multis. s o c. Agē uerò: in ipsa urbe quonā tandē pacto imperient unus qui- uis alteri suæ artis opificia: siquidē harū rerū gratia com- munitatē inuicem, ciuitatem habitandā instituimus. A D. Videlicet uenditādīs & emptitādīs rebus. s o c. Et forū igi- tur & munus in notā cõmercij eam ob rē instituetur. A D. Admodū id quidē. s o c. Nempe igitur agricola aut cuius aliorum opificium, cum aliquid uenale in forū attulerit, interim cessandū inerte erit, inibiq; desidendū: nisi forte fortuna incurrerit in eorū ipse aduentum queis eius arti- ficio

ficio opus est. A D. Minimè uerò. Sunt enim qui cum hoc uiderint, in hoc sese ministeriū protinus daturi sint: siquidē id in rectē cōstitutis ciuitatibus debilissimo quiq; factitant, nulliq; alij operi accommodati: quibus in ipsis homines illic immorātes partim emptitare ab ijs oportet qui res uenales habent: partim rursus ijs, quibus emptis rebus opus est, easdē res pecunia indicare & addicere. S O. Nimirum hęc utilitas cauponū nationē nobis in ciuitate peperit: nisi non caupones uocamus id genus hominum, quod foro operam nauans, cōmundis uendendisq; rebus occupatū est. Illud uerò genus erraticū quod per urbes peruagatur, negotiatores utiq; appellamus. A D. Porfus id quidē. Hęc enim Plato. Hunc uerò tractatum, Pandectarū conditores uel coagmentatores potius, ut alios for tasse tractatus nonnullos, perfunctoriē atq; oscitāter transmississe mihi uidentur. Primum ecquod teiunum est adeo argumentum, quod non latius tractari potuerit? Deinde quid minus coheret, quā caput hoc cum superiore, aut etiam cum titulo ipso: ut ad iuris quidē studiosos pertinere uideatur, aut pretium aliquod operæ ijs allaturū? Mitto quod uerba à Callistrato citata, dum taxat ut ex eorū interpretatione tum absurda tum mendosa conijciendū nobis relinquatur, ita cōcisē transcripta sunt ex Platone, ut sensus integer & cōgruus esse nequeat. Ipse uerò uerba Græca ita ut mihi restitueda uisa sunt, subiijciam: nec totum loci contextū transcribam.

Σο. Πλάτωνος δὲ γεωργῶν τε καὶ τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν δὲ ἡμῶν τῆ πόλεως Ἄδ. πλάτωνος γὰρ, Σο. καὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν τε, τῶν τε εισαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν ἕκαστα, ἔτσι δὲ εἰσι εἰς ἐμποροῦν ἢ γὰρ; Ἄ. ναί. Σο. τί δὲ δὲ ἐν αὐτῆ τῆ πόλεως, πῶς ἀλλήλοισ μετ' ἄλλωσσι ὡς ἂν ἕκαστοι ἐργάζωνται; ὡς δὲ ἐνεκα κοινοῦ τῶν ποικίλων πόλεως ὠμισαίον

ὠμισαίον; Ἄ. δὲ ἄλλο δὲ ὅτι παλαιῶτες καὶ ἀνεμῆνοι. Σο. ἂρ' ἔμ κομίσας ὁ γεωργός εἰς τὴν ἀγοράν τι ὡς ποιῆ, ἢ τις ἄλλ; τῶν δημοκρατικῶν, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἦκαρ τοῖς δημοκράτοις τὰ πᾶρ αὐτ' ἀλλάξασθαι, ἀργήσει δὲ αὐτ' δημοκρατίας καθήκον; ἔμ ἀγορᾶ; Ἄ. ὁδομαῶς. ἀλλ' εἰσιρ δε τῆτο ὁρῶντες, ἐαυτὸς ἰδί τὴν δικαιοσύνην τὰ τῆσι ταύτων. αὐτῶ δὲ δὲ μόνον αὐτὸς πᾶρ τὴν ἀγοράν, τὰ μὲν αὐτ' ἀργείας ἀλλάξασθαι, τοῖς τι δημοκράτοις ἀποδοῦναι, τοῖς δὲ αὐτῶ αὐτ' ἀργείας διαλλάττειν ὅσοι δέονται πᾶρ αὐτῶ.

S O. Multis igitur nobis agricolis alijs que opificibus opus est in ciuitate. A D. Multis utiq; S O. Nimirum alijs quoq; ministris importaturis exportaturisq; singula, et hi sunt negotiatores, non ne? A D. Etia. S O. Age ia: ipsa in urbe quonam tandē pacto inter se cōmunicabūt sua quisque opificia: quarum rerū gratia cōmunionem incuntes ciuitatē collocandā duximus? A D. Rebus uenūdandis (ut clarum est) uendendisq;. S O. Agricola igitur, cum in forū res sui artificij attulerit, aut si quis est alius opificū, suo ipsi ab opificio cessandū erit, in foroq; sedēdū? A D. Minimè uerò. sunt enim qui hoc uidētes sese ad hoc statim munus conferant. Quos illic manēteis circaq; forū agēteis, partim nummis liceri ab ijs oportet, quibus rebus ijs uenditis opus est: partim rursus nummis addicere, si quibus emptis opus est. Ad hoc autem dictum Platonis illud Plinij dictū pertinet lib. x vii i. Rusticæ tribus laudatissima eorum qui rura haberēt: urbana uerò, in quas trāferri ignominia esset & desidia, probro. Ita q; quatuor sola erāt à partibus urbīs, in quibus habitabāt, Suburbana, Palatina, Collina, Esquilina. Nūdinis urbē reuistabat: & ideo comitia nūdinis haberi nō licebat, ne plebs rustica auocaretur. Nūdinis, inq; Feslus, rustici cōueniebant mercandi & uendendi causa: hęc, nefas erat cū populo agi, ne interpellaretur nūdina-

tores. Hermolaus Barbarus animaduertit in antiquis exēplaribus Plinij, legi: Et ideo comitia nisi mundinis haberi non licebat, quæ lectio huic dicto Callistrati conuenire uideatur; etiā si Festus refragatur. Et quanquam Hermolaus de ea lectione statuere nihil ausus sit; nos tamen eam cōfirmare ex Macrobio non magnopere uerebimur, qui libro 1. Saturnalium, sic inquit: Rutilius scribit Romanos instituisse nūdinās; ut octo diebus in agris rustici opus facerēt, nono autem die intermisso rure ad mercatū, legesq; accipiendas Romam uenirent; & ut scita atq; cōsulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die propostā, à singulis atq; uniuersis facile noscebantur. Ea re etiā candidatis usus fuit in comitium mundinis uenire, & in colle consistere, unde coram possent ab uniuersis uideri, sed hæc omnia negligentius haberi cœpta & abolita. Hæcenus ille. Rem dubiam facit, quod comitium longè aliud fuit, quam comitia. Columella in præfatione operis: Nundinarum etiam conuentus manifestum est propterea usurpatos, ut nonis tantummodo diebus urbanæ res agerentur, reliquis administraretur rusticæ: illis enim temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur, & cū consilium publicum desiderabatur, à uillis accerserentur in Senatum: ex quo qui eos uocabant, Viatores nominati sunt.

Ceterum quoniā hic dicitur, Si quis ipsos cultores agrorum uel piscatores de ferre utēsilia in ciuitatem iusserit: uidentū quid utēsilia appellatione intelligi debeat. Idē Callistratus, De decurionibus, supra, Eos qui utēsilia negotiantur & uendunt, licet ab edilibus cadātur, nō oportet quasi uiles personas negligi. Ego utēsilia *χρησθήσων, οὐδὲν ἢ διναρθέα* intelligo, ad officium enim edilium spectat iniqua uasa frangere. Iuuenalis. Et de mensura uis dicitur

ceruicula minorā Frāgere pānosus uacuis edilis ulubris. Hic uerò utēsilia edulia annonæq; intelligūtur. nā & ediles inspectores erāt annonæ. Inde iocus ille Plautinus, Ne pūnus ita solet, quamuis fastidiosus edilis est: si quæ improbæ sunt merces, iactat omnes. quare à Grecis ἀγοράων μὲν dicuntur. Intrabant etiam balnea locaq; publicè recipientia, munditiāq; exigebant, ut ex Seneca nouimus.

IN cap. Si quis, De pollici. Si decimam quis bonorum nouit: decima non prius esse in bonis desijt, quā fuerit separata. Ad intelligentiā huius loci sciendū est, moris fuisse apud antiquos, ut multi decimā suarum facultatū Herculi uouerent. propter quod Plautus decimam partem appellat Herculanæam in Trinum. Iam de hoc obsonio demum modo quinq; nummos partem appellat Herculanæam. Idq; pollucere dicebatur, ut alibi in enarratione eius uerbi diximus. Idē Plaut. in Sticho, Hæc uenisse iam opus est quantum potest, ut decimam partem Herculi polluceam, *ἵνα τὴν δεκάτην ἀποθύσω τὸ ἀγαλματὶ ἐστὶν τὸν δῶμον*. Hoc apud Roma. Syllam & Crassum fecisse auctor est Plutarchus: q in Probl. *δεκάτην τὰς σοφίας* appellat. aitq; hac potissimū causa locupletes olim id facere instituisse, quod longè excedētes opes ciuibusq; prægrauas, homines locupletissimi imminuere uolētes, quasiq; immodicè exuberātem extenuare plenioris corporis habitudinē, honorem se quam maximū Herculi habere hoc modo existimarunt, illumq; Deum huiuscemodi redundantiū opū consumptione atq; cōtractione magnopere letari, ut qui uictu nec lauto nec copioso nec immodico uitam egisset. Id à Grecis ad Delphicum templum esse factum apud Xenophontē legitur. Accursius et Bartolus hic decimā intellexerūt, qualis à nobis hodie agnoscitur. quam V lpi. religionis ueræ ex-

Decimam bonorum Herculi dicabant.

Pars Herculanæa.

Pollucere.

pers nunquam nouit: sicut nec sacerdotiū orthodoxe religionis Modestinus in cap. Si quis, infra eodē hoc tract.

IN cap. Charidemus, eodem tract. Charidemus respondit ex epistola quā muneris edēdi gratia absens quis emiserit: cōpelli eum ad editionē non posse. Accursius & Bartolus huius dicti absonum sensum commenti sunt Latine

Munus. dictionis ignorantia. Munus præter notas significationes spectaculum etiā significat: cuiusmodi olim à magistratibus Rom. populo edebantur, quasi remunerationes publicè offerentibus honorū sibi collatorum à populo. Cic. lib. 11. de Offi. Itaq; & P. Crassus tum cognomine diues, tum copijs, functus est adilitio maximo munere: magnificentissima uerò nostri Pōpei munera secundo consulatu, nam Mamercio homini ditissimo prætermissio adilitatis, cōsulatus repulsam attulit. Lactant. lib. v. Et primitus quidē uenationes, quæ uocātur munera, Saturno attributa sunt ludī autē scenici Libero, circenses uerò Neptuno. De uenationibus nos in anterioribus diximus. Frequentius tamen apud auctores muneris appellatione gladiatores significantur: ut apud Tranquillum in Cæs. Edidit spectacula uarij generis, munus gladiatorium: ludos etiā regionatim urbe tota. Idem paulo post, Munere in foro depugnauit Eurius Leptinus stirpe prætoria. Et in Aug. Quo dam autem muneris die Parthorum obsides, tunc primū missos per arenā mediam, ad spectaculum induxit. Plin. Iunior, rectē fecisti qui gladiatorū munus Veronensibus uestris promissisti: à quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. Sic Plin. usus est, ut Vlp. hoc in loco. Inde Munerarius dictus muneris gladiatorij exhibitor. Tranquillus in Donit. Patremfā, quod Thracem Mirmiloni parem, munerario imparem dixerat, detractum ē spectaculis in arena canibus

canibus obiecit. Quibus uerbis munerarius Domitianus dicitur ut ludorum exhibitor: à quo Thrax coactus fuerat depugnare. hoc enim significat imparē ei fuisse, quæ figura sermonis exitialis homini intempestiue factio fuit. Plin. lib. x x x i i i i i. sine adiectione dixit ut Tranquill. sed pro ferarum spectaculo: Cæsar (inquit) qui postea dictator fuit, primus in adilitate munere patris funebri omni apparatu arenæ argenteo usus est: ferasq; argēteis uasis incepsuere tum primum.

IN cap. Ex pollicitatione: Si bona liberalitati soluēdo nō fuerint. Lego soluēda. Sic enim Liuius locutus est nō semel nec iterū. ut illud: Talia querētes æqua orare: seq; ea relaturus ad Scipionē tribuni respōderunt: & P. Scipionē Deum benignitate, & Rempub. esse gratiæ referenda. Idem, Ea modō quæ restituēdo igni forēt portantes. quo in loco subaudiri puto, accommodata uel idonea. Cic. In cōiectura igitur cū est inficiando reus: accusatori hæc duo prima sunt. ubi subaudio, crimini par uel opportunus, uel qd simile. Apud Liuiū, Si Respub. soluēdo ære alieno esset. legitur pro æri in datiuo, ut quidē ego cēseo.

Soluendo ære alieno esse.

IN cap. Septitia: quanquam parū elegāter Latina hoc loco facta sunt uerba à Iuriscōsulto Græcè scripta: tamen quoquo modo restituēda puto. Sic autē ea lego, Agonem tetractericum ex triginta millibus sortis (ἀπό τῶν δέκα μυριάδων ἀγῶν) ipsa pecuniam retinens, & satisfāns idonee apud decem primos soluturā me usuras legitimas triginta millium: agonotheta existēte & præsidente uiro meo (ἀγωναθετῆρας τε καὶ προεδρῶνον) liberisq; insup qui ex me nascituri sunt. procedēt autē usurae ad præmia Thymelicorū. & reliq. τὴν φαεινὴν λέγουσιν dicitur, quod quarto quoq; anno insauratur. et agō tetracteric⁹ sic dicitur, Tetractericus.

99 2 ut

ut trietericus à Verg. in quarto, pro triennialium. & τριετής, τριετής, lusitralis. Tribus autem decē millibus absurdè pro tribus myriadibus dicitur. Est autē myrias numerus decē millium. Decēprimi sunt decaproti: de quibus paulò antè dictum est, qui sacris certaminibus erant præpositi. Qui etiã agonothea quasi & munerarij et munerū moderatores dicuntur ἡ βραβύται. Huiuscemodi uerò agones in honorem manium instituebantur, quasi magnifica parentalia: quorum Decemprimi exactionem habebant. Quòd si quis uelit locum Græcum ad uerbum restituere, in promptu est ex uerbis Latinis id facere. uerū id curiosius quàm fructuosius esse censeo. Verba sunt enim cuiusuis formularij Græci: quorū satis est sententiam assequi. Cuiusmodi pleraq; fuerunt Græcè scriptorum in Pandectis, quæ nunc desiderantur. tametsi tractatus De excusationibus tutorū, aliaq; pauca loca sparsim in ipsè libris non minus posci mihi, quàm desiderari uidentur. Quæ si ad hūc diem extant integra in Florētinis exemplaribus, ut Politian. testatus est, mirū est adhuc non esse restituta, cum aliqui penes se habuisse dicātur, non pauci etiã ad ea aditum penè liberum habuisse. mihi unum & alterum locum in ipsis inspicere momento temporis indultum est: ita ut honorificè mecum actum esse dicerem & censerem.

IN cap. seq. si quis ob honorem uel sacerdotium pecuniam promiserit: & antequam honorem uel magistratū ineat, decedat, non oportere hæredes eius conueniri in pecuniam. Quoniam hic Accursius non reijcit ad ea quæ ab se dicta sunt in enarratione cap. Barbarius. supra. De officio Prætoris: primum ridiculum est quod Accursius ignorauit Gentiles, quos uocat ἑθνεῖς, etiam sui habuisse sacerdotia & pontificatus: de quibus hic Modest. locutus

cutus est. Deind e ne hic locus cū cap. unico collidi uideatur, supra, Ad legem Iuliam de ambitu, ut Accursius censuit & Bartol. quo in loco sic idem Modestinus hæc uerba scripsisse dicitur, Quòd si in municipio contra hanc legem, Magistratum aut sacerdotium quis petierit: per senatusconsultum in centum aureos cum infamia puniatur. Ne igitur pugnantia hæc duo loca uiderentur: ita hic Iuriconsulti uerba exaudire Accursius debuit, Si quis cum ei à municipibus honor ultrò aut sacerdotiū essent delata, pecuniã et ipse ultrò pollicitus esset. Prius enim designabantur magistratus, & post aliquot menses magistratus inibant. Designantur enim magistratus tum cum creati renūtiantur: tūc q; ἀναδανύμενοι & μετὰ ὄρας dicuntur. Ineunt autem magistratus demū cum insignia magistratus cū imperio assumūt: et ἄς τὰς ἀρὰς ἐστίεσθαι dicuntur. Liuius, Cōsules quo creati sunt die (sic enim placuerat patribus) magistratum interunt. Romæ autem Calendæ Ianuariae solennes erant ineundis magistratibus. Herodian. in pri. de ijs loquens, Cum hunc (inquit) diem festum ciuitas ageret, in quo Romani inuicē se salutant, et nomismata alter alteri ceteraq; munera multiplicia misitāt, summiq; magistratus conspiciam purpuream sibi sollemniq; assumunt. & reliqua. Tranquil. in Cæsare, Pridie autem Calend. Ian. repentina consulis morte cessantem honore, in paucas horas petenti dedit. Plinius libro x i. Desuit iecur Caio principi Calend. Ianuar. ijs, cum iniret cōsultum: quo anno interfectus est. Comitia autem quibus designabantur magistratus, non semper eodem tempore statutoq; habebantur. Cicero ad Furnium, Comitia tamen, quando ex ijs pendes, quantū facere possumus (quod multis de causis Reipublicæ arbitrantur cōducere) in Ianua-

Designari magistratus.

Inire magistratum.

rium menssem protendimus. Nihil tamen fuisse perpetuū
 & semper obseruatū, ex Lino liquet: qui librum 11. bel.
 Maced. sic exorditur: Consules Pratoresq; cum Idibus
 Martijs magistratam iniissent, prouincias sortiti sunt. Idē
 lib. superiore, Omnium primum eam rem Idibus Martijs
 (quo die tum consulatus inibatur) P. Sulpitius consulre-
 tulit. Petere autem honorem uel sacerdotium nnuquam
 lege Rom. prohibitum fuit: sed contra leges de ambitu la-
 tas petere, id demum erat uetitum: hoc est pecunia tribu-
 tim centuriatim ue pronūtiata. Moris enim fuit apud Ro.
 ut candidati & magistratuuum petitores, non modo pu-
 blicē palamq; sed etiam sigillatim unumquēq; orando,
 obsecrādo, prehensandoq; peterent. Vnde Crassus apud
 Ciceronem in 11. de Orator. Equidem (inquit) cum pete-
 rem magistratum: solebam in prehensando dimittere à me
 Scæuolam, cum ita dicerem me uelle esse incptum. id erat
 petere blandius: quod nisi ineptē fieret, bene non posset
 fieri. Hoc autem Græcē δεξιᾶς dicitur, à dextrā pre-
 hendendæ more: qui habitus est orantis, suffragijq; pro-
 missionem exposcētis & penē exprimentis. Idem Cicero
 ad Attic. Petitionis nostræ, quā tibi summa cura esse
 scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura provide-
 ri possit. prehensat unus P. Galba sine fuco ac fallacijs mo-
 re maiorum. Plinius in epistolis ad Metium scribens, Su-
 persunt senes, ex quibus audire soleo hunc fuisse comitio-
 rum ordinem. Citato nomine candidati silentium summū
 dicebat ipse pro se: explicabat uitam suam: testes & lau-
 datores dabat, uel eum sub quo legatus, uel eum cui que-
 stor fuerat, uel utriq; si poterat: addebat quosdā ex suf-
 fragatoribus: illi grauitē & parcē loquebātur. plus hæc
 quā preces proderant. nonnunquā candidatus aut nati-
 les

petere magi-
 stratus nō erat
 uetitū legibus
 de ambitu la-
 tis.

De more can-
 didatorum in
 senatu.

les competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. au-
 diebat Senatus grauitate censoria. ita sæpius digni quā
 gratiosi præualebant. quæ nunc immodico fauore corru-
 pta, ad tacita suffragia, quasi ad remedia decurrerunt.
 Quod autē Plin. hæc dixerit eo tēpore quo principes Ro-
 mani honores conferebant, uel senatui per mittebant (quo
 tempore lex de ambitu lata est, quæ ab Accursio pro obi-
 ce citatur in cap. Barbarius, supradicto) uerba Plinij in fi-
 ne eius epistolæ docent, Sunt quidem cuncta sub unius ar-
 birio, qui pro utilitate communi solus omnium curas Labo-
 resq; suscipit. Quod autem Senatus decreto magistratus
 tunc conferrentur, ex epistola alia ad eundē intelligimus:
 in qua rursus de tabellaribus suffragijs loquitur, de quibus
 in superioribus non nihil dictum est. Scripseram (inquit)
 tibi, uerēdum esse, ne ex tacitis suffragijs uitium aliquod
 existeret. Factum est proximis comitijs, in quibusdam ta-
 bellis multa iocularia atq; etiam fœda dicta, in una uerō
 pro candidatorum nominibus suffragatorum nomina in-
 uenta sunt. Excanduit senatus: magnoq; clamore in eum
 qui scripserat, iratum principem comprecatus est. Ille ta-
 men sefellit & latuit: forsasse etiam inter indignateis fuit.
 Quid putamus eum domi facere, qui in tanta re, tam serio
 tempore ludat: qui deniq; omnino in senatu dicax & ur-
 banus & bellus est? Congruit hoc cum eo quod scriptum
 est in lege, Tres, De episcopali audien. Cod. Quod autē
 designatio magistratuuum comitali mense fieret, & alio
 mense consulatum inirent, cum ex plurimis Lini locis &
 Ciceronis liquet, tum ex eo quod ipse Cic. cum consulatū
 gereret Murenam consulem designatum ambitus reum
 defendit, ut ex eius uerbis apparet circa principij defen-
 sionis. Sūt autē hæc uerba, Quod si in ijs rebus repetēdis
 qq + que

quæ micipi sunt, is periculum iudicij præstare debet, qui se nexu obligauit: profectò etiã reclijs in iudicio consulis designati is potissimum consul qui consulem declarauit, auctor beneficij pop. Rom. defensorq; periculi esse debet. id est, Quemadmodum uenditor qui mancipio dedit rem quæ est in humano commercio: quiq; nexu se obstrinxit, ut emptori rē habere liceret: præstare debet rei uendicationis periculū, ne ab emptore res auferatur iudicio: ita consul, quo comitia habente consul alius designatus est in annum futurum, debet beneficium populi suumq; tueri. Magistratus designatus in iudiciū uocari poterat: inito autem magistratu non poterat ex edicto De in ius uocando, nec accusari, ut est auctor Venuleius in tracta. De accus. Proinde pecunia promissa ob honorem uel sacerdotium, hic liberalitatē significat spontaneam, ad spectaculum edendū ob magistratum ultrò delatum: id quod ambitus crimine uacabat. Quam ad sententiã austruendā nullo alio utar auctore potius quā Marcello in cap. Publius, suprā, De cōditionibus & demonstr. Publius M. enius testamēto ita cauit, Quisquis mihi heres hæredes uel erūt, si dei eorum cōmitto, ut dent Caio Seio sororis meæ filio in honorē consulatus quadringēta. Vtuo Meuiō Seius Consul designatus est, & munus edidit: deinde ex Cal. Ianu. consulatum ingressus est. & reliqua. Quo in loco Accursius harum rerū ignarus, munus edidit (inquit) id est professus est se suscepturum: cum munus edere (ut pauld antè diximus) sit spectaculū edere uel uenationis uel gladiatorum. Cice. in eadem oratione, Quare nec plebi Romane eripiendi fructus isti sunt ludorum, gladiatorū, comuuiorū: quæ omnia maiores nostri cōparauerūt: nec cādidatis ista benignitas adimēda est, quæ liberalitatē magis significat,

ficat, quàm largitionem. Plutarchus in Bruto ait spectacula Romæ mercedes fuisse magistratuum collatorum.

IN cap. 1. de uarijs & extraord. cognitionib. lego ex antiquo exemplari, in quo tenuia extabāt uestigia Græcorū uerborū. ἐλευθερία μαθήματα. Pl. lib. XIII. Περὶ ἰερῆς αἰτίας: omnesq; à maximo bono liberales diuinae artes in cōtrariū cecidere, ac seruitute sola profici cœptū. Augustinus li. v. de Ciuit. seculares esse uocitatas à recētioribus ait Cic. in 1. de Orat. ingenuas appellat: Arist. ἐλευθερίας ἐπισήμας: Galenus ἐλευθερία μαθήματα, ut Vlpia. Dicuntur etiã ἐλευθεροὶ λόγοι: & τροπαιδύματα, quasi institutiones præuæ ad primā philosophiã quæ omnia cōplectitur: & ad theologiã, cuius incunabula hodiernis moribus lōgè existimantur tenuiora quàm olim. Quāquam id quoquomodo tolerandū esset: nisi etiã disciplinarū elegantiã literarūq; nitore & claritati inimicitias denunciasset thelogia ipsa professione. Verum ingenuæ & liberales uocitate sunt, ut ab ijs distinguerētur quas Græci τὴν φαύλας ἐπισήμας, id est uiles: τὴν ἀνελευθεροὺς, βαρῶους, ἀγοραῖας appellant: id est illiberales, sordidas, circumforaneas

Liberales artes.

IN cap. 1. de Proxenetis, Sed & si quid philanthropi nomine accepit. Lego philanthropiã. Philantrophia enim nō modo humanitatē, id est, morū clementiã ac benignitatē significat: sed etiã liberalitatē. Demosthe. ἐν τῷ πρῶτῳ παραπροσβάτας, Καὶ φιλανθρωπίας ὁμοῦ & πρὸς αὐτὸς ὁ φιλιππῶ, ἀλλὰ τε πολλὰ, καὶ τελευτῶν ἐκπώματα ἀργυρῶ καὶ χρυσῶ προῦπνευ αὐτοῖς. Et φιλανθρωπία, φιλοδοξία. Sic Latini benignè facere dicūt. Cic. pro Plac. Doceo gratiosū etiã tribubus Placiū quod multus benignè fecerit, pro multis spopōderit. Hic ergo philanthropiã nomine aliqd accipere, est munusculū accipere uel mercedulā,

Benignè facere.

anno cessauit: ut li. i. Fabæ modij quatuor uel sex in ueruacto duas operas bubulcorū detinet: ac in restibili unā. Idem, Fasellus terræ mādatur uel in ueruacto, uel melius pingui & restibili agro. Ego uerò noualem tum dici sentio & nouale, cum post messem ager tonsus quiescit: quod culmentum lingua patria uocat. Tum autem ueruactum dicitur, cum uere terra profcissa est: Græcè *νιαι*, ut diximus, & *νεις* & *νιουα*, Latine etiā interdum *seges* dicitur, cum iterata & exculta est ad sementem. Id cum ex loco Plinij supradicto, tum ex Columella declaratur in præfatione v. i. his uerbis, Neq; inficior id eos aliqua ratione fecisse, quasi sit agricolæ contrarium pastoris propositum: cum ille subacto & puro solo gaudeat, hic noua li graminosoq; ille fructum è terra speret, hic è pecore. Idem in v. i. i. Sequeris autem noualia non solum herbidā, sed quæ plerunq; uidua sunt spinis. Varro, *Seges* (inquit) dicitur quod aratum necdum satum est: noualis, ubi satum fuit antè quàm secunda aratione renouetur. Idem, Multum interest in rudi terra: an in ea seras, quæ quotannis obsita sit, quæ uocatur restibilis, an in ueruacto, quæ interim requieuit. Inde tonsæ nouales Vergilio, & culta noualia. Est & aliud genus noualis, terra tunc primum ad culturam profcissa: quo modo Plin. usus est in x. v. i. de odorata terra loquens, Talis est ferè (inquit) in nouilibus cæsa uetere sylua, quæ consensu laudatur.

IN cap. O stentum, restituēda hæc duo uerba, *φασμα*, *τοπατῶτες*.

IN cap. Instratū: lego ex antiquo exēplari, Neq; enim dubium quin stragula uestis sit omne pallium quod Græci *στραγυλα* uocat. Quo uerbo Latini etiā uti solent: ut Cic. in secunda Antoniana, Conchylia^{ti} Gn. Pōpeij peristroma.

stromatis seruorum in cellis lectos stratos uideres. Dicitur etiam peripetasmata ex eo quod triclinijs obtendi soleant, & *παπετασμάτα*, & aulea, & Attalica, ab aulis regum in quibus expanduntur. Vergil. Purpurea intexti tollant aulea Britanni. Curtius, Lectos circūdedederant aulea purpurea auroq; fulgētia. Et in singul. aulea quo modo Græci utuntur. Currius lib. v. i. i. Cum post auleam quæ lectos obduceret, staret rex. Cic. in Ver. act. v. Quid illa Attalica tota Sicilia nominata ab eodē Heio peripetasmata emere oblitus es? Plin. lib. v. i. i. Aurū intexere in eadē Asia inuenit Attalus rex: unde nomē Attalicia. Dicitur & Babylonica. Idem, Colores diuersos picturæ uestibus intexere Babylon maximè celebravit, & nomen imposuit. Et rursus idē, Metellus Scipio triclinaria Babylonica fester. octingētis millibus uenisse, iā tunc posuit in Capitonis criminibus. Vocantur etiam tapetes uerbo & ipso Græco, & tapetia. nostri uno uerbo stragula & plagas appellant. ut Liuius lib. i. x. de bel. Maced. Luxuria enim peregrinæ origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbem est. Inde primum lectos æratos, uestē stragulam pretiosam, plagulas, & alia textilia Romā adduxerunt. Hæc cum animalia habent intexta, ut hodie passim habentur, *λωρα* à Græcis, id est, belluata uocantur. Plaut. in Pseud. Neq; Alexandrina belluata cōsuta tapetia. Pallia à quibusdam uocantur, ut nunc ab Vlpiano: cū pallium alioqui sit uestis Græcorum propria. Vnde palliate fabule dictæ, *ιματῖον* ab illis dictum.

IN cap. Sæpe ita cōputatum est: lego ex antiquis cōparatum: id est, constitutum, & loquendi consuetudine receptum. Terēt. in Phor. Quàm iniquè cōparatum est: ij qui minus habent, ut semper aliquid addāt diuitioribus. Cicero in

Peripetasmata Attalica.

Aulea.

Babylonica.

Tapetes. Stragula & plagæ.

Belluata stragula. Pallia.

Comparatum.

ro in Lælio. Quoniam ita comparata est ratio uitæ natu-
ræq; nostræ, ut alia etas oriatur ex alia. οὐτὼ καὶ οὐδὲν
τὸ δὲ πῶς καὶ τὸ βίῃς τὸ κέρειος.

IN eodē cap. Nam cum dicitur apud ueteres agnatorū
gentiliūq; quæ pro separatione accipitur. Accursius nō
recte gentiles cognatos interpretatus est: quia utroq; no-
cabulo agnati intelliguntur. Verū gētilitas agnatorū erat
clarioris familiæ. Morem autem eum fuisse antiquorū, ut
hæc duo in sermone iungerēt: ex illo prouerbio apparet,
quo Varro & Columella usi sunt, Ad agnatos et gētilēs
est deducendus. de quo satis est à nobis alibi dictum, atq;
etiā de iure gētilitatis. & alioquin gentiles nō tam agna-
ti sunt, quā cognomines. Vnde Cicero Seruū Tullīū,
qui Romanorū rex fuit, gētilem suum uocat. inde illud
Plinianum libr. x x i i i. Singuli Marcipores Lucipo-
res uel dominorū gentiles uictum in promiscuo habebant,
quibus uerbis significat priscos Romanos singulis seruis
contētos fuisse. quare Marcipores quasi Marci pueri uel
Lucij uocabantur, quasi ministri et affecle, ut Græci τῶν
δουλοῦν uocant seruos. quod in numerosa familia postea fieri
non potuit. Fabius in i. In seruis (inquit) iam intercidit ge-
nus illud nominis quod ducebatur à domino: unde Marci-
pores, Publipores. Qui ergo dicebat agnatos gentilesq;
& eiusdē gentis, & cognomines significabat. Falsus est
etiam in eo Accursius, quod superatum & disiunctū pro
eodem accepit: cum Paulus hoc intelligi uoluerit, gētilēs
separatos ab agnatis esse. Aliud est enim disiunctiua par-
ticula, αἰα? ἄλλοῦ μὲν: & aliud separatiua, ἀποχω-
ρεῖσθαι. Cicero in Top. Gentiles sunt qui inter se eodē no-
mine sunt, qui ab ingenuis oriūdi sunt, quorū maiorū ne-
mo seruitutem seruiuit, qui capite non sunt diminuti. Nil

Agnati & gen-
tiles.

Marcipores.

hil enim uideo Scaeuolam pontificem ad hanc definitio-
nem addidisse. Secundum hoc non ut quisque agnatus est
alicui, ita etiam gentilis est: nec quisque alicui gentilis est
genere, non etiam agnatus est. Quare longè absuit Accur-
sius à mente Iurisperiti, cum ait hic gentiles cognatos
significari. Verum est tamen (ut diximus) gentiles inter-
dum esse, qui non ex eadem familia sint: ut M. Tullius Ser-
uio Tullio regi.

IDEM Accursius in cap. Impensæ, non intellexit quid
sit lorica. non est enim calatura in mēdum lorica facta:
sed cum lorica sit in uniuersum cuiusq; rei tutela & pro-
tectio & munimentum, id est, τὸ βλῆμα, σκέπασμα, καὶ
τὸ στήθος, tum uerò lorica pars murorum est & structu-
rarum. Vitruu. lib. ii. de lateritijs parietibus loquens, Cū
enim in tecto tegulæ fuerint fractæ aut à uentis deiectæ,
quæ possit ex imbribus aqua pluere: non patietur lorica
testacea ladi laterem, sed proiectura coronarum reijciet
extra perpendicularum stillas. Loricam appellat coronariū
proiecturam, quæ fit in parietibus eiusmodi. Curt. lib.
viii. Angusta muri corona erat. non pinna, sicut alibi, sa-
stigiū eius distinxerant: sed perpetua lorica obducta tran-
sitiū sepebat. Itaq; rex hærebat magis quàm stabat in mar-
gine, clypeo undiq; incidentia tela propulsans. Loricā ap-
pellat structuram fastigiata, quæ aquam pluuiā utrinq;
dispellit extra perpendicularum ueluti suggrundulis promi-
nentibus. Capistratæ huiusmodi structuræ à structori-
bus nostris appellantur. In pauimentis etiam ruderatis lo-
rica appellatur corium è marmore tuso cum calce & arc-
na Vitruu. lib. v. Itaq; si necessitas urgeat, ut minime ui-
tiosa fiant, sic erit faciendum. cum coaxatū fuerit, in super-
altera coactio transuersa sternatur, clauisq; præfixa du-
plicem

Lorica

Loricatio.

plicem præbeat contignationi loricationē: deinde ruderino uel tertia pars testæ tūscæ admisceatur. Varro libr. 1. de re rustica, Parietes & solum opere testorio marmorato loricandi. Hoc in loco Paulus huiusmodi loricationem significauit, quæ non nihil simile uel operis testorij habeat ad picturā admittendam: uel in summis structuris aliquid elegantius, cohonestamenti gratia factum potius, quam structurae protegēdæ. à Græcis θρησκωσις dicitur. Homerus in Odyss. χάλκεοι μὲν τοῖχοι: τῶ δὲ δὲ θρησκός, κωνοῖο. id est, ὁ πῶδὲ χαρὸν κίχλ. Ⓞ, διοὐεὶ σέφρων. Ⓞ. A loricā loricare uerbu dictum Plinius de ichneumone loquens in VIII. Mergit se limo sæpius siccatur; sole: mox ubi pluribus eodem modo se corijs loricauit, in dimicationem pergit. Quem loquendi modum ab Aristotele ipse mutuatus est libro sexto, de historia animalium. de apris enim loquens ita inquit, Mirabilia inter se prælia conferunt: sese ad ea loricantes, tergoraq; sua in summam crassitudinem artificio comparātes, ea ad arbores affricantes, & cæno oblita subinde assiccantes. Sed hæc significatio ab loricā militari ducta est, θωρακί? οὐτεσ ἐαυτοῦσ, καὶ τοιοῦτοσ τὸ δέμα παχύτατ οὐ ἐν παρασουῖσ.

IN cap. Cum bisextus. Cato putat mensē intercalari addititiū esse: omnesq; dies eius pro momento temporis obseruat: extremoq; die mensis Februarij attribuit Quintus Mutius. Mensis autem intercalaris constat ex diebus XXI. Accursius existimauit Catonem & Mutium à Celso reprehendi ut absurda dicentes: quare ad huius diei sensum percipiendum, adnotandum hic esse duxi id quod Macrobius lib. 1. Satur. his uerbis dixit. Cū Romani ex distributione Pompilij ad lunæ cursum, sicut Græci, annum proprium computarēt: necessario etiam intercalarem

calarem mensē instituerūt more Græcorum: & reliqua, quæ de intercalatione autor ille prosecutus est. Hoc autem intercalandorū mensium institutū Cesaris atate præcessit. Quare hic Quintus Mutius P. filius & Cato, à Celso nominati sunt Iuriscōsulti antiquiores Cesare, ut autor est Pomponius in cap. altero, De origine iuris. De quo Cesare Trāquillus ita scribit, Cōuersus hinc ad ordinandum reipublicæ statum, factos correxit iampridem uitio pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos, ut neque mensium seriæ æstati, neque uindemiarum autumno competere: annumq; ad cursum solis accommodauit, ut CCCLXV. dierum esset: & intercalario mense sublato, unus dies quarto quoq; anno intercalaretur. Quo autem magis in posterū ē Calendis Ianuarijs nobis temporū ratio cōgrueret: inter Nouembrem & Decembrē mensē, intercecit duos alios. Fuitq; is annus quo hæc cōstituebantur, quindecim mensiū cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat. Ex his satis declaratur, non absurda esse quæ Cato & Mutius dixerunt de mense, qui intercalabatur eo tempore, quo annū Lunæ cursus nō solis moderabatur. Id demum scrupulū facit, quod de mense intercalari dicitur, esse eum dierum undetriginta. Macrobius enim in loco supra citato: Sed nondū errore (inquit) comperto per octo annos nonaginta, quasi superfundendos Græcorum exemplo computabant dies: alternisq; annis binos uicenos, alternis ternos uicenos intercalantes expensabant intercalationibus quatuor. Et rursus, Hoc autem (inquit) errore iam cognito, hæc species emendationis inducta est. Tertio quoque octennio ita intercalandos dispensabant dies, ut nō nonaginta, sed LXXI. intercalarent. Secundum hoc dictum Macrobij, mensis qui intercal

tercalatur xxi. dierum esse non potuit. Quare scire
 Mensis intercalaris. non oportet, mensē intercalarem dici non modò cum qui
 intercalatur, sed etiam in quo intercalatur. Prior intercalatius dici potest, id est, *παρεμβλημῶν*: quo modo
 Cato censuit mensē intercalare additū esse, qui in usu post Cæsare non fuit. Posterior *ἐμβολιμῶν* Græcè dicitur: cuiusmodi est Februarius hodie. quem Celsus undetriginta dierum esse dixit, non ex Catonis ille quidem aut Nutij, sed ex sua persona loquens. Græcè autem *ἐμβολιμῶν* utranq; significationē habet. Plinius annum intercalarem pro bisextili dixit. Linius mēsem intercalarium, ut Macrobius uocauit, de Lucio Scipione loquens, Triumphauit mense intercalario, pridie Calend. Martias. Cic. ad Ligarium, Ego tamen cum ad III. Calend. Intercalares rogatu fratrum tuorum uenissem manē ad Cæsarem. & reliqua. Calendas ut opinor Martias significauit. Omni enim intercalationi (inquit Macrobius) mensis Februarius deputatus est. Quod autem Cato de intercalari additio dixit, hunc ferme sensum habet: Mensis intercalatus ad spatia temporum ætatumq; metienda dinumerandaq; non procedit: cum id reliquis annis defuerit quod intercalari additur: qui anni nihilsecius innumerum processerunt ætatum & temporum, licet nec pleni essent anni nec iusti. Itaq; hic annus licet diebus mensibus ue redundet, non tamen longior maior ue esse cæteris, Iurisperitorū interpretatione censetur. Neque uerò magno opere mirum est intercalandi uarietate antiquissimos esse usos: cum etiam illa Cæsariana, qua nunc utimur, cum cursu solis anni moderatoris non satis quadrare uideatur. Ephemerides astronomorum hodierno tempore æquinoctium uernum ad quintumdecimum Calend. Aprile, qui
 dies

Intercalatio
 Cæsariana.

dies est duodeuicesimus Martij, peractum esse significat. Nam cum omnes cardines temporum in octaua signorum parte conficiantur, si Plinio credimus auctori earū rerum grauissimo, & astronomi introitum solis in cancrum ad undecimum mensis Martij signent, qui quintus Iduum appellatur: octauo utiq; inde die æquinoctium peragi ea ratione existimandum est: qui duodeuicesimus est mensis eius. At Columella & Plinius, qui Cæsaris secuti sunt rationem, æquinoctium uernum octauo Calend. Aprile fieri dicunt, qui quartus est & uicesimus mensis. Quare facile est iudicare, tantam esse tēporis intercapedinem inter æquinoctium nostrum, & id quod à Cæsare signatum est, quanta est inter quintumdecimum Calend. & octauum, tot enim diebus æquinoctium quod sequimur, Cæsarianum æquinoctium anteuertit. Quæ ratio Cæsariana si mille ac quingentis annis tot dierum spatio aberrauit à solis uestiigijs: quo tandem euasura est nisi à mathematicis aliquando corrigatur? quod nisi fiat, quid cause est quin æquinoctium uernum in Februarium tandem retroactum iri existimemus? De difficultate autem assignandi eius æquinoctij aliarumq; temporis dimensionum Plinius loquens, ita inquit, Addidere difficultatem & auctores diuersis in locis obseruando, mox etiam in iisdem diuersa prodendo. Tres autem fuisse sectæ, Chaldaea, Aegyptia, Græca. His addit apud nos quartam Cæsar dictator, annos ad solis cursum redigens singulos, Sofigene perito scientiæ eius adhibito: & ea ipsa ratio postea comperto errore correctæ est, ita ut duodecim annis continuis non intercalaretur: quia cœperat sydera annus morari, qui prius antecedebat: & Sofigenes ipse tribus commentationibus, quanquam diligentior esset cæteris

teris, non cessauit tamen addubitare ipse semet corrigendo. Ex his uerbis Plinij intelligimus iam tum Caesaris tempore intelligi conceptum, intercalandi quadrantis rationem non planè esse exactam ad obseruationem temporum. Accedit autor Columella, qui lib. x. Bruma (inquit) conficitur circa octauum Calend. Ianuarij, in octaua parte Capricorni. Nec me fallit Hipparchi ratio, quæ docet solstitia & æquinoctia non octauis, sed primis partibus signorū confici. Verū in hac ruris disciplina sequor nunc Eudoxi et Metonis antiquorumq; fastos astrologorū, qui sunt aptati publicis sacrificijs. Quia & notior est ista uetus agricolis concepta opinio: nec tamen Hipparchi subtilitas pinguioribus (ut aiunt) rusticorum literis necessaria est. Hactenus Colamella. Cum igitur (ut coniectura colligo) prima illa siue prior Sosisgenis intercalatio, multo maior quadrante diei fuisset, solis utique cursum quasi morari ac retardare cœperat: quippe cum annus uertens qui solis ipse eadem in uestigia reditu conficitur, minor esset eo anno quo Romani utebantur, id est, anno ciuili, intercalationis uitio. Postea errore comperto cum aliam rationem Romani instituisent: intercalandi (ut ita dicā) cōpēdio in errore diuersum mortales adduxerunt, ut iam Caesaris rationem sequentes non morari solem, ut antea, sed urgere accelerareq; uideamur, annumq; uertentem anno ciuili septem dierum interuallo ante uertamus: & ueluti solem currētem præpropere icitemus. Eodem porro errore reliquos etiam temporum cardines retroagentes: solem ipsum eorum moderatorem solstitio & brumæ alteroq; æquinoctio itidem adurgere uidemur. Siquidem omnes tēporū cardines in octaua parte signorū peraguntur, ut antea ex Plinio docuimus, & Columella lib. x. ii.

Plin

Plinius, Omnes (inquit) hæ differentie sunt in octauis partibus signorum. Bruma Capricorni, ab octa. Calend. Ianua. ferè æquinoctium uernum Arietis, solstitium Cancrici, alterumq; æquinoctium Libræ. Cui congruit quod alibi eodem libro dicit. Solstitium peragi in octaua parte Cancrici & octauo Calend. Iulij diximus, magnus hic anni cardo. Idemq; ipse antea dixerat libro II. capite x x viii. Apud Columellam autem lib. xii. legitur, viii. Calend. Iulias sol introitum in Cancrum facit, quæ uerba esse corrupta argumento sunt uerba quæ subsequuntur post unum & alterum uersum, viii. & vii. & vi. Calend. Iulias solstitium. Et rursus inferius, Octauo Calend. Octobris & vii. & vi. æquinoctium autumnale. Aliud est enim solstitium, & aliud introitus in Cancrum: cum introitus in prima parte, & solstitium in octaua fiat. Quare apud Columellā in legendū uidetur in loco supracitato, x v. uel xiii. Cal. Iul. sol introitum in Cancrū facit, facile enim fuit notas numerorū corrumpi. Proinde cum Columellæ ætate, qui circa Caesaris tēpora fuit, solstitiū peragi non modo octauo, sed etiā sexto Cal. Iulias censeretur: qui dies festus est diuo Baptistæ: si retrorsus inde dies numeres octo, in diem septimumdecimū mēsis incurres, id est in quintūdecimū Cal. Iulias, quo die solis est ingressus in Cancrum, nostri autem Mathematici eum tertiodécimo attribuunt, qui tertius est Idū. Quod si à sexto Cal. quo peragitur solstitium secundum Columellam, retro numeres: ad undeuicesimum peruenies, & maius erit interstitium. Iam æquinoctiū autumnale hodie statuere astronomi uidentur ad decimum diem Cal. Octobris, qui uicesimus est Septembris: cum introitum solis in Libram x xii. die signent Idibus eiusdem mensis. At Co-

lumella

lumella, xiii. (inquit) *Calendas* Octobres sol in Libram transitum facit. Et paulò post, v. (inquit) *Cal.* Octobres, & vii. & vi. æquinoctiū autūnale. Denique introitū solis in Capricornum hodie ephemeridum editores xii. die Decembris obseruant, id est pridie Idū. De quo Columella xv. (inquit) *Cal.* Ianuarij sol in Capricornum transitum facit, Brumale solstitiū ut Hipparcho placet. Et inferius, ix. *Cal.* Ianuarij Brumale solstitium sicut Chaldei obseruant, hætenus ille. Nos igitur hodie pridie Idus Septēbris introitum solis in Capricornum statuimus: ideoq; Brumā in octaua parte, id est decimoquarto *Calend.* Ianuarias, id est undeuicesimo die Decembris. Traditio autē *Columellæ* quarto & uicesimo die statuit, id est, nono *Calend.* quod est pernigilium natalis saluatoris nostri. Plinius autem octauo *Calend.* attribuit, id est, natali dominico. Ex quibus manifestum est nos ab antiquorum obseruatione quinque dierum interstitio ut minimum abscēpisse, quanquā & apud priscos parū eiusmodi obseruationis cōputationisq; ratio constitit, ut pote quum Hipparcho cum Chaldeis non conuenerit: nisi quod Hipparchus obseruasse uideatur solstitium cum oriretur, Chaldei cum perageretur, ut & Plinius fecit. Quod si hodie fastos constituere in mētem ijs ueniret, quibus id licet pro potestate facere: ut quarto quoq; anno diem unum intercalarem habemus, ita trecentesimo serē anno exemptilem unum in posterum haberemus, ita ut primo anno bisextili dies illi aut quinque aut plusculi, qui hætenus excreuerunt & nunc redundant, semel eximerētur. Huiuscemodi autē diebus olim Græci utebātur, à *ἑξαπενταεσσα* uocātes. Id quod Cicero in tertia *Verrina* refert. Difficultas autē rei exactē cōstituendæ inde oritur, quod orbis signiferi circuli

Exemptiles dies.

culi in trecentossexaginta gradus tribuitur, quæ partes maximè circuli à sphericis autoribus appellātur: quarum unaquæque pars in sexaginta particulas diuiditur, quæ minuta uocantur: & rursus minuta hæc singula primaria in sexagena minuta secundaria. At diligentissimi mathematicorum tradiderunt solem orbe suo eccentrico ita ferri, ut ex aduerso motionis cælestis, quæ orbis omnes secum rapit, in singulos dies minuta unde sexagena & octona circiter secundaria quotidie retrocedat, quarum computatio & in asses in horasq; collectio, rem inexplicabilem reddit: cum eo quidem quod ut collecta fuerint quantumuis exquisitè: tamen partitio in annos aliquot distribui ita exactè nequit, intercalationeq; adæquari, ut non aliquid aut excurrat aut desit. Hoc autem non ambigetur (ut opinor) si quis intentius animaduernerit, intercalationem quadrantis paulò maiusculam esse, quàm ut cum fine anni uertentis competeret. Indeq; factum ut celsimè semper eamus à tempore *Cæsaris* ab eiusq; obseruatione temporum. His etiam causis accedere forsitan illud potest quod *Columella* lib. i. his uerbis inquit, Multos enim iam memorabiles autores comperi persuasum habere, longo aui situ qualitatem cæli statumq; mutari: eorumque consultissimum astrologiæ professorem Hipparchum prodidisse, tempus fore, quo cardines mundi loco mouerentur. Cui conuenit *Plinij* dictum lib. x x x v i. qui de gnomonis cuiusdam mutatione loquens ita inquit, Hæc dierum obseruatio x x x. iam serē annis non congruit: siue solis ipsius dissono cursu & cæli aliqua ratione mutato: siue uniuersa tellure aliquid à centro suo dimota, ut deprehendi, & in alijs locis accipio: siue urbis tremoribus ibi tantum gnomone intorto.

IN cap. Spadonum Thlibiæ & Talasie, Thlibiæ & Thlasie hic legendū Ioānes Crastonus tandiu adnotauit. apud quosdam tamen Thladiæ dicuntur: θλαδία. Paulus Aegineta lib. VI. de eunuchismo loquēs, Duplex (inquit) eunuchos faciēdi ratio. Partim enim collisione partim excōtione fiunt. Prius illud genus hoc modo fit, Pueros adhuc infantes in peluim insidere faciūt aquæ calidæ. Deinde cum corpuscula flaccuerint, in ipsa pelui digitis testiculos collidunt, quoad usq; euanidi abeant, nec iam concreto coagmento contrectationem subeant. ὁ δὲ κατὰ θλά-
 Spadones. σπυ, ὁ δὲ κατ' ἐκτομῆν. Spadones sunt quibus cremasteres sunt euulsi: id est nerui quibus colei suspensi sunt.

IN cap. Anniculus, Ante diem decimum Calendarum & post diem decimum Calendarum, utroq; sermone undecima dies significatur. Hoc loco (ut opinor) Paul. lectorē morari hoc grypho uoluit potius quā docere. Quare non immerito hoc dictum Accursius malam literā uocat. Laurentius lib. III. elegantiarū meminit, nec tamen interpretandū censuit. Ipse quidem duobus modis intelligi hoc posse arbitror. uno modo, ut undecimam diem precedentis mensis intelligamus: altero subsequentis, à quo Calendæ nomē sortiuntur. ut uerbi gratia, Ante diem decimum Calendarum Martij facturum te aliquid cum spondonderis, certum est te uicesimum diem Februarij significasse: qui decimus est à Calendis Martij, & quo die Romani decimo Calendas dicere ac scribere solebāt. Et rursus cum dixeris te facturum post diem decimum Calendarum, intelligere potero diē undecimū Martij, inter quem & Calendas nouem dies intercedūt. Est enim undecimus dies non Calendarum, ut ille prior, sed dierum mensis à quo Calendæ denominātur. Priorē interpretationem uix
 probare

probare ijs poterimus, qui censent eundem diem significari, cum dicimus decimo Calēdas Martij uel Aprilis, & ante diem decimum Cal. id est decimo die ante Calendas: quod loquendi compendio decimo Calēdas dici institutum est. In qua sentētia ego sum Ciceronis autoritate ductus, apud quem in Philippica ultima sic legitur, Memoria tenent me ante diem XIII. Cal. Ianuarij principem reuocandæ libertatis fuisse. quibus uerbis cum diem significauit, quo die XIII. Cal. Ian. dicitur: ut Philippica quinta liquet. quam orationem cum Cicero in Senatu haberet Calēdis Ianuarijs, Recordamini (inquit) qui dies nudius tertius decimus fuerit: quantus consensus uestrum, quanta uirtus. Dies enim tertius decimus à Calendis Ianuarijs retrō numerum agendo, est dies quo dicitur XIII. Cal. Ianua. qui est uicesimus Decēbris. quare in Philippica ultima non diem XIII. sed XII. Cal. legendū esse censeo. Nam si numeri nota uno puncto non redundaret, Cicero nudius quartus decimus in quinta Philippica dixisset: cum nudius tertius decimus non semel, ibi legatur: etiam si Laurentius mēdosè legi censet. in quo ei minimè assensus sum: sicut nec de eo quod apud Plautū legitur. De XIII. enim die Ciceronem intellexisse, uerba quæ alibi in eadem oratione sequuntur satis declarant: Hoc dies (inquit) XII. profecerunt: ut quem nemo præter Cotylam unum inuentus sit qui defenderet, is habeat iam patronos etiā consulares. Caterū mos hic loquendi, de quo nunc agitur, creber apud antiquos fuit. Idē Cic. ad Atticū, de Quinto fratre, Nuncios nobis tristes nec uarij uenerant ex ante diem Nonarum Iun. usque ad pridie Cal. Septemb. Et in Catil. Dixi in Senatu eadem te optimatum contulisse in ante diem quintum Calend. Nouembr. Læuius, Consules Prætoresq;
 rr s usque

Nudius quartus decimus.

Ante diē quintum Cal. & familia.

usq; ante diem quintum Cal. Maias Romæ Latine tenentur. Est autem loquendi modus per uerborum transpositionem receptus, ut exaudire hæc uerba ita debeamus, usq; diem quintum ante Calend. Sic Græci, $\omega\rho\delta\ \omega\pi\rho\tau\epsilon\ \kappa\alpha\lambda\epsilon\ \delta\omega\rho\ \iota\alpha\rho\upsilon\alpha\pi\iota\omega\upsilon$. Lactantius lib. IIII. Diu. institut. Tyberij Cæsaris anno quintodecimo, duobus geminis consiliibus ante diem decimum Calen. April. Iudæi Christū cruci affixerūt. quibus uerbis dies tertius & uicesimus Martij significatur. id quod si admittamus, uerum non esse uidebitur quod Paulus dixit, ante decimū diem Calend. undecimum diem significare. Vt cunq; sit: uel enigmate uel oxymoro Paulus detinere lectorem uoluisse mihi uidetur: ut nunc mittam quod hallucinari potuit. Fortasse autem aliud est ante diem decimum Calēdas, qui sermo per transpositionem receptus est, ut diximus hoc modo, decimo ante Calendas, & ante diem decimum Calendarium, qui ita ut illud resolui non potest: ut sit decimus Calend. Aprilium tertius & uicesimus Martij, & ante diem decimum Calendarum undecimus, id est secundus & uicesimus eiusdem: post diem autem decimum Calend. Aprilium, sit dies undecimus Aprilis. Cum ergo dicit Paulus, Vtroque enim sermone undecima dies significatur: id subintelligendum reliquit: si alterum sermonem retrò, alterum porrò agas: ut alter sit mensis sequentis, & alter præcedentis. Quod si de ijs mēsis intelligatur qui undeuiginti Calēdas habent: ut uerbi gratia, si dicas, Decimo Cal. Decēb. pridie & postridie eius diei erit undecima dies, siue porro uersus numeres siue retrorsus. nam uicesimus secundus dies erit undecimo Calen. & uicesimus quartus erit undecimus Calend. id est undecimus à decimonono Cal. Secundum quam interpretationem cum eodem nomine uocetur,

tamen

tamen non idem erit dies. Huiusmodi fermè est apud Gellium lib. VII. Quoad uiuet & quoad morietur. Conuenire hic etiam uidetur illa quaestio apud eundem agitata lib. XI. quid sit intra Calendas.

IN cap. Massurius, uerbum Græcum restituendum. Quosdam eam quæ uxoris loco sine nuptijs in domo sitam quam Græci $\omega\alpha\lambda\epsilon\alpha\upsilon\upsilon$ uocant.

IN cap. Carbonum, Sed & de balarijs idem est. Legendum Balanis. Et inferius, non stoboli sed strobili legendum. Strobili prima breui nuce sunt pineæ, & uenti procellosi, qui conuolutim grassantur. Balani sunt glandes, & id quod glandis forma ad subducendam aluum in podicem manu inditur, apud autores medicina.

Balani.
Strobili.

IN cap. In lege censoria. Lex censoria non à censu, ut Accursius dixit, sed à cēsoribus: quorū erat munus portoria uectigaliaq; locare, Linius lib. IIII. de cēsura loquēs, sub ditione eius magistratus publicorū ius priuatorūq; locorū uectigalia Pop. Rom. sub nutu atq; arbitrio sunt. Quod autē sequitur, Cōstitutū est eā domū unicuiq; nostrū debere existimari, ubi quis sedes et tabulas haberet, suarūq; rerū constitutionē fecisset: interpretatione egeret, nisi in priore editione huiusmodi animaduersionū docuissimus eas tabulas his uerbis significari, quas instituti prisci sūt unum quemq; sibi de domestica ratione facere, à Græcis ephemeridas dictas. Cornelius Nepos de Pōponio Attico, Cū in primis lautus esset eques Rom. & nō parum liberaliter domū suā omnī ordinū homines inuitaret: scimus nō amplius quam terna milia eris in singulos menses ex ephemeride eū expēsū sumptui ferre solitum. Ibi dē, Ex qbus agris pater familiās fructus caperet, qbus se toleraret. Tolerare hoc in loco est, qd Græci $\delta\iota\alpha\ \tau\eta\ \nu\epsilon\ \iota\gamma$ ano $\tau\eta$, id est, modicè et summa parsimonia uiuere, & gero-

Tabulæ domesticæ, id est, ephemerides.

Tolerare.

μύθος ἴσῃ. Plato. νομῆν γὰρ ἀνέσῳρ τὸν λαῖνον. Thucyd. νε-
 μόμενοι τὰ ἀντὶ ὧν ἕκαστα ὡς τε ἀποῖσῃ. quibus opponitur
 ἐπιῖσῃ ἢ κατὰ ἴσῃ, τὸ δ' ἐστὶ τὸ ἐκτεταμμένος ἴσῳ. Caesar lib.
 III. belli civilis, libeter etiam ex perfugis agnoscebamus
 equos eorū tolerari: reliqua uerò iumēta interisse, id est,
 quoquo modo sustētari. Idē, Erat summa inopia, adēd ut
 folijs ex arboribus strictis, & teneris arborum radicibus
 cōtusis equos alerēt, & cogerētur his rationibus equitatū
 tolerare. τὸ ἰνπικὸν διαναστῆσαι. Tolerare uitā. Tacit-
 us, Multos militia, quosdā exercēdo agros tolerare uitā.
 A Græcis sermo tractus, à quib⁹ ἑαυτὸς διαναστῆσαι
 uocantur sese tolerantes: hac ratione quòd qui facere non
 sustinent, ἀποκατῆσαι dicuntur, & inedia uitam finire,

IN cap. Qui fundū: deest unū uerbū Græcū: Nuces &
 ficus & uuas duntaxat duracinas & purpureas, & quæ
 eiusdē generis essent, quas non uini causa haberemus: quas
 Græci τρωξίμους appellāt. Sic in antiquo legimus, & Po-
 litianus in epistolis animaduertisse se scripsit. τρωξίμου
 edulis & cibaria escariaq; Latine dicitur. Plinius libro
 XIII. In pergulis uerò (inquit) seruntur uuae escarie
 appellatæ: e duracinis albæ nigraeq; Idem, Conseminia ni-
 gra: uino minime durante: uua maxime post quindecim
 dies quàm ulla alia: minus fertilis, sed cibaria. Duracinas
 autē à durezza acinorum dictas, ex eodē autore nouimus:
 qui de Italia loquens, Uua (inquit) non alibi gratior callo:
 unde possit inuenisse nomen duracinae durus acinus. Idem
 etiam purpurearum meminit. Tranquillus ex epistola
 Augusti, Dum lectica ex regia domum redeo, panis mi-
 cum cum paucis acinis uuae duracinae comedi. Sic autem
 duracina uua, ut ficus duricoria dicitur.

IN cap. Liberorū, Totiens enim leges necessariā dicit
 cognationē singulorum nominibus uti. Sic in antiquis le-

Vua edulis &
 cibaria.

Duracina uua.

gitur, & apud Accursium: sed tamen planum est animad-
 uertentibus mendosam esse lectionem, sicq; reconcinnan-
 dam. Toties enim leges necessarium ducunt cognationum
 singularum nominibus uti.

IN cap. Si calūnicur. §. telum. defunt tria uerba Græ-
 ca, que sic in meo libro restituenda duxi, antiqui exēpla-
 ris obseruatione nonihil in hoc loco adiutus. In §. Telum,
 dictum ab eo quòd in longinquum mittitur, à Græca uo-
 ce τολόβει figuratum. Et paulò post, Nam quod nos te-
 lum appellamus, illi βέλ & appellant. Et rursus inferius,
 Et id quod ab arcu mittitur, apud Græcos quidem pro-
 prio nomine τόξωμα uocatur.

IN cap. Qui uenenum, legendū, Cum id quod nos ue-
 nenum dicimus, Græci φάρμακον dicūt. Pharmakon apud
 Græcos in utranq; partem significationem habet. Vnde
 Pharmacopola medicamentarij dicit: quorū ministri Phar-
 macotriba dicuntur, medicamenta pilo pinsentes, in mor-
 tarijs terentes, & antipharmaca antidota, & quasi ue-
 nenorum uenena. Dioscorides de iuglandibus, Contra ue-
 nena (inquit) exitialia uim habent antipharmaci: siue à
 ueneno hausto estentur, siue antè edantur. Dicūtur etiam
 ἀλεξίφάρμακα, quasi uenenum amolientia & uim uene-
 ni expultricem habentia: quæ cum ante uenenū sumuntur,
 τροφυλακτικά etiam appellantur. Inferius autem area
 Homericis uersibus ex Odyssæa libro quarto replenda.

Τὸν Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μπιθεντα,
 ἔσθλα, τὰ ἢ Πολύδαμνα τόρε θῶν & παρακοιτις,
 Αἰγυπῆσιν, τῆν πολῆσιν φέρεϊ ζείδωρ & ἄρρα.
 φάρμακα, πολλὰ μὲν ἔσθλα μείμιγμένα, πολλὰ ἢ λυγρά.
 Tyndaris hæc habuit summo Ioue nata uenena,

Quæ Polydamna dedit coniunx Aegyptia Thonis,
 Commo

Pharmacopo-
 la.

Commoda, consulte medica composita sub arte:
 Multa legens Pharia solers tellure uenena,
 Noxia permixtim carpens quoq; comoda multa.
 Hæc medicamēta dati esse Helena ab uxore Thonis The
 bis in Aegypto, autor est Diodorus in secūdo. Locus autē
 ille Homeri celebratus est à Græcis ob Nepenthes illud
 quod Helena cū Telemachū cū Pisistrato hospitio susce-
 pisset, in cōuiuium attulit, in uinūq; iniecit, cuius medica-
 menti erat ea uis & facultas, ut omniū malorū obliuionē
 ingeneraret. Siquidē usq; adeo letificum erat atq; exhibi-
 rans potiores, ut qui uinū eo temperatū hausisset, nullā ille
 lacrymā eo die emittere posset: non si ambo eius parentes
 mortē eo die obiuisent: nō si liberi eius in ipsius conspectu
 contrucidati fuissent. Propterea eiusmodi pharmaca μ-
 τιέντα uocat Homerus, id est, κτλ τῶν θεωρητικῆν τέχνην
 ἐσκασασμένα, ut inquit Plutarchus. Plinius lib. v. & uice-
 simo, de inuentione herbarū loquēs: Homerus (inquit) pri-
 mus doctrinarū & antiquitatis parēs, multus alias in ad-
 miratione Circes, gloriam herbarū Aegypto tribuit, tum
 etiā cūm rigaretur Aegyptus illa, non autem esset postea
 fluminis limo inuecta, herbas certē Aegyptias à regni
 uxore traditas suæ Helena plurimas narrat, ac nobile
 illud nepēthes obliuionē tristitiæ ueniamq; afferēs, & ab
 Helena utiq; omnibus mortalibus propinandū. Quod di-
 citū Plin. ex Theophrasto accepit lib. i. x. de hist. plantarū,
 qui quod Plinius obliuionē tristitiæ ueniamq; afferre
 dixit, quasi ἀδειαρ τένθης immunitatē uacationēq; ipse
 λάθην ποιῶν κτλ ἀπάθειαρ τῶν κακῶν dixerat. Fortasse
 autē Plinius apud Theophrastū nō ἀπάθειαρ, quasi indo-
 lentiā & impatibilitatē malorū: sed ἀπένθειαρ, legit, quasi
 luctus ueniā, quod uerbū alludit ad νηπενθēs, ut suspicari
 subeat

Nepenthes.

subeat Plinium scripsisse, Obliuionem tristitiæ ueniamq;
 luctus afferre. Meminit etiam nepenthes lib. i. & uice-
 simo idem Plin. Macrobius v i i. Satur. Non minus autem
 quam dulcedo uini hilarant uerba conuiuium. Nam si Ho-
 meri latentem prudentiam inscruteris altius: delinimen-
 tum illud quod Helena uino miscuit, non herba fuit, non
 ex India succus: sed narrandi opportunitas, quæ hospi-
 tem mæroris oblitum flexit ad gaudiū. Meminit & Phi-
 lostratus in uita Apollonij lib. v i i. Νηπενθēs autem (ut
 inquit Eustathius) dicitur ἐ μόνου ἐς ὄρνιθου πρὸς θες, ἀλ-
 λά κτλ ὄρνιθου, ὃ ἐστὶν ἀλυπορ. Νηπενθēs ἀχολορ τε, κα-
 κῶν ἐπίληθου ἀπάντων.

Locus autem integer apud Homerum sic legitur,
 Ἐνδ' αὖτ' ἀλλ' ἴνόνσε Ελένη Διὸς ἐκγεγαῖα.
 Αἰθίη ἀρ' ἄς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεμ' ἐπινον.
 Νηπενθēs, ἀχολορ τε, κακῶν ἐπίληθου ἀπάντων.

Ὅς τὸ κακὸν ῥέξαιμ, ἐπὴν κρατῆρι μιγείη,
 Οὐκ ἀρ' ἐφημέριός γε βάλοι κτλ δάκρυ παρειῶν,
 Ὅδ' εἰ οἰκατὰ θεναίη μήτηρ τέ πάτηρ τε,
 Ὅδ' εἰ οἰ παρὰ ροίθην ἀδελφῶν ἢ φίλων υἱῶν
 χαλκῶ δνιόωμεν, ὃ δ' ὀφθαλμοῖσι δρῶτο.
 Τῶν Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μνησόντα,
 Ἐσθλά, τὰ ἢ Πολύδαμνα πόρε Θῶν & παράκοιτις
 Αἰγυπῆν, τῆ πλεῖστα φέρει ζέλιωρ & ἀραρα
 φάρμακα, πολλὰ κτλ ἐσθλά μεμιγμένα, πολλὰ δ' ἕλυγρά

Hic Helena subijt uino miscere uenenum,
 Soluere quod luctus, iras sopire minaces,
 Quod memori fertur resides abstergere sensus
 Sortis acerbæ animo: atque obliuia ferre malorum.
 Qui semel id patera mixtum nepenthes Iaccho
 Hauserit, inde diem totum non fuderit ullam

ille

Ille oculis lacrymam: non si suauissima proles,
 Si germanus ei charus mater ue pater ue
 Oppetat ante oculos ferro confossus atroci.
 Tyndaris hæc habuit summo Ioue nata uenena,
 Quæ Polydamna dedit coniux Aegyptia Thonis
 Commoda, consulte medica composita sub arte:
 Ipsa etenim Pharia solers tellure uenena
 Noxia multa legit, mixtimq; salubria multa.

Sequitur in eodẽ cap. Glandis appellatione omnis fructus continetur, ut Iabolenus ait, exemplo Græci sermonis, δρῦς: apud quos omnes arborũ species appellantur. Quem locum ex antiquo exemplari sic lego, Apud quos omnes arborũ species ἀκρόδρῦα appellantur. Species autem hinc sic accipitur, ut in cap. ultim. supra, De munerib. Nam harum specierũ curatores, quos οἰσῶνας ἔλαιου πώσς Græci appellat, creari moris est. Et species horreariæ in titulo, De cõditis in publicis horreis, li. x. Codicis. Prisci autẽ Græci omne genus arboris δρῦς appellatione intellexerũt. Est autẽ δρῦς proprie robur. Vnde Dryidæ Gallorũ sacerdotes appellati, ut autor est Plinius lib. xvi. Ab hoc uocabulo δρῦραι ἔδραπεῖς deriuata: in quibus diætionibus uestigia primigeniæ illius significationis apparent. δρῦπῆϊς enim dicitur fructus adulti ἔδραπῆϊς, quasi iam ex arbore casuri. Vnde drupæ oliuæ. Plin. lib. x v. de oleo loquens, Optima autẽ ætas ad decerpẽdũ inter copiam bonitatẽq; incipiente bacca nigrescere: nostri uocant drupas: Græci uerò drypeteis. τὰρὰ τῶν ἀκρόδρῦα. δρῦω igitur fit dictio ἀκρόδρῦα: quo uerbo Caius omnem fructũ significari dixit. Proprie tamen ἀκρόδρῦα à Græcis appellatur quæ in ambitu lignosum putamẽ habent: id est, τὰ τὸ ξυλῶδες ἐκτὸς ἔχοντα καὶ περὶ τὰ ἀκρα, καὶ τὸ

ἐκτὸς μὲν ἐν τῷ. quod genus appellatione nucũ apud Latinos continetur: id est, τὰ κάρυρα. Cõtra autem quæ po ma dicimus, ut sunt, cydonia malaq; reliqua, pruna, cerasa, ἔσθ' similia: à Græcis δπόρα dicitur singulari numero. δπόρα. Iulianus in Epistolis, καὶ δένδρα τὰ ποικίλα δπόρα φέροντα. unde δπόρωνυ eorum fructuum negotiatores apud Demosthenem, ut οἰσῶνας ἔτελωνυ. Quæ autem glandis appellatione apud scriptores intelliguntur, à Græcis βελανῆρα uocantur. Latior est autem Iuris peritorum ex edicto interpretatio, ut hic Caius tradidit.

IN capite, Pupillus, lego: Incola est, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit: quem Græci τὰροικον uocant. Sic enim antiquum exemplar legendũ esse, non leuem fidem facere mihi uisum est literarum uestigia obseruati, fugientia illa quidẽ ἔσθ' obscura, sed aliquam imaginem lectionis uerisimilis retinentia: cum frequẽtius incola. μετρίον ἔσθ' appelletur, ut alibi diximus. Cic. in Officijs: Peregrini autem ἔσθ' incola officium est, nihil præter suum negotiũ agere, nihil de alieno inquirere: minimeq; in aliena Republ. curiosum esse. Huiuscemodi incola fuit Abrahamus ille inclytus in terra pollicitationis. καὶ τὸ παρὼν ἐστὶν ἡμεῖς τῶν ἐπαγγελίας. Quare ad Ephesios 11. cap. Ergo iam (inquit Apostolus) non estis hospites ἔσθ' incola: sed estis ciues sanctorum ἔσθ' domestici Dei. καὶ ἐστὶν ἐστὶν ἡμεῖς τὰροικοι. uel ad uerbũ: Iam non estis peregrini ἔσθ' incola, sed municipes estis sanctorum ἔσθ' in familia Domini. Apostolus enim Græcarũ etiam rerum gnarus Diuus Paulus.

Aduena & coloni.

exemplaris fide adductus. ἐνομοί, id est, aduena & coloni, duorum sunt generū. Quidam enim indigenis exactis ad incolendū ciuitatē quampiā ueniūt: ut apud Thucydide, ἐνομοίς ἐαυτοῖς ἐπιτεταῖς Ἀθηνάων, ē corpore suo miserūt Atheniēses qui in urbe exhausta habitaret. Quidam aut̄ ideo mittūtur, ut tanquā supplementū sint semiplenae ciuitatis: ut apud Aristot. in Politic. Ἀπολιωνιάται ἐπομοίς ἐπαγαγοῦντο ἐς Ἀπολιονίαν: Apolloniatæ cum aduenas in suā urbē ascīuissent, seditione agitati sunt. ὀνομοί autem sunt cōuenæ diuersis ἐ locis eodē coēntes ad urbē conueniētis edificijs condendā: qui alio nomine οὐραυδὲς appellātur, quare οὐραυδία Plato ciuitatem appellat, propter domiciliorū cōiūctiōnē. Aduena alioquin à Græcis ἐμναύς dicitur. Isocrat. in Περικλέους Ὀυδης τὰ ῥήματα ἐπιθέσθαι τὰς ἐπιλαυδίας τῶν ἀποχθόνων, id est, Lacedæmonios Atheniēsis imperitare, qui aduena sunt, cū Athenienses sint indigenæ Atticæ. IN cap. Malum. §. Plumbum: Plumbū autē quod pro tegulis poneretur, edificij esse Labeo ait: sed id quod in ripa hypatheij tegedi causa poneretur, contrā esse. Lego ex antiqui obseruatione hypethrij: ut in priore editione animaduertisse nos iam pridem scripsimus, cum de hoc uocabulo differeremus.

Basis structilis.

IN cap. Statuæ, Statuæ affixæ basi bus structilibus. Si quis id legerit qd̄ alibi de structili opere structuraq; scripsimus: facīle percipiet Accursiū huius dicti sententiā nō esse assecutū. Bases structiles sunt ueluti sedimēta colōnarū, nō solido lapide cæsa, sed opere cæmētitiō lateritiō: ue coagmentata: quibus columnæ βεβήναται, id est, nituntur, ipsæ quidē solido lapide constātes. Quas ideo (ut opinor) partem ædium non esse respondit Pomponius, quod solidi lapidis scapus uideri non potest coherere cum basi que struct

structili opere constat: quare pars eius corporis esse non potest, quod dissimili operæ compositum est. In eodem capite: Prothyrum quod in ædibus interdū fieri solet, ædiū est. Prothyriū est uestibulū domus, ita de priuatis ædibus dictū, ut Propyleum de uestibulo urbis uel templi uel regie. quanquā Aristoteles de regia Persarum loquens, in libro de Mundo, τὸ πρόθυρον iunxit ἔσδ τολώνι. Plin. li. xxxvi. Nō postferuntur & Charites in propyleis Atheniensem, quas Socrates fecit alius ille quā pictor. Prothyriū tamen aliter à Græcis aliter à Latinis accipi, autor est Vitru. lib. vi. de uocabulis Græcis loquēs, quæ apud Græcos Latinosq; non eodem significatu accipiuntur: Prothyra, inquit, Græcè dicuntur quæ sunt ante ianuam uestibulamos autem appellamus Prothyra quæ Græcè dicuntur Diathyra. Nec addidit quid hoc uocabulo intelligere debeamus. Ego autē existimo διάθυρον esse obijcē transfuersarium ductilē aut uersatilem: id est, repagulum ē materia compactum, quod & uehicularū & equos à uestibulo ædiū arcet: qualia multa Lutetiæ uidentur. In quo significatu hoc in loco Prothyrum accipiendum censeo. Prothyrum dictum, quasi ianuæ obiectum: uel porrò à ianua sitū, obiectis uicem præbens. Nam alioquin si Prothyriō τὸν θυρωρῶν, id est, uestibulum intelligamus: fieri nequit ut pars ædium non sit, cum prothyrum inter exemptilia numeretur sine ædium fractura. Nec obstabit dictū Gellij, qui Cæciliū Gallum in libro de significatione uerborum quæ ad ius ciuile pertinent, ita tradidisse affirmat: Vestibulū nō in ipsis ædibus esse dicit nec partē ædium, sed locum ante ianuam domus uacuum, arcamq; per quam à uia publica accessus est ad ædis. Siquidē olim quibus ampliores domos habere licebat: ij ante ianuam locum relinquebāt, qui mediū in-

Prothyrum: Propyleum.

Diathyrom.

Vestibulum.

ter uiam & fores domus esset: qui locus statio erat saluta-
torum. Apud nos autem huiusmodi uestibula in uia pro-
currentia longiusculè non fiunt duntaxat in priuatis edi-
bus: nisi quatenus ea quæ diximus prothyra proferre eo-
rum uenia licet, quorū de uia publica statuere munus est:
uiaiores, quos ob id uiaiores (ut opinor) appellare possumus, ὁδο-
ποῖος appellabant Athenienses.

SVB titulo, De regulis iuris: Omnis definitio in iure
ciuili periculosa est. parum est enim ut nō subuerti possit.
Legō: Rarum est enim. Accursius definitionē duobus mo-
dis intelligi posse ait. Vno modo, ut definitio sit propria
& breuiter cōprehensa rerū substantiæ enūtiatio: quæ cō-
stat genere, specie, differētibus et proprijs, ut inqt Quin-
tilianus: Alio modo, ut sit plurium rerum summam facta
traditio, quasiq; ad regulam exacta rerū doctrina. Quod
si uerū est, non definitio, sed definitio legi debet, ut uerbo
Græco respondeat. Huiusmodi enim definitio Aphorif-
mos Græcè dicit. Est enim ἀφορισμός ἢ τὸ ἀφορισμὸς φησὶ
γιάδῃ, ut Σωκράτης de Hippocrate loquēs, δὲ ἀφορισμὸν ἔτα
βραχυλόγῳ, ἔφη τὴν ἐνδεῖαν ὑγιάνει εἶναι μνῆρα. Sic
enim dicitur ut ἀποφθεγομαί, ἀντὶ τῆ σιωπεῖα μῆρας λέ-
γῃ. Vnde apophthegmata quasi præcisæ sententiæ & bre-
uiter circumscriptæ. ἢ γινωσκῶ ἀφορισμοὶ ἴδῃ sunt cū
apophthegmatis: dicta scilicet sententiōsa, quæ dicitia qui-
dam appellauerunt. Plutarchus in Lycurgo, ἢ ἃ αὐτὸς ὁ
Λυκῶν ὁ βραχυλόγος τὴν ἑοικε γενεῖαν ἢ ἀποφθεγμα-
τῶν. Desunt autem uerbum in ea significatione legere
me nō memini. Ex quo fit ut mirer unde id aut Accursius
acceperit, aut ἢ unde Accursius didicit. Vtro autē mō po-
tius hic accipi debeat definitio, nō temere inuenias q̄ affir-
mare aufit, ut opinor, utrunq; enim defendi æquè pōt. De
finit

Definitio.
Aphorismi &
Apophthegma-
ta.

finitione enim loquens Quintil. in VI. Rarissima enim
apud Oratores reperietur illa ex consuetudine Philoso-
phorum ducta seruitus. est enim certa seruitus ad certa se-
uerba asstringēdi: idq; faciendū in libris Ciceronis de Ora-
tore uetat M. Antonius. Nam est etiam periculosum, cū si
uno uerbo sit erratū, tota causa cecidisse uideamur: opti-
maq; est illa uia qua utitur Cic. pro Cecin. ut res propona-
tur uerba non periclitentur: Etenim Recuperatores, non
ea sola uis est quæ ad corpus nostrū uitamq; peruenit, sed
etiam multo maior ea quæ periculo mortis iniecto formi-
dine animum perterritū, loco sæpe & statu dimouet. Dif-
ficultas autem finiendi oritur ex subtilitate quæ circa pro-
pria ac differentia uersatur, ut ipse alibi dixit. Eodē perti-
nēt ea, quæ à Cicerone de definitione in Topicis dicuntur.

RELIQV ARVM ANNOTA-
tionum Index, tam Latinarum, quam Græ-
carum dictionum copio-
sissimus.

A		Ἄδεια	39
Abruptum	176	Admissarius	11
Abscissum	176	Admissura	ibidem
Accepto ferre	97	Admittere	ibidem
Accursij audacia	72	Admittere equum	12
Ἀδόλφοι	90	Adoptio	73
Ἀνομοιοί	192	Aduenæ	274
Ἀνομόδουα	273	Aduocare	124
Aditionem dictare	7	Aduocatio	9.124
Aderare	131	Aduocationes uenire	24
Aderate species	131	Aduocatus	124

I N D E X

Aedacula	99	Ανάκεισις	34
Aerarij	230	Αναδενκνύμενοι	245
Aequi boniq; facere	187	Αναγραφῆς	189
Aestimare litem	93	Ανάπασσι	42
Aestimare litem capitū	95	Anathema	113
Aestimatio litis	94	Andria	27
Ager nouatus, profcissus		Androlepsia	147
151		Angaria	86
Agere cum patribus	101	Animaduertendi locus	50
Agere cum populo	ibidem	Animaduersio uiri in uxore	
Agninales equi	224	74	
Agnati & Gentiles	252	Animaduertendi ratio in fi-	
Άγωνοθεσία	227	cinorosos	215
Agonothetae	243	Annona Curatores	144
Άγωνοθεταί	223	Annus intercalaris	258
Agonothetes	ibidem	Anquirere capitū	96
Άγοράνομοι	240	Ante diem quintum	266
Agronomi	225	Antepilani	180
Άγρονομία	ibidem	Antestari	25
Album Iudicum	200	Αντιμαθιστάμενοι	134
Άλεξιφάρμακα	269	Antiquissimum	173
Άλλαγαί	87	Αντίτυπον	176
Allegere	191	Απενιατισμός	142
Allesti	134.191	Aphorismi	276
Άμείβεσθαι τοῖς ὁμοίοις	228	Αφορισμός	ibidem
De Ambitu lex	246	Αφορέσει	ibidem
Αμύβεσθαι τοῖς ἴσοις	228	Τὰ Ἀφροδισια	60
Άμελιμνία	39	Αποδενταί	215
Άμνησ	251	Αποκατήλθεσθαι	268
Άμοιβαί	87	Αποχωρίστικον μέτρον	254
Άνακρίσειν	35	Αποδενταί	94
		Αποδ	

I N P O S T. A N N O T.

Αποδενταί	79	Ασέλγη	78
Αποικία	85	Ασφαλα	39
Απόκείσοι	204	Ασφάλισμα	180
Απολογισθ	32	Ασθμασίοι	198
Αποθηγηματα	276	Asynomia	252
Απόσυρον	156	Athenienses undecimviri	
Αποσυναγογή	113	215	
Απόταμον	176	Athlothetae	223
Αποσίτη	267	Atocia	76
Apparitores	133	Attalica	253
Approbare	97	Auerta	87
Approbatum opus	96	Augusti duo primū facti	
Aqua & igni interdicere	63		
III		Aulea	259
Aquam perdere	211	Auscultatores	192
Aquelicium	230	Autophoros	9
Aquilex	ibidem	Άξιωμα	190
Aquileges	ibidem	Τὸ ἀξιωματικόν	ibidem
Άρχαρχεσία	106	B	
Άρχαρχεσιάζειν	109	Babylonica aulae	252
Άρχαίον	135	Balani	267
Archeote	194	Βαλανγὰ	273
Archippocomus	87	Barbara uerba in tribus li-	
Archium	135	bris Codicis	87
Areopagus sclariorum uin		Basis struclilis	274
dex	145	Belluata stragula	253
Άργυρόλογοι	130	Beneficarij	249
Άρσ	251	Benigne facere	ibidem
Arrenogona	76	Ad Bestias damnari	119
Artes liberales	249	Boni consulere	187
Άρδραίον ἄρδραῖος ἔχωρ	59	Βραβύλαι	244
		55	BUP

I N D E X

Buprestis	75	Cauere obsidibus, capite	
	C	80	
Cæsaris Dictatoris tempus		Causa subscribere	8
106		Causam subscribere	ibidem
Calcularij	22	Causam dicere	32
Camelarij	198	In Causam descendere	8
Camelates	198	Cautio	81
Camelitzæ	ibidem	Cautores	ibidem
Campe	75	Καμάλια	129
Candida toga	159	Centuriæ primæ classis	101
Candidati	100	Centuriæ prærogatiuæ	102
Candidati Cæsaris	107	Centuriata comitia	100
Candidatorum mos in Sena		Centurionum uitis	182
tu	246	Certa crimina	78
Cantharides	76	Καλκίτις	230
Canticum palmarium	11	Chartophylactium	135
Capitolium rerum mos pri-		Chartoprata	128
scus	84	Chirographum imitari	80
Capitis anquirere	96	Chomata	21
Capitis litem æstimare	95	Χρεοκοπία	130
Capitis triumuiri	215	Χρεοκοπιῆς	ibidem
Cardo	99	Χρησιμεία	240
Castrensia principia	180	Cimeliarchus	129
Καταβάλλειν	230	Cimeliarchion	ibidem
Καταγύγια τῶν ἀργυλιαφό-		Cintia	92
ρον	196	Circenses ludi	242
Καταονίσις	236	Circumuenire	65
Catharmata	115	Circumuenire iudicio	ibid.
Κατανεχυράσις	147	Clarigatio	147
Cauere	80	Classes	101
Cauere ab aliquo	ibidem	Κλίμα	88
		Ad	

I N P O S T . A N N O T .

Ad Clepsydram orare	211	ca.	36
Clepsydrae plures actoribus		Commilitium	183
dabantur	ibidem	Comopolis	127
Κλίσις	88	Comparatum	333
Κληρωτοί	221	Compendium	235
Κληθέντες	25	Cōpendiosa substitutio	135
Cientes	171	Congiarium	182
Coactores	130	Coniurationis crimen	48
Codicillaris potestas	85	Confessus	129
Codicilli	ibidem	Constat ratio	183
Codicis libri tres postremi		Constituta questio	69
87		Constitutio iudicij	9
Canobiarchæ ius	74	Consulere boni	187
Cognitor	123.125	Contrahere	250
Cohortales	132	Conuolare	16
Coire	22.83	Conuenire	64
Coitio	23	Conuenticula	29
Coloni	185.274	Conuentus	64
Colonia	186	Κόρη	139
Comata	21	Κοσμήτης	188
Comites Iudicum	90	Crimen maiestatis	48
Comites quasi ex cohorte		Criminis admissi pronuntia	
Prætoria	91	tio	217
Comitiorum summa	100	Crimina certa	78
Comitium	139	Κρηνοφυλακία	225
Comitia Centuriata	101	Κείνοις	31
Comitia curiata cēturiataq;		Κείσιμοι	216
100		Κηνία φοι	230
Commentitium	148	Cucuma	72
Commercium & cognatio		Cucumella	ibidem
lingue Latine cum Græ		Curatores	227
		55 5	C 118

I N D E X

Curie iudicum quinq;	214	Deglubere	13
Curiales	195	Δευνοίς	139
Curiata Comititia	100	Denuntiare testimoniū	23
Curio	196	Deportatio	150
Curionatus	ibidem	Deprehensus	59
Cursus publicus	ibidem	Deprehensus Orator	70
Cursus uehicularis	86	Descendere in causam	8
Custodes	8	Designati magistratus	245
Κεῖται λόγῳ	204	Designatores mansionarij	
D		197	
Damnari indicta causa	33	Detrectare	58
Dare nomen militiae	92	Δεξιμῶνοι	100
179		Δεξιῶν	246
Decaprotia	224	Dextra prehensio	ibidem
Δεκαπρόται	241	Diacatoche	119
Decedere	40	Διδάσκαλοι	156
Decedere de officio & mo-		Διατήλαι	221
re	41	Διαλβεῶν	250
Decemprimi	224	Διαφορα	56
Decemprimatus	ibidem	Διατάξεις	189
Decernere quæstionem	71	Διάδουρον	275
Decima bonorum Herculi		Διαίτη	267
241		Διαστῆτων μέγεθος	254
Decoctiones	130	Δικαιορ ἐπιπλάσθω	149
Decoctores	ibidem	Δικαστῶν	151
Decoquere	ibidem	Τὸ Δικαστῶν	213
Decumanus	99	Dicere pro destinare	37
Decurie iudicum	205	Dicere causam	31
Defensores ciuitatum	130	Dicere Dictatorem	38
Definire	276	Dicere Doti	37
Definitio	ibidem	Dicere militiam	36
		Dic	

I N P O S T . A N N O T .

Dicere sacramento	37	Duodeci primi Fræcie	224
Dicta dies	38	Duracina uua	26
Dicta puella	ibidem	δὲ ββῶλω	151
Dicta sponsa & pacta	38	Dystoca	76
Dictare iudicium, actionē	7	δυστοκίη	ibidem
Dictator	38.101	E	
Dictio cause, pro apologia		Τὸ ἐπιβεβαιῶν	152
33		Ecdicus	130
Dies dicta	38	Ἐκδικῆσαι	ibidem
Dies iudiciales	216	Ἐκδικῶν	ibidem
Dies legitimi	209	Echemythi & auscultato-	
Dignitas	190	res	198
Diosis	139	Ad Edictum responderet	79
διοσῶσαι	26	Ἐγκάστασις	136
Diplomata	84	Elemporus	123
Dispendium	235	Ἐλσθέρια	249
Distrahere	250	Ἐλσθέρια λόγῳ	ibidem
Dni fratres, de geminis Au-		Ἐμβόλιμ	258
gustis	63	Emerita stipendia	183
Diuifores	103	Emmeles	121
δοκίμοια	157	Ἐνεχυράσαι	147
De Dolo actio	14	Ἐνοχλῶ ἀξίῳ	6
Donatium	182	Enoplia saltationes	120
Doti dicere	37	Ἐπαρχοι	216
Ἡ δόξα μὴ	222	Ἐπεφύεσαι	39
Drusus	20	Ephemerides	267
δρουπετῆς	272	Ἐφορῆν	193
δρουπετῆς	ibidem	Ἐφῶδωρ	211
δρῶν	ibidem	Ἐφυγομάχων	58
Ducenarij iudices	219	Ἐπικέρημα	180
Duo Augusti primi facti	63	Ἐπιμελῆσαι	227
		Epit	

I N D E X

Epinicia	11	Ἐπίκαιρος	193
Ἐπισημοσύνη	193	Ἐπίσημος	226
Episcopus	ibidem	Exilij causa solū uertere	141
Ἐπίσκοπος	227	Exilium liberum	234
Ἐπισημοσύνη	197	Exilium olim non poena le-	
Epistatimi	ibidem	gum	141
Ἐπισημοσύνη	ibidem	Exilium uoluntarium	140
Ἐπισημοί	187.173	Eximere poenae, noxae, no-	
Equi agninales	224	tae & supplicio	83
Equites & Iudices	203	Expiamētum homicidij	143
Equorum productio	193	Expiator Iupiter	ibidem
Equum admittere	12	Expilator	25
Ἐργάσιος	183	Extorris	113
Ἐργασίος	198	Extraquam, in exceptioni-	
Ἐρμάσειος	127	bus	54
Eruca	75	Ἐυδυνόμοιοι	84
Ἐυδυνόμοιοι	144	F	
Euangelia	10	Fabrorum Praefectus	229
Eucitiones	86	Facere aequi boniq;	187
Euericulare	15	Facere paria	227
Euericulum	14	Feris obiecti	119
Eunuchi	264	Ferre accepto	97
Ex uinculis causam dicere		Ferre quaestionem	69
32		Fide publica uenire	40
Ἐξαρρησίου	131	Flagitare	6
Exauclioratae legiones	175	Foederati	169
Exceptionum formulæ	54	Formule exceptionum	54
De Exceptionibus	221	Formularij	126
Excusores	230	Forum	222
Exemplum memorabile	180	Franciae infelicitas	105
Exemptilis dies	262	Franciae palladium	ibidem

Frument

I N P O S T. A N N O T.

Frumentatores	192	Hippocomi	87
Fur unde	9	Ἴππιος	268
Furtum nec manifestum	10	Ἰππογνώμων	13
G		Ἰπποπόρϛ	13
Gabinetum	b.129	Ἰπποϛ	ibidem
Gallinaceus	81	Ὀδωοιοι	276
Gentiles & agnati	254	Homicidae scelerati & abo-	
Gerere rem	175	minandi olim	142
Gladiatura	119	Homicidarum poena	112
Græca uerba Latina facta		Homicidij expiamētum	143
9		Hominum oppignerandorū	
Græca linguæ cum Latina		ius	147
commercium	36	Homo sacer	119
Grammatophylacium	134	Hospitij ius	165
Grassari	136	Hospitalitessera	164
Grassatores	135.69	Hospitium publicum	ibidē
Γυμνασιαρχία	226	Hospitium inter Milesios et	
Γυμνασιουχία	226	Sybaritas	167
Gynecarius	128	Hospitia	170
Gyneconomi	226	Hydraulus	128
H		Ἰππομνήματα	189
Ἡλία	222	Hypomnematographi	127
Ἡμιδραχυμορ	ibidem	I	
Herculana pars	241	Ἰδοφεία	170
Herculi dicatæ decimæ	241	Imaginaria militia	180
Ἐραπέα	27	Imitari chirographum	84
Heteriarcha	28	Imminuere magistratum	47
Hierenia locus	12	Imminuere imperium	ibid.
Ἰμέτριος	156.253	Immunitis	150
Ἰμέτριος ἀνδραπόρ	156	Imperandi modi usus	170
Hipparchia	193.226	Impostura	26

178

I N D E X

In iudicio	220	ta	268
In iure	219	Iudicia Romana	200
Inauditus	73	Iudicia publica quo modo	
Incolæ metoeci	127	olim exercebantur	70
Iudicium	53	Iudicialis urna	202
Iudicium profiteri	65	Iudiciales dies	216
Iudicium sibi postulare ibid.		Iudicij constitutio	9
Iudicta causa danmari	33	Iudicium decuriæ	205
Ingenue artes	249	Iudicium decuriæ quinque	
Inire magistratum	245	214	
Inquirere	68	Iudicium relectio & subfor-	
Inspectio	194	tutio	207
Inspectores	ibidem	Iudicium dictare	7
Inspicere	ibidem	Iudicium in Senatu factum	
Intercalaris annus	258	210	
Intercalaris mensis	ibidem	Iudicium prodere	109
Intercalatio Cæsariana	158	Iudicium prolusorium	154
Irrepere	89	Iudicio circumuenire	65
Iudex questionis	72	Iudiciorum appellatio	220
Iudex questionis in tholo ca-		Iudiciorum præfides Dij	216
pitali	66	Iupiter expiator	144
Iudicare	42	Iupiter hospitalis	165
Iudicare perduellionis ibid.		Iupiter sodalitijs	28
Iudicandi munus graue	200	Iurisdicctio	220
Iudicandi necessitas inter mu-		Iurisdicctio libera	234
nera personalia habebatur	212	Ius pignerandorum homi-	
Iudicantium numerus	206	num	147
Iudices	216	Iusta uxor	66
Iudices & equites	203	L	
Iudices sex & quinquagin-		Læsa maiestas	45
		Λαγχαρευς alias	64
		Læsa	

I N P O S T . A N N O T .

Lasciua	14.78	Διμυροφυλακία	225
Λαβῶροι	1230	Limes	99
Lazari Balsij laus	163	Διπαρῶ	6
Legati duorum generum	234	Non liquere de causa, &c.	
Legationes liberae	232	217	
Leges sacratae	114	Litis aestimatio	94
De legib. iudicarijs	201	Lites aestimatae	ibidem
Legiones exauctoratae	175	Λιδελλοι	230
Legitimi dies	210	Λιδεργοι	ibidem
Legulei	126	Λογιῶται	226
Lex Cincia	92	Logographi	184
Lex de sodalitijs	29	Λωποδύται	16
Lex de usuris	51	Λωποδύται	ibidem
Lex Draconis memorabi-		Lorica	255
lis	146	Loricatio	256
Lex socialis	92	Lucipores	254
Λόγωμα	200	Ludus	119
Libera dicendi tempora	211	Ludus uenatorius	118
Libera disceptatio	234	Lustrare	77
Libera iurisdicctio	ibidem	M	
Liberae legationes	232	Μαχαροποιοι	232
Libera mandata	234	Μαγανδύμα	26
Liberales artes	249	Magister populi	102
Liberum exilium	234	Magistratus & Curatores	
Liberi	166	227	
Librarij depositorum	231	Magistratum imminuere	47
Libratores	131	Magistratum inire	245
Ligna & sal	195	Magistratus petere licebat	
Limenarchæ	196	246	
Λιμνοφυλία	225	Magistratum creatorum	
Limenophylia	196	mos	100
		Maiest	

I N D E X

Maestas	44	Μέδοσ	235
Maestas imminuta	44	Μέτοικοι	127
Maestas in populo	ibidem	Μέτοικ	273
Maestas lesa	45	Μετρονομία	127
Maestatis crimen	48	Militaris misio	92
Maestatem minuere	47	Militaria & castrésia prin-	
Maestatem retinere, cōsti-		cipia	180
tuere, conferuare	45.46	Militia imaginaria	ibidem
Maestatem soluere	45	Minuere maestatem	47
Mandata libera	244	Misio militaris	92
Mansionarij designatores	197	Μισοδαρναί	183
		Μισοδορορήτες	ibidem
Mansiones	196	Μνήμονες	225
In Manu mariti esse	75	Molle	175
Marcipores	154	Μονάζειν	127
In Mariti manu esse	75	Mos in testib. rogandis	62
Mastigophoros	223	Multam dicere	36
Μαδύμαζα	249	Munus	242
Medicamenta uenenata	75	Munerum publicorum sum-	
Μελλοδιάσκαλοι	156	maria diuisio	229
Μέλλορες	245	Munerarius	242
Μελλορύνφι	129	Munificus	245
Melloproximi	ibidem	Munificum praedium	250
Μελλοδανά	ibidem		N
Melos	121	Ναίδιον	99
Menytra	10	Νεαφύλακτες	194.226
Mensis intercalaris	158	Nauarchia	226
Menses	230	Νεᾶν	251
Merere	183	Νεᾶσ	252
Μετρωαγδύειν	141	Nec pro non	10
Metatores	230	Νεώκοροι	195
			Nep

I N P O S T. A N N O T.

Nepenthes	270	Ἠπώρα	273
Nilus	21	Ἠπαρώναι	223. 192
Noμῆ	132	Optiones	228
Nomen militiae dare	179	Opus probatum	96
ad Nomen respondere	179	Orare ad Clepsydram	211
Nomenclatores	100	Oratores	64
Nomenclatura	ibidem	Orchestodidascalos	122
Νομοφυλακία	226	Ordinare	188
Νοσοκομῆον	230	Ordinatum	ibidem
οἱ Νοσοκόμοι	ibidem	Opfrione	223
Notoria	109	Otiosum esse	59
Notialis	251	Oxitoca	76
Nauare agrum	ibidem		P
Nudiusquartusdecimus	265	Παιδολομία	226
Numerus iudicantium	206	Παλιμβλας	251
Nunciare	110	Παλιμφους	ibidem
Nundinae	239	Palladium Franciae	104
		Pallia	253
	O	Palliae fabula	ibi-
Obrepere	88	dem	
Obrepere ad honores uel		Pandectae Graecae	244
magistratus	ibidem	Papyropole	128
Obsidibus cauere	80	Παρακαταβολή	152
Ὀικητήρια	240	Παράκλησις	125
Officium	152	Παράκλητοι	ibidem
de Officio & more decede-		Παραγγέλλειν	100
re	41	Παράκλητες	161
Ὀμοδομικὴ	230	Παρερπύσαι	88
Ὀνυλάτης	198	Paria facere	227
Ὀνοματολόγοι	100	Parrippus, uel parrhippus	
Ὀνοματολογία	ibidem		
Opificiorum magistri	194	86	
		tt	Paroch

I N D E X

Parochus	195	Φεύγωμ δολίας	32
Parochia	ibidem	Phiditia	27
Pastus	132	Φιλανθρωπίαια	260
De Patria potestate	73	Φιλανθρωπία	249
πάτρονες	172	Φιλαρχία	109
Patronus	123	Philius Iupiter	28
Pauli locus	273	Φιλοδοξία	249
Pedifimos	230	Φλοσιμία	109
πελάται	172	Philtrā	76
πελαταιά	ibidem	Phthoria	ibidem
Pelliones	232	Φυλακτίειον	180
Pendere dicuntur rei	30	Pignrandorum	hominum
Pendentes rei	ibidem	ius	147
Peragere reum	ibid.	Pigneratio	ibidem
Perducllio	48	Plagæ	233
Perducllionis iudicare	42	Πλασματώδες	148
Peregrini officium	273	Platonis locus	238
Periculum	18	Πλεονεκτημα	103
περιπέτασμα	253	Polemarchi	226
περιπόρυρον	161	Polemarchia	ibidem
Peripsema	115	Pollucere	241
Peristroma	252	Populi Rom. maiestatem co-	
Perscribere	189	mittere conseruare	170
Percriptiones	ibidem	Postulare	71
Percriptor	190	De Potestate patria	73
Persecutor	130	Præcidere	178
Φαρμακοί	144	Præcisè	ibidem
Pharmacopole	269	Præcisum	176
Pharmacum	ibidem	Præfectus fabricorum	229
Φενακισμός	26	Præfradium	176
Φεύγωμ	31	Præpositi	227
			Præ

I N P O S T. A N N O T.

Prærogatiua	102	Προπαυδύματα	249
Prærogatiuæ centuriæ	ibid.	Προφιλαιτικά	269
Præscribere	55	Propius esse	227
Præsidium & præsidia	180	Propylæum	265
Prætexta	155	Πρασάγγελαις	100
Prætexta à Prætoze pone-		Προσαίρησις	134
batur, quando, &c.	162	Προσωρήσεσθαι	191
Prætexta pulla	163	Proscissus ager	251
Prætexta toga	160	Προσγεγραμμένοι	191
Prætextati olim ludos spe-		Προσλιπαρώ	6
ctabant	163	Προτάται	172
Prætor	67	Prothurum	275
Prætor iudicijs præerat &		Prothyrum	275
iudicibus	205	Προξενικόν	250
Prætoriani	58	Προξενία	184
Pragmatici	122	Πρυτανεία	151
Pragmaticarius	126	Ψηφισαδί	40
Præbyteri	374	Ψηφολογοί	22
Προαγωγιστικόν	154	Πύγμα	85
Προαγωγες	153	Publica fide uenire	40
Probatum opus & appro-		Publica iudicia quomodo	
batum	96	olim exercebantur	70
Πρόβλημα	180.255	Publicani	205
Probrum	56	Publicus cursus	196
Πρόκλησις	61	Puila prætexta	163
Procurator	123	Purpura	162
Προγραφή	134	Pyrrhicha	121
Proludere	153	Pyrrhicharij	120
Prolusio	ibidem	Πυρρίχισαί	ibidem
Prolusorium iudicium	154		
Pronunciare nummos	104	Querere	68
		tt 2	Quer

I N D E X

Querere rem	70	In Reos referre, recipere	
Quæstor	67	84	
Quæstio	16.66	Requisite res	68
Quæstio constituta	69	Respondere	32
Quæstionis iudex	72	Respondere ad edictum	7
Quæstionis iudex in thalo		ad nomen	179
66		Restibilis ager	251
Quæstionem decernere, postulare	71	Retinere maiestatem	45
Quæstionem ferre	69	Reum fieri	84
Quinqueprimi	224	Reum peragere	30
Quintæ classis	102	Rhedæ	86
Quirites	175		S
Quoad uiuet, quoad moritur	267	Saccularij	22
		Sacer homo	113
		Sacerdotes sodales	27
		Sacoma	98
Ratio constat	183	Sacramento dicere	37
Reatus	16.149	Sacrare caput cū bonis	114
Recipere inter reos	84	Seculares artes	249
Recuperatores	220	Sagatus	144
Recuperatoria iudicia	220	Sal & lignum	195
Referre in reos	83	Σαλαμάνδρας	75
Refractarium	176	Saltationes enopliæ	120
Regerere	189	Sapientiæ libri locus	185
Regesta	ibidem	Sardonix	152
Rei pendentes	30	Sarta tecta	96
De Reiectione iudicium	207	Scandularij	230
Relegatio	150	Scenici ludi	242
Reliquari	184	Σκίπασμα	255
Rem uel res gerere	175	Σκίβη	240
Reorum sordes	16.17.19	Schola	119

σικτ

I N P O S T. A N N O T.

σικτῶν	79	Soluendo esse ære alieno	
Scrutari crimina	110	243	
σικωμῶα	98	Soluere maiestatem	45
Securitas	39	Solum uertere	141
Seges	252	σόφισμα	26
Selectæ sententiæ	204	Sordes	16
Selecti iudices	203	Sordidus	17
Selecti iudicum	207	Sordidatus	ibidem
σεμνοπρέπεια	190	Sortes iudiciorum	65
Senatores Romani	166	De Sortitione iudicium	207
Sententia tabellaris	134	Spadones	264
Sententiæ interdum palam proferebantur	216	Sponsa & pacta	37
Sententiæ selectæ	204	Sportulæ iudiciales	213
Seruitium	27	σπυδαῖα	121
Sesqui	177	σπυδαρχῆν	109
Sesertia dena	93	σπυδαρχία	ibidem
σιτολόγοι	192	σπαμάδι	230
σιτολογία	ibidem	σπαμοί	196
σιταμέτρου	192.225	Stellatura	77
Sitonæ	192	Stipendiarij	169
σιτώνων	192.223	Stolatus Vlyxes	159
σιτωνία	192	Stragula	253
Sitophylaces	ibidem	στρατεύειν στρατίας	183
Socialis lex	92	Strobili	267
Sodales sacerdotes	27	Structores	230
Sodalitius Iupiter	28	Structoria ars	ibidem
Sodalitium	27	Stuprum	55
De Sodalitijs lex	29	Sublegere	191
Sodalitates	27	Sublecti	134
Solidus	128	Subscribere	7
		Subscribere causæ	8

tt 3 Subscr

I N D E X

Subscriptio	7	Σύνταξις	193
Subscriptores	ibidem	Συσμεβάσει	26
Subsellia	206.222	T	
Successorem mittere	41	Tabellæ in urnam mitteban-	
Subscribere causam	8	tur clam	216
Substituere	191	Tabellaris sententia	134
Suffragia uocalia & tabella-		Tablinum	135
ria	134	Tabule domesticæ	267
Supplare	26	Tabule duæ iudicibus di-	
Supprimere	77	bantur	69
Surrepere	88	Tabularij	195
Susceptor	130	Tabularium	135
Sycomorus	22	Ταμίαις σιτολόγοι	194
Συγκαιρογυμνόν	134	Tapete, tapetia	253
Συγκαυόργυμα	26	Τάξις	150
Σύγκλυδες	274	Τίβεννα	158
Συγκροτᾶρ	83	Τίβεννῶ	ibidem
Συλαγωγὸι	25	Τέχνασμα	16
Συλᾶρ	26	Τεχτονικὴ	230
Συναλλάττειν	250	Τεχτονοία	225
Συναλλάγμα	ibidem	Τέλειον	156
Syndici	198	Τελῶναι	293
Συνδικᾶρ	199	Τηλόθερ	269
Syndicia	ibidem	Tempora dicendi libera	211
Συνέδριον	129	Teffera hospitalis	164
Συνγορεῖν	149	Testimonium denunciare	23
Συνγορευκόν	222	Testium rogandorū mos	62
Συνίτασι	83	Τετραγμένοι	183
Σύνομοι	274	Tetractericus	243
Συνονία	ibidem	Theligona	76
Συντάττειν	189	Θεραπειωτῆρες	172

Thefm

I N P O S T. A N N O T.

Thesmothetæ	223	Veredus	86
Θλαδία	264	Vernaculum	251
Θρηγασίς	256	Vestibulum	275
Τίμηματα	101	Veterinarij	230
Toga	154.157	Viatores	276
Toga candida, palmata, pi-		Victimarij	231
cta	159	Viginti primi	224
Toga pretexta	156	Vigintiviratus	ibidem
Toga uirilis, & toga pura		Vindico	16
155.158		Virgilij locus	67
Togatus	154	Virilis animaduersio olim in	
Τοιχωγύχοι	26	uxores	74
Tolerare	267	Vitis Centurionum	181
Τόξωμα	269	Vlixes stolidatus	159
Tribunorum militum offi-		Vndecimviri Athenis	215
cium	180	Voluntarium exilium	140
Tribunus plebis	20	Vrna iudicialis	202
Τριόβολον	151.213.222	Vsurarum lex	51
Triumviri capitales	215	Vtensilia	240
Τρώξιμῶ	268	Vna edulis & cibaria	168
Turtaunde	13	Vxor iusta	66
Tyrbe	ibidem	In uxores uirilis animaduerc-	
Tyrones feri	156	sio	74
V		X	
Valerij locus	158	Xenoparochi	195
Valetudinarij	230	Z	
Venenata medicamenta	75	Zygotata	128

tt 4